Sibiu

ANUL VI. — No. 226

5 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 5 Aprilie 1925

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888–1897
CONST. MILLE 1897–1920

FONDAT în 1893

Deshumări

Prietene nu simţi în noaptea asta
Ceva din vraja unui vers postum?
Şi oamenii: ce frică li-i de lună
De şi-au lăsat toţi storul dinspre drum?...

Prietene, prietene... Ia-mi braţul
Şi ca în alte vremi să hoinărim...
Vom merge 'n parc... Şi să scurtăm din cale,
Ne-om strecura uşor prin ţintirim...

Când pe cărări îşi răspândesc belşugul
Caişii 'n roadă, aromatul dar,
Noi vom gândi ce trist şi cât de mică
Se scutură o floare 'ntr'un pahar...

Căsuţa grădinarului, întinde
— Fir alb dintr'o găoace de mătasă, —
Cărările... Ne-om aminti cum doarme
Departe, hei... departe, altă casă..

Şi-atunci, visa-vom c'adormim, drept pernă
Pe mâna ce-om uita că ne a lovit,
Şi nu vom ştii: lumină e de lună
Sau pomii toţi în parc au înflorit?...

N. MILCU

Mărturisiri

Imi vântur gându 'n soare să simt lumina bine
Şi mi-l adun în noapte să 'nchipui un contrast.
Râd crud de clocotirea ce stăruie în mine
Şi mă închin tăcerii ascunsă 'n cerul vast.

Prin viaţă trec sărac şi gol, ca printr'un râu
In care chiar de-aş vrea nu pot să 'nsemn o urmă.
Cânt fiindcă simt în piept un spic bogat de grâu
Şi gem pentrucă gândul cu lănci de fier mă scurmă

ZAHARIA STANCU

LINIŞTE

S'aplec — falduri de rochii albe — crengi mlădioase de
mesteacăn
Şi, ca pe-un sân de fată mare, pe apă umbra să aşterne,
Un cer brodat cu fir de aur ş'o oglindă în unda adormită
Iar din pădure vin mirezme şi-o linişte ca de vecerne.

Stielnice, o rugă 'nceată în cer franzişurile 'ngână
Tin ison florile gătite cu roua'n salbe de mărgele;
Cărări de-argint pe câmpul bolţii însamnă pârtii de zăpadă,
Când luna scoate'n vileag chipul de după albastrele per-
dele

Atâta linişte-i de parcă auă pământul cum răsuflă
Şi cum oftează 'n umbră iarba spre sânul apei aplecată...
O primadonă ne'ntrecută, privighetoarea, cântă 'n luncă
Şi noaptea ascultă tristă, ca o femee înamorată!...

D. IOV

Scorpia din Delta Dunărei

de T. VOICU

I.

Intre braţele Chilia şi Sulina se află ostrovul Letea, cuprinzând mai jumătate din Delta Dunării. Pe cea mai mare parte din această întindere, nu zăreşti decât lacuri şi smârcuri acoperite de stuf şi papură. Doar în partea de apus, pe lângă braţul Chilia, se înalţă cam la doi metri de la faţa apei, grindul Chilia, pe care este clădit târguşorul Chilia Veche, iar spre răsărit, pe malul mării se întinde grindul nisipos „Letea" unde se află şi vestita pădure de stejari „Letea" dintre satele Periprava, Sfiştovca, Rosetti şi Letea.

Dintre lacurile ostrovului se deosebesc mai ales Matita şi Babina, cari îşi revarsă apele unul într'altul prin gârla Lopatna. Pescarii din partea locului, povestesc că această gârlă a fost în vremuri vechi un braţ al Dunării. Pe ţărmul Lopatnei, chiar la ieşirea din lacurile Matiţa, albeşte în bătaia soarelui, chirhanaua lui moş Vacula.

Şi nici că s'ar fi putut găsi un loc mai potrivit pentru această aşezare!

Un grinduleţ abia de un hectar, purta pe dânsul întreaga gospodărie: Chirhanaua, magazia pentru uneltele de pescuit, grajdul vacilor, coteţul păsărilor, precum şi casa cu cele două odăi şi-o tindă. La spatele clădirilor se întinde până în malul bălţii o frumoasă livadă de pomi şi câţiva butuci de vie.

Se mândrea moş Vacula că are o chirhana aşa de încăpătoare şi vestită între pescari, dar mai ales, se mândria cu nepoată-sa Ileana, un drăcuşor de fată frumoasă, vioae şi harnică, lucru mare! Mai bine de zece ani, de când îi murise părinţii, ducea gospodăria bunelului cu atâta bună rânduială şi curăţenie, că se dusese vestea prin tot cuprinsul Deltei.

Mulţi pescari vindeau peştele lor lui moş Vacula, pentru că era negustor cinstit, plătia drept, ospăta cu dragă inimă pe oricine se abătea pe la dânsul, dar mai ales pentru că Ileana ştia să pregătească ceaiul la samovar atât de bine, în cât era o nespusă plăcere să bei un ceai în casa unchiaşului. Nu e vorbă că pescarii flăcăi, priviau mai mult în ochii cei frumoşi ai fetei, de cât la cana cu ceai şi se întâmpla prea adesea să se aleagă bieţii tineri, cu câte o opăreală, despre care spuneau glumind, că tot nu frige atât de tare ca ochii Ileanei.

Moş Vacula avea şi sculele lui de pescărie: năvod. ave, vintire şi cârlige, pe cari le încredinţase lui Vanea atamanul unei artele de zece pescari. Invoiala era limpede: Din peştele prins se făceau paisprezece părţi deopotrivă, din cari moşneagul lua două pentru scule, atamanul alte două, iar pescarii câte una. Tovărăşia dura de câţiva ani şi niciodată nu s'a iscat vre-o nemulţumire ori neîncredere. Tovarăşii fiind neînsuraţi, erau găzduiţi la gospodăria moşului, care se îngrijea nu numai de hrana şi îmbrăcămintea lor, dar şi de cele sufleteşti.

Odăiţa cea mai curată, unde găzduia feţele mai alese, cari inspectau din când în când chirhanaua, precum d-l agent al Administraţiei Bălţilor, d-l Perceptor, ori d-l geandarm, avea peretele dinspre răsărit acoperit cu icoane aşezate în regulă, ca la sfântul *„Iconostas"* din biserică. O cornişă eşită în afară ca de două palme, purta pe dânsa o perdea albă ca fulgul şi cu dantelă pe margini. Această perdea se putea da la o parte, dacă trăgeai de şnurul cel roşu şi lăsa liberă vederea întregului iconostas.

Inaintea acestui altar, îngenunchia în fiecare Duminică mica comunitate a chirhanalei, iar moş Vacula citia din Sfânta Evanghelie, capitolul zilei şi din Cazanie, vieţile Sfinţilor.

Unchiaşul, cu alba lui barbă şi cu adâncimea mistică a privirii, semănă bine cu patriarhii bibliei.

* * *

Era în ziua Sfinţilor Impăraţi Constantin şi Elena. Intreaga deltă, părea o grădină de flori şi liane. Privighetoarea de baltă, căţărată pe un fir de stuf verde, îşi trimetea răsunătorul ei cântec, până în slava cerului. Boul bălţii, pasăre poznaşe, îşi vâra ascuţitul cioc în apă şi suflând cu putere, scotia acel răsunător buciumat, ce semăna cu glasul buhaiului. Stârcii, santinelele neclintite, pândiau cu răbdare de filosof, ivirea peştilor, cari să le potolească foamea. Nagâţii şi pescăruşii se rotiau deasupra oglinzii nemişcate a lacului. Firea întreagă par'că lua parte la sfânta sărbătoare.

In casa lui moş Vacula era praznic mare, căci Ileana îşi sărbătorea numele.

Damian, flăcăul cel mai isteţ din artelă, de mult îi făcea ochi dulci fetei şi acum găsise prilej minunat să se apropie de dânsa, sub cuvânt că vrea să-i ajute la pusul mesei. Tovarăşii îl luară în râs că se amestecă în treburi femeeşti şi bietul flăcău se retrase ruşinat într'un colţ.

După borşul perscăresc şi crapul fript la proţap, se aduse la masă două gâşte fripte. Erau din gospodăria Ileanei şi toţi lăudară bunătatea lor. Fata îşi ceru iertare că nu sunt tocmai grase, fiindcă cele mai grase, patru la număr, au fost înghiţite ieri, pe când plutiau pe gârlă. Le-a văzut cum s'au scufundat pe rând şi cum nu s'au mai ivit deasupra.

— „De bună seamă că vre-un somn mare şi-a făcut culcuş în gârlă şi de-o fi aşa, apoi nu mai scapă nici o gâscă! Pe toate le va înghiţi nesăţiosul!"

Gherasim, cel cu ochii încrucişaţi, îşi dădu cu bănuiala să nu fie cumva o scorpie din neamul celeea omorîtă de Sfântul Gheorghe cu suliţa, aşa cum se arată în sfânta icoană! Auzise vorbindu-se că la gârla Sulimanca de lângă Dunărea Chiliei, s'a zărit scorpia eşind din apă pe mal şi apoi iar s'a scufundat în gârlă".

— Aşi! ce scorpie?! Este somn ca toţi somnii, răspunse Damian. „Diseară am s'aşez cârligele şi veţi vedea că până la ziuă îl şi aducem la chirhana. Nu mai mănâncă dumnealui gâşte îngrăşate! Lasă Ileano, că te răzbun eu de necazul ce ţi-a căşunat afurisitul de somn!"

— Vezi să nu rămâi numai cu lauda, îl luă în râs Gherasim!

De mult cei doi flăcăi se duşmăniau din pricina fetei şi la orice prilej se împungiau cu vorba.

— Dacă îmi va ajuta Dumnezeu, vei vedea că nu-i nici o laudă! Măcar de aşi sta toată noaptea la pândă, tot îl voiu prinde până la ziuă.

Văzând că se înfierbântă tinerii, moşneagul căută să le schimbe vorba.

— „Până se pregăteşte ceaiul, mai cinstiţi câte un pahar de vin şi trageţi-i o cântare să ne meargă la inimă".

Când era vorba de cântare, Damian avea cel dintâiu cuvântul. Il înzestrase Dumnezeu cu un glas plăcut şi cu un auz muzical de adevărat muzicant. Incepu lin şi duios o melodie obişnuită prin Deltă. Pe rând se alăturară şi ceilalţi, cântând după felul vocii, unii partea II-a, alţii partea III-a şi astfel se alcătui un cor pe trei voci, care răsuna din ce în ce mai tare, pătrunzând toate vecinătăţile!

Când se întărâtă pescarii la cântare, n'o isprăvesc cu una cu două. Petrecerea a durat până spre seară!

Cum se sculă dela masă, Damian se duse în Chirhana şi îşi alese priponul cel mai bun pentru prinsul somnului. Era o frânghie tare de cânepă toarsă şi răsucită în nenumărate fire; fusese cătrănită bine ca să nu putrezească în apă. De dânsa erau legate, la depărtare de cinci palme, câte o sârmă împletită de capătul căreia atârna câte o undiţă mare. Flăcăul cercetă dacă vârfurile sunt îndeajuns de ascuţite şi le mai pili pe unele.

Rugă apoi pe Andrei, unul din tovarăşi, să-i dea ajutor. Duseră priponul la o cotitură a gârlei, unde socotiră dânşii că îşi are culcuş somnul. Aci legară un capăt al frânghiei de o salcie de pe mal şi sărind în barcă, trecură gârla, întinzând bine în latul apei priponul, ale cărui undiţe se scufundară în adânc. Pe celalt ţărm înodară capătul frânghiei de un par gros înfipt chiar în malul apei.

La mijlocul priponului legară un măldurel de papură ca să ţie frânghia aproape de faţa apei. Când acest măldurel căruia pescarii îi spun „plută", s'ar fi scufundat în adânc, era dovadă neîndoelnică că somnul este prins.

După ce au aşezat toate în bună rânduială se pregătiră de culcare.

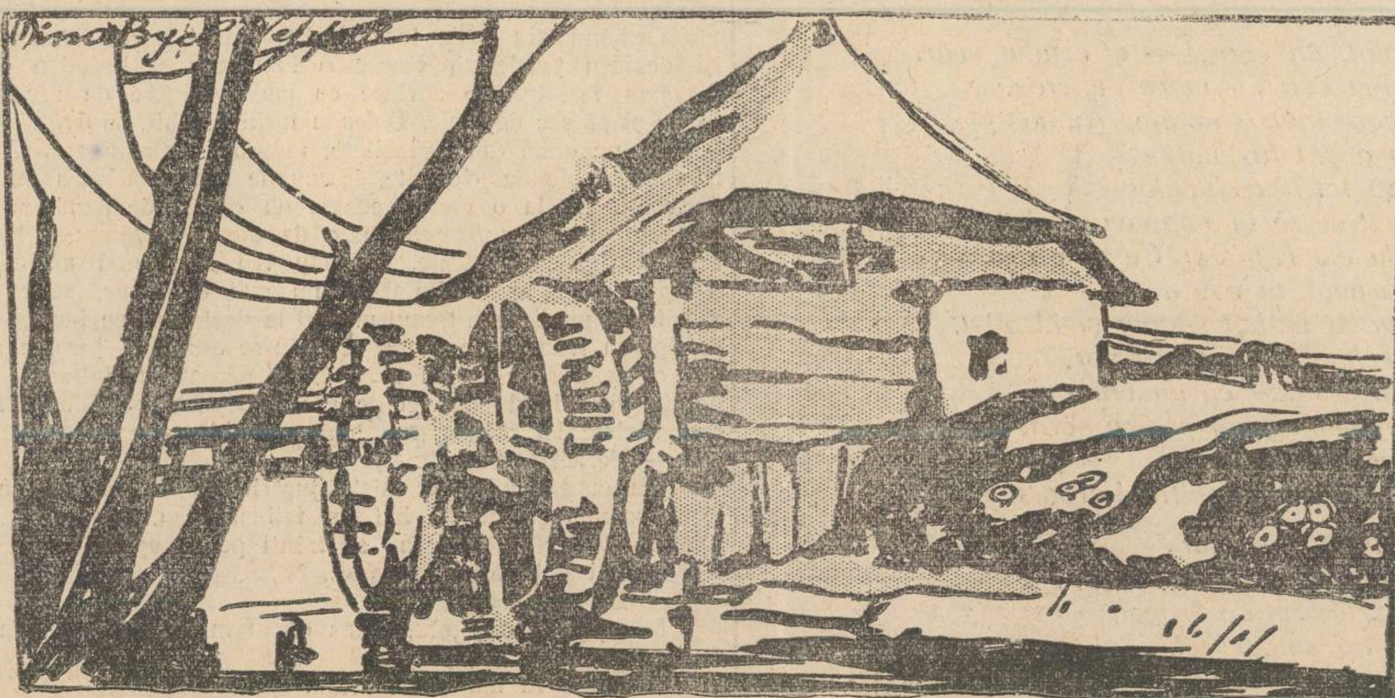
II.

In anul acela vara începuse mai de timpuriu, aşa că înainte de Sfântul Constantin roiurile de ţânţari îşi părăsiseră adăposturile lor din stufării şi acum năvăleau orbiş peste ce nimereau. Nu era chip să se odihnească de răul lor nici vitele şi nici oamenii.

Nu arareori se plâgeau câşlarii cari creşteau vite prin grindurile Deltei, că li-au murit ba câte un mânzat, ba câte un noaten, supt de ţânţari.

Alt mijloc de scăpare nu era decât fumul. In preajma câşlelor, prin ocoalele vitelor, se aprindeau grămezi de bălegar uscat, care fumega toată noaptea. Bietele vite erau mai bucuroase să stea în fum decât să fie piştate de nesăţioasele gângănii.

Moş Vacula întinsese în pervazul ferestrelor câte o perdea de reţea deasă, care lăsa să intre doar aerul în casă, oprind ţânţarii. Astfel oamenii puteau să se odihnească fără nici o grije.

Damian şi Andrei îşi aveau poloagele cu dânşii. Aleseră aproape de salcie o mică pajişte cu iarbă moale şi deasă.

Acolo bătură fiecare câte patru ţăruşi şi-şi aşezară pologul, un fel de cort din pânză subţire. Cei patru ţăruşi ţineau pânza întinsă în formă de pat, cu marginile până la pământ. Sub polog poţi dormi nesupărat de ţânţari! Ba parcă simţi o mare bucurie când auzi, bâzâitul lor tânguitor parcă s'ar ruga să le dai drumul înăuntru. Astfel se tânguesc până la ziuă iar îndată ce simt răsărirea soarelui se ascund în umbra şi răcoarea păpurişului, căci ţânţarul are o adevărată spaimă de arşiţa soarelui de vară.

Cum se revarsă de ziuă, Delta parcă se trezeşte din somn şi se umple de mişcare.

Vântul începe a şopti prin plăvii şi prin răchitiş. Peştii sar deasupra undei şi apoi recad în apă cu sgomot. Bâltanii şi celelalte păsări pornesc după hrană. Raţa şi gâsca sălbatecă îşi scot boboceii la păscut. Broaştele încep salturile lor de acrobaţi pe frunzele cele late ale nufărului.

Şi chirhanaua se umplu de vuet şi mişcare. Pescarii după ce îşi spălară faţa la gârlă, se întoarseră spre răsărit şi se închinară cu evlavie. Apoi unii aţâţară focul pentru ceaiul şi borşul de dimineaţă, iar ceilalţi începură să pregătească uneltele de pescuit.

* * *

Deodată o duhoare grea, care aducea parcă cu mirosul de usturoi, le înăbuşiră răsuflarea. Priviră nedomiriţi spre salcie, căci dintracolo venea duhoarea. Damian şi Andrei le făceau semne cu mâna să vie grabnic.

Pricepând că s'a întâmplat ceva deosebit o porniră la goană spre cei doi. Apa gârlei în locul unde era priponul se înroşise de-a-binele, iar mănunchiul de papură când se scufunda în adânc când se ivea iar deasupra. Valuri dese frământau unda, parcă ar fi clocotit pe foc. Băşici mari ţâşneau din adânc şi se spărgeau pocnind. Din când în când odgonul priponului se smucea cu putere, parcă ar fi fost tras de un uriaş.

— „Numai înţeleg nimic", zise atamanul.

— „Pescuesc de treizeci de ani şi cunosc nărăvurile tuturor peştilor de Dunăre şi de Mare, dar aşa ceva n'am mai pomenit!" Hotărît lucru, somn nu-i, căci somnul nu se sbate aşa! După putoare parcă ar fi porc de mare, dar el nu poate trăi decât în Mare! Du-te repede Mitea şi cheamă pe moş Vacula!

Cum sosi moşneagul, dădu sfaturi în ce chip să se tragă vânatul pe ţărm. S'au înţeles, că doi să treacă cu lotca mai în susul apei şi deslegând priponul de pe celalt ţărm, să-l aducă încet aproape de salcie şi să-l lege lângă celalt capăt, — apoi să tragă încetişor de frânghie până se va arăta capul dihaniei în faţa apei. Atunci atamanul să-l lovească sdravăn cu toporul.

Damian şi Andrei, săriră sprinteni în lotcă şi peste puţin timp aduseră capătul priponului lângă salcie! Cu cât îl trăgeau afară cu atât apa se înroşia mai mult, iar duhoarea otrăvea aerul.

Pescarii stupiau, strănutau şi înjurau ca nişte păgâni. Deodată rămaseră încremeniţi de spaimă. Deasupra apei se arătă un cap cum numai văzuseră până atunci. Mare cât un buştean şi cu un bot ascuţit ca de şopârlă.

— „Asta-i scopria dela gârla Sulimanca! Valeu! ne-am topit! ne mănâncă pe toţi!

— „Tacă-ţi gura măi Gherasime! Ce tot te vaeţi ca o muere? Nu vezi că-i aproape moartă? Cârligele au sfâşiat-o de tot!

— „Trageţi voinicilor cu putere", îndemnă unchiaşul,— iar tu, atamane s'o loveşti când îi va ajunge capul la mal.

Pescarii îşi încordară puterile şi suflând din greu, isbutiră să tragă tot priponul la mal.

Dihania prinsă în cârlige se mai svârcolia cu mişcări scurte şi fără putere. Se cunoştea că îşi dă duhul. Tot pântecele era sfâşiat, iar maţele se revărsară pe mal ca o grămadă de frânghii groase. Ochii mari, verzi cu dungi roşii de sânge, sticleau crunţi. Atamanul lovi cu toată puterea în ţeasta capului, dar toporul sări în sus parcă ar fi fost împins de un rezort. Nici nu mai era nevoie de vr'o lovitură, căci dihania numai mişca. Murise de-a binele!

După sângele scurs şi după groaznicele sfâşieri ale pântecului se cunoştea că s'a fost prins în pripon încă de cu seară şi s'a sbătut toată noaptea, până în zori.

Era ca o şopârlă uriaşă, lungă de câţiva metri. Avea patru picioare groase şi scurte, iar la degete ghiare. Pe spinare şi pe coadă avea nişte solzi mari de os, aşezaţi unii peste alţii, ca bucăţile de şindrilă de pe acoperiş. O dihanie ca asta numai văzuse nici moş Vacula, cu toată bătrâneţea lui.

— „Scoateţi cârligele din trupul ei, porunci scurt moşneagul. Pescarii scoaseră priponul, îl clătiră bine în gârlă apoi îl duseră în magazie.

— „Apucaţi-o unii de coadă, alţii de mijloc".

— „Tu Gherasim treci la cap şi aduceţi-o ici, pe pajişte". Gherasim se îngălbeni de spaimă, dar întâlnind privirea Ileanei, îşi făcu curaj.

Luă un par şi-l vârî în gura monstrului. Se văzu atunci în uriaşul bot două rânduri de dinţi lungi şi ascuţiţi, orânduiţi ca dinţii dela fierăstrău. Când mai văzu şi una ca asta, spaima îl cuprinse din nou şi se rugă de moşneag să puie pe altul la cap, căci lui îi este frică să nu-l muşte scorpia.

— „Damiane, treci tu în locul fricosului ăstuia!"

După un ceas de trudă şi opinteli strajnice, reuşiră în sfârşit să prăvale dihania pe pajişte, aproape de chirhana. Toate privirile se îndreptară întrebătoare către moş Vacula.

— „Ştiţi ce cred eu măi voinici? Dihania asta nu-i nici sora, nici fiica scorpiei ucisă de Sfântul Gheorghe, cum zice Gherasim. Eu socot că trebuie să fie vreun soiu de peşte uriaş cu picioare, cum am auzit că s'ar fi aflând prin mările calde pe unde iernează berzele şi cocorii. De bună seamă Administraţia Pescăriilor o fi adus cu mare cheltuială câţiva peşti de ăştia, şi i-o fi lăsat în mare ori în Dunăre să se prăsească şi la noi. Peştele aista o fi trecut din Dunăre pe gârla Sulimanca în lacul Babina şi de acolo a ajuns în gârla noastră. De-o fi aşa să ştiţi că am păţit-o! Cine ştie cât de scump o fi peştele ista? De-o afla guvernul ne dă în judecată, şi nu ne putem plăti nici cu pielea noastră".

Pescarii rămaseră pe gânduri.

— „Ce-i de făcut moş Vacula?" întrebă Atamanul.

— „Nu-i alt chip decât să îngropăm dihania undeva să nu se mai afle nimic despre dânsa. Eu ştiu un loc foarte bun pentru treaba asta. Este o crăpătură adâncă în malul gârlei „Tătaru" lângă Chilia Veche".

La câţiva paşi mai în jos, sub o salcie ale cărei ramuri atârnau până în unda gârlei erau legate dubele chirhanalei. Damian fu trimes să aducă dubasul cel mare. Acolo aşezară cu multă greutate stârvul dihaniei şi îl acoperiră peste tot cu măldurele de stuf verde.

In amurg după ce ospătară din belşug, şi-i mai traseră câteva înghiţituri de votcă, săriră în dubă şi o porniră în cea mai mare taină spre gârla Tătaru.

De abia pe la miezul nopţii ajunseră la râpa din malul gârlei. Moş Vacula porunci să se scoată leşul pe mal. Apoi opintindu-se cu toţii, târîră dihania în râpă şi o astupară cu lutul nisipos dinprejur.

III.

Incepuse să se reverse de zori când porniră înapoi spre Chirhana. Nori deşi se îngrămădeau spre miazăzi. Fulgere mari despicau zarea şi bubuiturile tunetului se auziau din ce în ce mai apropiat. Pescarii se închinau mereu sub stăpânirea unei tainice îngrijorări. Gherasim rupse tăcerea:

— „Moş Vacula, eu rămân tot la gândul meu dintâi. Dihania nu-i nici peşte, nici altă vietate adusă de guvern. Este chiar o scorpie din cele ucise de Sfântul Gheorghe. Am auzit eu că se arată câte una la o mie de ani odată şi aduce cu dânsa mari nenorociri: războae, ciumă şi holeră, înnecuri, prăpădul lumii, Doamne fereşte! Nu vezi ce mânie s'a stârnit în văzduh de când am îngropat-o în râpă. De bună seamă se vor sparge zăgazurile Iadului, şi cine ştie ce potop ne va înghiţi într'o clipită!" Şi, parcă spre ai adeveri spusa, dunga şerpuitoare a unui trăsnet îi orbi cu străfulgerarea, iar o pârâitură îngrozitoare îi făcu să se creadă omorîţi de-a binele. Numai răpăiala straşnică a boabelor de grindină mai mari decât alunele îi desmetici. Incepură să mormăe înfricoşaţi crâmpeie de rugăciuni şi să depene la cruci cu atâta grabă, parcă ar fi tras priponul din adâncul apei.

Când au ajuns la chirhana nu se mai putea zări nici la doi paşi, din pricina trâmbelor de apă ce curgeau din nori ca un potop.

Continuare în pag. II-a

Moş Vacula nu-şi aducea aminte să mai fi apucat în viaţa lui aşa ploae amarnică!

Trei ceasuri încheiate n'a fost chip să iasă nimeni din Chirhana. De abia spre nămezi, a început să se iţească prin negura norilor şi câte un petecuţ din seninul cerului. Apoi încet-încet perdeaua norilor prinse a călători spre apus şi în cele din urmă, săgeţile aurii al sfântului soare începură să strălucească printre picăturile din iarbă. Un mândru curcubeu, împodobit cu cele şeapte colori, încinse mai jumătate din bolta cerească.

După cina de seară, moş Vacula orândui ceata pescarilor să îngenunche dinaintea icoanelor şi după ce dădu citire cazaniei despre Sfântul Gheorghe, se rugară toţi cu adâncă evlavie ca să-i izbăvească Dumnezeu şi Maica Domnului de primejdie, căci acum erau încredinţaţi că dihania a fost o scorpie scăpată din Iad.

Toată noaptea au visat numai draci şi scorpii de i-au trecut toate sudorile spaimei până la ziuă. De abia la lumina soarelui şi-au mai venit în fire.

— „Damian", zise moş Vacula, — „să iei pe Andrei şi să vă duceţi repede cu lotca cea mai sprintenă, la Chilia Veche, la vărul meu, preotul Alecse. Spuneţi-i că îl rog să vie chiar cu voi ca să ne facă sfânta sfeştanie şi să ne curăţe chirhanaua de duhul cel necurat.

Cei doi săriră în lotcă. Andrei apucă lopeţile iar Damian trecu la cârmă. Deşi drumul cel mai scurt era prin lacul Babina, lacul Batac şi apoi gârla Pardina, care se varsă în braţul Tătaru, chiar lângă Chilia-Veche, — dânşii nu îndrăzniră să apuce pe drumul acesta pentrucă ducea drept la râpa unde era înmormântată dihania. Fură mai bucuroşi să meargă pe alt drum de două ori mai lung, prin lacurile Merhei şi Corciovatele, apoi prin gârla Şulimanca şi de aci prin braţul Cernenca să tragă la edec pe mal în susul Dunării, până la Chilia-Veche, călătorind astfel dela miază-noapte spre miazăzi, în loc de răsărit spre apus pe drumul cel obişnuit.

* * *

Soarele trecuse de amiază când au ajuns la casa părintelui Alecse. Mama preoteasa nu putu da nici o lămurire despre părintele. Spunea că a plecat de dimineaţă spre Primărie. Nici odată n'a întârziat cu masa atât de mult. „Bine ar fi să vă duceţi să-l căutaţi la Primărie. Cine ştie ce nenorocire s'o fi întâmplat cu potopul de ieri!"

Damian şi tovarăşul său plecară în căutarea preotului. In piaţa Primăriei se zăria o mulţime de lume: bărbaţi, femei, copii. Toţi păreau foarte neliniştiţi. In mijlocul unei cete de slujbaşi era şi părintele Alecse. Când s'au apropiat cei doi pescari de preot, au început să tremure de groază. Se frecară la ochi, crezând că nu văd bine, ori că visează! Inaintea lor, pe un aşternut de stuf verde stătea întinsă dihania pe care o îngropaseră în malul Tătarului. Era mânjită pe ici pe colo de malul râpei.

Şuvoiul potopului de eri noapte scurgându-se prin râpă a luat cu dânsul toată ţărâna şi astfel a scos la iveală stârvul dihăniei.

Nişte copii jucându-se prin apropiere au zărit-o şi fugind înspăimântaţi, vestiră în tot târguşorul, această grozavă descoperire.

Autorităţile sosind la faţa locului chibzuiră ce este de făcut. D-l primar şi cu d-l subcomisar Drăgan, şeful poliţiei, după desbateri furtunoase de aproape un ceas, căzură însfârşit la înţelegere, că nefiind vorba de un cadavru de om, pot să transporte dihania la un loc mai potrivit, lângă primărie de o pildă, unde va putea fi cercetată mai în voie de autorităţile superioare, cari vestite telegrafic, se aşteptau să sosească negreşit până diseară, din capitala judeţului.

In ziua aceea nici un pescar nu plecă la pescuit. Toţi înfundară cârciumile şi ceainicăriile.

La băutură pescarul trebuie să cânte negreşit după al cincelea pahar, cel mai târziu şi cântecele lui sunt nişte note prelungi şi vesele parcă ar fi un imn de mulţumire adresat Deltei, care pentru dânsul este mai mult decât o mamă. De astădată însă deşi se goleau stacane după stacane, la nici o masă nu se auzia vreun crâmpei de cântec sau vreun început de discuţie mai aprinsă, cum se întâmplă de obiceiu la cârciumă. Toţi vorbeau acum în şoaptă şi din când în când se închinau. O tainică îngrijorare le amorţise glasul, căci acum toţi erau încredinţaţi că dihania dela primărie, este scorpia ucisă de Sântul Gheorghe, iar arătarea ei prin meleagurile acestea era neîndoelnic semn prevestitor de mari nenorociri.

IV.

La cafeneaua lui *Barba Niculi* însă, unde erau adunaţi domnii funcţionari din localitate, discuţia continuă pe temeiuri curat ştiinţifice.

Pricepură cu toţii că dihania este un *Crocodil*, dar nimeni nu putea spune hotărît, *de unde*, când şi cum a ajuns reptila aceasta acolo în fundul râpei?!

Pe la chindie o şalupă aduse din capitala judeţului pe prefect şi ceilalţi capi de autorităţi. După ce priviră câtva timp stârvul şi îl cercetară cu deamănuntul începură să-şi dea părerea! Unii susţineau că este un crocodil rătăcit din Nil pe Marea Mediterană; trecut apoi în Marea Neagră prin Bosfor, uşor i-a fost să ajungă până la Gurile Dunărei, de unde înotând a trecut mai departe în Dunăre şi apoi în gârla Tătarul. Alţii obiectară însă că acest crocodil din Nil nu putea trăi în apa sărată a mării.

— „Eu cred domnilor", zise pe un ton doctoral cel care se credea mai citit, că reptila ce o avem înainte este un crocodil *autochton* al Deltei Dunărei. Să nu vă prindă mirarea că fac această afirmare. Aţi cetit desigur că s'au descoperit în unele adâncimi mari ale Oceanului Pacific, vreo câteva exemplare vii, de o şopârlă uriaşe foarte asemănătoare cu antedeluvianul Pileşasaurus. De ce n'am admite că şi în Delta noastră trăesc câţiva indivizi urmaşi ai cine ştie cărei specii de *Crocodilus Sarmaticus*?!...

„Vedeţi domnilor cât de sfâşiat este pântecele reptilei? Faptul acesta ne probează că bietul crocodil s'a încurcat în cârligele pescarilor şi s'a sbuciumat acolo până a murit.

Pescarii, din cine ştie ce motive, în loc să vestească autorităţile, au asvârlit cadavrul în râpa Tătarului! Pentru mine altă explicaţie nu este". Toţi fură de părere că *savantul* are dreptate. Tocmai se pregăteau să anunţe telegrafic *„Inaltul guvern"* despre această importantă descoperire, când apăru înaintea lor Irofei, un pescar umblat până în Manciuria şi Japonia. In timpul din urmă se îndeletnicia cu contrabanda între Sulina şi Odesa.

— *Să traiţi domn Perfet, eu cunoşti pe dumnealui!* Gospodin Grişa! aşa spune la el. Dumnealui este *Crocadil* din grădina împărătească, na Odesa. Vera-i Bog! Na, asta cruce. Şi spre a le dovedi că spune adevărul se închină.

— „Căutaţi na coda! Dumnealui are piceat acolo!"

In adevăr, pe una din plăcile osoase dela coadă se afla încrustată o ştampilă a grădinei zoologice din Odesa, având de desubt o literă rusească şi data în cifre.

Contrabandistul avea dreptate. Era chiar crocodilul pe care locuitorii Odesei îl desmerdau cu numele de Grişa şi era foarte admirat pentru mărimea lui.

In săptămâna trecută fusese furat dinpreună cu bazinul de zinc în care se afla.

Vestita bandă de sub comanda piratului Iacoblef a dat această îndrăsneaţă lovitură, spre a-l vinde la o mare menagerie din Constantinopol. Pe când navigau cu corabia prin dreptul gurei Chilia, au fost împinşi spre ţărm de către valuri puternice venite din largul mării. Corabia a rămas împotmolită în nişte dâmburi de nisip. Cu toate sforţările făcute, n'au mai putut s'o pue pe linia de plutire. Atunci au dus bazinul cu crocodil pe ţărmul unei gârle din apropiere, într'o pădurice de sălcii şi l-au lăsat acolo, crezându-l bine adăpostit. Gândul lor era să găsească un cumpărător prin Sulina.

Crocodilul chinuit de foame a rupt capacul de gratii de deasupra bazinului şi a sărit în apă. Apoi a înotat, se vede, din gârlă în gârlă, din lac în lac, prin Deltă, hrănindu-se cu păsări de baltă pe cari le găsia din belşug, plutind în drumul lui şi astfel a ajuns până în gârla Lopatna, unde şi-a găsit moartea în cârligele lui Damian.

Descoperirea lui Irofei a adus o mare uşurare în sufletele pescarilor. Li se păria că contrabandistul i-a scăpat cu adevărat de scorpia lui Sfântul Gheorghe şi de aceea l-au cinstit toţi cu votcă şi vin. Domnul Prefect încă i-a dăruit un bun bacşiş, căci a scăpat să nu se facă de râs către guvern. Numai savantul cu *„Crocodilus Sarmaticus"* nu i-a dat nimic. Era supărat foc că Irofei i-a înlăturat prilejul să ajungă de pomină în lumea învăţaţilor.

Urmările acestei întâmplări au fost însă cât se poate de prielnice lui Damian şi Ileanei. Moş Vacula încredinţându-se că se iubesc din adâncul sufletului şi că ar fi o minunată pereche în gospodărie, i-a căsătorit, dându-le şi chirhanaua drept zestre.

Şi astfel când vrea Dumnezeu, chiar şi un crocodil rătăcit în Deltă, poate mijloci fericirea unor îndrăgostiţi.

T. VOICU, *Tulcea.*

Visătorul social

Când vii dela uzină 'n seară,
Cu chipul tău de Crist turnat în ceară,
Ca amintiri aduci
Flori înroşite 'n flacări cu pumnii tăi de fuci
Şi 'n gând un vag, un dor...
Dar noaptea te 'nfăşoară într'un regesc decor,
Mantaua poeziei pe umeri şi pe gând
Cu conci de stele-albastre în taină aninând
Căci noaptea te îmbată
Cu-albastru care curge din luna răsturnată
Pe-a cerului perdea,
Pe coperişe 'n valuri de-argint şi catifea

De-alungu-ţi trec tovarăşii de trudă,
Te uită: fie-care ţi-e soră, frate-ori rudă,
De suferinţi şi aspiraţii.
Trec generaţii, de pe generaţii,
Purtând în feţele răscoapte
Mari ochi de noapte
In care liliacul picură petale.
Pe sub salcâmii tremătând în cale
Trec fraţii tăi de muncă şi sclavie,
Transfiguraţi de-a nopţii splendidă magie,
Ce-i schimbă 'n nesperaţi.
Ţi-s fraţi!
Sunt fraţii tăi cei fericiţi,
Căci fiecare sunt iubiţi.
Căci fie-care poartă la braţu-i de oţel
Alt braţ vibrând de-al pasiunei ţel
Uitat
Iubi un misterios păcat
Pe care noaptea 'l învelea
Intr'un alcov de neagră catifea.

Tu eşti un solitar.
Un izolat, un egoist — al visului avar.
Şi totu-şi eşti un mare generos,
Căci egoismul tău naiv, frumos
Intr'un avânt fascinator
Visează fericirea tutulor
Şi construeşte în noaptea sărăciei
Pe schelele Himerei Cetatea Utopiei.
Tu eşti poet, tu eşti artist,
Căci tu ai verbul simplu şi idealist.
Eşti architect, divin sculptor,
Căci tu creata-i ca un vraci
Un somptuos palat pentru săraci.
Şi ai creat prin vis
Ca Dante un magnific Paradis.

Mergi înainte solitar!
Divin profet! Sublim barbar!
Căci purtătorul de drapel,
Se avântă singur către ţel!

D. KARNABATT

FEMEEA...

de ADRIAN PASCU

Când a primit telegrama care-i anunţa agonia, Deleanu cum sta la birou verificând un maldăr de acte, ce i-le adusese moş Ioniţă odăiaşul, de la domnul şef, se îngălbeni la faţă, iar ochelarii începură să-i joace pe vârful nasului puţin coroiat, de emoţionat ce era. De multă vreme se aştepta dânsul la o asemenea veste. Chiar în dimineaţa aceea, când eşise de-acasă un popă îi tăie calea. Deleanu se întunecă la faţă. Un popă dis de dimineaţă, e semn rău. De aceea când i se întinse telegrama, simţi aşa ca un junghiu prin inimă, iar boabe reci de sudoare, ca stropii unei ploi de toamnă, îi îmbrubonară fruntea pe neaşteptate. După ce a cetit-o de câteva ori, vrând par'că să înţeleagă şi ce nu i-a scris soră-sa, căci dânsa i-o trimesese, alergă într'un suflet la domnul şef, explicându-i cazul.

— Moare, d-le şef. Am primit telegramă. Poftim, vedeţi-o şi d-stră...

— Ştiu... Ştiu..., dar vezi că serviciul înainte de toate.

— E om bătrân.

— Tocmai fiindcă-i bătrân. Mă rog, ce foloseşti d-ta sau el, dacă ai să fii acolo? Ii poţi prelungi viaţa? Nu... Ca urmare mai bine stai aici. Te scuteşti de-o cheltuială zadarnică şi totodată nu sufere nici serviciul. De murit o să murim cu toţii. Am să mor şi eu, ai să mori şi d-ta...

— N'are pe nimeni. Ş'apoi mi-a fost, aşa ca să zic, ca un tată. M'a iubit, m'a crescut...

— Văd că nu-i chip de înţeles cu d-ta. Poftim, să nu spui că's om rău, d-le Deleanu, ai un concediu de 3 zile.

* * *

De-abia a avut vreme să se repeadă până la gazdă să-şi puie câteva lucruri într'o valiză şi la gară. Ghemuit într'un colţ al compartimentului întunecos, în legănarea monotonă a trenului, Deleanu se frământa în învălmăşeala gândurilor.

— Dar dacă o fi murit? Poate că Lenuţa n'a vrut să-mi spuie adevărul?... Dacă nu-l mai găsesc? Ar fi o adevărată nenorocire.... Şi Lenuţa e de vină. De ce nu m'a înştiinţat mai de vreme. Vorbisem doar, cum l-o simţi slăbit, să-mi scrie.... Femeea e femee. Dacă a murit, s'a dus dracului totul. Degeaba am sperat atâta amar de vreme. Sar celelalte neamuri ca ciorile şi gata. Pe mine mă iubea. L-aşi fi făcut eu să-mi iscălească actul. Pe câtă vreme Lenuţa ce ştie dânsa?... Bietul unchiu! Dar cine se aştepta aşa dintr'odată? Ce l-o fi apucat?... Poate că o fi vrut să mă vadă? Iaca s'au împlinit trei ani, de când n'am mai fost pe acasă. Ba, du-te azi, du-te mâine! Bat-o Dumnezeu de slujbă, că numai dânsa e de vină.... Nu pot scăpa o clipă...

O şuerătură lungă, îi întrerupse gândurile pentru o clipă. Compartimentul aproape pustiu... In fund un bătrân moţăia, bălăbănindu-şi capul în legănarea trenului. Deleanu zâmbi, fără voie. Plictisit îşi aprinse o ţigară, uitându-se la ceas. Mai avea încă mult...

— Tren e ăsta? Mai bine era acum o sută de ani... Civilizaţie! Progres! Bătaie de joc!

Se înfăşură mai strâns în pardesiu, îndesându-se în pernele roase şi tari...

Dacă n'a murit? E om tare, nu poate să-l doboare cu una cu două. Să pun eu mâna pe act şi pe urmă vorbim noi, domnule şef. Te dau dracului, cu serviciu, cu datorie, cu tot...

M'am săturat până în gât... Mă retrag acasă, mă apuc de gospodărie şi mă însor. Destulă mizerie! Ş'apoi nu mai sunt tânăr... Vine vremea când simţi nevoia să te linişteşti..., să ai casa ta.... O nevastă care să te înţeleagă, copii, să-ţi mângâie bătrâneţile....

Inchise ochii şi se văzu sub mărul bătrân, greoiu de floare, nins pe la timple, înconjurat de câţiva ştrengari bucălaţi, trăgându-l de musteţi, cum citise şi dânsul prin cărţi. Toată speranţa îi era pusă în moartea unchiului său. De câtă vreme aşteptase clipa aceasta! Bătrânul îl iubea, deoarece el l-a crescut de mic, fiindu-i ca şi-un tată. Găsindu-l încă în viaţă, s'ar fi rugat, ar fi plâns, şi ar fi reuşit să-i lase lui averea.

— Nu se poate să nu mi le lase! Dar dacă nu ajung la timp, s'a dus dracului toate visurile mele. Pune mâna nepoţii de pe soră, care de-abia aşteaptă.

Se întunecase de-abinelea. Mai scoase ceasul şi la flacăra tremurândă a unui chibrit, constată oftând că nu trecuse decât trei ore de la plecare.

— Ce încet trece timpul! Şi pernele astea par'că îs umplute cu pietre... Nici nu poţi să te odihneşti. Parale ştiu să ia cât de multe, dar să se îngrijească de oasele bieţilor călători, nici pomeneală. Ţară e asta?

* * *

La o staţie oarecare, uşa compartimentului se deschise cu zgomot şi un glas dulceag de femee întrebă:

— Ocupat?

Deleanu mormăi ceva, plictisit că-l turburase din gândurile sale. Fără să mai aştepte răspuns, doamna însoţită de un domn, se aşeză pe cealaltă canapea, după ce îşi puse câteva cutii şi geamandane.

— Stai bine, dragă? Să nu cumva să răceşti? Vezi să nu uiţi să-i spui mamei că vin şi eu peste câteva zile. Ai tot ce-ţi trebuie? Scrie-mi imediat ce ajungi.

Un fluerat prelung... Urmară câteva îmbrăţişări, sărutări de despărţire, a căror zgomot îl făcu pe Deleanu să se răsucească nervos, mormăind printre dinţi.

— Poftim, eu mă duc la o înmormântare şi dumnealor se sărută.

Gemând din toate încheeturile, trenul porni. Doamna îşi desfăcu pardesiul, scoase o lumânare şi lipind-o de pervazul ferestrei, o aprinse cu multă băgare de seamă, să nu-şi păteze degetele. Deleanu închise ochii, supărându-l lumina, pe urmă din curiozitate, începu s'o examineze. Câteva bucle blonde, ciufulite, ieşeau de sub pălărioara mică de voiaj. De la o vreme, scoase un cornet de bomboane, ronţăindu-le ca un căţeluş mic de odaie, sugându-şi buzele subţiri, bine tăiate. Deleanu vru să-şi mai aprindă o ţigară, dar amintindu-şi că nu mai e singur, se răsgândi. De plictiseală, trenul urcând la deal, mergea încet, — se lipi cu fruntea de geam, uitându-se afară, la jocul ciudat al scânteelor de la maşină, ce păreau în întunericul nopţii, un roiu de licurici de aur.... Departe pe câmp, focuri răzleţe îşi răsfrângeau lumina palidă.

— Fericiţi oamenii!...

Cantoanele mici, ca nişte jucării de carton, cu oameni somnoroşi, bălăbănind un felinar roşu, se perindau plictisitor. Amărît, Deleanu se trânti pe canapea...

— Imi daţi voie?

— De ce nu...

Işi aprinse o ţigară, prins din nou în vârtejul gândurilor.

— Poate că n'a murit încă...

— Vai!

— Ce-i doamnă?

— Am uitat pachetul cu ţigări în buzunarul lui George..

— Dacă îmi permiteţi...

Işi aprinse o ţigară, dând drumul fumului în rotocoale mici ca un lănţişor străveziu.

— Ce plictiseală! I-am spus eu lui George să nu mă lase singură... Eu dacă nu vorbesc cu cineva, mor de plictiseală.... M'am învăţat să fumez de la o prietenă a mea din pension. Nu voiţi o bomboană?

Cu toate că nu-i plăceau bomboanele, Deleanu luă una să nu pară nepoliticos... Din cauza plictiselei sau a bomboanei, conversaţia se legă pe neaşteptate. El îi istorisi nenorocirea sa, plecarea grabnică, dragostea ce-o avea pentru unchiul lui, care i-a fost ca un tată, încât doamna înduioşată trebui să-şi scoată pudra şi oglingioara, ca să-şi pudreze vârful nasului, de-alungul căruia se picurase o lacrimă invizibilă.

— Vai, ce emoţionată sunt!... Mi se pare că am plâns...

La rândul ei, povesti şi dânsa că pleacă pentru câteva săptămâni la socri, că s'a măritat din dragoste şi George o iubeşte foarte mult, că n'are copii, şi e foarte nenorocită... Ca să nu-l deştepte pe bătrânul ce sforăia nepăsător Deleanu se aşeză pe canapeaua din faţa doamnei.

Timpul începu să treacă mai repede....

— A! Să vă spun eu una nostimă de tot...

Doamna râdea, arătându-şi dinţii mici ca de şoarec. Prin legănarea trenului, genunchii li se atinseră ca din greşeală şi Deleanu rămase aşa, încihzând ochii, pătruns de un fior, din creştet până 'n tălpi.

— De ce nu mai iei o bomboană? Ia una că mă supăr.

Şi degetele mici, parfumate, întinzându-i bomboana, întârziase o clipă pe buzele-i cărnoase. Lumânarea sfârâind, îşi dădu sufletul.

Buimăcit, Deleanu sări în picioare şi fără a spune o vorbă, îşi înşfacă valiza, luând-o la goană, nevoind să creadă urechilor...

— Unde suntem domnule?

— La Ploeşti...

Clătinându-se, căzu pe o bancă de pe peron. Trei staţii mai departe. Târziu de tot a întrebat pe un hamal:

— Şi un al doilea tren spre Moldova?

— Mâine dimineaţă la 5.

Toată noaptea a stat pe bancă, tremurând cu sufletul gol, neputând să lege gând de gând. Hainele îi mai păstrau încă parfumul tare, ameţitor al necunoscutei ce se ducea să petreacă câteva săptămâni la socri.

— Femeea! Femeea!

Ameninţător îşi încleştă pumnii, cuprins de furie, până ce simţi unghiile sângerându-i carnea.

De la gară o porni încet, de-alungul străzilor pustii cu oameni somnoroşi. Soră-sa îi eşi înainte.

— A murit... De ce ai venit aşa de târziu? Dacă soseai astă noapte, îl mai găseai încă...

— Şi?....

— Nimic...

Un junghiu îi sfredeli inima. Se rezemă de stâlpul de la poartă şi rămase aşa în bătaia soarelui, ca un copil ce-şi vede prăbuşindu-i-se castelul de cărţi de joc...

— Femeea! Femeea!...

Trei fire de mărgăritar

Trei fire de mărgăritar,
Trei fire de mărgele albe
Aseară mi le-ai dat în dar,
Iar eu le-am prins ca nişte salbe
Pe piept...

şi-acasă în pahar,
Trei fire de mărgăritar
Ca nişte visuri ne'mplinite
In noaptea asta-au fost ursite
Să-mi moară triste în pahar.

. . . .

Şi 'ncet,
pe masă risipite,
Pe fiecare le mângâi,
Iar floarea albă delicată,
Imi pare-o lacrimă picată
Pe biata mi dragoste dintâi.

CONST. ARGEŞAN

Cântec

In trandafirii care mor,
Eu văd tristeţea clipelor,
Ce picură încetişor
Din lujerele zilelor.

In stropii ploilor târzii
Simt recile melancolii —
Când te întrebi în seri pustii:
De ce ţi-i dat, oare, să fii...?

Simt în bătaia vântului
Neliniştea pământului,
Ce dă tristeţi avântului
Şi 'nfiorare cântului...

In marea lume de pigmei,
Pe chipul semenilor mei,
Văd urma anilor duşi, grei,
Şi 'ngândurare de atei.

... Şi 'n cerurile ce se 'ntind
Cu stele de-aur licărind,
Simt spaţiul către care tind
Şi ochi ce mă privesc zâmbind.

MIRCEA GHEORGHIU

FERICIREA

POVESTE BANALA

Eri a venit să mă vadă o prietenă, o fostă externă a spitalului, în care încerc să-mi cârpesc viaţa. Sunt un oaspete vechiu al acestui aşezământ de binefacere şi am avut timpul să-mi creez prietenii.

Prietena mea e tânără· înaltă, frumoasă şi cu o umbră de melancolie în ochii ei deschişi mari asupra vieţii şi nemulţumiţi de ce văd în ea. A văzut prea de timpuriu rănile largi ale omenirii, pline de puroi şi rău mirositoare şi sufletul i s'a închis sfiit în colivia lui de aur, ca un mic porumbel alb, care şi-a rătăcit picioruşele în noroiul drumurilor· I-a rămas totuşi zâmbetul pe buze, mai ales faţă de aceia· pe ale căror frunţi· Eterna Stăpână, şi-a scris neertătoarea lege.

Mi-a adus un buchețel de ghiocei şi l'a pus într'un pahar pe măsuţa de lângă pat.

— Ce mult seamănă cu părul dumitale! zise ea veselă de a fi dobândit un efect cald şi neaşteptat într'o sală de spital.

Zâmbii mulţumit, că plăcerea ce vrusese să-mi facă mie, s'a întors în sufletul ei.

Apreciez ricoşările bunelor porniri. Imi dau seama că găsesc o mai bună primire în sufletele de unde pornesc, decât în acelea către care sunt îndreptate. Se întâmpla de atâtea ori să găsească uşi zăvorite!

— Ce ai mai făcut? întrebai eu cu căldură pe tânăra mea pietenă.

— Nimic bun. Incrucişez braţele în faţa neputinţii de a îmbunătăţi soarta omenirii.

— Nu crezi că ai prea mari pretenţii? o întrebai eu cu o uşoară ironie. Nu stă în puterea noastră să ne îmbunătăţim soarta noastră propice, deci cu atât mai puţin pe a omenirii !

— De ce vorbeşti aşa? mă întrebă ea revoltată. Crezi dar într'o fatalitate, care ne conduce paşii şi în mâna căreia ne sbatem neputincioşi ca nişte animale inferioare ?

— Nu tocmai aşa. Nu dau însă atâta importanţă oamenilor, ca să-i socotesc creiatori de fericiri·

— Crezi că există fericirea? mă întrebă ea cu teama aceluia, căruia îi este frică de întărirea unei bănueli, zâmbii cu indulgenţă :

— Astăzi nu mai cred în nimic· Nu vreau însă ca părerea mea să fie luată drept lege. Las tinereţii binecuvântatul dar al credinţei şi îi doresc din suflet, să fie mai norocoasă decât mine. Nu sunt năruitor de credinţe, sunt doar un biet desamăgit !

Tânăra fată ţinea ochii în jos, privind un punct vag al podelei.

După o scurtă tăcere· reluă sfiită :

— Nu mi-ai spus nimic cu vorbele dumitale. Eu vreau să cred că fericirea există, altfel prea ar fi fără rost înlănţuirea asta de suferinţe· ce se chiamă viaţă ! sfârşi ea cu o revoltă înăbuşită.

— Crede... şi nu cerceta ! zisei eu tot ironic.

— Mi se pare chiar că am cunoscut fericirea, zise ea repede.

— Prin dumneata?

— Nu, prin alţii, răspunse ea cu o voce mai scăzută.

— Da? trebue să fie interesant. Istoriseşte-mi şi mie· Nu e rău ca o iluzie caldă să-mi netezească calea spre veşnicie·

— De ce vorbeşti mereu de moarte, când trăeşti încă ?

— Am încetat de mult de a trăi. De atunci, de când mi-am dat seama de zădărnicirea oricărei străduinţe.

— Atunci e de prisos să-ţi mai vorbesc de aceea ce dumneata socoteşti drept o chimeră.

— Ba nu. Se poate ca tocmai acum să înţeleg rostul şi frumuseţea existenţei. Nu e niciodată prea târziu să te împaci cu viaţa.

— N'ai să-ţi baţi joc de această biată fericire ?

— O, nu! Iţi făgăduesc chiar, că dacă o găsesc, îngenuchez în faţa ei.

— Am o colegă, începu prietena mea, care mi-e foarte dragă. E puţin cocoşată· cu figura banală şi cu părul încărunţit la o vârstă atât de fragedă.

— E natural să-ţi fie dragă. Pornirea firilor bune către desmoşteniţii soartei.

— Nu, fiindcă eu nu-i văd lipsurile fizice. E cu totul altceva· Este un fluid cald care se revarsă din toată persoana ei· care te linişteşte şi te face mai bun· Este fluidul regenerator al fericirii, care sălăşlueşte în sufletul ei.

— Cum de a avut norocul să găsească această nepreţuită comoară ?

— Fiindcă n'a căutat-o nici prea sus, nici prea departe.

— Da. Asta este marea înţelepciune, zisei mai mult pentru mine.

Prietena mea continuă mai departe :

— Pe figura, lipsită de graţie, strălucesc doi ochi albaştri de o frumuseţe şi claritate uimitoare· Când te uiţi la ea nu-i vezi decât ochii, iar vorbele par că-i sunt flori calde desprinse din luminile lor.

S'a măritat anul trecut şi se simte nespus de fericită. A luat pe un coleg, tot un student la medicină. Dar mai bine, s'o las pe ea să povestească :

— „Sunt o fată săracă· venită de departe, din celălalt colţ al ţării· ca să-mi termin studiile. Părinţii mei, deşi evrei, sunt foarte respectaţi în târguşorul nostru, pentru cinstea lor. M'am coborît acum câţi-va ani din tren în gara de Nord, cu un foarte însemnat bagaj de iluzii şi cu o foarte redusă valiză. Inarmată însă cu răbdare şi voie bună m'am pus imediat pe muncă. Graţie voinţei, am ajuns să mă pot întreţine de azi pe mâine, ba încă să-mi permit şi oarecare încântări intelectuale, ca teatre şi concerte. Mi-era greu însă să mă duc seara singură la spectacole, nu atât pentru mine· cât pentru lume. Eu n'aveam a mă teme de nimic, adaogă ea trist. Atunci s'a oferit el, soţul meu de azi, să mă conducă. Nu e nici el frumos· e aproape tot atât de urât ca şi mine. Are însă un suflet foarte bun, idei înalte şi generoase şi ne potrivim în toate părerile. Ne eram dragi ca doi prieteni scumpi, sau ca doi camarazi, cari se întâlnesc bucuroşi la un colţ de drum şi pornesc să facă calea împreună· Lumea însă, această tirană falsă şi necinstită, căreia îi sacrificăm toate pornirile noastre curate şi frumoase, a început să bârfească·

„Atunci ne-am hotărât să ne luăm. Prea ne potriveam bine, ca să nu ne fi putut înţelege. Şi într'o seară, uitându-ne mai bine unul la altul, am simţit că ne iubim! Peste câteva zile ne-am cununat fără să anunţăm pe nimeni din ai noştri. După nuntă mi-am oferit o odihnă de trei zile· pe care le-am petrecut în camera lui de Intern, la un ospiciu de paralitici şi nebuni. A fast cea mai frumoasă parte din viaţa mea de până acum acele trei zile de adevărată fericire. In mijlocul acelor nenorociţi, fericirea mea îmi apărea imensă, zdrobitoare. Mi se părea că n'o merit !

„Mai târziu am anunţat pe ai noştri. Mama nu mi-a făcuţ nici o imputare, mi-a zis numai cu o mustrare blândă : „De ce nu ne-ai vestit mai dinainte? Ştii doar că te-am înţeles în totdeauna !"

„De atunci trăim de azi pe mâine cu nădejdea fermă că fericirea noastră trebue să învingă toate piedicele ce vom întâlni în cale şi să ne scoată la liman".

In închisoareae tristă a camerei domni câteva clipe numai mirosul puternic al spitalului.

— Pe el l'ai cunoscut? întrebai eu cu greutate.

— Da, a venit într'o zi s'o ia dela spital.

— Cum e ?

— Mic· urât, neînsemnat, neposedând nici măcar darul ochilor ei frumoşi, scăldaţi în senin. Am privit-o uimită cu câtă dragoste i s'a agăţat de braţ şi au plecat împreună sprijinindu-şi încrederea unul pe altul. Ghetele lor uzate lăsau urme caraghioase pe zăpada aleii· Ei însă, nepăsători, păşeau mândri că poartă în sufletele lor o atât de nepreţuită comoară.

Tăcurăm amândoi. Liniştea îşi cernea florile albe de ghiaţă peste sufletele noastre· înţepenindu-le durerile. Gândurile ne sburau împăcate şi liniştite în împărăţia lor luminoasă. Mă simţeam nespus de mulţumit, că în pragul veşniciei, am cunoscut preţul fericirii simple, lăsată de Dumnezeu şi nesocotită de majoritatea oamenilor.

In ochii mari şi blânzi ai prietenei mele, porumbelul cel alb bătea din aripi plin de bucurie, că mi-a dat prilejul să întrezăresc sfânta chimeră.

O rază desprinsă din soarele care apunea obosit undeva departe până unde nu mai puteau ajunge privirile mele, aprinse geamurile şi străbătând prin sticla incendiată, îmi lumină puternic chipul istovit şi îmi aprinse două flacări vii în ochii stinşi de boală.

Prietena se sculă să plece. Imi strânse mâna cu căldură şi mă privi cu ochii aceia mincinoşi şi lipsiţi de expresie, cu care se privesc de obicei bolnavii· cari caută să citească adevărul în privirile lor.

— Pe Duminică! îmi zise ea blând.

— Pe Duminică ! suspină sufletul meu strâns de groaza singurătăţii.

Urmării cu ochii trişti silueta fină, care dispăru în dosul uşii, apoi îmi îndreptai privirile spre fereastră. Raza de soare dispăruse. Geamurile erau căptuşite cu cenuşiul trist al înserării.

Rămăsesem iar singur· Intunericul se ridica ameninţător din ungherele camerei şi din adâncimile coridoarelor reci şi triste Sufletul meu obosit începu să plângă încet de groaza chinuitoarei nopţi, ce se apropia necruţătoare.

Inchisei ochii. Tăcerea picura greoaie peste fruntea-mi arsă de boală. In creerul meu obosit, începu să se depene uşor o poveste nespus de frumoasă· o poveste, în care un pitic şi o cocoşată stăpâneau castelul fermecat al fericirii !

AIDA VRIONI

Balada morţii

Pierdută 'n vis stă palida fecioară
Iar frunzele, din zbor, se-aştern tăcute;
Un vânt de ghiaţă suflă trist şi rece
Ca un trimis din lumi necunoscute·

In ochii ei, încercuiţi şi umezi,
Se nasc şi mor văpăile dorinţei:
Sunt doruri albe, doruri fără ţintă,
Ce poartă în ele umbra nefiinţei.

Goneşte vântul frunzele uscate,
Le mână 'n dansuri crude şi barbare;
Din zarea 'ntunecată se desprinde
Un călăreţ frumos la 'nfăţişare.

E 'nnalt şi palid cavalerul morţii,
Iar chipul lui umbrit e-atât de rece...
Cu'n gest măreţ se opreşte 'n faţa porţii ;
Cu'n ţipăt lung copila vrea să plece !

Dar glasul lui duios o ţintueşte...
— „Ascunsă între albe crisanteme
Menit'ai fost de mult să-mi fii mireasă
Urmează-mă de voe, nu te teme !

„La pieptul meu, e liniştea eternă,
Şi vei dormi de-apururi legănată,
Cu'n zâmbet blând pe chipul tău de înger,
Cu'n nimb de flori pe fruntea ta curată

„Pe-acelaş cal, vom călări în noapte
Spre ţara 'n care-i vecinică lumină.
C'un sărutat ţi-oi adormi gândirea
Şi vei dormi atâta de senină...

„Vei adormi ca'n vis, neştiutoare,
Tu albă, între albe crisanteme !
Inchide ochii tăi frumoşi şi umezi
Iubita mea, cu lungi şi negre gene !...

„La pieptul meu e liniştea eternă
Şi dincolo, e vecinică iubirea...
Te vei simţi atât de fericită,
Domniţa mea, cum n'ai fi fost nicăirea...

. . . .

Goneşte vântul frunzele uscate,
Le mână'n dansuri crude şi barbare
Un nor stârnind în goana lor nebună...
Doi călăreţi se pierd în neagra zare...

VANDA MIHAIL

Farsa

(Feciorul lui Nenea Tache Vameşul)

Faima lui Jack Spintecătorul apunea. O alta îi lua locul: **Cimpoierul.** Banda cobora în văile Filaretului oţelindu-şi ghioagele în bolta fântânei lui Cantacuzino. Mam'Mariuţa Cărztăşoaia, înfipsese în răsadurile guliilor, cuibare de tămâe pe care le însufleţea cu tăciuni descântaţi din vatra plină de meremeturi. In prispe, cobiile Flămândei, cu fălcile sprijinite în palme, clătinau a pustiu, moaţele barişului. Smeurarii strângeau ghemele înghesuindu-se prin păraginile uliciorilor. Trică Ilie pitise ţignalul. Sta burzuluit, cu cămaşa balon în spate, scărpinându-se în buzunare şi povestind în colţuri, din isprăvile bandei. O vreme le vedea chiar, în imaginaţia lui de haimana. Atunci ascultătorii cădeau pe vine în praf. Un fluer şuera dinspre uzină, zgornind rândunelele de pe telegraf. Apoi alarma lui tăioasă, se topea pe mormintele din poalele Mitropoliei. Şi claca se înălţa smerită pe labele desculţe, până în dreptul povestitorului care lua basmul dela început. Uzina îşi trimetea semnalul în zăvoaele Trocaderului. Drumul se umplea de oameni negrii. Cuibăriţiii din jurul lui Trică Ilie, răsuflau cu încredere, cerând cărmaciului să reînceapă grozăvia. Trică se repeta cu faima lui de **„vizionar"**. Numai avea ce născoci pe seama bandei. Intr'o vreme îşi da cu ideea să-i arunce în spinare **„Crima din Tabaci"**! Văzuse cuţitul în iarba şcolii şi jos, pe piatra gârlei, Cimpoerul spălându-şi mâinile de sânge. Dar găliganii cari ştiau că pe cele două mătuşi, pe portarul Avram şi pe micul Ionel îi răpusese **„Nenea Fane"** nepotul d-lui Nestorescu, directorul şcoalei, iar bonurile pe care le furase pentru o lucrătoare dela fabrica de cue, fusese găsite în înserat în căptuşala pălăriei omorâtorului, îi rădeau lui Trică în nas. Şi Trică pufăia învins, din carâmbul puturos al ţigărei, scuipând silnic în ţărână. Povestea se întoarce iar la banda oltenească. Rândurile se apropiau. Salahorii uzinei se întorceau rânjind, spre cuptoare. Alarma coşului umplea mahalalele de zbornă. Babele se ridicau pe uluci. Lumea rămânea uluită în răspântii. Trică Ilie îşi aţâţa ascultătorii urlând: **„banda"**. Dar vâlceaua încărcată cu fire plânse de miozotis, şi de unde trebuia să se apropie carabinele, înălţa apele albăstrii ale florilor, spre cerurile parfumate de mireasma lor tăioasă. In saltelele ei umplute cu spice de mătase, ciripeau mierloi înamoraţi. Sus în creasta gârei, o barză obosită îşi chema puii din turla Dobrotesei. Nici ţipenie de haiduc! Dar Trică Ilie nu contenea povestea, întărind răbdarea puşlamalelor cu parascoveniile închipuir'i lui sterpe. Şi gluma prinsese crezământ, şi dela ascultătorii care o vârâseră în sân, trecu grabnic prin inimele tuturora, dela simandicoşii Olympului, până în bătătura lui Căpriţă Plăpumaru, din Fundătura Călugărului!

— Vine banda!

BabaM ariuţa dăscânta fără preget, înainte. Ivăncioaia înbulzea pe părintele Tingirică cu sărindare. Perucăreasa stropea pridvorul cu aiasmă. Felinarele sticleau mai de cu vreme, în strada pustie şi lumea se încuia odată cu găinele. In iaţac nu se mai aprindeau lumini. Capetele rămâneau uluite în întunerec, când şi când înroşite de jeratecul din sobă. Noaptea îşi întindea umbrele peste roşcovii aprinşi înasfinţit şi în fie ce curte pica din înălţimea ei neagră, câte un... Ciompoier! Gardianul asurzea văzduhul. Un fluer spinteca locul, apoi potcoavele omului care suflase în ţignal o sfâşia cu ropotul lor gloduros, ducându-şi ţăcăneala în larma Beilicului. In urma lor veneau fantome. Trică îşi pitise **„oamenii"** în via lui Iohan Curelaru. De acolo aşteptau ei călcarea şi tot de acolo năzuiau să ridice mahalaua în slava cerului ,când vor avea să pocnească cele dintâi pistoale dinspre Băicoianu. O pasăre plângea în nalbele lui Inochentie al Buzăului. Francovicioaia înălţa în geamurile iconostasului, cristelniţa cu smirnă. Prin găuricile ei aprinse se prelingeau şuviţe de văpăi lipind pe aşternuturi, balauri aprinşi. Mama cerea pe duhovnicul Stelian să-i citească deslegarea şi cu ea să vie mai curând lângă.... Tache, decât să-i treacă Cimpoierul pe la porţi. Grătarele din prispele mustăriilor erau trase în curţi şi chiotele naiurilor, se înăbuşeau în pulpanele ţiganilor.

Şi noaptea cădea par'că mai devreme, pe învelişuri, oprind fumurile în vatră.

* * *

Intr'o vreme, zăbrelele s'au dat într'o parte strivind agurijoara între şipci şi pe linia albă a potecei s'a apropiat de geamlâc cumnatul Dănăilă şi Nenea Mare **dă la drept.** In iatac s'a înfiripat o încurajare neaşteptată. Cel dintâi, aducea dela ascuţit, sabia de căpitan; altul aşeza pe cretonul scrinului un pistol cu cocoaşele gata. In tavan s'a aprins îndată lampa. Lumina ei buboasă, făcu să zâmbească în umbră teaca prinsă în şalele împodobite cu fireturi ale doftorului de plasă din Urziceni şi pântecul de oţel al pistolului dupe scrin. O răcoare se ivi în undele odăei, înfiorând bucuria în piept. Din mlaştinele uzinii se strecoară prin văzduhul pâclos de afară, cântarea brotăceilor care se oprea în ferestre într'un zumzet de albine. Dintr'acolo avea să se apropie Cimpoierul. Inghesuiţi în igrasia lui Ghiţă Brutaru, apăraţi de o parte, de gloanţele lui Nenea Mare şi de alta, de iataganul doftorului Dănăilă, trecut în concentrare din bărăganul Ialomiţei spre spitalul ostăşesc, faima lui Cimpoieru să reduce la o umbră — umbra Părcălăboaei care plimba farmecele din uşe în uşe şi minciunile din poartă în poartă, grozăvindu-se că necuratul va pieri în boziile Ulierului iar hieruvimii vor tăia cu spedele lor de foc, drumul hoţilor. Un clopot suspină în turlă **„Adormirea Maicii Domnului"**. Un viezure lovise în trecere arama. Bălăriile lui Iohan îşi aplecau suliţile în oglinzile lunei. In păpurişul lor sforăiau cârtiţe. Lumea sări. O vreme se scurse într'o uluială îndărătnică; în spatele lui Mitu Floraru, trebuia să se ivească ţurcana lui Cimpoieru. Dar sabia cumnatului şi puschiţa încărcată de pe scrin, sticleau în puroiul lămpii. Doftorul Dănăilă, îşi mângâia dârz lampasul de artilerist, Nenea Mare, ciugulea convins cotleţii lui anemici. Dar Cimpoierul nu se arăta.

Târziu spre miezul nopţei o namilă s'a înfipt în umbra ighiabului. Scatiul a piruit prelung în grila coliviei, înfigându-şi mărgelele ochilor în momâia din curte. Din porţi s'au înălţat chiote. Trică Ilie 'şi-a sculat ceata spânzurată în bolta viţei. Potcoavele gardianului împuiau Olympul. Babele au eşit cu lumini în cioburi. Iohan Curelaru ocolea biserica cu carabinele în sus. Fluere arţăgoase se încrucişau în văzduh buimăcit, ridicând uliţele în picioare, apoi se topeau în vârtejul răspântiilor. Umbre înebunite de nedumerire înlemneau în loc. Parisache, Cupidon şi Scurtu, dulăii brutarului Ghiţă, urlau eşiţi din minţi, la picioarele fantomei. Atunci „artileristul" Dănăilă a tras sabia. Nenea Mare **dă la drept** a dat drumul favoriţilor pe care-i tocase amar şi îndelung, între degele înălbite de mânie, repezindu-se în scrin. Butoiul plin, a trecut în pulpana redingotei şi teaca cumnatului Dănăilă s'a înfipt într'o mână. Scatiul a sărit din băţ şi lampa a trecut în geam.

Şi stafia din mijlocul curţei, se răsuci în papucii ei plăpumăreşti, umplând încăperea lumii de haz. Prigoana se se opri. Armele se ridicară în sus şi lampa trecu în obrajii omului.

Şi unchiul Ianache tapiţeru, vârât în balonul cămăşii, mormăia cu un clondir într'o mână şi cu o ulcică într'alta, în ciuda săbiei cumnatului Dănăilă din Urziceni şi a pistolului lui Nenea Mare dă la drept:

Trei crai de la răsărit,
Spre-o stea au călătorit,
Şi-au mers pân' la Ierusalim,
Dar... Cimpoeru, aferin!

SARMANUL KLOPŞTOCK

Academica poemată

I.
INVOCATIO

Străbuni uitaţi, Horaţiu, Virgiliu şi Ovid,
In noaptea asta gândul spre voi din nou mă 'ndrumă...
Invie vremea voastră, de mult topită 'n humă,
Şi-o retrăiesc aevea, când ochii îi închid.

Vi se aprinde chipul de viaţă, sub pleoape.
Spre mine glasul vostru prin veac îşi face drum...
Mă prinde 'n plasă visul... tresar... şi-mi pare-acum
C'aţi frânt hotarul morţii şi mi-aţi sosit aproape.

Şi nu ştiu: poate luna a tremurat pe zid,
Ori poate tu, bătrâne Horaţiu, te-ai clintit,
Când, trist privind la mine, şoptişi înăbuşit :
„Pe noi, nepoţii noştri, azi nu ne mai deschid".

S'au mistuit în lună, străbun după străbun...
Atunci, spre ei, în noapte, eu m'am rugat cucernic :
„De dincolo de moarte, veghiaţi să pot fi vrednic
Ceva din gândul vostru în versul meu să pun".

II
AD AMICOS

Am redeschis, prieteni, pe bunul meu Horaţiu,
Şi gândul, către veacul de-atuncea mi se 'ntoarnă...
Afară, ca în oda Taliarchului, e iarnă
Şi cad, în stoluri albe, fulgi deşi şi grei din spaţiu.

E ger de crapă lemnul şi-i până 'n brâu zăpada....
Copacii sub povara de nea s'au împietrit...
In zare, Bucovăţul se 'nnalţă troenit...
Pustiu... Şi doar vârtejul de mai colindă strada.

Cum stau la geam, tot gândul mi-e dus către povaţa
Ce mi-a lăsat-o 'n carte sfătosul meu străbun...
— Un lemn în sobă vântul îmi ţipă să mai pun,
Şi lemnu'n vâlvătae îmi spune ce e viaţa.... —

Eu n'am uitat, prieteni, povaţa ... Şi-azi vă chem,
La mine, în căsuţa pitită 'n promoroacă...
Sclipeşte 'n sobă jarul şi vinul în bărdacă:
Vă adunaţi, prieteni, să râdem şi să bem·

Şi'n timp ce-afară iarna va cerne fulgi din spaţiu,
Şi drumul se va pierde sub negură şi zloată,
In jurul sobei calde vom face veseli roată,
Rubinul, vin ca focul, sorbindu-l cu nesaţiu... —

Şi dintr'un colţ, din umbră, ne va zâmbi Horaţiu. —

III
ERUVIAE

Noaptea 'nseamnă iar pământul cu cernitul ei sigiliu...
Umbrele tăcute-ascultă cum respiră 'n somn cetatea...
Plopii 'ncremeniră 'n noapte pironind imensitatea,
Iară eu citesc, la lampă, Eneida *lui* Virgiliu.

Cartea patra mi-aminteşte pe copilul ce am fost...

Mă revăd tânjind în clasă, cu-ochii pururi la ferestre.
Inciudat pe un tovarăş că scandează versul prost,
Sau, iubirea lui Aeneas rerdând-o pe de rost,
Când ne cuvânta magistrul de virtuţile-i agreste.

Cât de viu re 'nvie 'n mine copilandrul deodinioară!...

Cu-orice vers, adolescenţa eu întreagă mi-o desgrop,
Căci în orice vers găsisem truda mea, — întâia oară...
O, de câte ori nu plâns-am când Didona-a fost să moară!..
Uite: fila mai păstrează mărturia unui strop.

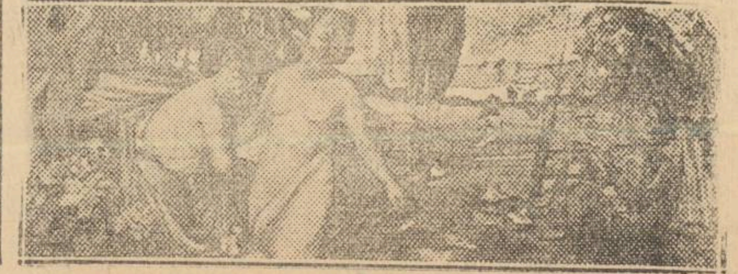
Poate sunt şi-acum copilul visător de-atunci, ştiu eu?...

Inima-mi şi-acum se strânge când citesc desnodământul,
Tot ca şi atunci mi-e teamă să nu fiu cumva şi eu
Un Aeneas care fuge din porunca unui zeu,
Dragei lui lăsând în urmă o nădejde doar: mormântul.

. . . .

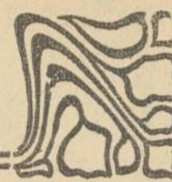
Lampa-am stins-o şi rămas-am cufundat în gând şi-n noapte...
Imi mai stărue 'n ureche versul cald al lui Virgiliu...
Şi nu ştiu: pornesc din mine sau din vreme-aceia şoapte
Dar — pe când în suflet umbra mi-aşternea al ei sigiliu —
Plânsul palidei Didona l-auzii sbucnind în noapte!

N. I. HERESCU

LITERATURA STRAINA

P. K. ROSEGGER

Intâia mea călătorie cu trenul

Traducere de **LUDOVIC LEIST**

Naşul meu, cizmarul Iohan era un om, care credea orice, numai ce era natural, nu. Ce pricepea, era pentru el dela Dumnezeu: ce nu pricepea, era vrăjitorie şi lucru necurat. In toţi anii se ducea odată în pelerinaj la biserica Maria Schulz pe Semmering, unde căuta ajutor împotriva ispitei necuratului. Intr'un rând, după ce mă făcusem măricel, a vrut să mă ia şi pe mine cu el.

— Bine, zise tatăl meu, cu prilejul acesta poate să vază băiatul şi drumul de fier cel nou, care se face acum peste Semmering. Se zice că gaura prin munte s'a isprăvit.

— Ba, ferească sfântul, strigă naşul meu, să dăm cu ochii de lucrul diavolului! Căci sunt numai năluciri toate nimic nu-i curat, nici adevărat!

— Mai ştii! Zise tatăl meu. Si-şi văzu de treabă.

Eu şi naşul meu, am pornit la drum, am luat-o peste muntele Stuleck, ca să nu dăm prin vale, unde, cum spunea, umbla în sus şi în jos carul necuratului. Insă, când am ajuns sus pe munte şi ne-am aruncat ochii spre satul Spital, am zărit un vierme negru târându-se pe o linie foarte pronunţată; d'asupra lui plutea un nouraş de fum.

— Maică Precista! Strigă naşul. Uite-l! viermele fumează tutun! Şterge-o, băiete!

Şi am tulit-o de vale pe partea dimpotrivă.

Pe seară am ajuns la şes, dar... ori naşul nu ştia seama locului, ori îl păcălise curiozitatea—care-l juca din când în când câte-o festă sdravănă—în loc să dăm de Maria-Schulz, ne pomenirăm lângă o grămadă uriaşă de moloz şi în dosul ei se făcea în munt eo gaură întunecoasă. Gaura era aşa de mare, în cât încăpea o casă întreagă. In munte intra un drum cu două stinghii de fier.

Naşul meu a stat multă vreme, fără să zică o vorbă, clătinând numai din cap. In cele din urmă zise:

— Aceasta trebuie, să fie şoseaua acea de modă nouă. Dar minte, că intră aici! Din gură ieşia un aer rece ca de mormânt. Mai departe către Spital se vedea în amurgul serii, lângă şoseaua de fier, o casă de zid: în faţa acesteia se înălţa o prăjină lungă şi pe aceasta se clătinau două ghiulele roşii, ca sângele. De odată se auzi un zgomot de prăjină şi una din ghiulele se ridică în sus ca trasă de o mână nevăzută. Noi ne-am speriat grozav. Se vedea cât colo, că nu era lucru curat aci. Cu toate acestea am rămas locului ca pironiţi.

— Naşule, zisei incetişor, n-auzi şi d-ta o uruitură în pământ?

— Ba, da, băiete, răspunse el, par'că tună! E un cutremur de pământ!

Incepuse să duduie grozav. Pe drumul de fier venia ceva negru ca cărbunele. La început par'că sta pe loc, se făcea însă tot mai mare şi se apropia sforăind grozav, şi pe gură scotea nouri de aburi.

— Maică Precistă! Strigă naşul, uite târăşte după el, case întregi.

Şi într'adevăr, noi ne închipuisem că locomotiva o să tragă câteva care stiriene în care se puteau urca câţiva călători iar acum ne pomenirăm, că trece pe dinaintea noastră un cătun întreg cu ferestre multe şi pe la ferestre se vedeau oamenii vii şi gonia aşa de repede şi duduia aşa de tare că te apuca ameţeala.

Naşul ridică de odată mâinile la cer şi strigă desperat:

— Sfinte Petre! Uite-l că intră în gaura aceea!

Şi namila cu sutele de roţi şi intrase în adâncime.

Şi din ea nu s'a mai văzut decât o lumină câteva clipe; apoi dispăru cu totul. Numai pământul duduia şi din gură ieşia fumul, încetinel şi a lene.

Naşul îşi şterse cu mâneca sudoarea de pe frunte. Se uită apoi la mine şi zise:

— Ai văzut şi tu, băiete?

— Am văzut şi eu.

— Atunci n'a fost o nălucire! bombăni Iochan.

Urcarăm muntele pe drumul mare şi din mai multe hrube se vedea ieşind, fum. Departe, sub picioarele noastre, în munte mergea carul cu aburi.

— Aceia s'au prăpădit! zise naşul, cu gândul la călătorii de pe calea ferată. Ooamenii aceia nesocotiţi au sărit singuri în groapă.

Hanul din Semniering era pustiu de tot: grajdurile cele mari erau pustii, mesele din odăi, şi ieslele pentru caii din stradă, goale. Birtaşul, altădată stăpânitorul mândru al şoselei, ne pofti prieteneşte să ne odihnim niţel.

— Mie mi-a pierit pofta de mâncare, răspunse naşul. Oamenii învăţaţi nu mănâncă mult şi eu am prins azi niţică învăţătură.

Şi pornirăm înainte fără să mai schimbăm o vorbă. Sus pe culme ne oprirăm şi ne-aruncarăm ochii spre ţinuturile austriace, cari se desfăşurau înaintea noastră cu stâncile şi plaiurile şi şesurile lor întinse.

Coborându-ne iar de vale, zărirăm din nou, în coasta muntelui, trenul nostru mititel ca o omidă—trecând peste poduri înalte şi prăpăstii îngrozitoare, alunecând pe lângă povârnişul ameţitor, dispărând într'o gaură, ieşind pe alta—minune nu altceva!

Inserase, când ajunserăm la Maria-Schulz. Intrarăm în biserică, unde arde lampa roşie şi ne închinarăm. După aceea îmbucarăm ceva la birt şi ne urcarăm în podul cu fân ca să dormim.

Ne culcasem cam de multicel. Eu nu puteam să închiz ochii din pricina impresiilor şi a simţimântului că eram în străini. Credeam însă că naşul adormise deabinelea. Când numai ce îl auzii:

— Dormi, băiete!

— Nu, răspunsei.

— Nu mă lasă în pace, şopti el mai departe, e îngrozitor, băiete!

— Ce naşule? Intrebai.

— Ei, poate că are să fie mai bine mâine, la biserică! Se mângâia el singur.

— Te doare ceva, naşule?

— E o prostie! Ce zici, băiete, tot suntem aci, să încercăm?

Fiindcă nu-l înţelegeam, n-am răspuns nimic.

— Ce are să fie? urmă naşul. Dacă au încercat alţii, de ce n'am încerca şi noi? Eu am să stric câţiva bani.

Vorbeşte în somn, îmi zisei şi trăsei cu urechea.

— Să vezi ce mutre au să facă cei din casă, urmă el, când le voi spune că am mers cu trenul!

Acum îl înţelesei şi mă învoii numai decât.

— Dar e păcat bombăni el. Ei, poate că o fi mai bine mâine, acum să dormim cu Dumnezeu.

A doua zi, de dimineaţă ne duserăm la biserică şi naşul se spovedi şi se împărtăşi. Când pornirăm în spre casă, naşul zise că ar vrea să vază gara din Semmering şi ne îndreptarăm într'acolo.

Din gara Semmering văzurăm gaura din partea cealaltă: şi pe aci era întunecoasă besnă.

Se anunţase un tren dela Viena.

Naşul prinse să se tocmească cu un funcţionar din gară, vrea să plătească douăzeci de creiţari şi să ne dăm jos în partea cealaltă a muntelui, la capătul găurii.

— In partea cealaltă a muntelui, la capătul găurii, nu se opreşte trenul, zise funcţionarul râzând.

— Dar dacă vrem să ne dăm jos? Stărui naşul.

— Trebue să mergeţi până la staţiunea Spital. Pentru doui inşi costă treizeci şi doi de creiţari.

Naşul zise că ar vrea să cheltuiască ceva, dar cât boerii cei mari nu poate să dea un biet nevoiaş ca el. Şi apoi noi amândoi nici nu eram aşa de grei.

N'a avut însă încotro, căci funcţionarul n'a stat la tocmeală.

Naşul plăti, mă puse să dau şi eu doui creiţari.

Intr'aceasta trenul eşia din tunelul din apropiere. Eu aşteptam ca namila acea mare să se oprească.

Şuera şi scuipa şi gemea. Şi stete locului.

Noi stam acolea cu inima cât un purice, şi nu ne-am fi urnit, dacă nu l-ar fi împins conductorii pe naşul în vagon şi pe mine după el. In clipa aceasta clopotul sună de plecare şi eu auzii pe naşul, care se împiedică:

— Acesta e clopotul meu de moarte!

Acum puturăm să ne aruncăm ochii prin prejur. In vagon erau bănci, ca într'o biserică, şi uitându-ne pe fereastră....

— Doamne Sfinte! strigă naşul, uite colo un zid pe dinaintea noastră!

De odată numai s'a întunecat şi văzurăm că în tavanul căsuţei noastre ardea o lampă de uleiu. Afară, în întuneric, uruia şi duduia, şi şuera, parcă am fi fost înconjuraţi de nişte căderi mari de apă. Şi se auzeau într'una fluerături înfiorătoare. Mergeam pe sub pământ.

Naşul sta cu mâinele încrucişate, pe genunchi şi şopocăia.

Am stat sub pământ vreme cât ai zice pe „Tatăl Nostru" de zece ori. Când numai ce se lumină iar; afară sburau pe dinaintea noastră, ziduri, stâlpi de telegraf, şi pomi. Treceam printr'o vale verde.

Naşul mă înghionti:

— Băiete, ştii că e minunat!... a început să-mi placă. Zău, trenul e ceva frumos! Uite satul Spital, şi d'abia am mers un sfert de ceas. E prea puţin pentru paralele date; eu zic să mai stăm şi să mergem înainte.

Eu eram bucuros. Mă uitam pe fereastră cum sburau toate pe dinaintea noastră, dar nu mă puteam dumeri. Şi naşul strigă:

— Ştii că sunt deştepţi oamenii! Cum o să se mai mire cei de acasă! Dacă aş avea bani nu m'aş mai da jos, aş merge până sus pe muntele nostru!

— Marzblag! strigă conductorul. Trenul se opri.

O pornirăm spre uşă. Eram ameţiţi.

Conductorul ne-a luat hârtiuţele acelea, pe cari le căpătasem, când ne-am urcat, şi ne-a tăiat drumul.

— Ei, nene, strigă. el, biletele acestea sunt numai până la Spital. Trebuie să plătiţi restul, adică îndoit pentru doi inşi fac un fiorin şi şease creiţari.

Am holbat ochii la naşul şi naşul la mine.

— Băiete, zise el în sfârşit, cu glas tremurat, ai ceva bani la tine?

— N'am bani la mine! răspunsei scâncind.

— Nici eu nu mai am: bolborosi Iohan.

Ne băgară într'o cancelarie şi acolo ne întoarserăm buzunarele pe dos. S'a găsit o batistă albastră, o cojiţă de pâine, o pipă veche, niţică iască şi o bucată de cremene şi în sfârşit o pungă de piele, în care nu era decât o cruciuliţă de alamă, pe care naşul o purta veşnic la el, fiindcă era ferm convins, că n'are să-i lipsească nici odată bani cât timp o va avea la el. Şi cruciuliţa şi-a arătat într'adevăr puterea până azi. Acum însă s'a isprăvit deodată cu puterea el.

Ne dădură voie să ne băgăm lucrurile în buzunar, ne opriră însă câteva ceasuri în gară şi ne luară de mai multe ori la întrebări.

Incepuse să însereze când ne dădură însfârşit drumul şi o pornirăm spre casă peste dealuri şi văi, pe un întuneric de-ţi scoteai ochii.

Ieşind pe gangul gării, auzii pe naşul bolborosind:

— Carul acela cu aburi... tot nu-i lucru curat!

Traducere de LUDOVIC LEIST

BURGER

LENORA

Lenora tristă 'n zori de zi
Din vise rele sare,
— „O, Vilhelm, cât o să 'ntârzii?
Eşti mort? Veni-vei oare?"
Cu-ale lui Frederic oştiri
Plecat, el nu-i dăduse ştiri
Din lupta de la Praga
Şi mult îl plângea draga!

Dar craiul şi crăiasa
Sătui de jaf şi ură
Sfârşiră crâncenul război
Şi pace ei făcură.
Şi-armatele în chiu şi cânt
Veneau cu ramuri pe vestmânt
Şi'n sunet de ţimbale
'Napoi, pe-aceeaşi cale.

Şi'n drumul lor, ah, peste tot
Cum se grăbesc să vie
Bătrâni şi tineri cât ce pot
Strigând cu bucurie!
— „O Doamne sfânt, slăvit să fii
Strigau neveste şi copii,
Lenora însă n'are.
La chinu-i alinare.

Ostenii toţi, cu pas grăbit
Când prins-au să se 'nşire
Ea-i întrebă de-al său iubit
Dar nimeni n'avea ştire.
Şi 'nţelegând tristu-adevăr
Şi-a smuls plângând bogatul păr
Şi se-aruncă pe iarbă
Cu o mânie oarbă

In calea-i mamă-sa porni:
— „O, Doamne sfânt, ai milă!
Copilă, ce-i cu tine-aci?
Ridică-te copilă!"
— „Ah, mamă, mila-i aci jos
S'o ceri de sus e de prisos
Şi nimeni n'o mai cere!
Vai mie, ce durere!"

— „O, Doamne, cum pot s'o ajut?
Copilă, hai te roagă!
Ce face Domnu-i bun făcut
Şi nu-L poţi cârti, dragă!"
— „Zadarnic mamă-i tot ce spui,
Eu nu văd îndurarea Lui
Ce-ajută-o rugăciune
Când viaţa mea apune?"

— „De-a fost ucis prin văi ori lunci
De vre-o spurcată liftă
Să-ţi uşureze jalea-atunci
Cucernica moliftă".
— „Molifta nu poate de loc
Să stingă-al chinului meu foc;
Molifta nu mai poate
Pe morţi din groapă-a-i scoate".

— „Dar când, făţarnic şi mişel
Prin ţările ungare
S'o fi 'nsurat pe-acolo el
Şi-acum cinstit îţi pare?
O, lasă-i de va fi aşa
In voe-acolo inima,
Căci va pieri ca pleava
Şi remuşcări avea-va".

— „O, mamă, — al zilelor isvor
Urgia azi mi-l paşte!
De ce-mi fu dat acum să mor
Şi-mi fu dat a mă naşte?
O, pieri lumina mea, o, pieri,
In noaptea veşnicei dureri!
Cel sfânt mila n'o ştie,
Vai mie, o, vai mie!"

— „O, aspru nu fii, Doamne sfânt,
Cu-acest copil sărmanul.
Ea nu'nţelege-al ei cuvânt
Şi nu-şi vede limanul!
Ci uită-ţi pământescul chin
Copilă... Raiul sus, senin,
Şi jos ogorul rodnic
Nu fac cât un logodnic?"

— „Dar ce-i raiul lui Dumnezeu
Şi ce-i iadul, eternul?
Cu Vilhelm era raiul meu
Iar fără el, infernul!
O, pieri lumina mea, o, pieri
In noaptea veşnicei dureri!
O, nu e fericire
Când eu nu mai am mire..."

Şi'n desnădejdea-i a rămas
In loc, plină de sânge
Şi-apoi târziu plecă acas'
Şi nu 'ncetă de-a plânge
Cu pumnii ea se lovi 'n sâni
Se sgârie cumplit pe mâini...
Dar stelele se-arată
Pe bolta depărtată.

Şi-auzi afară! Trap, trap, trap.
Copite prin livadă
Şi-un cavaler cu coif în cap
Sui pe balustradă.
Uşoare sgomote se sting
Iar poarta sună: clinglingling!
Şi-apoi fără de veste
Se-aud vorbele-aceste:

— „Ah, iată Tu copilă, tu!
Eşti oare adormită?
Şi supărată eşti şi-acu?
Şi plângi, sau râzi, iubită?"
— „Ah, Vilhelm, tu? Aşa târziu?
De veghe-am vrut astăzi să fiu;
O, grea durere stânsă...
De unde te 'ntorci însă?"

— „La miez de noapte din câmpii
Pornii prin văi boeme,
Şi vreau cu mine-acum să vii
Căci n'ai de ce te teme".
— „Dar mai întâi în casă vin
Căci bate vântul prin gherghin;
La mine 'n braţe vino
Şi jalea mea alin-o!"

— „Să bată cât de aspru vânt,
Să bată până mâne!
Fugarul meu scurmă'n pământ
Şi-aici nu pot rămâne,
Te salt şi te ridic în şea
Pe roib şi stai în urma mea!
Pe-o cale nebătută
Vom merge mile-o sută!"

— „O sută mile încă? Cum?
Să mergem dimpreună?
E ora unspreze-acum,
Auzi clopotul sună".
— „Priveşte, luna-i încă sus
Şi noi vom alerga nespus.
Iubirea toate 'nfruntă
Căci azi te duc la nuntă."

— „In ce odae am să gust
Iubirea?... Stai pe gânduri...?"
— „Departe... Un pat mic, îngust
Făcut din şase scânduri!"
— „E loc şi pentru mine?" — „Da!
Cu mine'n şea te-oiu ridica!
Dar hai căci musafirii
Şi-odaia aşteaptă mirii".

Pe roib ea 'ndată se sui
In razele luminii
Şi pe iubit l'încolăci
Cu braţe cum sunt crinii
Şi iute, iute, hop, hop, hop.
Auzi cum vâjâe 'n galop;
Dispar sub cal prundişuri
Şi'n lături luminişuri.

La dreapta şi la stânga lor
Pe-un drum ce n'are gloduri
Cum sboară verdele covor
Şi cum dudue poduri!
— „Te temi iubito? Luna-i sus
Şi mergem repede nespus!
Pot morţii frică-a-ţi face
Ah, lasă morţii 'n pace!"

Dar ce fâlfâe corbi şi-ţ cânt
Colo 'n zare, şi şopot?
— „Să ducem trupul la mormânt"
Grăeşte-un glas de clopot.
Şi un funebru, trist convoi,
Cu un sicriu trecu apoi
Cântând cânturi hidoase
Ca broaştele râioase.

— „La miezul nopţii trupul mort
La 'nmormântat să iasă
Căci la ospăţ acum îmi port
Pe mândra mea mireasă.
Lăsaţi voi dascăli şi voi popi
Cântarea tristă de la gropi
De nuntă vreau cântarea...
Daţi-mi binecuvântarea!"

Iar targa piere în cântări
Cum el a dat poruncă.
Convoiu-urmează roibu 'n zări
Şi el scântei aruncă.
Şi mai departe hop, hop, hop,
Auzi cum vâjâe 'n galop!
Dispar sub cal prundişuri
Şi'n lături luminişuri.

Cum mai merg dânşii alergând
Prin munţi, văi depărtate,
Şi'n dreapta, 'n stânga, rând pe rân
Cum pier cetăţi şi sate!
— „Te temi iubito? Luna-i sus,
Iar morţii merg iute nespus!
Pot morţii frică-a-ţi face?
Ah, las morţii 'n pace!"

Şi iată! Sus pe-un eşafod
Dansează lângă-o roată
In raza lunei un norod,
O nemiloasă gloată.
— „Veniţi, voi toţi cei adunaţi,
Veniţi aci şi ne urmaţi!
Veniţi să 'ntindem hora
Cea dragă tuturora!"

Şi gloata 'ntreagă pe furiş
Veni hâş-hâş, la spate,
Cum bate vântul 'n aluniş
Prin frunzele uscate
Şi mai departe, hop, hop, hop,
Auzi cum vâjâe 'n galop!
Dispar sub cal prundişuri
Şi 'n lături luminişuri.

Iar luna care strălucea
Pe munţi, văi şi vâlcele,
Când sburau ei sbura şi ea
Şi cerul plin de stele!
— „Te temi iubito? Luna-i sus
Iar morţii merg iute nespus!
Pot morţii frică-a-ţi face?
Ah, lasă morţii 'n pace!

Cocoşul cântă-acum voios,
Nisipul-i pe sfârşite...
Eu zorii zilei îi miros...
Hai roibule iubite!
De-acuma nu vei mai fugi:
Ne oprim la locul morţii-aci
Merg iute de tot morţii
Suntem în faţa porţii!"

Spre-o poartă cu zăbrele-şi ia
Atunci el iute sborul
Şi-o lovitură de vergea
I-a sfărâmat zăvorul.
Aripe fâlfâe şi bat;
Ei peste gropi trec ne'ncetat
Şi pietre mormântale
Lucesc în raze pale.

Şi iată 'n noapte când dispar
Cum cade dintr'odată
Al cavalerului pieptar
Bucată cu bucată.
Iar trupul lui încet-încet
Acum se schimbă 'ntr'un schelet

In hârcă fioroasă
Ce ţine 'n mână-o coasă.
Şi roibul svârle la scântei
Iar ea sări 'n picioare,
Şi iată că iubitul ei
Se-afundă şi dispare.
Un strigăt lung şi-apoi din nou
Un scâncet sună din cavou.
Lenora ca de ghiaţă
Abia mai are viaţă.

Şi la lumina lunii lanţ,
Se învârtesc 'nainte
Şi joacă duhurile-un danţ
Spunând aste cuvinte:
— „Răbdare, cât ţi-ar fi de greu
Şi nu-L cârti pe Dumnezeu!
A vieţii slabă rază
Ţi-o aibă Domnu 'n pază!"

Traducere din limba germană de IOAN CIORANESCU

Cine știe?

de GEORGE M. VLĂDESCU

D. Bartolomeu Vaia a fost multă vreme administrator de moșie iar de vre-o douăzeci de ani a luat cu arendă moșia Stănești. A muncit mult și cu toate că n avea de cât un singur copil, pe d-ra Lucia, muncește și acum tot atât, ba chiar cu mai multă râvnă.

— Nu mă gândesc să mai strâng peste ceeace am, zice el celor ce — se miră — de neoboseala lui. Dar m'am deprins să muncesc, să alerg. Se vede că am fost făcut pentru asta, căci în altă parte n'aș fi plătit nici o ceapă degerată. E bine apoi ca omul să nu stea din lucru, căci atunci n'are vreme să se gândească la moarte.

In adevăr, era de mirat cum omul acesta trecut de șaizeci de ani, putea să ducă pe umăr cele două mii de fălcii ale Stăneștilor, și-n așa fel, încât toată lumea să spună că de când s'a pomenit, o mai deplină și mai înțeleaptă orânduire a treburilor, nu s'a mai văzut. Două mii de fălcii! Sute de mii de lei aruncați așa, „la voia întâmplării". Administratori, contabili, vechili, logofăți, chelari, rânda.i, vizitii, baci, vieri, ciobani, văcari, porcari, — o armată întreagă împărțită în trupe de operații, cu comandanții lor mari și mici.

Corespondența cu societățile de asigurare și împrumut, cu birourile vamale, cu casele de export, cu agenți, cu misiți, cu creditori, cu debitori, mai ales cu debitorii cari, după ce-și fac nevoile îți întorc spatele"; procese pentru învoeli agricole, pentru delicte silvice; necazuri cu primarii, notarii, jandarmii, moașele, popii, cari-l sug ca lipitorile....

Grija lipsei de ploaie, a inundațiilor, a manei, a filoxerei, a focului care-i totdeauna la îndemâna dușmanilor. Alergături, cheltueli, nădușeli, pentru stârpirea gălbezei ce-i pustiește târlele, a talanului ce-i ucide caii, a păduchilor ce-i prăpădesc păsările. Mii și milioane de griji, și mărunte și mari, cari nu-i dau timp să bea o cafea, să fumeze o țigară în tihnă. Dimineața la trei e pe cal și până seara nu-l mai vede nimeni pe-acasă. Pârlit, plin de colb, n'are vreme nici să se radă, iar Duminica socoteli, plăți, necazuri, proiecte pentru săptămâna viitoare.

Săltându-și mereu nasul „domnesc", călărit mereu de lentile murdare și crăpate, îți arată cu degetul șirul țifrelor din registre, ca să-ți dovedească lenevia și necinstea țăranilor cari iarna-i pupă picioarele, iar vara i-arată ceafa.

— Dv., cei dela oraș, vă 'nchipuiți c-o ducem ca în rai. Ne băgați la fund și scoateți pe țăran „victimă seculară", „temelie de granit", „albină neobosită", cum zice secu cela de *Jivenal Vasiliu*,.. (d. Juvenal Vasiliu e judecător în Stănești, și după constatările d-lui Vaia, *socialist*....! Dar întrebați-mă, dacă n'ași aduce muncitori de prin Bucovina sau Bulgaria, mi-ași putea face treburile? Și când le spun: „Vedeți, măi, ce de bănet duc Bulgarii în țara lor?" ei se rup de jale și spun: „Hei, coane, d'apoi și ei trebue să trăiască, săracii! Că-s numai pielea și oasele.... Noi se chiamă că avem de toate, pe când ei îs niște calici!" Auzi d-ta socoteală? E ușor să zici plăcintă, dar ca s'o faci e greu tare! Eu de patruzeci de ani îmi mănânc sufletul cu dihăniile astea și nici c'a fost chip s'o scot la capăt! N'am putut face nimic!

— Aici s'avem iertare, spune d. Juvenal Vasiliu. Slavă Domnului, că de făcut ai făcut ceva. Numai vitele de pe Stănești prețuesc un milion.

La asta d. Bartolomeu Vaia își iese din sărite.

— Bine. Să zicem că d-ta ai dreptate. Crezi însă că dac'ai lua vitele astea și le-ai împărți lor, ar fi mai pricopsiți, mai mulțumiți? D-ta care faci literatură, spune-mi te rog, ce ispravă a făcut Tolstoi când a împărțit pământul la țărani? I-a fericit? Țăranul îți crapă capul când ai împinge c'un deget gardul pe pământul lui, dar ca să-l muncească cum trebue nu vrea, și nici vite nu-și crește. Pomi nu-și răsădește, dar podurile îs pline de nuci și mere..... din grădina mea! Ii guiță porcii de foame și-n loc ca să-și samene bostani să-i hrănească, îi.... scapă-n păpușoi la mine, și apoi îl vezi cu căciula în mână, milogindu-se: „Cucoane, o rupt jugu dihania, și-o trecut gardu' mâncal-ar *gușteru!...*" Și el nici n'are gard!

Nu-i zi dela Dumnezeu să nu-mi aducă oamenii câte zece, cincisprezece vite găsite în orz, în păpușoi sau în fânaț. Cu toate astea cercetează d-ta, au plătit vre-odată obor? Să-ți spun drept, eu cu bătaia ce-i mai cumințesc... Vine Firică Fântânaru într'o zi la mine și mă roagă să-l îndrept la un *avucat* la târg. Ii scriu eu lui Mitică Georgescu două vorbe și-l rog să-i *subție* procesul fără parale. Și pleacă Firică la târg cu nevasta și ia și doi curcani. Eu îl rog să mi-i vândă mie, că-i dau cât a cere. Da' el: „Nu se poate, coane, că-i duc la domnu *avucat*". Cum a ajuns însă la sohatia, i-a vândut lui Ghidale și când trec eu pe-acolo, îl văd pe Firic'al meu tăvălindu-se cu muierea-n glod, beți morți O să-mi spui că n'au învățătură. Dar bulgarii au?

Am opt turci păzitori. Du-te și-i dă unuia o mie de galbeni să te lase să iei un harbuz și de n'ai veni la mine cu pielea găurită să nu-mi zici pe nume. Pune însă pe unul de-ai noștri să-ți păzească avutul, c'apoi te vede Dumnezeu! Is fără credință, cucoane! Is soi rău! Să mai vezi una. Se tot plângeau ei că n'au școală în sat... Eu aveam o coștereață, o casă veche lângă biserică. Am *reparat-o* frumos, i-am pus geamuri, i-am făcut bănci, am împrejmuit-o cu zaplaz nou și le-am dăruit-o lor, să facă școală. Ce se întâmplă? Trece Vasile Labă și zice: „Măi, măi, bine s'ar *lovi* tocurile acestea la ferestrele mele!" „Iar noaptea vine și ia tocurile! Apoi se întâmplă ca lui Sandu Zăbunaru să i se rupă podina la căruță și să-i cadă caii în drum, spre moară. Pune el mânele-n buzunări,, lucra a pagubă, se uita-n dreapta, în stânga, și dă cu ochii de portița școalei.... Dumnezeu să-l deie sănătate boerului" zice el și pune portița podină la căruță! Pe urmă unul ia o ușă, altul altă fereastră, până ce trec într'o zi pe-acolo și-mi pun mânile în cap. Nici tu uși, nici tu ferestre, nici tu bănci.... „Da bine, bre, întreb eu: Ce-i cu școala noastră? Mâni, poimâni, ne vine dascăl(Ce ne facem?" unul zice: „Apoi de, coane, până *amu* a fost școală fără dascăl; o mai fi și dascăl fără școală...". „Păi bine, măi blăstămaților, unde-or să învețe copiii noștri?" Da bețivanu cela de Mănăilă zice: „hâ-hâ..... Unde-am învățat și noi....."

Și iac' așa. Vrei să-i înveți ceva de bine, ei îți râd în nas. Le spui, îi rogi, îi lămurești, pace! Butuci! Vine acu doi ani la Neagra un doftor nou, c'o *fixonomie*, să zici că-i englez sau grec.... Intâi mi s'a părut cam țăcnit, dar pe urmă am văzut că-i om deștept. Ia el într'o zi o ladă cât o caterincă, o umple cu doftorii, o pune-n spatele unui flăcău și pornește din sat în sat, că se ivise o molimă., mi se pare scarlatina.

Găsește vre-o câți-va râioși și-i unge c'o zeamă puturoasă, de-ți cărnea nasul. Oamenii, dar mai ales femeile, încep să hârâe. „Da' ce, au venit să ne spurce, să ne ungă cu toate otrăvurile?" El le spune, le arată, apoi îi pun păcatele să-i povățuiască să nu mai bea. Le spune el cum li se prăpădește sănătatea de băutură, cum își pierd oamenii mințile. Le mai arată niște poze cu oameni bolnavi de ducă-se pe pustii.... Iar oamenii, mai ales babele, steteau cu mâna la gură, dedeau din cap, și oftau. Aaaașa mi s'o prăpădit mie feciorul', cu mațele arse!..." Alta: cu mine o înfunda rumânu' meu *grosu*, că s'o îmbătat și l'o pălit pe Costache peste scăfârlie". Iar doftorului îi creștia inima de bucurie că-l ascultă oamenii. Și atunci, voia el să-i înspăimânte și mai tare și scoate un șoarece din caterincă.... „Uite, zice el, cât îi de isteț acum. Două picături de rachiu de i-oi da, să vedeți cum înnebunește". Unul zice: „ Pă-i dacă-i șoarece!..." Un altul: „Da' ce, noi suntem șoareci?!" Iar babele să te ții gură! „Aista-i doftor fa? Ii dela comedii, umblă cu șoarecii de aceea cari scot *bilete* la iarmaroc!"

Și iac'așa. Nu-i chip să-i scoți din ale lor. Nu-s proști, dar hoți, neascultători și leneși. Fiecare fierbe-n oală bucățica vecinului, nici odată pe-a lui. Și-apoi, cucoane îs nebuni, zău îs nebuni! Umblă toată noaptea după comori...... Nu mi-au *ciorlănit* mai antărț toată via? Când îi vorba de minciuni, nu-i întrece nimeni, dar la treabă, să te fească Dumnezeu!....

Cu toate astea, dacă d. Bartolomeu Vaia aude pe altcineva vorbindu-i de rău, se face și mai foc.

— Eu, zice dumnealui, îi cert, îi ocărăsc, treaba mea. Dar d-ta nu-i poți ocărî, căci nu-i cunoști. D-ta știi ce mi s'a întâmplat mie în 1907? Dac'ai ști n'ai mai vorbi. Aud eu atunci că cei din Răduleni și Mogoșești s'au ridicat și vin buluc spre Stănești. Nu vândusem în toamnă nici un bob de grâu și hambarele erau pline, iar vite, ce să-ți mai spun? Se-nălbea câmpul când le scotea la păscut. De prin toate părțile veneau vești crâncene. Pe Isaia Drumețu dela Izvoarele îl uciseră muierile, Andrei Ivașcu dela Săltăreț și Pavlu Zahariade își luară lumea în cap..... Eu, ce să fac? Imi trimisei nevasta și copila la Focșani, iar eu mai rămăsei. să mai aștept. Stăniștenii mei erau liniștiți; dar pe Ițic îl cam jumuliseră, să le deie de băut. Ca să nu-i stârnesc, n'am cerut dela stăpânire nici un soldat. Focul venea însă de aiurea, așa cum e scris în legea răscoalelor. Și gândul că vin cei din Răduleni și Mogoșești, mă cam strângea de spete. Trimit eu și chem vre-o zece săteni dintre cei mai colțoși și mai ciudoși pe mine.

— Auziți voi ce-i în lume? îi întreb eu răstit?

— D'apoi cum păcatele să n'auzim? S'au pus nebunii să belească pe boeri.

— Și voi ce faceți?

— Vezi matale că asta ne arde și pe noi. Ce facem? O cam pus el lucrul la cale Niculai Spoială, da' știm noi de s'o nemeri?

— El unde-i? întreb eu.

— Uite-mă-s aici, cucoane! Și Niculai veni spre mine săltându-și cojocul pe umeri. Tocmai istuia-i dăduse vechilul un pui de bătaie, că-l prinsese cosind luțerna.

— Ei, ce-ai chitit?

El se scarpină în creștet, se uită la ceilalți pentru a le cere învoirea, apoi zise:

— Uite cucoane, ce ne-am gândit. Cu nebunii nu poți șugui. Ei îs mulți cât lumea și noi o mână de oameni. Da' cu noi n'au nimic. Ei la curțile boerești vin.... Acu, noi zicem așa, că toate bucatele din hambare-s ale noastre, că noi n'am avut unde le pune când le-am dijmuit și că mata ți-ai vândut de-atunci partea..... Mata să ne dai și cheile.....

E-hei, cugetam eu. Se duce de râpă toată munculița mea! Aiștea mă mai și prostesc.....

— Dar cu vitele ce facem? zic eu, ca și când nici nu mi-ar fi păsat.

— Vitele să le dai mata pela oameni, în sat. Care o lua una, care două, care *trei*....

— Și conacul?

— Hei, zise Grigore Gângu, un moșneguț cu țăcălie, conacul lasă-l pe seama mea, coane, și de ți-o *cheri batâr* un guzgan, să-mi tai labele!

Iaca chiar s'a găsit omul cel cinstit, cugetai eu, aducându-mi aminte că Grigore Gângu abia venise dela ocnă..... Pui lupul să-ți păzească târla!.... Dar ce puteam face? Mă gândeam și eu, ca Iov: Domnul a dat, Domnul a luat....

Mă uitam cum veneau oamenii și-mi luau vitele.... Alegeau boii cari erau păreche, vacile cari erau mai lăptoase. Pe cele mai slabe și sterpe le lăsau celor mai calici..... Făceau dreptate, oamenii, căci de aceea era revoluție! Dar bine că nu stricau, bine că nu se certau, nu dedeau foc..... Mi se rupea inima, și-mi venea, cum stam la fereastră, să pun mâna pe carabină și să trag în unul, în doi, în zece, în toți tâlharii care-mi prădau avutul sub ochii mei, fără ca măcar să aibă curajul să-mi spună că mă pradă. Dar, m'am răsgândit și mi-am spus că dac'oi mai avea zile, oi mai face.... Am chemat pe Ștefan și i-am spus să puie caii la sanie, că mergem la Focșani.... Și când am plecat, Grigore Gângu, ocnașul, a venit și mi-a sărutat mâna, rugându-mă..... să-i dau cheile dela toate odăile...... Cum de nu i-am sfărâmat capul, nu știu.... I-am dat cheile, și abia i-am spus lui Ștefan: „Mână!" Ceilalți oameni nici nu se uitau la mine; aveau grabă mare să eie vitele......

S'a întins apoi pârjolul peste toată Moldova, peste toată țara. Abia îmi ajungeau pe la urechi svonuri nelămurite. Că hambarele mele au ars, că „nebunii" au prădat toată casa, că totul s'a prefăcut în pulbere.... Cădeau veștile peste inima mea cum cade ciocanul pe nicovală. Mi se buiguiau ochii și rămâneam ceasuri întregi ameții... Acolo era toată viața mea băgată.... Dar... „Domnul a dat, Domnul a luat".

Șase zile m'am fript și a șaptea n'am mai putut răbda. Am plecat spre Stănești, lăsându-mi nevasta și fata în desnădejde. Pe drum întâlneam pâlcuri de soldați, dar mi-era frică să-i întreb ceva despre avutul meu. Și cu cât m'apropriam, cu atât doream să se lungească drumul, să nu mai ajung nici odată. Când am zărit hornurile de la conac, am pus mâna pe carabină..... Știu eu de ce? Dar ce să mai lungesc vorba? Am găsit toate cum le-am lăsat..... Așa-i că nu crezi? Hambarele neatinse, casa neatinsă, grajdurile întregi.

S'au strâns îndată toți oamenii și toți erau bucuroși, numai bețivanul ăla de Mănăilă mătăhăia mereu și se stropsea la mine.

— Batăr două zile să mai fi stat acolo, că nu era foc! Și-atunci băgai de seamă că era *bat crită*. Da! Neculai Spoială, tot săltându-și cojocul pe umeri, îmi spuse:

— Uite coane, cheile, și dela *ambare* și dela casă. N'o cherit nimic. Numai că cele două butoaie cu vin...

— Le-ți băut! Bravo, Niculai!

Și nu știu cum, da l'am pupat pe Niculai, pe amândoi obrajii. Dar el, atins de bănuială, răspunse:

— Nu noi, cucoane. Cei din Răduleni și Mogoșești l'au băut, de sufletul răposatului....

— Care răposat? întrebai eu râzând și aproape jucând de bucurie.

— Apoi vezi, cucoane, că Dumnezeu are drumuri neumblate. Când au ajuns „nebunii" aici, au tras pușcă la conac. Atunci moș Grigore Gângu o intrat în *siligie* (sufragerie) și s'a lungit pe masă. „Eu, măi băeți, de-amu îs mort, și când or vrea ticăloșii ceia să intre aci, să-mi aprindeți lumânarea și să afumați cu tămâie și să spuneți că boeru o murit de spaimă....." Că ei atunci n'au săintre, că nu-s păgâni....." Și așa au făcut. Când au venit, Ghiță Pristavă le-a eșit înainte bocindu-se: „o murit boeru de frica voastră....." Iar *zăludu'* de Mănăilă, care pusese gând rău butoaielor, a și dat sfredel unuia și a început să care cofă după cofă.... Și beau, nebunii, cucoane, de se rupeau, și la fiecare înghițitură pomeneau: Dumnezeu să-l ierte..... Și au plecat cum au venit, cu mâna goală, numai ticălosu ista *be* mereu!

— Și Gângu unde-i? întrebai eu, căutând pe moșnegutul cu țăcălie.

— Hei, coane. Când ne-am dus să-i stingem lumânările, moș Grigore murise chiar de-a binelea.... Dumnezeu să-l ierte!

M'a cuprins atunci o înduioșare cum n'am simțit în viața mea: I-am privit mult, pe toți, și toți tăceau, cu ochi în ochii mei. Numai unul, Gheorghe Nătângă, se aplecă sfios spre mine.

— Și amu mata să ne scapi de vitele celea, cucoane, că ne-au ros și urechile....

— Vezi dar și d-ta că dacă eu îi ocărăsc pentrucă-s leneși, hoți și neascultători, altul n'are drept să-i ocărască. Și cine știe? Dacă ar fi mai vrednici, mai cinstiți

GEORGE M. VLADESCU

—o*o—

Clopotele...

Clopotele serilor de-alt'dată,
Le ascult pe rând cum sună, sună...
Și gându-mi rătăcește 'ntr'o furtună
Din care-o voce-l chiamă îndepărtată.
O, clopotele serilor de-alt'dată!

Clopotele rugilor de seară,
Pentru cine plâng?... Pentruce nu tac?...
Te 'ngenunchiară suflete sărac.
Eternele tristeți ce-ți picurară
Clopotele rugilor de seară!

Clopotele,.. Clopotele-au amuțit.
Dar glasu-o clipă 'n preajma-mi întârzie.
Primăvară... Basm,.. Copilărie...
Și 'n mine ca 'n orașul prăfuit,
Clopotele trist au amuțit!

N. FURCA

—o*o—

Porumbeii primăverii

Primăvara — fata cu fruntea de crin și sufletul de zefir
a zorit din larg de zări și-a poposit astăzi la noi;
a coborât soarele 'n grădină, a dat foc la gunoi
și fiecare gând curat l-a răsădit, verde, 'ntr'un fir.

Primăvara mi-a bătut disdedimineață în geam
și-a fugit — zburdalnica! — poate de teamă să n'o prind
poate de milă, fiindcă i-aș fi dat tot ce am,
ori poate, așa, ca să-mi lase pe foi de pleoape, rouă de jind

Dar zâmbetul ei a spălat penele porumbeilor mei
și-a zvântat de ploaie geamul, ca de lacrimi un obraz.
Sufletul meu, cum ar zbura și el printre porumbei...
capul însă, împovărat, se razimă de pervaz.

Porumbeii primăverii, cu cioc de sidef și aripi de mătase,
urcă în limpezimi, coboară în joacă,
lunecă oblu și se lasă — zăpadă caldă pe case,
fără să aleagă turla arămuită de cubeaua săracă.

Porumbeii primăverii — perechi-perechi se alintă,
ciugulesc boabe de soare, beau picuri de cer,
gânguresc fără să vorbească, vorbesc fără să mintă,
și mă privesc, cu drag de întemnițat, cu teamă de temnicer...

Și iarăș se avântă — fluturări de batiste fine
spre mine, călătorul cu gândul în gol;
prea târziu văd pe eretele care vine
și smulge, cald, pe cel mai alb din stol...

Pe fratele vostru bun, îl veți uita până 'n seară..
Fericiților! toți veți fi sfâșiați de ereți...
Voi însă veți muri odată, în primăvară,
eu, în fiecare zi, între patru pereți..

PETRE STRIHAN

—o*o—

Din săptămână'n săptămână

Editorii

Câțiva tineri scriitori agită ideea ca statul să se ocupe mai serios de soarta oamenilor noștri de litere; ei nu pot trăi din scrisul lor, căci nu există acea massă de cititori cari, în străinătate, dă poetului posibilitatea de-a fi liber și îndestulat din rodul material al muncii sale.

Dorind din toată inima ca dezideratul confraților noștri să fie satisfăcut, ne permitem o îndoială în ceiace privește realizarea lui.

Principiul de la care pornesc colegii noștri este lupta împotriva speculei editorilor.

Vorbind drept, neconfundând pe editor cu librarul ce s'a îmbogățit din vânzarea geamantanelor și cuierelor, — nu ni se pare că scriitorii sunt exploatați, la noi.

N'am prea văzut editori trăgând pe nimenea de haină în goana după manuscrise.

N'am văzut nici un editor supărat că te-ai dus la altul; pasărea albastră a poeziei, nu mai este un vânat atât de rar, încât să se ucidă vânătorii între ei, căutând-o.

Marfa literară n'are căutare, vai, nici la noi, nici aiurea. Să nu ne impresioneze excepțiile.

In Occident e foarte greu să găsești un editor, chiar dacă ești o celebritate. Cei mai mulți scriitori plătesc ca să fie tipăriți.

Dela Edmond Rostand până la Rabindranath Tagore, v'aș putea cita zeci de oameni iluștri, cari, dacă n'ar fi avut bani să-și publice operile, ar fi rămas niște simpli necunoscuți.

Patru sute de mii de franci a plătit Rostand ca să i se joace „Cyrano", iar Rabindranath Tagore a dat, câțiva ani înainte de răsboiu, unui editor german, 500.000 mărci ca să-l lanseze.

Sunt lucruri pe cari le cunosc direct, dela cei interesați. La spatele gloriilor străine, sunt multe și mari combinațiuni financiare.

In cazul cel mai bun, un editor parizian plătește 10 la sută din prețul brut al vânzării volumului; la noi, editorul dă 20 la sută și chiar 25 la sută.

E destul. Nu editorii sunt de vină că scriitorul român e sărac. E de vină lipsa de cititori, mai e de vină și scriitorul însuși, care își închipuie că îți ajunge darul divin, fără nici o altă sforțare, ca să trăiești din belșug, pe urma unei opere reduse. Viața scriitorilor e mult mai ușoară la noi decât aiurea. Cu o condiție, însă să muncească.

BIBLIOTECA „DIMINEAȚA"

No. 1. — *M. Sadoveanu*. **Războiul Balcanic**
No. 2. — *I. Agârbiceanu*. **Diavolul**
No. 3. — *P. I. Jouve*. **Spitalul** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 4. — *Gérard de Nerval*. **Mâna vrăjită** (traducere de Eug. Boureanul)
No. 5. — *Oscar Wilde*. **Crima Lordului Arthur Savile** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 6. — *A. de Herz*. **Șeful Gării**
No. 7. — *Gleb Uspenski*. **Lăcustele** (traducere de M Sevastos)
No. 8. — *Gala Galaction*. **Toamne de odinioară**
No. 9. — *Edgar Poe*. **Fantezii humoristice**
No. 10. — *Rémy de Gourmont*. **Secretul lui Don Juan**
No. 11. — *Gh. Brăescu*. **Nuvele**
No. 12. — *Gala Galation*. **Viața lui Eminescu**
No. 13. — *H. de Balzac*. **Adio** (traducere de Alice Gabrielescu)
No. 14. — *Albert Samain*. **Xanthis sau vitrina sentimentală.** (traducere de M. Carp)
No. 15. — *H. Sanielevici*. **La Montmorency**
No. 16. — *Blasco Ibanez*. **Imprumutul răposatei**
No. 17. — *Anatole France*. **Domnișoara Roxana** (traducere de N. Davidescu)
No. 18. — *Anton Bacalbașa*. **Viața în armată**
No. 19. — *Ștefan Petică*. **Poeme**
No. 20. — *Bojena Niemțova* **Zina apelor**
No. 21. — *Ion Dongorozi*. **Surpriză.**
No, 22. *Sandu Teleien*. **Poveștile lui Hinu Ion**
No, 23. — *Jack London* **Omul cu obrazu 'ncrustat.**
No. 24. — *I. Ciocrlan*. **Flămânzii.**
No. 25. — *Eug. Boureanul*. **Lupii.**

Insemnătatea culturii neo-elenice ca intermediară între cultura italiană şi cea română în veacurile XVII şi XVIII

(PROFESORII GRECI)

Cultura italiană a pătruns în România: *direct* prin Italienii cari au vizitat ţările noastre în veacurile trecute (medici, arhitecţi, misionari, călători) şi prin Românii cari au fost în Italia (Petru Cercel, Stolnicul Constantin Cantacuzino); *indirect*, prin intermediul culturilor: poloneză, greacă, franceză 1).

Ne oprim deocamdată asupra culturii neo-elenice, care, adânc influenţată de cultura italiană, a adus în ţările noastre reflexul Renaşterii italiene.

„Venind la influenţa exercitată de civilizaţia italiană „asupra Estului şi mai ales asupra Sud-Estului european „— spune d. Iorga — nu trebue să uităm că alături de „Italia peninsulară mai era în Orient o altă Italie, apar„ţinând insulelor mediteraneene. In locul Italiei distruse de „Turci în Albania şi în Morea, erau insulele Ciprului şi „Cretei, care reprezentau un întins domeniu accesibil ci„vilizaţiei occidentale. Aceste insule continuau vechile tra„diţii ale civilizaţiei italiene..... In Pera şi Galata — dar „mai ales în Pera — era o viaţă socială, intelectuală de „cel mai mare interes, aparţinând lumii occidentale..... „Scrisorile greceşti şi italieneşti din sec. XVI ne fac să „vedem cât de mare era rolul occidental al acestei lumi „din Pera, care dădea principatelor Moldovei şi Munte„niei atâtea prinţese ce aduceau cu dânsele oarecum o at„mosferă veneţiană"2)

După căderea Constantinopolului, foarte mulţi greci au trebuit să apuce drumul pribegiei. Unii din ei au trecut în Italia, astfel Veneţia cu care Bizanţiul avuse strânse relaţiuni comerciale, devine în veacul al XVI-lea „un mic centru cultural al naţiunii greceşti" iar Padova „o nouă Atenă" a lor. In mijlocul coloniei greceşti din Veneţia a fost crescut *Radu Mihnea*, care, ajuns Domn al Munteniei, „oferi pensii şi locuri la curtea sa şi în clerul său, Grecilor luminaţi"3).

Mulţi patriarhi, mitropoliţi şi episcopi greci, găsiră apoi o deosebită ospitalitate la curtea credincioşilor Domni ai ţărilor noastre 4). Elenismul începe astfel să se înfiripeze tot mai mult, şi să facă tot mai mult concurenţă culturii slavone în decădere 5).

Domnul Moldovei, Vasile Lupu înfiinţează în 1644 la Iaşi, pe lângă mânăstirea Trisfetitele, o *Academie* grecească unde vin ca profesori, învăţaţi greci 6) dintre cari unii cu studii la universităţile italiene: *Teofil Coridaleu* a studiat la Padova; *Paisie Ligarid* şi-a luat doctoratul în filozofie şi teologie la Roma; *Nicolae Cherameus* a urmat cursurile Universităţii din Veneţia.

După pilda şcoalei greceşti din capitala Moldovei, se înfiinţează şi la Bucureşti, în 1689, o *Academie*. Domnitorul de atunci, Şerban Cantacuzino (1678—88) are în serviciul său pe *Iacob Pilarin*, care a studiat dreptul la Veneţia şi Medicina la Padova. Insăş fratele Domnului — *Constantin Cantacuzino* (7) — pleacă la Padova să-şi desăvârşească cultura pe care o căpătase la Bucureşti. Urmaşul lui Şerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu (1688—1714), se ocupă foarte de aproape de învăţământ. El chiamă la curtea sa pe învăţatul grec *Sevastos Chimenitul*, care-şi făcu studiile la Constantinopol şi în Italia, încredinţându-i directoratul Academiei Domneşti. Un alt învăţat grec, *Ioan Comnenul*, doctor în medicină din Italia, e chemat ca medic al palatului şi ca profesor de ştiinţele naturale. Tot ca profesori vin la Bucureşti: preotul *Ioan Abramios*, grec din Veneţia, şi *Maiota*, „al limbii elineşti şi latineşti dascăl al prealuminaţilor fii ai blagocestivului Domn al Ungrovlahiei". Dar fiii Brâncoveanului nu învaţă numai elineşte şi latineşte, ci şi *italieneşte*. Se spune că „Radu era un cocon sârguitor, harnic la învăţătura „limbii *italieneşti*, precum fusese harnic fratele său Constanin la traducerea în a afla a *Vieţilor* lui Plutarc"8).

In iubirea lui pentru învăţământ, Brâncoveanu nu numai că face tot ce-i stă în putinţă să atragă pe învăţaţii greci ca profesori la Academia Domnească, dar chiar trimite ca bursieri la Padova, pentru complectarea studiilor, pe: Paladie *Damian*, Anton *Stratigos*, Gheorghe *Ipomeneu şi* Gheorghe *Trapezuntul*, tineri greci ce se distinseră printre elevii cari urmară cursurile Academiei.

Dacă ne referim acum la învăţaţii greci cari au fost la Iaşi, trebuie să pomenin pe *Panaite Sinopeus*, doctor în medicină şi filozofie din Italia, şi profesor de ştiinţele fizico-matematice — pe *Ieremia Cacavela*, „cunoscător al limbilor: greacă, latină, ebraică, *italiană* şi română", educatorul şi profesorul lui Dimitrie Cantemir şi al fiilor lui Antioh — şi pe *Andrei Liciniu*, doctor în medicină dela Pavia, medicul lui Dimitrie Cantemir.

Domnia fanariotă (9) are terenul pregătit când vine să se instaureze în ţările noastre şi nu face, din punct de vedere cultural, decât să dea o mai mare desvoltare învăţământului grec dela şcolile din Bucureşti şi Iaşi, cu un caracter semi-universitar (10). Unii dintre studenţi se mulţumesc cu învăţătura pe care o capătă în aceste şcoli; alţii însă şi-o desăvârşesc în străinătate. Aşa, de pildă, *Dimitrie Procopiu*, secretarul lui Niculae Mavrocordat, e trimis de acesta să studieze medicina la Padova. Intors apoi în Ţara Românească, devine profesorul fiilor lui Mavrocordat. Se spune, de asemeni, că Grecul *Lazaro* şi Ragusanul *Bettera* dădeau lecţii de greceşte şi *italieneşte* celor trei „beizadele" ai lui Nicolae Mavrocordat.

Domnitor foarte cult, *Constantin Mavrocordat* poseda o foarte frumoasă bibliotecă cu cărţi greceşti, latineşti, franţuzeşti şi italieneşti. (11) De altmintreli, în afară de biblioteca lui dela Văcăreşti, mai erau pe atunci încă două biblioteci însemnate în Bucureşti: cea dela Mitropolie şi cea dela Sfântul Sava, având foarte multe cărţi italieneşti vechi, dintre care unele se mai păstrează actualmente în Biblioteca Academiei Române.

O şcoală italienească ia fiinţă în Bucureşti, în 1735. După cum ne informează Tunusli (12), Constantin Mavrocordat deschide o „şcoală elinească, *italienească*, turcească şi românească" la această dată.

Referindu-ne iarăş la învăţământul din Moldova, aflăm că un român macedonean din Minciu, — *Nicolae Cercel*, un om foarte învăţat, cu o deosebită cultură grecească, şi italienească (şi-a făcut studiile la Veneţia) vine în 1760 la Iaşi ca profesor şi director al Academiei Domneşti, şi stă aci tot restul vieţii († 1773).

Domnitorul Alexandru Ghica încredinţează medicului curţii sale *Constantin Caraioani*, sarcina de a organiza şcoalele greceşti din Moldova, după sistemele şcoalelor din apus. Caraioani, care studiase în Italia, la Napoli, va fi introdus, de sigur, în reforma lui seculară şi ceva din organizarea învăţământului italian.

Profesorul grec *Manasi Iliadi* (13) e trimis de Alexandru Ypsilanti în *Italia* şi Germania ca să procure instrumentele de fizică trebuitoare Academiei (14).

Dintre învăţaţii greci, cunoscători ai limbei *italiene*, mai trebuiesc menţionaţi: *Atanasie Hristodul*, care întors de la studii, de la Buda şi Padova unde a învăţat medicina şi dreptul, devine profesorul fiilor lui Alexandru Moruzi; — eruditul *Teoclit Monahul*, secretarul Domnilor munteni Ypsilanti şi Caragea, şi ei cunoscători ai limbii italiene;— şi în sfârşit *Mihail Hristari*, un „iubitor de arte frumoase, „ce s'a ocupat cu traducerea de piese tragice din *italie„neşte* şi *franţuzeşte*, pe care le reprezenta la teatrul din „Bucureşti" Erbiceanu care ne dă această relaţiune despre Hristari, spune că i-a cetit „mai multe asemenea piese teatrale de pe la 1780" (15).

Ţinând în seamă faptul că aceşti învăţaţi greci şi-au făcut studiile în Italia, „numai aşa se explică"—ne spune Erbiceanu — „acum atâţia dintre Românii de pe atunci „scriau şi vorbeau *limba italienească;* deasemenea cum a„ceşti străini învăţau curând limba română" (16).

Venind ca profesori la *Academiile* greceşti din Iaşi şi Bucureşti — unii erau profesori şi de *italiană* nu numai de elină şi latină, de filosofie şi ştiinţe — aceşti învăţaţi greci aduceau cu sine *cultura italiană* pe care o căpătaseră în universităţile din Veneţia, Napoli, Bologna şi în special Padova. Iată deci însemnătatea culturii neo-elenice ca intermediară între cultura italiană şi cea română în veacurile XVII şi XVIII.

C. RADU

1) Cf. RAMIRO ORTIZ. *Per la Storia della Cultura italiana in Rumania*. Buc., Sfetea, 1916. Influenţa italiană e mai vădită la sfârşitul veac. XVIII şi în veacul XIX. Cf. A. MARCU. *Romanticii Italieni şi Români*. Buc., Cultura Naţională, 1924 *(Acad. Rom.*, Mem. sect. lit., seria III, t. II, mem. 2).

2) N. IORGA. *La pénétration des idées de l'Occident dans le Sud-Est de l'Europe aux XVII-e et XVIII-e siècles* în *Revue Historique du Sud-Est Européen* I (1924). No. 1—3, pp. 4—5.

3) N. IORGA, *Ist. lit. rom. în sec. XVIII*, Buc., Minerva 1901; t. I, pp. 27—28.

4) Grecii vin în ţările noastre mai înainte de căderea Constantinopolului, tot aşa şi în Italia; numai în afluxul emigranţilor e mai mare după 1453. Cf. D. RUSO, *Elenizmul în România*. Buc., Göbl, 1912.

5) Cultura slavonă a fost ea însăşi o intermediară între cultura bizantină şi cea română. Cine zice slavism, zice bizantinizm, căci slavismul nu e altceva decât trupul exterior, mişcat de sufletul bizantin". D. RUSO, *op. cit.*, *p.* 25.

6) Informaţiile despre învăţaţii greci cari au venit în România ca profesori la *Academiile* din Iaşi şi Bucureşti, le luăm după CONST. ERBICEANU, *Bărbaţi culţi greci şi români.... din epoca zisă fanariotă* (1650—1821) în *Analele Acad. Rom.* Mem. secţ. ist., seria II, t. XXVII, mem. 6.

7) Despre Stolnicul Constantin Cantacuzino vezi: N. IORGA, *Operile lui Const. Cantacuzino Stolnicul*. Bucureşti, 1902; RAMIRO ORTIZ, op. cit., cap: *„Uno studente rumeno a Padova e la corte di Constantin-Vodă Brâncoveanu"*. pp. 167 sqq. Stolnicul poseda o frumoasă bibliotecă despre care ne dă relaţii tot d. IORGA: *Vechile biblioteci româneşti sau ce se citea odinioară în ţările noastre* în revista *Floarea Darurilor*, v. I (1907), p. 72. Câte-va din cărţile Stolnicului se găsesc actualmente la Biblioteca Acad. Rom. Cu adâncă evlavie am luat în mână una din aceste cărţi — *Veridica raccolta dei giornali di Buda sino alla resa d'essa. Parte prima dedicata Al Molt 'Illustre Signor Giobattista Foresti*. In Veneţia, 1868, *Presso Gieromo Abrizzi*. Bibl. Acad. Rom., cota I, 49.881) —, cu un *Ex Libris* autograf al Stolnicului.

8) N. IORGA, Ist. lit. rom. în sec. XVIII, t. I, p. 49.

9) Cf. C. ERBICEANU. *Priviri istorice şi literare asupra epocei fanariote*. Buc., Göbl, 1902 *(Anal. Acad. Rom., Mem.* secţ. ist., Seria II, t. XXIV, mem. 3.

10) „Se constată" — spune Erbiceanu — „că cei mai eminenţi bărbaţi ce au avut Grecii dela 1650—1828, aproape două secole, mai toţi au profesat ori în Iaşi, ori în Bucureşti.... Veneau din toate părţile Orientului cei însetaţi de ştiinţă, spre a-şi face studiile în aceste Academii..... Că *Academiile dela Iaşi şi Bucureşti aveau o reputaţie mare în toată lumea cultă, mai ales în Orient*, ne bazăm pe însăşi mărturisirea celor mai eruditi scriitori greci din sec. XVIII....." CONST. ERBICEANU, *Discurs rostit în aula Universităţii din Iaşi asupra şcoalei grece şi române din timpurile lui Vasile Lupu şi Matei Basarab până la 1828 cu ocaziunea serbării jubileului semi-secular al învăţământului superior naţional. Iaşi*, tip. Goldner, 1885, pp. 12, 17, 27.

11) Catalogul bibliotecii dela Văcăreşti a lui Const. Mavrocordat e reprodus de d. N. IORGA în studiul *Pilda bunilor Domni* în trecut, Buc., Socec, 1914 *(Analele Acad. Rom., Mem.* Sect. ist., seria II, t. XXXVII, mem. 2) ,pp. 40 sqq.

12) *Istoria tis Vlahias*, Viena, 1806, p. 294.

13) Vezi în afară de C. ERBICEANU, *Bărbaţi culţi*....., p. 161. şi V. A. URECHIA *Istoria Şcoalelor*, Buc., Impr. Statului, 1892, pp. 28 şi 52.

14) Cum vedem, dascălii greci cari studiaseră, cei mai mulţi, în Italia, alţii în Franţa şi Germania, imitau de bună seamă în ceeace priveşte metodele pedagogice pe profesorii din apus. Numai aşa se explică necesitatea imperioasă a aparatelor de experiment, cerute de învăţământul intuitiv. Să ne gândim la pedagogia lui Rouseau şi vom avea pe dată explicaţia acestor cerinţe. Să nu ne surprindă deloc faptul că pedagogia lui Rousseau ar fi avut răsunet şi în învăţământul grecesc dela noi, când ştim că *prin intermediul culturii fanariote a pătruns la noi şi cultura franceză*.

Cf. POMPILIU ELIADE, *De l'Influence francaise sur l'esprit public en Roumanie*. Paris, Leroux, 1898, pp. 137 sqq.; N. IORGA. *La pénétration des idées de l'Occident dans le Sud-Est de l'Europe aux XVII-e et XVIII-e siècles* în *Revue Historique du Sud-Est Européen, I (1924), No. 1—3, 4—6)*. (Prea mult totuşi nu trebue să ne încredem în aplicarea lor, a învăţămnâtului intuitiv, când şi astăzi tot se mai vede, sporadic, ceva din vechea şcoală a cărţii.

15) C. ERBICEANU. *Bărbaţi culţi*..., p. 177.

16) C. ERBICEANU. *ibid.*, p. 142.

PURCO BAYER

Mişcarea culturală

de CONST. ŞEINEANU

„Viaţa şi ideile lui S. Bărnuţiu"

de G. BOGDAN-DUICA

Este o carte format mare de 248 de pagini, tipărită de curând la „Cultura naţională" şi făcând parte din publicaţiile Academiei române, seria Studii şi cercetări. După părerea autorului acestei cărţi „nu s'a ţinut până acum seama, în istoriografia Ardealului, de conţinutul total de idei ascuns în fondul evenimentelor, de măsurarea nivelului lor cu al fenomenelor europene existente, şi de necesitatea de a urmări creşterea acestor idei în indivizii reprezentativi şi 'n masele cari îi nasc, cari răsună de glasul lor şi făptuesc clar în sensul lor".

Unul din aceşti indivizi reprezentativi a fost şi *Simion Bărnuţiu*. Studiul vieţei şi activităţii sale ne poate mijloci o înţelegere mai adâncă şi o apreciere mai reală a epocei în care a trăit. Acest studiu l'a încercat d. Duică, „povestind întâi viaţa lui S. Bărnuţiu, pentru a arăta ce împrejurări au contribuit la alcătuirea personalităţii sale, apoi desfăşurând evoluţia ideilor sale, pentru a arăta din ce regiuni reale şi apropiate s'a ales şi s'a închegat în sufletul său acel cald ideal naţional, din care şi astăzi se hrăneşte, mai ales în Ardeal, spiritul românesc".

* * *

Studiile primare Simion Bărnuţiu le-a făcut la Şimleu, cele liceale în Careii-Mari cu mare distincţiune. De aci porni spre Blaj. Blajul era pe atunci un oraş numai clerical şi indiferent faţă de adevărata cultură. Starea aceasta de decădere culturală nu putu să nu izbească ochiul ager al lui Bărnuţiu. Aci învăţă el timp de trei ani teologia, dar adevărata cultură, cum afirmă d-rul Raţiu, B. a căpătat-o mai târziu şi de aiurea. Din Principate nu pătrunsese încă

Simion Bărnuţiu

până la acea vreme vreo influenţă culturală sau literară. Cultura şi-a insuşit-o dela Vest şi mai cu seamă prin sine insuş.

In 1829 este numit profesor de sintaxă la gimnaziul din Blaj, apoi de filozofie, iar în 1834 îl găsim asesor consistorial. Contimporani cu dânsul erau Timotei Cipariu, G. Bariţiu, Aron Pumnul şi alţii. De timpuriu, prin ideile sale înaintate, Bărnuţiu avu să lupte cu concepţiile medievale ale Ungurilor şi cu curentul ostil al unei însemnate categorii de Blăjeni.

Pe atunci se lucra mult la maghiarizarea Ardealului pe toate căile şi în special la introducerea limbei maghiare ca limbă oficială. Bărnuţiu redijă un protest ca din partea consistoriului din Blaj împotriva acestui sacrilegiu. Cei mai declaraţi vrăjmaşi ai lui însă nu fură atât Maghiarii cât însişi compatrioţii săi clericali şi civili. Pentru atitudinea sa hotărîtă, el fu izgonit din Blaj. Plecă să se aşeze în Sibiu, unde se puse să studieze dreptul la Academia din acest oraş, trăind la început din ajutoarele primite dela amicii şi foştii săi elevi. Aci aveau să-l surprindă evenimentele dela 1848 şi 1849.

La ordinea zilei era pe atunci unirea Ardealului cu Ungaria. Această unire fusese admisă de mulţi români, printre cari şi Avram Iancu, Papiu-Ilarian, Bariţiu, etc. Din toate centrele numai Sibiul era rezervat. Aci trăia şi priveghea Bărnuţiu. Din acest moment activitatea sa pe terenul naţional începe a se desfăşura. In seara de 24 Martie el dictează o proclamaţie către români, care, copiată în mai multe exemplare, fu expediată cu poşta la diferite centre şi personalităţi, cu rugămintea ca fiecare copie să fie recopiată în zeci de exemplare cari să fie trimise mai departe. In această proclamaţie scria între altele: *„Ungaria cheamă Ardealul la uniune... Românul ce va face? Dela fapta aceasta atârnă viaţa, moartea... Ascultaţi, strănepoţi ai Romanilor, ce trebue să răspundeţi Ungurului sau Sasului. Noi, până ce naţiunea română nu va fi înălţată la acel rang politic, de care au desbrăcat-o Ungurul, Săcuiul şi Sasul, — nu ne unim... Noi, un milion treisute de mii, morţi politici am fost, nu naţiune. Acum este ziua învierii... Să deslegăm lanţurile milenare ale naţiunii române pentru ca să se ridice din pulbere şi să vieţuiască viaţa veşnică... Spuneţi Ungurilor, că până ce dieta ţării nu va recunoaşte naţiunea română ca naţiune, vor despre Uniune nu staţi la vorbă..."*

* * *

Această proclamaţie, mai mult poetică, avea totuş la baza ei o formulă hotărîtoare: *autodeterminarea şi recunoaşterea ca naţiune a poporului român din Ardeal*. Ea avea să fie definitiv cristalizată în congresul poporului cerut de Bărnuţiu. Dintr'o lovitură el deveni o personalitate impunătoare. Iată cum îl descrie poetul G. Sion, care îl cunoscu în Sibiu! „Vorba lui îngăimată, natura lui timidă, manierele lui ordinare, fizionomia lui liniştită nu exprimau mai nimic; din contra, părea a fi o jumătate de om, o fantasmă ce-ar fi abandonat Purgatoriul, ca să se mai întoarcă odată pe lume". Dar această primă impresiune dura puţin. „La cuvintele de *patrie, naţiune, românism*, el se entuziasma ca un poet: figura lui lua un aer de om inspirat, de profet; vorba lui, un accent simpatic şi dureros; căutătura sa svârlia scântei de curaj şi de terorism".

Până acum acest om lucrase în taină. Când se întoarse în Blajul de unde fusese izgonit, poporul îl aştepta ca un zid. Mulţi voiau să se înhame în locul cailor la trăsura care-l ducea, dar el le zise: *„lăsaţi să tragă vitele, că voi aţi tras destul, şi acum — să fim oameni liberi"*. Adunarea poporului trebuia să aibă loc în ziua de 3 Maiu. Cu o zi înainte se ţinu în Biserică o întrunire prealabilă. Aci citi el discursul său, faimosul său discurs, „singura lui operă literară care va rămâne".

A doua zi, 3 Maiu, în faţa poporului, al cărui număr se evalua la 40 până la 50 de mii, Bărnuţiu susţinu aceleaşi idei, şi anume ca *„a venit timpul ca iobăgia să se şteargă, şi ca românii să se pună în drepturile lor, cari li se cuvin ca naţiune...."* Dar conchidea că revendicările trebuesc înfăptuite *pe cale legitimă*, prin voinţa Impăratului, şi că oamenii să se întoarcă pe la casele lor şi să aştepte în linişte până la noi dispoziţii. Se institui un prim Comitet permanent în Sibiu. Guvernul maghiar îl desfiinţă, dar el continuă a funcţiona clandestin.

Cum propaganda comună româno-săsească împotriva Uniunei maghiare luase proporţii serioase, Ungurii începură să iea măsuri arestând pe şefii mişcării. Totuşi Bărnuţiu scăpă ca prin minune. Intre timp comitetul permanent organizase gărzi de apărare naţionale, ba chiar fu recunoscut şi de generalul austriac Puchner. Din nenorocire, absolismul austriac şi intrarea Ruşilor în Ardeal, au nimicit speranţele Comitetului, care pornise cu încredere în sine şi în naţiune. Ceva mai mult: însuşi Bărnuţiu a colaborat la chemarea Ruşilor. Se naşte întrebarea: *de ce* a iscălit el chemarea lor, dacă ideea de a-i chema îl speriase aşa de tare în primele momente? Bărnuţiu o încurcă aci fără a da explicaţie satisfăcătoare. Sibiul cade în mâinile lui Bem, comitetul se risipeşte, iar Bărnuţiu şi alţii, fug prin Câineni în Muntenia, apoi la Galaţi şi de acolo pe mare la Viena. Aci ei apelează la Impărat; dar nu obţin nimic decât... decoraţii.

Hotărît, revoluţia căzuse în apă. Nu-i mai rămânea deputaţiunii decât să se întoarcă. Ea se mulţumi să ceară Impăratului o facultate juridică şi filozofică în Sibiu, la care avea să profeseze şi Bărnuţiu. In vederea acestei facultăţi el pleacă în Italia să-şi continue studiile de drept întrerupte. La întoarcere însă, el preferă să părăsească centrul activităţii sale naţionaliste şi să primească, din îndemnul lui Treboniu Laurian, să vie la Iaşi unde fu numit (1855) profesor la un gimnaziu, şi apoi (1856) profesor la facultatea de litere şi drept. In 1863 el moare.

* * *

Trecând la partea a doua a lucrării sale, d. Bogdan-Duică se arată mai puţin entuziast faţă de activitatea ştiinţifică a lui S. Bărnuţiu. Operele acestuia în direcţia dreptului şi filozofiei sunt într'adevăr numeroase, au făcut epocă în vremea lor, dar din nenorocire sunt toate traduceri sau prelucrări, mai ales din nemţeşte. Până şi al său *Dreptul* public al Românilor, despre care T. Maiorescu spunea că e „o carte remarcabilă prin lipsa totală de ştiinţa juridică", dar care devenise totuş evanghelia unei fracţiuni politice moldoveneşti, nu este de cât o parafrazare a unei lucrări germane asupra *dreptului roman* de Thering, combinată cu fantezii naţionaliste lipsite de seriozitate, cari compromit cu totul această carte.

D. Bogdan-Duică cercetează pe rând operele lui Bărnuţiu, le găseşte originalele nemţeşti corespunzătoare şi etalează din ele pagini întregi pe 2 coloane. E un mic caleidoscop din cele mai comice. Intreaga ştiinţă a lui Bărnuţiu, după d. Duică, aparţine lui Krug, lui Rottek, lui Savigny, lui Ihering şi altora. Indată ce încearcă a deveni original, cade în naivitate şi în neseriozitate. „Toate aceste scrieri, zice d-sa, sunt de pe acum uitate, şi poate vrednice să fie uitate; un stil astăzi cu neputinţă învălue în sine o ştiinţă precumpănitor lipsită de originalitate".

Dar să nu fim prea exigenţi faţă de procedeele lui Bărnuţiu în direcţia ştiinţifică. El face parte dintr'o întreagă pleiadă de scriitori cari, pentru nevoile timpului, şi-au însuşit — adaptându-le — teoriile şi lucrările scriitorilor străini, francezi sau germani, ba chiar şi spanioli. Ideologia apuseană, pe acele vremi de dibuire, nu putea fireşte să se implânte la noi de cât sub forma aceasta, şi anume printr'o asimilare deplină a ideilor şi a muncei străine.

Dacă Simeon Bărnuţiu n'a fost de loc original în scrierile sale, în schimb, din punctul de vedere politic şi naţional, el ocupă un loc de seamă. „El s'a aşezat, zice d. Duică, între *iniţiatorii* României moderne, după ce în Ardeal fusese, el singur, iniţiatorul curentului democratic- naţional".

CONST. ŞAINEANU

Iubirilor mele...

Voi aţi trecut prin viaţa mea pustie
Cum trece-un val pe o mare liniştită,
Desţelenind tăcerea adormită
Sub nesfârşita cerului tipsie...

Şi-aţi fost paharul plin cu apă vie,
Din care cu o sete infinită
Eu am sorbit minciuna aurită
A buzelor ce mi-au şoptit-o mie...

Cum zboară pescăruşii dinspre larguri
Simţind pământul aburind în zare
Cu portul plin de sute de catarguri,

Eu azi vă simt din nou descătuşate
Reizbucnind în valuri orbitoare,
In dragostea ce v'a cuprins pe toate...

DEM. GÂLMAN

CARŢI ŞI REVISTE

SANDU TELEAJEN: POVEŞTILE LUI HINU ION

— Schiţe şi amintiri —

Biblioteca „Dimineaţa" No. 22

Volumaşul d-lui Sandu Teleajen reuneşte la un loc câteva schiţe şi amintiri a căror originalitate se remarcă mai mult prin limbă decât prin invenţie. O serie întreagă de descrieri a unor alte timpuri, cu alte obiceiuri şi cu alţi oameni decât acei cari populează astăzi satele şi plaiurile noastre. Autorul reuşeşte atunci când îşi ia subiectul din viaţa ţărănească să descrie atmosfera ei specifică, să prindă câteva tipuri izolate, pe al căror suflet totuşi nu-l răscoleşte în adâncuri.

D-l Sandu Teleajen este mai întâi de toate poet liric; trecutul pe care-l evoacă e o poetizare, fără obiectivare. Accentele nostalgice sunt numeroase; ne apropiem — pe departe însă — de genul povestitor al lui Sadoveanu, dar nu întâlnim idealismul sentimental al acestuia. In „Poveştile lui Hinu Ion" sau „In valea lui Dragomir", în „Pă piscu Stoichii" sau „In valea popii" sunt crâmpee de cronică cu acţiunea redusă la descriere. Aci autorul are o deosebită strălucire în scris:

„Tăcea Hinu Ion, rămâneai pe gânduri dumneata, tată, şi stam nemişcat eu, cu împletitura de păiş, — jucărie în mâini. Cobora soarele 'n apus şi 'n bătaia lui, treceau cârduri, cârduri, copilaşii cu vitele satului, devale peste poduri. Fluerau mierlele 'n plopii dela „Pietriş" şi murea departe, peste văi, un chiot de pădurar. Iţi erau ochii umezi, tată, când ne ridicam într'un târziu, lăsam drumul Slănicului şi ne 'nşiram toţi trei, pe poteca ce ne scotea prin „Aluniş" tocmai în drumul mare la fântâna lui Ion Matei care-a murit. Când ajungeam acasă, mama care ne-aştepta pe banca de piatră de sub sălciile din faţa porţii, ne ieşea 'nainte. Mai ţii minte ce frumoasă era mama şi ce blând ne certa că-i întârziam de la masă...?"

Infiripări de acţiune întâlnim în „Rătăcirea logofătului Grigore" şi „Ursul din Zaganu" pentru ca să o căpătăm întreagă în „Gânjuleţ". E povestirea mişcătoare a celei dintâiu vieţi de şcoală, descrierea figurii lui Gânjuleţ cel iubitor de pasări şi a „domnişoarei" cu inima bună şi înţelegătoare.

Volumaşul, scris într'o limbă vioaie şi originală, se citeşte cu plăcere. Darul de povestitor al d-lui Sandu Teleajen se va desvălui întreg, credem, cu volumul anunţat: „Casa cu muşcate albe".

***

MITIA RAICIU: *„Fire de funigei"*, poezii, Tipografia „Geniului", Bucureşti 1925.

Autoarea pare, după nesiguranţa versului şi a compoziţiei, să fie la primul volum. E o încercare, plină de graţie feminină, de a prezenta un material poetic cu mijloace obişnuite. In afară de multele versuri supărătoare, întâlnim fragmente care îndreptăţesc, în parte, o nădejde. Din „Aducere-aminte, casei mele dela ţară":

Colivie căptuşită cu perdele de mătasă,
Au sburat lăsând pe lucruri,
Ca un suflu de viaţă palpitând melancolia
Şi-au lăsat atâtea doruri căror le-au murit solia,
Rând pe rând în nopţi frumoase,
Ca parfumul unei roze într'o carte de poveşti...

Am iubit tăcerea serii, vraja nopţilor frumoase
Suferinţa plămădită în acorduri de vioară...
Am iubit încetineala povestirilor de ţară
Şi nu pot uita nici-când
Sărutările pe care le-ai simţit şi tu cu mine
Colivie căptuşită cu perdele de mătase...

E o armonie suavă. După cum în „Sonet lunatec" e foarte multă energie:

Şi-am să te strâng în plâns şi cânt,
In cântul lui, molatec de 'ndrăgire,
Până vom fi doi bulgări de pământ...

***

GÂNDIREA (1 Martie) într'un articolaş de două pagini, intitulat „Realitatea românească", d. *Ioan Slavici* arată că în limba noastră nu avem corespondent adevărat pentru cuvântul *realitate*, că e mare deosebirea între *realitate* şi românescul neaoş *aievea:* „Noi puţinii, care ne-am îndulcit învăţând carte prin şcoli străine, ne-am deprins, ce-i drept, cu vorba *realitate* şi ne-am sporit comoara de gândiri cu noţiunea ce 'n mintea altora se leagă de ea; milioanele de români neaoşi nu ştiu însă ce va să zică realitate şi astfel in mintea lor nu se leagă nimic de vorba aceasta. Aveam deci să caut vorba, de care se foloseşte românul în loc de *realitate*, şi să-mi dau seama de înţelesul ce în mintea tuturora se leagă de ea. Vorba aceasta e fără îndoială *aievea* după felul de al gândi al românului cele *reale* sunt *în aievea.* Noi cei dumiriţi asupra limbii româneşti ştim însă că e mare deosebire între ceeace gândim când zicem *realitate* şi ceeace spunem când zicem în a *ievea. „Realitate*' e ceeace într'un fel oarecare este ori dăinueşte, ceeace intră în fiinţă ori trece fie chiar şi numai pe o clipă prin fiinţă, iar *în aievea* e ceeace se iveşte — chiar şi numai părând a fi, dar nu e *într'aiurea,* nici vis, nici închipuire, nici plăsmuire, nici vedenie. Pentru mulţimea celor îndrumaţi spre superficialitate ceeace e *realitate* e şi 'n *aevea* şi ceeace e 'n *aievea* e şi 'n *realitate.* Puţini cititori ai acestor lămuriri date de mine sunt însă oameni, cari-şi dau seamă, că o mulţme din cele *reale* nu sunt în *aevea* şi o mulţime din cele ce ni se arată în *aevea* nu sunt *realităţi"*....

Exemplele d-lui Slavici sunt lămuritoare: „Tot aşa curcubeul, apele morţilor ori aurora boreală sunt în *aevea,* fără ca să fie *realităţi* şi e plină lumea de lucruri în *aievea,* care n'au fiinţă *reală'*....

Semn îmbucurător: Gândirea a deschis larg porţile zăvorâte cu lacăte grele. Debutanţii intră încrezători în forţele proaspete, „consacraţii" păzesc marginile mângâindu-şi în gând trecutul. De data aceasta zarul l'a prins, d. *Sandu Tudor* pe care cititorii îl cunosc de mai înainte din coloanele „Adevărului Literar". Remarcăm plasticitatea versului din „Digul"; celelalte poezii (Idilă autumnală, Icoană, Unde sunt cocorii lui Ibycus?) rămân sub nivelul celor publicate la noi:

Ceaţa de seară pogoară în zare.
Digul pătrunde adânca tăcere
până departe în larguri de mare.
Singurătatea tainic mă cere.
Creşte din umbre turnul de far
de-mi pare-un monstru odisiac
ce 'n noapte-şi joacă ochiul de jar
clipindu-mi surâsuri, şirete de vrac.
Valuri-omăt se sfarmă în boare,
malul de piatră în urlet isbesc
şi-aţâţat de gustul de sare
digul mă 'ndeamnă să pribegesc.

In Vest: „Iată, a sunat ceasul" de *Cezar Petrescu*, „Sanie peste zăpada veacurilor-Gând" de *A. Cotruş*, „Făgăduinţi de flacări" de *Lucian Blaga* şi „Thomas Hardy de *Dragoş Protopopescu.* Cronica măruntă lipseşte.

***

IDEEA EUROPEANĂ (15 Martie). Un număr închinat în întregime „misterului rus" care se luminează. Scriitorii grupaţi în jurul revistei încearcă, după ce au mai făcut pe vremuri această încercare, să lămurească starea de lucruri din Rusia. Pe baza noilor lucrări apărute *Jules Moch: La Russie des Soviets)* cunoaşterea misterului rus e cât mai aproape de adevăr. Din cel mai preţios articol al numărului scoatem această dare de seamă asupra învăţământului rus de astăzi, care ne va spune şi despre imediata lui menire.

Cel mai interesant capitol al Nouei Rusii este acel al învăţământului. E o dorinţă şi o fierbere generală întru educaţia naţională, care se datoreşte impulsiunii viguroase a lui Lunaciarski. Mai întâi, lupta împotriva analfabetismului se duce atât în armată cât şi în fabrici, prin ajutorul sindicatelor muncitoreşti. Puterea sovietică de azi se îngrijeşte de mâinile viitoare, care s'o moştenească. De aci strădania de a face din copiii muncitorilor o clasă de dirigiutori comunişti., înlocuind treptat „specialiştii" de cari actualii dirigiuitori nu se pot lipsi. Sunt în Moscova astăzi patru Universităţi cu mai multe facultăţi, peste cinci zeci de şcoli superioare de meserii şi politechnice şi douăzeci şi patru de conservatoare de artă. Invăţământul cu deosebire în facultăţile muncitoreşti, se remarcă prin disciplină şi prin tendinţa de a selecţiona, cu încetul şi cu mare grijă, o elită viitoare care să garanteze armatura regimului. Aceastǎ elită va să fie însă pătrunsă de un „spirit muncitoresc", alături de cunoştinţele obişnuite teoretice".

O altă înaintare a culturii ruseşti se face prin ajutorul bibliotecilor, muzeelor şi teatrelor. Rândurile care urmează sunt elocvente: „La fiecare colţ de stradă, biblioteci publice întocmite de cărţi rechiziţionate, abia încap de iubitorii de citit. Muzeele, înbogăţite de achiziţii particulare prin naţionalizare, iar copiii de şcoală, în rânduri, sunt o minune de propagandă. Explicatori oficiali dau lămuriri soldaţilor, lucrătorilor, funcţionarilor. In sfârşit, producţia intelectuală denotă o atât de de multă vigoare culturală în duşi de dascălii lor. Există un Muzeu al Revoluţiei, care e creştere. Niciodată nu s'au editat, nu s'au cumpărat şi citit atâtea cărţi de ştiinţă, sociologie, istorie. Se traduce pe capete dela romane la operile matematicianului Poinçaré. Revistele cunosc tirajul. Teatrele, frecventate de un public cu totul amestcat, cultivă tendinţa, cum arată şi numele Teatrului Revoluţiei. Se ţin conferinţe numeroase: sunt cinematografe, cabarete, toate bogat frecventate de aceeaş lume amestecată, dar în plină frenezie, discutând, filozofând, instruindu-se şi instruind — cu o singură observaţie, că singurul adevăr admis şi profesat, e cel al partidului comunist"....

Contrar celor afirmate în ziaristica noastră tendenţioasă, poporul rus, mai mult decât oricând, se deşteaptă. Din haosul acesta de prefaceri politice-sociale şi culturale va ieşi, curând, poporul rus cel nou, încercat şi civilizat. Şi astfel hulitul de azi va stârni mâine admiraţia tuturora.

In continuarea discuţiilor de mai sus d. *C. Rădulescu-Motru* publică articolul „Ţăranu rus şi ţărăniştii noştri" în legătură cu noua carte a lui *Maxim Gorki:* „Lenin şi ţăranul rus"

***

COSINZEANA (15 Martie). Despre *„Ronsard şi legenda Banului Mărăcine"* scrie dr. *Dimitrie A. Olaru,* arătând diferitele origini atribuite poetului francez, bulgar, român, ungur. Intru cât greutatea unei stabiliri precise încă mai apasă nedumerirea istoriografilor noştri literari, deoarece soluţiunile date nu par de loc veridice, suntem de părerea confratelui clujan:

„Să lăsăm altora, competinţi, să stabilească, dacă, într'adevăr, trebue să renunţăm la legendele cu care îi plăcea lui Ronsard să'şi învăluiască originea familiei, după cum spune savantul André Bellesort (Revue des Deux-Mondes, 1911). Vina nu ar purta-o decât însuşi marele poet, cu care Franţa se mândreşte şi pe care toată omenirea îl admiră şi'l cinsteşte. Indârjirea cu care s'a cerut distrugerea acestei legende, cred că nu va reuşi să ne impună scoaterea ei din cărţile de citire. Copiii de azi şi de mâine nu vor pierde nimic dacă o vor citi, admira şi învăţa, urmând pe erou, în minţile lor fragede, spre Franţa, şi în special spre Paris, centrul de gravitaţie al tineretului studios".

Un articol strigător ca o alarmă publică d. *Sebastian Bornemisa:* „Presa ardelenească de azi şi de mâine", din care se vede limpede că publicaţiile româneşti din Ardeal se luptă cu moartea. In aceste părţi ale Românici-Mari trebue „o puternică presă culturală şi politică, care să oglindească în coloanele ei sufletul bogat al stăpânitorului şi nu anemica înfăţişare a sclavului de ieri..."

Din „Tăbliţele dreptăţii" de d. *Vintilă-Şirianu* dăm mai departe bucata „Recurs" remarcabilă prin fineţea observaţiei şi puterea de redare a caracteristicului:

„(O secţie a Tribunalului CC. Un biet român din fundul Teleormanului a prezintat apel, — aşa i-l'a făcut pe un pol grefierul de pe-acolo, — în loc să facă recurs).

„Preşedintele (maşinal). Ai făcut apel?

„Românul (repede): Da, să trăiţi.

„Preşedintele (grav): Trebuia să faci recurs. Tribunalul ţi-l consideră recurs.

„Românul (conciliant): Cum vreţi dumneavoastră...

„Preşedintele: De ce ai atacat cartea de judecată. Nu eşti mulţumit cu judecata dată de d. judecător?

„Românul (se uită împrejur, cu frică): Ba da, să trăiţi, mulţumit!

„Preşedintele: Atunci, de ce ai mai venit?

„Românul (cu dor): Să mă scădeţi domnule preşedinte!

„Preşedintele: Tribunalul îţi dă cuvântul în desvoltarea motivelor de recurs.

„Românul: (aiurit, buştean, se scarpină la ceafă): ???

„Preşedintele: Tribunalul respinge recursul ca nemotivat şi nefondat.

„Românul (radios): Să trăiţi domnule preşedinte!"...

***

MACHINA (Februar-Mart) revista culturală care apare la R.-Sărat sub direcţiunea d-lui *Oct. Moşescu* publică două scrisori de *Caragiale* şi *Vlahuţă,* trimise răposatului *C. C. Datculescu* care conducea, pe vremuri, „Gazeta Săteanului". Reproducem din scrisoarea lui *Caragiale* rândurile ce urmează, privitoare la cariera de „publicist onest":

„Douăzeci şi patru de copii să am — să mă ferească Dumnezeu! — pe toţi i-aş face oameni politici, adică avocaţi; şi dacă unul n'ar fi în stare să înveţe măcar atâta, l-aş învăţa să prinză câini cu laţul. Hengher, da! dar literat, nu! Mai bine să-şi bată joc el de literaţi când o întâlni la un an odată unul, decât să-şi bată joc hengherii de el pe toate potecile. Le ştii şi dumneata astea ca şi mine; şi, totuşi n'ai avut o clipă de descurajare, ori de silă — cum am avut şi am eu destule. Dacă eu aş fi condus atâtea greutăţi, întâmpinând la o faptă aşa de bună atâta nerecunoştinţă şi, ce e mai rău şi mai neomenos, atâta nesocotire, de mult i-aş fi pus cruce cu inscripţia: „ce nu poate trăi, dacă n'a avut norocul să nu se nască, tot mai are un noroc — să moară!" Multe cruci am pus eu în viaţa mea. Mai la urmă, oare pentru toate faptele bune de aci de jos să aşteptăm răsplata tot pe lumea cealaltă? Foarte mulţumim. După douăzeci de veacuri dela neplăcuta-i aventură şi Domnul Christos gândesc eu c'ar da din umeri la aşa propoziţie. Dar dumneata nu gândeşti ca mine, şi bine faci că poţi aşa. „Gazeta Săteanului" trăeşte şi, mulţumită energiei dumitale va trăi. Nu mi-este drag, condeiul, crede-mă; ba chiar din potrivă. E o unealtă cu care n'am făcut nici odată ceva cum se cade pentru lumea mea, dar cu care mi-am făcut totdeauna mie însumi mare necaz şi multă pagubă. Ori când aş putea, l-aş schimba bucuros pe o unealtă mai onorabilă, mai folositoare şi altora şi mie. Să aibă de la mine toţi vrăjmaşii mei numai această urare: neam de neamul lor, măcar unul la trei copii să le ajungă literaţi români, dar nimic altceva decât literaţi români! Probabil după cine ştie ce bunătăţi şi fapte de ispravă ale bunilor mei, eu n'am altă unealtă 'n lume decât „Iubitul meu condei, scumpul meu condei, onoarea mea, mândria mea" (îţi jur pe cinste că astea le-am auzit dela un om în toată firea). Fiindcă tot nu mai pot fi altceva de cât literat român, cel puţin să am mângâerea că-mi fac uneori cu „nobila" mea unealtă (şi asta am auzit-o; nu dela acelaşi; dela alt sec) o mulţumire morală"...

Despre expoziţia pictorului râmnicean *P. Iorgulescu* scrie d. *D. Karnabat,* despre „Revistele provinciale" d. *Cezar Petrescu.* Versuri: d. *Ion Gane* (Vasilichiţa, nebuna) şi *Victor Dimitriu* (La casa veche cu vitralii). In restul numărului, articole, cronici şi diferite note, semnate: Oct. Moşescu, Ion Magu, N. Protopopescu şi Teodor Zernoveanu. Interesant articolaşul de la urmă: „S'au schimbat vremurile" al d-rei Aurora Bălteanu, învăţătoare, din care se vede clar nevoia de cărţi pentru poporul dela sate.

***

RASARITUL (Martie). Cu versuri şi proză de: I. Gr. Oprişan, *D. Nanu,* Const. Goran, Gr. Veja, V. Militaru, Petre Sergescu (Şcoala de misionare din Vălenii de Munte), Mihail Lungeanu, etc... Din poezia „Restaurant de gară" de I. Valerian, scoatem versurile finale, remarcabile prin sforţarea de a fixa o atmosferă întunecată de un tragic mut, tragicul ce ţâşneşte din descrierea vieţilor chinuite:

Un fluerat spintecă târziul de-afară,...
Uşa ţipând în ţâţâni gata de-ocară,
Aruncă turma ce se îmbulzeşte speriată
S'atină calea luminilor care se arată.

sau:

Un răstimp în odaie tăcerea sugrumă pe covor
Ecoul răzleţit din pieptul fiecărui călător.
Apoi noui oameni mişună în ritmul aceluiaş refren
Aţipind obidiţi în aşteptarea fanarelor de tren.

Şi nimeni nu pătrunde sub scoarţa de suflet uman.
Singură lampa veghiază în lanţ de tavan
Cu mâini de lumină le mângâe ceara de Crişti din obraz
In timp ce din ochii metalici picură lacrimi de gaz.

Cronica destul de variată. Dacă suntem de părerea recenzentului care vorbeşte despre traducerea „Murnu" a Odiseei, nu putem înţelege recenzia d-lui Goran despre poezia neformată a d-lui Dem. Gâlman (Minciuni nemuritoare). Poezia trăeşte mai întâi de toate prin unitate, iar nu prin simple străluciri de formă, şi acestea rare de tot.

***

CUVANTUL LIBER (28 Martie) *Camil Petrescu,* Criza teatrului românesc, *B. Lăzăreanu,* Ştefan Gheorghiu, *I. Vinea,* El.

GEORGE BAICULESCU

PAGINI ALESE

Gânjuleţ

— Fragment —

Şi-aşa, par'că văd şi azi când l'a adus pe Ştefănică, şi l-a dat în seama „Domnişoarei" dela a-ntâia, în anul acela îndepărtat al copilăriei mele. Omuleţul, s'a aşezat într'un cap de bancă din fundul clasei, şi se uita sperios în toate părţile. Nu văzuse el niciodată o casă aşa de mare, cu poze pe pereţi, cu bănci rânduite frumos, şi nici atâta adunare de copii, care să stea cuminţi, aplecaţi pe nişte tăbliţe negre. Noi, cei cari venisem cu o zi înainte la şcoală ne uitarăm pe furiş spre el. Era un bondoc desculţ, cu părul galben, vâlvoi, cu ochii albaştri, şi faţa albă, încins cu bete roşii peste cămăşuţa de cânepă şi c'o traistă ciobănească cât el de mare, pe după gât.

Nici n'apucase domnişoara să-l întrebe, „cum îl cheamă", că bondocul nostru s'a şi pornit pe plâns, trăgându-se cu arţag, tocmai în celălalt capăt al băncii.

Atunci profesoara, s'a apropiat de el, drăgălaşe, l'a mângâiat pe frunte, şi-a scos din buzunarul şorţului un coşuleţ rotund de hârtie roşie.

— Copii, cine răspunde frumos la 'ntrebările mele, capătă două acadele. Să vedem care vrea să răspundă întâi?

Câţiva mai îndrăzneţi ridicară două degete. Răspunde unul, capătă două acadele şi se puse pe ronţăit. Răspunde altul, capătă şi el două şi le macină'n dinţi ca pe nişte alune. Când să răspundă şi al treilea, numai ce vedem pe bondocelul nostru că se ridică din bancă:

— Domnişoară, spui şi eu ţine sunt!...

Toată clasa pufneşte şi cu noi râde şi profesoara:

— Ei, haide! Spune: al cui eşti?

— Săru' mâna, eu sunt al mămichii, că tăicutu a murit şi ne-a lăsat singuri.

Nouă ne-ncremeneşte râsul pe buze.

Sărăcuţul, n'are tată!... Domnişoarei, i se 'nmoaie glasul.

— Şi cum te cheamă, micuţule?

— Ştefănică a' lu' Tudorache Gânzu.

- Şi câţi ani ai Stefănică Gânju?

— Şapte ani, Domnişoară.

— Surori sau fraţi mai ai?

— Am trei fraţi şi două surori da'... ei sunt mai mari, Domnişoară.

— Şi, de ce-a murit tăticu tău băeţaşule?

— Eu nu ştiu de ţe, că... eu... eram mic. Da... eu, ştiu că tăicuţu... a... murit!... Şi, noi, am rămas... aşa, înghite el cuvintele şi iar se porneşte pe plâns.

Ei, dar Domnişoara noastră ştie să-l împace repede.

Ii şterge lacrimile, îl aduce lângă noi cei din banca întâia, îi dă acadele şi ne spune tuturora bazmul cu Sfânta Vineri cea bună şi bătrână, care duce copilaşii rătăciţi, de mână. Când ne isprăveşte povestea, soarele ajunse la miezul zilei, aruncă valuri de aur prin ferestrele largi, ca o binecuvântare caldă, peste chipurile noastre bucălate. „Domnişoara" ne pune să rostim în cor „Tatăl Nostru" şi tot în cor să-i urăm:

— Văăă pooftiiim, buună ziua!...

Dar pe când noi ne 'nghesuiam să ieşim din bănci, o auzim:

— Gânjuleţ, tu stai să mergi cu mine!

— Stau, Domnişoară!...

— Gunjuleţ, Gânjuleţ, repetăm noi până în curtea şcolii, unde ne rânduim câte doi, şi pornim spre casă. Nici nu se putea un nume mai potrivit pentru bondocul acela cu păr bălai şi ochi albaştri, pe care-l iubeam cu toţii, de când aflasem că „tăicuţu" lui e mort. Şi de-atunci Gânjuleţ i-am zis şi Gânjuleţ i-a rămas numele până'n ziua de azi.

. . . .

După ce ne-am răspândit pe ulicioarele satului, „fiecare pe la casa cui ne are", am cam început să ne batem cu gândurile: „Adică, de ce l'o fi luat „Domnişoara" pe Gânjuleţ?... Şi oricât ne-am frământat, dezlegarea lucrului tot n'am aflat-o până la clasa de după prânz. Că „Domnişoara" noastră, nu numai că era frumoasă de semăna cu îngerii cei doi zugrăviţi în dreapta şi'n stânga porţilor împărăteşti ale altarului bisericuţei din sat, glasul îi era dulce ca muzică şi mâinile albe cu mângâeri de mamă. Dar mai avea şi o inimă bună, bună ca şi ochii ei mari cari aduceau cu cerul primăverei.

— Copii, ne spune ea, după ce, în picioare, îi „poftirăm bună ziua": care dintre voi o fi cuminte, o răspunde frumos la 'ntrebările mele, şi-o veni totdeauna cu lecţia învăţată, acela după clasă merge cu mine cum a mers Gânjuleţ.

Tiii! Şi ce frumos petrecea la „Domnişoara" acela care se învrednicea de o asemenea cinste!... Ii arăta nişte cărţi mari şi groase cu felurite chhipuri şi poze, care de care mai minunate. Ii da să ronţăie covrigi de zahăr, roşcove ori turtă dulce de Braşov. Il învăţa să numere şi să socotească pe-un fel de grătar cu nişte mărgeluşe colorate de nu semăna un şir cu altul. Iar când osteneai cu numărătoarea, numai ce scotea „Domnişoara" nişte şoricei mici, mici şi nişte broscuţe verzi, de tablă, cu cari te jucai până dădeai în nas, după ce la început te speriai zdravăn. De o asemenea cinste se 'nvrednicise cel dintâi Gânjuleţ al nostru. Parcă-l aud şi azi după ce, în „recreaţie" isprăvi de povestit despre toate bunătăţile pe cari le mâncase şi toate minunile pe cari le văzuse la „Domnişoara".

— Da ştiţi voi un lucru? Am să-i dau şi eu Domnişoarei, ţeva. Am să-i dau un pui de ţinteză pe care l-am prins în sălţiile de pe pârâul „Hoţului".

— Ai prins tu un pui de cinteză?

— Prins.

— Şi e frumos?

— Immm! E frumos, vere!

— Şi cântă?

— Uuu!... Să vezi cum cântă băeţică! şi i-a făcut nenea ăl mare o colivie!... Da' eu mâine, l'aduc „Domnişoarei".

— Să-l aduci Gânjuleţ.

Şi ne 'mbucurarăm toţi de bucuria pe care avea s'o aibă „Domnişoara" pentru păsărica lui Gânjuleţ. Da' pe urmă ne-a cam pus pe gânduri bondocelul nostru, cu puiul de cinteză. Bine, Gânjuleţ 'i-aduce puiul lui; dar noi, noi ce-i aducem „Domnişoarei" mâine dimineaţă?...

Şi zice Stănică hiu Sandii:

— Ştiţi ceva? Mâine dimineaţă s'aducem şi noi câte-un mănunchiu de flori şi să-l punem „Domnişoarei" pe catedră!...

— Da! Da! Flori! Flori!... repetăm în cor şi pornim gălăgioşi, spre case, mai mult sărind de bucurie, că avem să-i aducem şi noi „ceva", „Domnişoarei", a doua zi.

. . . .

Dimineaţa, cu fiecare omuleţ ce intra pe uşa clasei, sporea şi maldărul de flori pe catedra „Domnişoarei", care aştepta în picioare, să ne rânduim prin bănci. Şi nu ştiu bine, ni s'a părut nouă, sau în ochii ei cu răsfrângeri de cer albastru, străluceau atunci două boame de lacrimi? Se uită la noi şi nu pricepea ce să însemne povara aceea de flori care-i acoperea catedra. Noi şopteam prin bănci, aproape ţinându-ne răsuflarea:

— N'a venit Gânjuleţ?

— Unde-o fi Gânjuleţ?

— Să ştiţi că nu i-a dat frati-său puiul!

— Ba i l'o fi dat, vere. Dar dacă l'o fi scăpat el pe drum!!...

— Iacă şi Gânjuleţ!... ţipă Mitică al perceptorului, din fundul clasei şi toţi întoarcem capetele. Intr'adevăr, în pragul uşei, se oprise bondocelul nostru, roşu la faţă, suflând greu şi ştergându-şi fruntea cu mâneca.

— Săru' mâna Domnişoară! Eu stau departe.

— Nu-i nimic Gânjuleţ, treci în bancă!

— Săru' mâna Domnişoară, da' eu v'am adus un pui... Şi repede vârî mâna în sân, fuge la catedră, şi-i puse „Domnişoarei" între flori, puişorul lui de cinteză, care odată scăpat din strânsoare, după ce s'a izbit de pieptul profesoarei, acum sfârâe pe sub tavanul clasei, pocnindu-se când de un perete când de altul.

— L'am scăpat!... face Gânjuleţ şi rămâne îngheţat în faţa catedrei. Ruşinat că venise cel din urmă, în zăpăceala lui, pusese puişorul pe catedră cum ai pune o floare.

Noi, ţipăm de bucurie, şi batem din mâini şi din picioare ca nişte svârlugi.

Sivică-al Popii închide uşa din fund, iar „Domnişoara" râde cu lacrimi. Numai Gânjuleţ, de ciudă că un păsărar ca el a putut scăpa un puişor de cinteză, de-abia se ţine să nu „ude coada pisicii". Speriată de ţipetele şi larma noastră, păsărica s'a prins de-odată cu gheruţele în pervazul de sus al unei ferestre şi ciripeşte jucându-şi căpşorul spre noi. Atunci, se petrece o mare minune. Cât ai închide ochii. Gânjuleţ şi a aruncat traista din spate, s'a repezit de pe-o bancă pe marginea ferestrei şi-a prins sub pălăria lui ruptă care fusese cândva a lui taică-său, puişorul, aproape mort de spaimă.

— Iaca, Domnişoară, l'am prins iar!...

Noi strigam „bravo!" şi băteam din palme, în timp ce „Domnişoara" îl ia pe Gânjuleţ şi-l sărută pe amândoi obrajii. Iar după ce facem rugăciunea dimineţii, a început profesoara noastră să ne povestească, anume, cum a făcut Dumnezeu Cerul şi Pământul, Omul şi cu Florile, Codrul şi Izvoarele cu Vieţuitoarele şi mai ales ne-a ţinut ea cuvânt cu blândeţe, de cum trebue să se poarte un şcolar cuminte, cu păsărelele cele nevinovate ale Cerului. Şi-am înţeles noi atunci, că dacă s'a bucurat de dragostea pe care o văzuse mijind pentru ea, în inimile noastre de „poşdicuri" nevinovate, apoi nu s'ar bucura de loc dacă ne-ar afla pe vreunul din noi, că furăm puişorii păsărelelor de prin cuiburile lor.

SANDU TELEAJEN

INSEMNĂRI

Noul roman al lui Pierre Benoit

Autorul *Atlantidei* și al lui *Kōenigsmarck* publică un nou roman menit să facă tot atâtea senzații ca și precedentele. De data aceasta Pierre Benoit și-a luat subiectul din viața evreilor sioniști și *Puțul lui Iacob*, acesta e titlu, devine roman de actualitate.

Inainte de a ajunge în Ierusalim, romancierul se oprește la Constantinopol unde, într'o mahala din Galata găsim pe Agar Mosès, fiica unor evrei săraci, înghesuiți în ghetoul constantinopolitan. Asistăm la chipul cum această frumusețe semită devine prin concursul împrejurărilor dansatoarea Iessica. Viața o alungă spre mocirlele levantului. și înainte de a se urca pe scena unui șantan din Ierusalim, e rând pe rând balerină, prostituată și curtezană mai de soi.

Acolo o întâlnește un oarecare Isaac Cochbas, un fel de apostol fanatic și îndrăzneț organizator al Sionismului. In contact cu el evreica venală, redevine evreica biblică, așa cum era în realitate fără să-și dea seama. Din clipa aceea Iessica redevenită Agar Mosès se devotează ideii naționale evreești și se înrolează printre cei care vor să refacă Palestina. Societatea din care face parte poartă numele „Puțul lui Iacob".

Partea a doua a romanului se ocupă de partea a doua a vieții acestei femei. Agar trăiește în mijlocul compatrioților ei și se mărită din milă cu Isaac Cochbas, care o trimite la Paris să ceară fonduri miliardarului Rothschild.

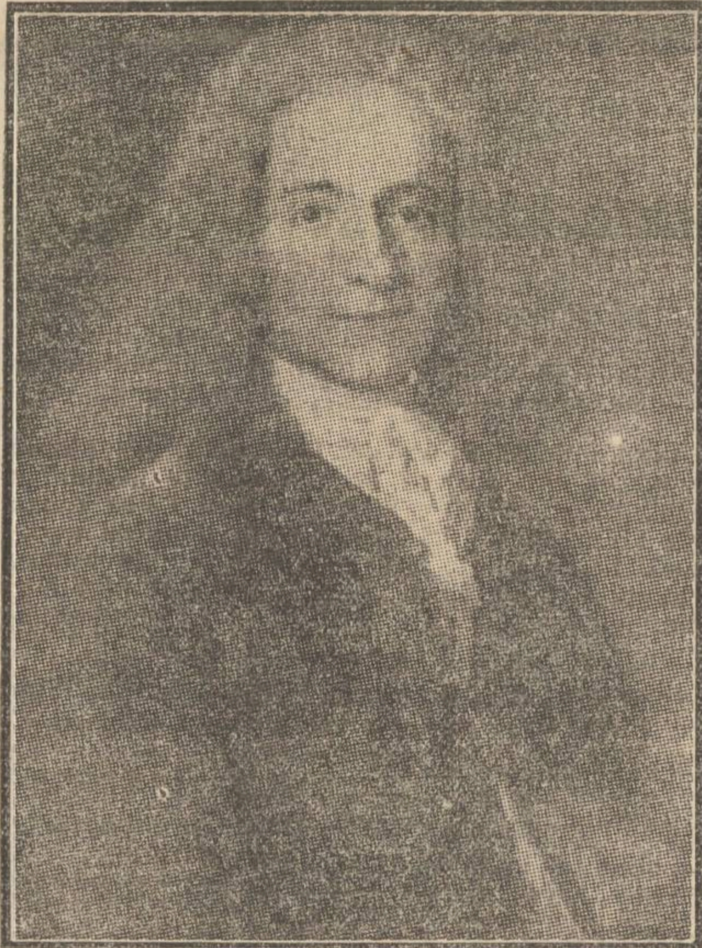
La Paris, Agar redevine dansatoarea Iessica și ajunge amanta unui revuist. Iși reia viața de curtezană ca să poată trimite bani în Palestina. Rechemată de ai săi, se simte din nou atrasă de misterioasa voce a rasei și dispare lăsând în mintea cititorului figura unei eroine biblice în dosul măștei unei aventuriere.

Romanul nu e nici teză, nici satiră, nici apologie. E un amestec de fantezie și realitate, în mijlocul cărora trăesc cu o umilă grandoare două suflete reprezintând puternica energie a unei rase. In ele încarnează Pierre Benoit generoasa iluzie a Sionismului. Cutreerând Palestina, pentru a se documenta, autorul a constatat frumusețile și mizeriile efortului sionist, izbânzile, înfrângerile, nădejdile și piedicile lui.

Ultimele zile ale lui Voltaire

Interesantele conferințe ale d-lui Bellesort rostite la „Société des conférences" și apărute în „Revue Hebdomadaire", s'au terminat. In dese rânduri am avut prilejul să ne ocupăm de ele, constituind în totalul lor, cel mai serios și mai documentat studiu asupra lui Voltaire.

Ultima prelegere evoacă apoteoza și moartea scriitorului.

Voltaire

Când la 3 Februarie 1778 se hotărî să părăsească Ferney, pentru a se înapoia la Paris, Voltaire nu mai văzuse capitala de treizeci de ani. De când eșise din școală el n'a locuit Parisul mai mult de trei ani.

Motivul acestei reveniri, care trebuia să țină vre-o șease săptămâni, era reprezentarea tragediei *Irène*, scrisă la 83 de ani și primită în unanimitate de comitetul Comediei Franceze.

Călătoria fu triumfală. Mulțimea îl aclama în locurile de popas. Sosirea lui la Paris, lăsă pe planul al doilea interesele publice și private. Numai curtea regală se făcu că n'a aflat nimic.

S'ar putea spune că revoluția franceză a început la 10 Fevruarie 1778, ziua sosirei lui Voltaire la Paris. Premiera „Irenei" a fost pentru moșneagul cu sufletul la gură și pândit de moarte, o apoteoză care întrecea triumful personal. Entuziasmul se adresa ideilor răspândite de el și lui însuși.

După ce aminti felul cum a murit, intrigile religioase dela căpătâiul lui, precum și înmormântarea la Romilly, conferențiarul, aducând omagii varietății talentului, universalității cunoștințelor și elanurilor generoase ale lui Voltaire, s'a întrebat care au fost rezultatele luptelor sale contra bisericei.

Răspunsul e că au fost nule.

„De altfel, sfârșește d. Bellessort, opera lui ne e destul așezată în cadrul secolului său. Nimeni, dintre marii noștri scriitori, n'a dus așa de departe farmecul și puterea limbei franceze".

Un poet bolșevic

Revoluția rusă a făcut să se refugieze mai toți scriitorii ruși în diferitele centre europene, unde duc o viață de mizerie. Cei cari au rămas în Rusia, deși nu se pot adapta noului mediu, totuș de nevoe scriu favorabil nouei stări de lucruri, pentru a fi pe placul Sovietelor.

Chiar cei mai cunoscuți scriitori ,ca Blok și Brussov nu înțeleg revoluția de cât ca o fatalitate, în fața căreia se înclină.

Adevăratul cântăreț al Rusiei bolșevice, poetul care a înțeles, a simțit și a cântat slăvind revoluția, este Vladimir Maïakovsky.

Născut în 1894, în Caucaz, după cum arată „Almanach des Lettres", făcea parte activă din partidul bolșevic înainte de războiu. El fondă în Rusia școala futuristă rusă. Revoluția îi dădu noi teme modernismului său specific rusesc, pe care îl exprimă într'o limbă bogată, ironică și populară, c'o imaginație bogată și dinamic ritmată.

Una dintre cele mai bune lucrări este o operă fantastică în care pune în luptă cei doi giganți, împărțind universul în două tabere: Rusia și America (Ivan și Vilson). Lupta între proletariat și capitalism.

Wilson încarnează capitalismul ascuns sub formele democrației, parlamentarismului, și a celorlalte zise libertăți, în timp ce Ivan:

„Rusia — întreagă — este un singur Ivan — mânele îi sunt pe Neva, iar tălpile în stepele caspiene..."

Un vast poem epic scris de Maïakovsky în genul lui Whitman. Iși închipue o Rusie industrializată, electrificată, o lume eliberată de orice apăsare. Opera e însuflețită par'că de o forță suverană, imagini îndrăznețe și un ritm dinamic și robust, reînoit continuu.

Ritmul poetului e asemenea mersului greoiu și sacadat, dar sigur a lui Ivan — țăran, lucrător, soldat. Unele din poeziile lui Maïakovsky au ajuns populare nu numai în Rusia ci și în Germania. *Misterul-Buzz* este o satiră în contra capitalismului și a Internaționalei a doua, glorificând a treia Internațională.

Sovietele l-au însărcinat să scrie poeme de propagandă care să fie afișate prin placarde în toate orașele și satele din întreaga Rusie.

Criticii francezi îl consideră un fel de Raoul Ponchon bolșevic. Oricare ar fi improvizația sau tema tratată, Maïakovsky rămâne veșnic poet, isvorul ritmului și a imaginilor sale este nesecat.

Un poem interesant a compus asupra turnului Eiffel, care răspândește undele hertziene din postul său de telegrafie fără fir. Pentru poetul bolșevic acest turn, modelul geniului mașinismului, reprezintă viitorul smuls Parisului putred de conrupția Bursei și a bulevardelor.

Moartea lui Vorovsky, boala lui Lenin, nu i-au smuls accente plângătoare, ci note energice, bărbătești, decizii grave și robuste. In scrierile sale, poetul arată o mare slavă pentru voința neînfrântă a lui Lenin. Intr'o serie de poezii pentru *„Intâi Mai"*, în loc de a cânta florile, munca și soarele, poetul bolșevic cântă iarna lui Decembrie, zăpada și cețurile Siberiei, adică exilul unde s'a oțelit voința de fier a revoluționarilor, grație cărora „Intâi Mai" poate fi celebrat ca sărbătoarea oficială în toată Rusia Sovietică.

Ferencz Herczeg

Ferecz Herczeg este unul din marii scriitori maghiari, care a reușit să pătrundă cu mai mult succes în literatura mondială. Statistica operelor sale traduse în limbi străine, statistică publicată la Budapesta cu ocazia serbării unui jubileu al scriitorului, a arătat că, de pildă, nemuritorul său roman *„Umbrela Sfântului Petre"*, a apărut în cele mai multe din limbile, cari au ajuns a se folosi de nobila artă a lui Gutenberg.

Deși originea maghiară a acestui scriitor a fost contestată, pretinzându-se că atât mama cât și tatăl lui au fost slovaci — fapt e, că el a ilustrat limba și literatura maghiară și a pătruns adânc sufletul maghiar. I-a plăcut mai cu seamă să descrie psichologia nobililor naționali scăpătați și oploșiți în mărunte slujbe administrative. Cu spiritul lui democratic și ironizat, el pune într'o lumină de ridicol superficialitatea și orgoliul acestei clase sociale, care a tiranizat multă vreme politica și atmosfera morală a Ungariei. In genere, în operele lui veșnice omenești, Ferencz Herczeg, — ca dramaturg, romancier și nuvelist — mânuește satira cu o neîntrecută artă, cu un humor și o bonhomie ce nu pot fi comparate decât cu calitățile ce caracterizează scrierile marilor humoriști americani și englezi.

Marile curente literare din apus au înrâurit și opera lui Herczeg, lărgind sfera subiectelor lui, dincolo de caracterele strict naționale — până la interesul general uman, cosmopolit.

In orice țară au pătruns operele acestui puternic și fin scriitor, ele au avut acelaș răsunet, stârnind pretutindeni surâsul pe buze și aleasă bucurie în inimi.

Din viața lui Molière

In la *Revue de conférences* a apărut de curând un studiu interesant al abatelui *Abalangel* asupra unui vechiu manuscris descoperit în biblioteca Arsenalului. Volumul, cu titlul de *Veni Mecum*, este scris pe la 1680 de un necunoscut: *Basset*. Pe o hârtie foarte solidă, un scris regulat, fin și îngrijit.

După varietatea cunoștințelor ce conține manuscrisul, autorul trebue să fi fost un spirit enciclopedic. Nimic nu-i scapă și nu-l lasă indiferent. Descrie cu un fin spirit de observație oamenii din epoca în care a trăit, deși declară că nu vrea să facă operă de autor.

Critică foarte aspru pe oamenii bisericii catolice. Interesante, cu deosebire, sunt însemnările sale asupra lui Molière, despre care scrie că și-a făcut cultura în colegiul iezuiților, aplicându-se foarte mult la filozofie.

Basset arată că Molière și-a făcut educația artistică „sub Gassendi, citind pe Cyrano de Bergerac și pe alți oameni de spirit".

Se știe rolul pe care îl are *medicul* în opera lui Molière; dar s'a pus de multe ori întrebarea dacă autorul i-a prezentat astfel pe medici numai din humor sau dintr'un sentiment de răzbunare.

Basset arată că Molière locuia cu chirie la un medic care îl chinuia mereu cu urcarea chiriei. Când el a fost evacuat, căci medicul închiriase unei artiste apartamentul, de necaz s'a hotărît să-și răzbune, și a scris în cinci zile comedia *l'Amour médécin*, care a fost reprezentată în fața regelui.

De-atunci Molière nu i-a mai iertat pe medici, în știința căror nu avea nici-o încredere.

Molière

Iată cum definea el pe medic: „un om pe care îl plătește ca să înșire palavre în camera bolnavului, până ce natura lecuește pe bolnav sau remediile îl omoară.

„Nici în ultimele zile ale vieții sale, nu a chemat nici un medic. A fost îngrijit de două călugărițe și a închis ochii resemnat ca un bun creștin.

Săracii din mahalaua lui l-a plâns mult, conducându-l la locuința de veci, căci Molière îi hrănea pe toți, fiind un suflet foarte milos".

Blasco Ibanez despre Anatole France

Directoratul militar din Spania nu îngăduie încă lui Blasco Ibanez să se întoarcă în Patrie. Deaceea, marele scriitor și revoluționar se află mereu la Menton, refugiat în Franța ospitalieră, care-l înconjură cu simpatie și respect. Mulți ziariști vin să-l viziteze.

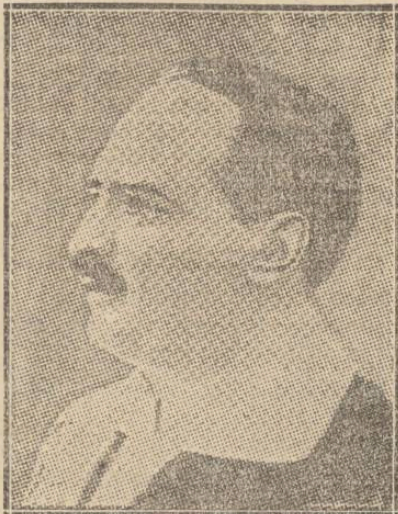
Unii îl întreabă despre politică.

— Nu fac politică — răspunde Blasco Ibanez — am scris „Alphonse XIII démasqué", fiindcă cred că am făcut un serviciu țării mele.

Despre literatură este gata să vorbească oricând însă și observațiile lui sunt juste și caustice, în acelaș timp.

— De la Voltaire — spune Blasco Ibanez — Franța a avut întotdeauna câte un scriitor reprezentativ al țării și vremii lui: Voltaire (filozofia secolului XVIII); Chateaubriand (reacțiunea catolică a Restaurației); Victor Hugo (ideile de libertate și progres); Emite Zola (revirimenetul republican).

„Ultimul scriitor francez, în adevăr reprezentativ a fost Anatole France; în străinătate, nu prea era citit de marele public, dar intelectualii îi cunoșteau opera, care, pentru dânșii, simboliza tradiția liberală a Franței.

Blasco Ibanez

„Pe vremuri, ne vedeam des, Anatole France și cu mine, și de fiecare dată, când ne întâlneam, îmi vorbea nu știu de ce despre femei și despre dragoste; dar spre sfârșitul vieții sale, mă duceam să-l văd mai rar, fiindcă devenise pisălog (raseur). Ultima oară am prânzit împreună la Calmann-Lévy, cu puțin înainte de plecarea mea în călătoria din jurul lumii. In cursul prânzului, ne-am cam certat puțin; cum dânsul mă întreținea despre opiniile lui comuniste, i-am răspuns că ar putea vorbi de ele, atunci când ar fi fost închis de treizeci și două de ori ca mine și ar fi făcut un și jumătate de ocnă, cum am făcut eu, pentru ideile mele.

,De altfel, îl iubeam mult; am făcut împreună un turneu de conferințe în America de sud. In cursul acestei călătorii, s'a îndrăgostit de o mică actriță, așa de teribil, încât nu o părăsea o clipă măcar. Deaceea, eșea foarte puțindin casă. La Buenos-Aives, unde am stat o lună, l-am întâlnit numai o singură dată în oraș. Nu-i plăceau călătoriile, era ca toți Francezii care nu cunosc lumea de dincolo de frontierele lor".

Blasco Ilbanez e rău cu marele maestru al ironiei. Totuși, câteva trăsături interesante din intimitatea sufletească a lui Anatole France sunt întotdeauna interesante.

De pildă: episodul cu marele sceptic amorezat nebun de o micuță artistă sudamericană este un adevărat poem!

MARUNTE

— A apărut No. 10 din revista *„Gândirea"*, cu următorul sumar: Lucian Blaga: Balada sfântului blestemat; Al. O. Teodoreanu: Necunoscuta versiune a sinuciderii lui Serioșca; V. Ciocâlteu: Veghea; Zaharia Stancu: Miniaturi; Cezar Petrescu: Răsboiul steguletelor.

— A murit la Viena scriitorul *Bettauer*, victima unui atentat.

— Acum zece zile, marele teatru din Odessa, unul din cele mai frumoase din toată Rusia, a fost pe jumătate distrus de flacări. Incendiul a isbucnit la sfârșitul reprezentației operei „Profetul" de Meyerber; se crede din cauza focurilor de artificii întrebuințate la montarea operei.

— Agatha Bârsescu se află actualmente la Viena, unde are intenția să joace în „Medea" și într'o piesă nouă de Hans Bartsch. „Neue Freie Presse" publică cu acest prilej un lung interview cu marea tragediană română, care a fost odinioară fala celebrului Burgtheater.

— Corpul profesoral al conservatorului de muzică din Iași a luat inițiativa de a organiza un mare festival muzical pentru a sărbători pe vrednicul lor coleg d. Antonio Cirillo fost director al acestei instituțiuni care împlinește 45 ani de activitate muzicală în orașul Iași.

— Teatrul Popular, consecvent menirei și tradiției sale, va face și anul acesta obișnuitul său turneu de propagandă culturală în ținuturile alipite. De astă dată turneul se va restrânge în special asupra provinciilor nevizitate de celelalte turnee teatrale. Așa că vor fu cutreerate Basarabia și Bucovina și probabil Banatul.

— Comitetul de sub președenția d-lui ministru Lapedatu, care și-a luat sarcina de a ridica un bust la Arhivele Statului, regretatului D. Onciul, a acceptat propunerea făcută de Academia Română, de a se îngriji și de ridicarea unui bust nemuritorului B. P. Hașdeu, care a fost și el timp îndelungat director general al Arhivelor.

— Ziarele englezești anunță apariția apropiată a noului volum al reginei Maria, intitulat *„Țara pe care o iubesc"*. Cartea va apare în editura Gerald Ducworth din Londra, în limba engleză. Regina descrie într'însa poporul, instituțiile și obiceiurile de la noi. Ea mai vorbește acolo de regele Carol și de Carmen Sylva, de viața și de caracterele lor, etc.

— Pictorul *Ștefan Dimitrescu* va deschide Duminică 5 Aprilie, a. c., o expoziție de pictură și desen în atelierul său din str. Smârdan 37.

— Profesorul de arheologie dela Sorbona, d. Carcopino, a ținut la Universitate două conferințe asupra originelor imperalismului roman.

— Un comitet se ocupă actualmente de organizarea unui ciclu de reprezentații de opera în aer liber la Arenele Romane în felul celor cari au avut loc în trecuta stagiune la „Hohe Warte" din Viena și la arenele dela Verona din Italia. In a doua jumătate a lunei Mai se va cânta „Ernani" de Verdi cu d-na Enricheta Rodrigo, tenorul Romulus Vrăbiescu, baritonul Jean Atanasiu și basul Folescu.

— E probabil că ministerul artelor va numi pe d-nele Agatha Bârsescu și Elena Theodorini, titularele la catedrele de artă dramatică și muzică, dela Conservatorul din Iași.

— Ultimele noutăți de librărie: *Ioan Dafin:* Pe vremea mea — versuri, *I. Const. Vedea:* Vorbe bune, portrete și aluzii; *M. Dimitrescu:* Foc și pârjol, versuri de actualitate:

— A apărut No. 7—8 din revista *Miorița*, cu următorul sumar: *Gr. Veja:* Sufletul scriitorului român; *I. Pajură:* Bătrânul; *Al. Lascarov-Moldoveanu:* Mama; *George Dumitrescu:* Odinioară; *Radu Gyr:* Chipuri de iarnă; *Adrian Pascu:* Apostolul; *C. Goran:* Baladă; *Gr. Veja:* Trec nori; *G. M. Vlădescu:* Cronica vremii.

— A apărut volumul: *Trei cruci* de *Isaiia Răcăciuni*, apocalips în nouă tablouri.

— *No. 8* din LECTURA ne aduce o fină și primăvăratică nuvelă *„Intâia Rândunică"* a marelui literat maghiar *Ferencz Herczeg*, în care sunt puse în puternic conflict sufletesc femeia de până acum, și femeia viitorului, reprezentată printr'un splendid exemplar de fată modernă.

— Până la sfârșitul stagiunei, Teatrul Național mai joacă piesele originale: *Isus* de N. Iorga; *Mitu Boerul* de Sfetescu și Alinescu; *Galantonul* de Stempo; streine: *Smochine de Sicilia* de Pirandello; *Faust* de Goethe; *O lună la țară* de Turghenief și *Unchiul Vania* de Cehov.

Tot ce privește redacția „Adeverului Literar" (manuscrise, corespondență, cărți și reviste) se trimite pe adresa d-lui A. de HERZ.

Pentru d-nii Avocați și Magistrați

A apărut No. 1 din

„PANDECTELE SĂPTĂMÂNALE"

REVISTĂ DE JURISPRUDENȚĂ

ÎN GENUL PUBLICAȚIUNEI „DALLOZ HEBDOMADAIRE"

SUB CONDUCEREA D-LUI

C. HAMANGIU

CONSILIER LA ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE

CU CONCURSUL REDACTORILOR PANDECTELOR ROMÂNE

Primi-Redactori: G. ALEXIANU, doctor în drept, avocat și PETRE POPESCU, Prim-Președinte de Tribunal, Grefier la Curtea de Casație

Apare în fiecare Duminecă, publicând cele mai recente și mai importante jurisprudente, însoțite de scurte note de trimitere la precedentele jurisprudentiale.

LA TOȚI LIBRARII ȘI CHIOȘCARII. — LEI 20 EXEMPLARUL

ANUL VI. — No. 228

10 PAGINI

…L IN ȚARA
…INATATE

10 PAGINI

Duminică, 19 Aprilie 1925

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888-1897
CONST. MILLE 1897-1920

FONDAT în 1893

…L LITERAR
…ru Literatura
…oporului român
…nsilvania"
…na 6
Sibiu

PE GOLGOTA

de LIVIU MARIAN

Isus fusese osândit la moarte, iar Pilat, după ce își spălă mâinile de vină în fața gloatei înfuriate, își svântă lacrimile dela gene și porunci sutașilor săi, să ciopleească crucea pentru osândit. Inarmați cu securi grele și ascuțite, dânșii porniră de zor în căutarea lemnului, pentru ca să împlinească porunca procuratorului Iudeei.

Și cum se apropiau de codru, întâlniră la poala lui un stejar mândru și puternic. Iar acesta înțelegând gândul lor rău, își fremătă jalnic frunzișul și le spuse mânios: „Nu vreau să vă dau lemn pentru crucea Mântuitorului lumii!" Și repede își împietri trupul său moale, de se tâmpi ascuțișul securelor, cari nu putură răsbi dincolo de scoarța aspră a copacului îndârjit.

Și lovind zadarnic, sutașii obosiră și lăsară pe stejar în pace și pătrunseră mai adânc în codru, doar vor afla un copac cu lemnul mai moale.

Și se opriră lângă un fag. Acesta văzuse încercările sutașilor de a dobori stejarul, și înțelegându le gândul hain își schimbă repede haina scorțoasă a trupului său fraged cu o coaje netedă și lucie, în care să nu se poată înfige tăișul securilor tâmpite.

Și din nou loviră sutașii fără ispravă, pentrucă loviturile lor lunecau ca pe ghiață, și trudindu-se în deșert obosiră curând și lăsară să le cază în jos brațele obosite.

Și purcezând de acolo ei se afundară adânc în inima codrului bătrân până la un loc tainic, umbros, până unde nu putuse pătrunde nici vestea osândirii Mântuitorului, nici răsunetul loviturilor de secure.

Și acolo, în desișul întunecos, departe de sgomotul și răutatea lumii, se înălța deasupra talazurilor nesfârșite de frunziș verde un brad drept și svelt, care visa pașnic cu creștetul îndreptat spre cer.

Și în visarea sa adâncă și cucernică acesta nu simți pașii călăilor, cari se îndreptau spre el și se trezi abia, când aceștia îi curmară rădăcinile. Infiorat de durere își fremătă dureros cetina, apoi cu un gemăt puternic, care răni liniștea de moarte a codrului, bradul căzu trăsnit la pământ.

Și în căderea sa trupul i-se frânse în două și sutașii tăbărând asupră-i cioplirà de sârg crucea poruncită de Pilat.

Și ducând-o lui, el o dădu oftând judecătorilor și aceștia cu mare bucurie o ridicară pe umerii slabi ai Mântuitorului. Și împăncindu-l în urletele și înjurăturile gloatei sălbatice, ei îl porniră, însoțit de sutași înarmați cu suliți lungi, pe cărarea îngustă și pietroasă, ce urcă spre culmea pleșuvă Căpățânii, ce se zice pe evreește Golgota.

Și nenorocitul brad înțelese abia acum, pentru ce se folosiră acești oameni răi de trupul său curat. Dar căința lui nu mai putea ajuta Mântuitorului, ce-și târa în sudori de sânge povara tot mai apăsătoare a crucii spre locul chinurilor și morții apropiate.

Și atunci bradul bun la suflet se gândi să-i ușureze Mântuitorului cel puțin povara și lepădă din lemnul său toată greutatea apăsătoare, prefăcându-l ușor ca fulgul. Și chinuit de gândul vinei sale mari și a neputinței de a mântui pe Cel ce venise în lume să mântuiască omenirea intreagă de păcate, bradul începu a vărsa lacrimi mari și bogate ca un păcătos, ce nu mai poate nădăjdui iertare.

Și Mântuitorul înțelese durerea mută a bradului și se înduioșă de căința sa isvorită din inimă dreaptă și neprihănită și-i zise: „Nu plânge, lemn bun și curat, căci dintre toate lemnele pământului ai fost sortit să-mi fii martor suferinței și morții pe acest pământ al păcatului, pe care am fost trimis să-l mântuesc."

Și după ce îl înseră în vârful Căpățânii, îl bătură pe cruce cu piroane lungi și ascuțite, iar din rănile largi purceseră șiroaie belșugate de sânge, înroșind fața albă a crucii de brad. Și bradul se cutremura, înfiorat de chinurile Celui ce stă să-și dea sufletul. Iar Mântuitorul înțelegându-i groaza și mila, se înduioșă și mângâindu-l blând îi zise: „Plângi, bradule, plângi! Dar nu de mâhnire, ci de bucurie, căci ești dintre puținii, cari s'au învrednicit să înțeleagă mărimea jertfei mele. Adevăr grăesc ție, că lacrimile tale curate nu le va putea svânta vântul asemeni picăturii neputincioase de rană sau lacrimei peritoare, ce isvorăște din ochii oamenilor păcătoși, cari, văzându-mă totuși nu m'au cunoscut și înțeles ca tine. Lacrimile tale să străluciască deapururi asemeni mărgăritarelor de preț pe scoarța ta aspră, care tăinuește atâta nebănuită bunătate. Și din ele să purceadă spre cerul nepătat mireasma cucernică de tămâie. Iar pentru că din toți copacii pământului tu singur vei fi cu mine în ceasul cel mare al morții — să te învrednicești de viață lungă și verdeață veșnică, să fii un copac al vieții și nădejdii pentru toți, câți vor crede în cruce!"

Și din acea clipă, se spune, bradul își păstrează neschimbată în tot cursul vieții sale haina verde de cetină, pe care nu o lepădă nici în vreme de iarnă, atunci când toți ceilalți copaci stau despuiați și întristați asemeni unor momâi mohorâte.

Și 'n creștetul său înalt, și 'n vârful tuturor ramurilor sale bradul își poartă lin până azi cruciulițele sale svelte, cari să amintească oamenilor de moartea Mântuitorului lor pe o cruce de brad.

* * *

Cu trupul sdrobit și slăbit în urma chinurilor multe și îndelungate; chipul tras și palid de atâta suferință și scurgere de sânge, — Isus stătea nemișcat pe cruce, așteptându-și sfârșitul apropiat.

Cei câțiva străjeri și puținii ucenici credincioși ai Mântuitorului vegheau muți de durere și cu sufletele pustii la piciorul crucii, așteptând abătuți sfârșitul Celui răstignit.

Vietuitoarele muntelui și ale pădurilor împrejmuitoare, presimțind par'că o mare primejdie, se ascunseră tremurând în viziunile lor. Nu cânta nici o pasere, nu bâzâia nici o albină, nu țârâia nici un greer. Totul era cufundat într'o muțenie adâncă și tristă de pustiu nemărginit.

Numai florile și copacii șopoteau în graiul lor surd, provestindu și tainic întâmplările triste din zilele din urmă, când Isus cel bun și blând fusese prins, chinuit și răstignit.

In zarea îndepărtată cedrii uriași ai Libanului începură a-și vui ca o mare răsvrătită mânia lor neputincioasă.

Sălciile din valea Iordanului își despletiră și plecară la pământ ramurile plângătoare de-asupra apei, ce încremenise par'că de durere în loc.

In podgoriile din preajma Ierusalimului strugurii de vie începură să picure lacrimi mari și limpezi, pe cari podgorenii le botezară în amintirea Mântuitorului chinuit pe cruce de durere și sete: „lacrimile lui Crist".

Viorelele parfumate, pitite în iarbă, adunându-se în pâlcuri își ridicară ochii plânși din cearcănele vinete spre capul încoronat cu spini al Mântuitorului, suspinând: „Noi îi vom împodobi și tămâia groapa!"

Iar chiparoșii cerniți de jale din grădina ghetsimani prinzând acest zvon se grăbiră să adaoge: „Noi îi vom păzi și umbri mormântul!"

Și fiecare copac, fiecare floare, fiecare fir de iarbă găsia câte un cuvânt de compătimire, de milă, un suspin sau cel puțin o lacrimă mută de durere pentru Cel, ce lupta desnădăjduit în ghiarele morții.

Și în liniștea moartă a amurgului mohorît porni de odată să înfioreze văzduhul un vânt stârnit ca din senin. Era aripa nevăzută a îngerului morții, care cobora grăbit din tării spre crucea însângerată, ca să pună capăt spasmurilor din urmă ale Mântuitorului.

Iar când Acesta își mai deschise încă odată blânzii săi ochi înlăcrimați și îi ridică spre cer suspinând desnădăjduit „Doamne, Doamne, de ce m'ai părăsit?" — se cutremurară de durere toți copacii, toate florile din jur, frământând jalnic.

Numai un singur copac, înalt și trufaș, plopul, rămase nemișcat și nesimțitor în tot cuprinsul Golgotei cernite. „Ce ne pasă nouă, spuse acesta, de chinurile și moartea unui om păcătos, de vreme ce suntem curați și fără de păcate?" ......

Dar nu apucă copacul hulitar și mândru să-și mântue vorba, când îl cuprinse fără de veste groaza și cutremurul. Căci sângele bogat, ce se prelinsese depe cruce la vale din nările Mântuitorului, pătrunsese până la rădăcina nesimțitorului.

Frunzele sale trufașe i se plecară în clipa aceea umilite în jos și începură a tremura înfiorate odată cu ramurile sale. Căci abia atunci înțelesese nenorocitul de el că sângele negru-închegat, ce se vărsase din belșug pentru mântuirea altora, era mai curat și mai fără de prihană decât roua florilor, seva arborilor, unda isvoarelor, seninul zărilor. Dar era prea târziu! Cutremurul nu-l mai părăsi niciodată.

Infiorat de căință grea pe urma greșalei sale, el își tremură neîncetat frunzișul său de atunci și până azi; el se sbuciumă și atunci, când toate florile și toți copacii dorm adânc în pace dulce și visează cu frunzele nemișcate, căci gândul păcatului său nu-l lasă niciodată în pace.

CHILIMURI OLTENEȘTI

Cântecul gutuiei...

Gutuie,
gălbuie,
ce cazi de pe ram,
pârg proaspăt de aur, tomnatic balsam,
tu nu știi, surioară bălaie, ce mult
în suflet căderea din pom ți-o ascult,
și cât de culeasă în mine te am,
când pici de pe ram!.....

...Te văd și acuma, — tomnatic balsam —
bronzându-mi, pe vremuri, pervazul la geam,
și bună 'npletindu-ți aroma grădinii
cu-aroma rășinii
și-a arsului zahăr cu care bunica
torcea fumuri albe, plimbând lopețica,
pe vremea când încă copilul sfios,
mă lua lângă sine „unchiașul sfătos"!

... De mult, altădată, acelaș gutui,
lăsa să atârne surate gălbui. —
când gândul meu fraged — rotit pe mosoare —
ades se 'ntrebase: cum poate-un gutui
să aibă legată de stufu-i verzui
atâta comoară de bulgări de soare?....

...Și-acum îmi văd chipul copilului șui,
când mama lega o chisea de gutui,
cum — vulpe — sbughiam în cămără, hoțiș,
și cum de pe poliți trăgeam pe furiș
borcanul cu aur tăiat în felii,
sau plin cu rubine topite și vii!...

Gutuie, surioară, ce tristă pici azi,
pătând cu lumină năframa de brazi,
așa că îmi pare — gândire neroadă —
că astăzi gutuiul îi văd și-l ascult
cum plânge o lacrimă vie, de roadă,
o lacrimă de-aur, pe vechiul „de mult"!

RAD[illegible]

VESNICA TRAGEDIE

Săptămâna patimilor

JOI:

Miezul nopții. Dorm în pace suferințele umane
Văl de liniște plutește pe grădina Ghetsimane;
Jos, pârâul Cedron cântă, presărat cu flori de stele,
S'ar părea căn noaptea asta dorm și duhurile rele.

Dorm pe-aproape ucenicii, iar Isus în fund se roagă,
Deodată din visare tresări grădina 'ntreagă:
S'auzi sărutul Iudei... licări o spadă 'n aer...
Și măslinii murmurară deșteptați de tristul vaer.

VINERI:

Cer albastru.... și Golgota geme 'n răcnet de barbari,
Suferă pe crucea morții, Dumnezeu între tâlhari,
Buza lui Isus e arsă, fruntea'i sângeră de spini —
Torturat de remușcare, plânge Iuda sub măslini.

S'a 'noptat în miezul zilei: cerul nu mai vrea să vadă
Adevărul și iubirea date răutății pradă...
Un suspin: „O, tată, tată, pentruce m'ai părăsit"?....
Dumnezeu se 'nduioșează... negurile s'au topit.

Capul fiului se pleacă... sufletul e mântuit,
Tremură ngrozit pământul și.... „scriptura s'a 'mplinit,
Uluiți răstignitorii au rămas fără cuvânt, —
Unde-va de-un pom atârnă Iuda clătinat de vânt.

SÂMMBĂTĂ:

Ceru 'ntunecat se 'ntinde ca un doliu de năframă
Peste lumea 'n care plânge o fecioară și o mamă.
Ucenicii-orfanii de Domnul rătăcesc stingheri pe uliți,
Adevărul zace 'n groapă între spede și 'ntre suliți.

DUMINECĂ:

Ingerul cu-aripi de raze a venit din slăvi cu zorii,
S'a cutremurat pământul, înlemnit-au păzitorii.
Glas de înger... groapa goală... amuțită orice gură...
S'a 'mplinit din vorbă 'n vorbă profeția din scriptură.

Adevăr zic: se schimbară în aureolă spinii, —
Șoapte dulci de mângâere răspândeau în vânt măslinii;
Și pe când natura 'ntreagă se scălda'n lumină nouă,
Se restrânse peste lume blândul zâmbet: „Pace vouă"!

GEORGE A. PETRE

Ouă Roșii

de ION VINEA

In fața gratiilor cu animale, doi tineri uitară mizeria leit motivul de griji și ironie. Ea îi făcuse prieteni. O urau cu ușurătate.

Ca o cămară de palat era cușca în care un urs își contemplă unghiile. Laba, îi plăcea fetei: perniță pentru ace. Totdeodată îi prețui blana de culoarea tutunului și a toamnei arse. Vlad fu uimit că el îi displace duhoarea deasă a fiarelor. E ceva sănătos ca mirosul de păcură, zise el. Acum ursul îi privea rânjind; — de câteva calde ceasuri îi stăpânea o obsesie umoristică; — și de rânjet ochii erau și mai mici și urechile minuscule, pe capul confortabil ca o șea.

Era blazat, că nu-l mai supărau muștele cât ghimpii de trandafir, și nu-l ispitia scăldătoarea cu apă turbure din uriașa lui colivie. Respira.

Trecură la altă cușcă. Paznicul grădinei, servitori și un slujbaș bine periat, priviau. Mai jos, la pândă, copii și doici căutau să arunce printre drugi, hrană.

Pe prăvălirea artificială de stânci, în fund, se rostogoliau, cu salturi și tumbe, maimuțe țepoase, cu pielea de babă, cu fața mărăcinoasă ca a grifonilor, atente, suspecte, prăjite de climatul natal. Profesoara observă iute—fiecare mădular e independent de restul trupului, totuși ce coherentă în mișcări: coada s'a buclat pe fier, maimuța a ancorat. Șade și cu o mână duce la gură mărul, mestecă de jos în sus necontenit. Gămăliile ochilor supraveghează moțul de beteală al copilului de colo. Tălpile s'au povârnit după muchia pietrelor. Mâna, liberă, scarpină frenetic spinarea pe alocuri și când prinde ceva face cum răsucești dumneata țigara. A, — dar ce are ăla, — e bolnav?

Vlad, surprins în clipa când vroia să-i aplaude spiritul de observație, zări un cimpanzeu agitat, cu o chelie de purpură la șezut. Dinainte, exhiba: ca o creangă de mărgean, sexul dintre muguri tari, albaștrii. Maimuțele au obiceiuri foarte urâte. In tăcere deci, și în haine simple, mai departe.

Văzură bufnițele cu ochi lunari, nemișcate ca sfintele în umbră, de teama zilei. Un vultur cu ghiare cenușii, pleșuv, amintia de un oarecare castelan maniac dintr'o carte. Impecabili corbi de un vânat înăbușit, păzitori pentru piramide sau blazoane pentru străvechi porți de fier. Păuni cu fire de flori sumare pe creștet, și în cozi cu lumini de vitraiuri de catedrală.

Treceau absorbiți pe lângă chioșcurile de lemn și sârmă așteptând să vie ceva care să le placă și mai mult, sugerându-și păreri, căutând fiecare gândul său la celalt.

* * *

O potecă, suiș anevoios, îi sili să pășească sprijiniți. Și amândoi își stăpâniră pornirea de a se lua de mână în fața unui țarc, opriți de cerbi imobili din crengi până în copite, și de căprioare cari-și ridicară botul umed din iarbă, ca să privească lung și supuse, de lângă absoluții lor soți. Dar își amintiră că sunt doar prieteni și asta cu frică de a nu clinti încrederea reciprocă, pe când îi năpădea, ca o tristeță, întunericul din ochii căprioarelor. Gândește-te, — îi sună lui Vlad, foarte în adâncul său, într'o clipă de slăbire, glasul dintre frunze — la captivele prefăcute în căprojară, de vrăji rele. De aceea sunt căprioarele triste.

Atunci, peste ei, se urmăriră ciripind, două pasări libere — căci aici toate făpturile sunt întemnițate — și îi smulseră către lumină.

Au gătit-o mai mult în lac decât în aier, căci însera.

Arborii tremurau palete proaspete. O luară pe un drum cu plopi, tăcut ca o ruină de obeliscuri negre. Ei însă nu trebuiau să tacă, atât de singuri, și Vlad fu nevoit să-și audă glasul printre pași, glumind pe seama mizeriei și a mesei de mâine. Ea se gândia la copiii îndărătnici cu părinții răi platnici. Băncile erau goale, ca ei să se grăbească, și el plănuia cum să împartă cu prietena sa banii pe cari îi primise tocmai de acasă, și-i ținea în portofel într'un plic.

Din nou pe lac, peste puntea de copac cu balustradă de ramuri. Se opriră o clipă să privească în apă. Un banc înzăuat, ca un alai de feudali, trecea pe de desubt.

Un pește în odăjdii, solemn ca un arhiereu o înveseli, — ăstuia, îi merge bine! Cel din urmă trecu un paj subtiratec și strălucirea sa duse, pe sub unde, văl de cometă ce se șterge fâlfâind.

Ei respirau acum greu, poate din pricina lemnului pe care apăsau cu pieptul. Incepeau să se deslușească, în pustiu, fântânele. Se apropia vremea prânzului.

Și deodată se lărgi peste oraș ca un nufăr, apoi un altul, svonul clopotului cel mai mare, făcând roată până în cercul zărilor.

Peste neliniștea orașului, paza.

În răstimpuri gemea surd inima bronzului. In două zile aveau Paștile. Fata evocă locuința din provincie, ospățul în grădină, printre fluturi, pahare și felinare mici, grămezile de ouă roșii, lumânările de culoarea mierii. Iar Vlad, erou, se stăpâni, se aplecă, își culese de jos portofelul și bucurându-se prefăcut, strigă!

— Uite ce-am găsit! Bani, desigur... Iată! (din plic, două hârtii și monede).

— Vom împărți frățește, încheie el, căutând mulțumire în ochii fetei.

— Nu se poate!

Expunere de motive: portofelul sărac, apoi banii într'un plic, cum plătesc burghezii delicați unui student pentru lecții, unei profesoare de pian. Hotărârea promptă, creștinească: să ducă totul la un comisar, afară de câțiva franci, costul unui anunț în ziare. Degete mate și reci îi luară obiectul din mâini — împotrivirea l-ar face suspect, — el nu voia să fie bănuit și-i știa viața ei pe încă o zi, tihnită.

Ieșind dela comisariat domnișoara își exaltă, lăuntric, cugetul limpede. Ora de culoarea icoanelor propice magnanimilor. Dar Vlad își prepara durerea de cap. Simulă și se plânse.

Cu regret și grijă ea intră singură în birt.

Vlad se întoarse în odaia lui.

Deschise ferestrele. Clopotul cel mai mare suna, nalt, tremurând stelele. Gândul îi vorbia mincinos despre ziua de mâine. Și veni noaptea, albă ca un câmp cu oseminte. Nu putut dormi. Simți amețeală. Mai târziu încercă într'adevăr, o strașnică durere de cap și înțelese că numai un bun codru de pâine, cu ouăle roșii ale copilăriei, i-ar stinge-o.

Incolo, sufletul îi era plin de clopote. Degete mate și reci îi luau inima din mâini.

Primăvara

Din albele iluzii ce 'n suflet le destram,
Cresc altele spre soare, ca mugurii pe ram.

Pe pleoape port timide violete,
Petale roze pe obraz și 'n păr,
Parfum de proaspete buchete
De flori de măr.

O! pentru tine îmi desvălui crinii
Cu florile luminii,
O! pentru tine risipesc în vânt
Aroma 'ntâiului cuvânt....

Cu sete sorb miros de verde crud,
Ce 'n adieri domoale,
Prin aerul de ploaie ud,
Cutremură buchetele pe ramuri goale.

Mugurii crapă.
Simțirea ne 'nțeleasă
In pieptu-mi clocotește ca o apă
Și crește și m'apasă.

Vino cu mine! Mâinile mele,
Voioase, ca niște rândunele,
Abat pe cuibul inimii tăcut,
Nețărmurita lor iubire, ca 'n trecut.

Ce nou e ciripitul păsărelelor!
Ce vesel este sborul rândunelelor!

Verdele proaspăt, căpșorul frunzelor ce râd,
Când mugurii se desghioacă,
In focul razelor ce joacă,
Toate surâd.

E-atât de albastru cerul, că par'că ne-ar chema
Cu-azurul de mătase, prin albul norilor,
Pe geana zării limpezi, sclipindu-și lacrima,
Să mergem mână 'n mână, în largul zorilor.

E cald. Și-atât mă doare lumina din afară
Și ramurile 'n floare și cântecul vioi,
Că-mi amintesc prin lacrimi, de-o altă primăvară;
—Și-am așteptat—ții minte!—să reinflorească 'n noi

MARIA HINNA

Din jurnalul unui om ciung

de D. NANU

30 Martie.

De când un nenorocit accident m'a lăsat pentru câtăva vreme ciung, mă gândesc cu o seriozitate pe care n'aşi fi putut s'o am înainte, la următoarele cuvinte scoase din Coran: „trebue să primim tot ceeace ni se întâmplă, ca trimis de Dumnezeu de sus şi să spunem: e bine şi înţelept, — Dumnezeu e mare!"

Şi profundul, seriosul Carlyle adaogă aceste uimitoare cuvinte: „aceasta e până acum cea mai înaltă înţelepciune pe care Cerul a relevat-o Pământului nostru".

Tot ce ni se întâmplă! nu numai Binele. Chiar accidentul nenorocit! Prin el îţi vorbeşte Dumnezeu. Şi măsoară de multe ori asprimea lui cu vina nepriceperii tale. Un avertisment! Şi cu cât te iubeşte mai mult — o spune Paul — cu atât ia nuiaua. Pe cei cari nu vor să fie fiii lui, nu-i pedepseşte aici. Pe tine care te vrea scăpat, da. La început te plesneşte numai peste degete. Dacă nu asculţi, îţi poate frânge şi mâna. Dar în schimb! Ce suflet îţi dă dacă ştii să te întrebi şi să-ţi răspunzi, să pui în legătură accidentul, mintea, viaţa ta, — cu planul lui Dumnezeu privitor la tine!

Cum nu este nici o primejdie ca Islamul să mă decreteze eretic, sunt ispitit să schimb în sensul creştinesc forma fără a altera fondul cugetării din Coran: accidentul nenorocit nu ţi-l trimite Dumnezeu, dar *îngădue* să ţi se întâmple.

El isvorăşte din nepriceperea ta. Şi atunci datoria ta e să întrebi: „de ce ai îngăduit Doamne să-mi vie această „trecătoare nenorocire?" Trecătoare ca şi viaţa ta aci — *„nu uita"*.

Şi răspunsul mai curând, sau mai târziu, nu va întârzia să vie. Foloseşte-l, şi vei fi mai câştigat decât înainte de a fi fost izbit. Compensaţii are în tezaurul lui Dumnezeu chiar aci, pentru acela care nu trăeşte de geaba, şi învaţă din toate. O voi găsi eu?

1 Aprilie

De multe ori m'am gândit la acest misterios verset al profetului din vechiul Testament, privitor la patimile lui Hristos: „nici un os din oasele lui nu va fi sfărâmat!"

De ce? Care e înţelesul adânc al acestei profeţii? de unde isvora *siguranţa* acestei iluminări a profetului?

Numai în scânteierea durerilor, când am simţit scos şi sfărâmat osul din locul lui, şi în liniştea ce-am simţit când a fost aşezat la loc, mi-a strălucit pe dinaintea minţei înţelesul ascuns al acelui verset.

Furia păcatelor noastre a putut cădea ca un trăznet peste acel *model ideal* a ceeace ar trebui să fie pururea trupul omului îmbinat cu sufletul: templul armoniei în care fiecare cărămidă însufleţeşte la infinit ecourile imnului spiritual! Nimic fals, nimic greşit, nu era în trupul şi sufletul Aceluia.

Şi ura noastră l'a putut batjocori, scuipa, înţepa, — dar un singur lucru a fost neputincioasă s'o facă: să clintească ceva din *ordinea prestabilită* a acestei minunate zidiri. O putere nevăzută o apăra, şi nici o piatră nu s'a sfărâmat nici clintit dela locul ei. In însăşi moartea fiinţei sufleteşti, elementele aşteptau în ordine, ca şi clapele mute dar acordate inspirarea, — învierea armoniei ce avea să le cutreere!

Pe când trupurile şi sufletele noastre, vulnerabile sub vijelia păcatelor, ce repede ajung ruina lor!

In această ruină, anarhie şi dezacordare, stă neputinţa noastră de a învia la vibrarea vieţei veşnice, şi aci stă isvorul tuturor durerilor nevindecabile.

Care altă putere poate rezidi sărmanele resturi sdrobite ale fiinţii umane, în prima ei sănătate şi voioşie?

2 Aprilie

Ce dulce e pacea trupului când te-a lăsat durerea câinească! Stau şi-mi rememorez în linişte minutele trecute din clipa accidentului până acum. De când osul s'a frânt şi-a sărit din locul lui, ce dureri spăimântătoare, inadmisibile, stăruitoare!.. Apoi mai surde, dar încă destul de neliniştitoare, timp de câteva ceasuri. Dacă aşi fi lăsat lucrurile baltă fără să viu la hirurg, — cu timpul, cu fereala de izbiri, m'aşi fi obişnuit să nu le mai simt decât ca pe nişte fulgerări mute, ale unei furtuni depărtate, la orizont.

Te fereşti să atingi locul dureros, — dar osul e tot smintit din locul lui. O mică încordare, şi-l simţi cum te doare.

Nu-i asta o parabolă vie a celor ce se petrec în suflet din clipa *accidentului păcatului*? La început, — durerile unei remuşcări vii. Apoi mai surde, dar încă nesuferite, ca o ceaţă 'năbuşitoare pe sufletul fără bucurie! Insfârşit obişnuinţa nesimţirii. Şi cu toată lipsa de dureri, încheeturile gândurilor sunt tot smintite din locul lor. Ceva scârţie. E nepotrivirea cu *adâncul felului tău de a fi*. Te fereşti să atingi punctul dureros, dar de îndată ce ai pune la încercare rezistenţa ta, ai vedea ce slab eşti şi ce puţin preţuesc încheeturile unui suflet mutilat!

In clipa când hirurgul a intervenit *cu oarecare violenţă* să aşeze oasele dislocate din încheeturile lor, durerile au devenit spăimântătoare. Iţi venea să strigi. Lasă-le aşa cum sunt! Dar din clipa când piesele au fost aşezate la locul lor, — deodată, o mare linişte, treptat crescândă, s'a coborât pe simţurile răsvrătite. „Acum totul e gata". *Vindecarea începe.*

Gândeşte-te puţin la misterioasa armonie a trupului tău şi la condiţia fericirei lui. Când te-ai desvoltat în sănătate, — şi ea nu e a ta, ţi-au transmis-o ca pe un rod, viaţa morală a părinţilor tăi depărtaţi, — când te-ai străduit şi tu s'o păstrezi, Dumnezeu *a îngrijit* ca fiecare lucru să fie pus la locul şi întrebuinţarea lui: os, muşchiu, nerv, sânge. Viaţa cântă în tine ca o melodie într'o harpă minunat acordată!

Oare trupul tău, ursit mistuirii spirituale, predării totale poruncilor Lui, — nu este el insuşi, *masa pregătită* din parabola Stăpânului care la ora prânzului a trimis slujitorul să spue invitatului că „totul e gata?"

Ce aştepţi de nu vii la începutul bucuriei veşnice? Totul e gata, — ai mai rămas numai tu, *sufletul*, să vii să cunoşti pe Stăpânul acestei mese aşa de frumos îmbinate, aşa de măestrit pregătite!

In casa de lut a trupului tău, toate sunt în ordine când păcatul nu strică nimic. El, de mult te aşteaptă în haina ospăţului, pur.

Dar tu eşti întristat. Sufletului nu-i arde de nici o petrecere. Nimic nu-ţi mai e pe plac. Un gol nesfârşit şi o sete nepotolită, ne înţeleasă, zac în tine. Nici tu nu ştii ce ai dar simţi că la ospăţ nu te-ai putea pune. Ridici braţele către Cer, dar Dumnezeu nu-ţi răspunde, nu-şi revarsă harul binecuvântărilor lui.

Dar te-ai întrebat de ce?

Lui îi place casa în ordine, la fel cum e şi prânzul Său. Nu cumva e ceva scrântit dela locul lui în casa sufletului tău? Ia adu-ţi aminte: *un os din trupul tău n'a fost la loc şi tu ai ţipat de durere până în clipa când a intrat în încheetura lui. Şi crezi că dacă un gând din mintea şi inima ta a luat-o anapoda, nu-i de ajuns să te arunce — fără să-ţi dai seama — pradă durerii sau lâncezelii*? Când te-ai părăsit pe tine însuţi, adică legea raţiunii tale de a fi, — aluneci în mod automat, ca drumeţul din Ierichon, în ghiarele unor tâlhari: Urâtul şi Suferinţa.

Şi acum eşti nefericit.

Ia caută şi vezi. Ce nu-i la locul lui în tine?

Caută bine în adâncul adâncului tău. Nu cumva ai trecut şi treci încă în fiecare zi, *pe alăturea* de ceeace ar fi voia Stăpânului tău?

Haide! Ca şi hirurgul, cu *oarecare violenţă*, fii tu însu-ţi samariteanul tău, pune pârghia scripetului în sghiabul rotiţei sale, îndreaptă ce nu-i orânduit, şi vei vedea cum Dumnezeu intră cu lumina liniştei în casa unde „totu-i gata", ca şi la masa prânzului divin!

Ospătătorul e gata, — poftitul să nu fie?

Atunci, vei cina cu Stăpânul Lumilor dimpreună.

Miniaturi

de Const. Asiminei

ZARZĂRUL

Astnoapte a fost frig cu brumă.
Şi totuşi astăzi, cerul blând
A sărutat întâi un zarzăr,
In mugurii lui albi râzând.

Acum îl sărutăm noi singuri,
E cerul trist, paienjenit,
Stă zarzărul bătut de brumă,
Toţi mugurii s'au ofilit.

Iubito, hai cu mine 'n grabă
Să-i strângem şi să-i încălzim,
Că mugurii sânt ca şi anii,
Când trec şi noi ne ofilim...

GRĂDINA

Infăşurată 'n ceaţă piroteşte
De somn grădina, aşteptând s'o cheme
Un visător ce gându'şi împleteşte
Cu fire toarse din bătrâna vreme.

Rar vântul trist îi mătură 'n unghere,
Şi-o mai deşteaptă, să-i aduci aminte
Că zilele trec oarbe şi stinghere
Şi floarea-i cade rând ca pe morminte.

Când va veni şi dimineaţa ei,
Măcar de-o clipă ea să aibă parte,
S'alunge noaptea nourilor grei,
Şi cântece s'aducă 'n cuiburi moarte ?

LINIŞTE

Stau la fereastră... Noaptea-i caldă, rară,
Că parcă văd întrânsa ca 'ntr'o apă
Copacii ce miroase-a primăvară
Şi cumpăna culcată ca o pleoapă.

I-atâta pace că aud cum curg
Prin minte toate gândurile-acum,
Aud cum roua, — lacrimi de amurg —
Răceşte roua aciuată 'n drum.

Târziu când stau pierdut ca 'n nişte goluri,
Aud un singur mugur ce'şi desface floarea.
Iar sus, de-asupra casei, aud stoluri
Ce-aduc pe aripele lor uitarea...

Sat şi mahala

Domnului G. Ibrăileanu

de PAUL ZARIFOPOL

Fundătura **Orfeu** — Fundătura **Osiris** — Strada **Morfeu** — Strada **Jupiter, a Venerei, a Sirenelor, a Filomelei, a Fortunei**, — toate aceste se află în Bucureşti, şi-i puţin probabil să fi fost inventate altundeva.

Intre originalităţile capitalei române aceste nume de strade mi se par vrednice de consideraţie. Pitorescul cel mai specific al Bucureştilor este desigur acest pitoresc poetic al numelui străzilor. Petre Ispirescu, culegător tipograf, este cunoscut ca adunător de poveşti scrise în limbă oarecum populară. Mai puţin cunoscut pare să fie, că acelaş tipograf-apostol cultural a scris, tot în limbă oarecum populară, legendele mitologiei antice. Acestea sunt cuprinse în colecţia cu titlu duios patriarhal: **Din poveştile unchiaşului sfătos.** De dânsele îmi aduc aminte, când soarta glumeaţă îmi scoate în cale un nume de stradă dintre acele scrise mai sus. Părinţii capitalei s'au întâlnit la gând şi în zel cultural cu tipograful literat; poate, s'au inspirat dela dânsul. L'au întrecut, evident, prin originalitatea metodei de a strecura cultura clasică în straturile populare, — desigur în primul rând, printre gardişti, birjari şi factori postali. Cercetarea rezultatelor acestei întreprinderi de cultură ar fi un subiect frumos pentru o teză de doctorat în istorie şi statistică. Pe cât ştiu, contribuţiile la istoria Bucureştilor, şi în special a culturii bucureştene nu se află a fi prea numeroase. Dar eu, şi dintre cetitorii mei acei care la fel cu mine se emoţionează de Fundătura **Osiris** şi de Strada **Filomelei**, nu putem aştepta concluziile unor cercetări îndelungi şi erudite. Există o nerăbdare nobilă de a filozofa asupra lucrurilor care ating interese înalte sufleteşti, şi e nefiresc să înăbuşim această nerăbdare de dragul migăloşiei istorice, oricât ar fi ea de respectabilă ca atare.

* * *

S'a mai făcut în vre-un oraş român încercarea de a duce atât de departe cultura clasică prin numiri de străzi, cum s'a făcut în Bucureşti? Şi ce deosebire este în această privinţă între Muntenia şi Moldova? Fiindcă problema nu priveşte decât Vechiul Regat. — La aceste întrebări încă nu se poate răspunde precis. Numai pentru atât mi-aş lua răspunderea: că meritul iniţiativei îl au consiliile comunale bucureştene; — şi poate, zelosul culegător tipograf şi propagator de cultură în limbă oarecum populară Petre Ispirescu, bucureştean neaoş, dacă el cumva a fost inspiratorul literar al acelor consilii. Sau poate consilierii şi tipograful au fost, fiecare pe seama lor, numai reprezentanţi ai spiritului aceleiaş culturi specific bucureştene.

Pentru a preţui felul şi valoarea acestei culturi în punctul care ne interesează, trebuie ştiut că numirea străzilor s'a făcut nu numai pentru răspândirea cunoştinţelor de mitologie antică, ci mai toate materiile principale din învăţământul secundar şi superior au fost trecute în nomenclatura drumurilor interurbane. Intenţia de a instrui populaţia bucureşteană avea dar un orizont din cele mai vaste. Să luăm seama la exemple:

— Psihologie şi morală: Strada **Pacienţei, a Sapienţei, a Plăcerii, a Speranţei, a Prudenţei, a Servituţii** (ori intervine aici noţiunea juridică?), a **Regenerării;**

— Istorie: Strada **Licurg, Termopile, Mucius Scevola,** Strada **Campoducelui!** (numele unei dregătorii oarecum străvechi, păstrat într'o cronică dovedită ca apocrifă);

— Fizică şi Cosmologie: Strada **Aurorei**, a **Serii**, a **Crepusculului, a Ecoului**, a **Zefirului** (la Ecou şi Zefir pare c'ar fi şi oarecare intenţii de poezie lirică delicată), — strada **Inundaţiei** (fizica aplicată la edilitate ştiinţifică).

— **Geologie:** Fundătura **Gheţarului** I şi II (doi gheţari, ca să se ştie că nu-i doar numai unul pe lume);

— Geometrie: Str. **Segmentului;**

— Astronomie: **Str. Cometei;**

— Chimie: Str. **Glucozei;**

— Zoologie: Str. **Tigrului**, a **Rinocerului;**

— Filozofie: Str. **Timpului;**

— Muzică: Str. **Lirei**, a **Armoniei**, a **Melodiei;**

— Religie şi Etestică: Str. **Simbolului;**

— Botanică (exotică): Str. **Cedrilor.**

Sunt însă nume de strade la care bănuim intenţia culturală fără s'o putem preciza. De pildă este o stradă a **Coloniei**. Să fie **colonie** dela **colonizare?** Atunci ar fi rost pentru o lecţie de istoria Romanilor, cu anexe patriotice, fireşte. Dar dacă e vorba de oraşul **Colonia?** Atunci intenţia culturală e geografică. In cazul acesta ar fi poate mai adevărat în gustul şi spiritul culturii bucureştene s'o numim: Strada **Odicolonului...** Există apoi o stradă **Graţioasă**, una **Emancipată** (aşa! Nu cumva: a **Emancipării**), alta **Gentilă**, în sfârşit una **Rumeoară. Gentilă** şi **Graţioasă** s'ar putea înţelege ca motive pentru lecţii de estetică cu aplicaţii folositoare persoanelor de sexul gingaş. Strada **Emancipată** pare să comemoreze cine ştie ce lupte civile după care o parte din mahala s'a liberat de tirania celeilalte; compară aici Strada **Servituţii**, ai cărei locuitori au fost poate prea laşi, incapabili de revoltă. In cea **Rumeoară** va fi zăcând o idilică amintire a vre-unui sentimental părinte al urbei, amator de epitete consacrate în poezia populară.

...Dar eu am făcut lux de interpretare. Cuvintele aceste toate, indiferent de domeniile terminologiei cărei aparţin, au fost alese pentrucă erau cuvinte **radicale** cum se zice profund bucureşteneşte.

Asta sparge ochii: Strada **Pacienţei**, a **Sapienţei** şi a **Segmentului**, a **Inocenţei** şi a **Glucozei**, Fundătura **Osiris** şi Fundătura **Gheţarului** — asta e Mitică în delir cultural.

* * *

Sunt peste toată Europa, cu deosebiri locale felurite, două straturi de cultură: una este cultura ţăranului, alcătuită din elemente, preistorice şi istorice foarte vechi. Ea este răsfrângerea vie a unor vremi de mult trecute. Cealaltă cultură este a boerilor şi a burgezilor autentic instruiţi, cultura orăşenilor cărturari.

Fiecare din aceste feluri de cultură îşi are prestigiul specific. Cultura ţăranului are prestigiul vechimii, este curată, naivă, închisă în ea însăşi. Farmecul ei straniu îl dă tocmai închiderea aceasta exclusivă în vechimea ei. Cea orăşănească are prestigiul luptei neobosite ale speciei cu greutăţile pe care neîncetat i le pune înainte experienţa cea fără capăt. In izbânzile şi înfrângerile spiritului stă farmecul viu al culturii acesteia. Dar între sat şi cetate stă mahalaua: truda sterilă de a imita cultura urbană adevărată. Produsele de cultură cele mai disgraţioase, caraghiosul intelectual şi estetic în formele cele mai umilitoare pentru specia umană acolo se zămislesc, la mahala. Românii au avut până spre sfârşitul secolului XVIII o cultură urbană cam de treapta celei apusene din veacurile X—XIV. Şi, fără creştere normală, au sărit în al XIX-secol. Negreşit, fenomenele specifice culturii de mahala trebuiau să se arate cu deosebire în capitală, unde importul de cultură se făcea cu nemiluita. In Bucureşti cu deosebire trebuiau să se fabrice modelele lui Caragiale cele mai caracteristice.. Vor fi fost în joc, afară de această cauză de ordin social, şi motive hotărâte de natura psihică a populaţiei muntene, vre-o vanitate agresivă specifică acestei populaţii? La aceasta vor avea să răspundă demografii.

Atât însă trebuie amintit, că moldoveanul Creangă, şi după ce a învăţat carte orăşănească, şi-a păstrat întreg sufletul, gândirea şi vorba ţărănească. Iar **Unchiaşul Sfătos** de Bucureşti zadarnic îngrămădea ţărănisme şi arhaisme în bazarul lui de cărturar târgoveţ, fiindcă fără veste i se întâmplă să zică, în plină poveste populară că „Neagoe iera **curagios**"; să facă propagandă pentru cultura viţelor, şi să scrie, într'o povestire istorică despre oastea moldovenească, că avea „**spirit** şi **inimă**". Acelaş **Unchiaş sfătos** de Bucureşti caută **inscripţii** pela biserici, polemizează politic cu „**Adunarea Naţională**", cu subprefecţi şi notari, vorbeşte de diligenţa care pune în legătură „**centrul judeţului**" cu un nu ştiu ce orăşel, e nemulţumit de popas de oarece „**staţiunea** fiind mică, n'ai unde **să-ţi pleci capul(!)**", se plânge, întocmai ca la sala de întrunire împotriva „**oamenilor noştri de stat**", şi insistă, din zel foarte cultural, asupra **spiritului de propăşire**, şi asupra **boldului** (aşa! de **propăşire** în provincia românească. In sfârşit regretă din suflet că tovăraşii lui de călătorie îşi bat joc de **credulitatea** unor ţigani, şi nu se gândesc că şi printre aceşti „nenorociţi" se poate găsi un cap „primitor de **propăşire**"... De altfel tot ca **Unchiaş Sfătos**, Ispirescu scrie, în cea mai pură **bucureştenească**: ochii mi se **isbeşte.**

Capacitatea artistică a ţăranului Creangă şi incapacitatea apostolului-tipograf bucureştean rau de sigur nimic a face cu deosebirea pe care vreau să o arăt aici, căci nu talentul celor doi e în discuţie, ci stilul, adică spiritul lor.

Amândoi sunt reprezentativi.

Unul a rămas, cu toată învăţătura de carte, figură curată a unei culturi de sine stătătoare. Pe bucureştean, zelul său literar şi moral, oricât de onest, nu l'a scăpat de schimonosirea inevitabilă şi răspigătoare proprie cultivaţilor de mahala.

[Pa]ul Zarifopol

MIMI PINSON

Sărbătoare

E zi de sărbătoare azi 'n no
cu fluturări de steaguri naţnale,
cu soare cald în ochiuri de roi
şi ţigănuşi împleticiţi în cal

E 'ntâiul colţişor de slavă-castră
ce tremură pe mahalaua notră
aripi de nouri-porumbei,
că-ţi vine-aşa să-l prinzi în âni
să-l sorbi năvalnic în plămi
să-l bei.

Trezindu-ne cu soare în peele,
noi am pornit pe uliţi noroise
ca să ne curgă soarele în se;
Şi cum ţintim spre ceruri, răvaşi,
departe pe oraş.
încremeniră giruete
ghilindu-şi negrele dantele
pe coperişuri roşii-violete.

De nu-mi mai sari ca vrabpe drum
şi nu-mi stârneşti pe gheteea mult prat,
— burghez mărunt, cum aajuns acum, —
o să te duc la cinematogra

Dar totu' atârnă de-oi avearale....
— O, sufletul în pas ţi 'ntristat! —
De ce nu-mi ciripeşti în m săltat?
Mimi Pinson, de ce te mi
Sunt un boier deposedat
ca bietul rege Lear.

Dac'am uita de umilinţa astră....
In lumea asta e atâta cer
— Mimi Pinson nu are fle 'n glastră?
Ca mâini iau leafa dela ister
Şi astăseară, ştii, cinămbirt:
e-o cârciumă cu ochii tris
unde se-adună pictori şi oti, —
săraci, ce 'n boieria lor délet,
se încunun' cu foi de mi

Şi vreau ca 'n astă seară lumină
să vă adăp din cupa-ţi sezie.
să-mi cânte lăutarii la ur
cântări din vremea veche
cântări cu lacrimi roşii, spăgân,
când mă purtam cu barlolilie,
când pe căpiţa mea de f
eu mă culcam
sub steaua mea
pe-a mea moşie.
de mă trezeam
sub steaua mea
în zori de bucurie.

MAR. ROMANESCU

CREZUL

(Feciorul lui Nenea Tache Vameșul)

— „Socal c'a adus bunică-ta Paște ! Spală-te, întinge în ceașcă și roagă-te !"

Din strașină cădea un altfel de soare. Vipia lui albă, înfierbânta lumina din iatac, punând pe armura sfinților din icoane, văpăi regești și pe limpezimea frunților, nimburi arzătoare.

— „Ia-l binișor, nu-l hlăpăi ! Mestecă-l cu iconomie, nu-ți lua ochii din icoane și dându-l pe gât, nu pierde pe Isus o clipă din gând ! Pentru noi s'a canonit, pentru noi a purtat mărăcini pe frunte și tot pentru nemernicii de noi s'a urcat pe cruce gol, lăsându-și trupul și cămașa pe pământ. Din el s'a hrănit lumea întreagă și cu ea s'a îmbrăcat golănimea ei !"

Lipit de ușa pe care s'a prelins domol mogâldeața fumurie a bunichei și în care nu mai trăia decât lintea ochilor ei șterși și albeața cănei în care aducea pâinea învierei, așteptam împărtășania asta nouă, plămădită în aroma caldă a vinului sfințit și a mirodeniei îndemnătoare din artosul citit, cocoloșită în pumnii găunoși ai bunichii, cu nedumerirea cu care o așeza în sufletul meu uluit, trupul celui care și-a rostogolit însuși piatra de pe mormânt și care nu putea fi acela cuprins într'o cană de pământ ! Legenda înfrângerei acestui trup etern, pe care s'a rezimat toate răutățile pământului, nu a putut izbuti cu toate străduințele mamei de a-l îndumnezei și în mintea mea precum a fost îndumnezeit în toată încăperea lumei, să hotărască în capul meu, că firimiturile de anaforă înghesuite în cănățuia cu vin a bunichii, ar fi carne din carnea lui. Prescura lăsată în ușile împărătești ale bisericii, o ticluia Dumitru Grecu în besna simigeriei lui obscure, iar vinul deasupra căruia părintele Stelian Ciupitu dela Biserica Alexie, mormăia rugile sfințirei cuminecăturei, era stors în linul lui Vasilache Chioru, băcan în Podul Caliții. De unde dar întâlnirea acestor două cumpărături, să alcătuiască firimituri sfinte din carnea vândută de Iuda, pe cei treizeci de arginți ? Dar nimeni nu se apropia cu un răspuns ! Mama așternea pe piept cruci stăruitoare, împurgându-și fruntea, pântecul și marginea umerilor, în fața palmelor pline cu rămășițe din Christos, ale bunichii; bunica înainta oloagă pe mașina încălțămintei ei tăcută, mormăind una contra alteia. Inchinăciunile se împerecheau aprig, cuvintele de preamărire treceau de pe buze în urechi capetele pline de credință se împungeau fără preget și cărămizile de jos primeau în răcoarea lor monahală. prosternarea genuchilor. Intr'un târziu frunțile se lipeau de pardoseala rece; rămâneau o vreme în amuțenia divinei reculegeri și smulgându-se apoi din cărămizi, se înălțau la loc, pentru a pune în picioare, două umbre oarbe, împietrite în rugăciuni. Două oftări se surpau pe dată din toltoasa boccelelor. Christ din icoană, trimitea printre centurionii prăbușiți, lumina unui zâmbet de infinită recunoștință și ceașca cu împărtășania pascală, trecea în geam, în lumina rumenă a zilei, între două ghivece, în pământul cărora picau lacrimile albe ale unor mărgăritare plânse. Bunica trecea apoi între sobă sorbind tăcută, în burlanele fierbinți, cafeaua cu covrig împletit. Centurionii din pereți prindeau prin vizieră, hotărârea celui desrobit. Mama înălța barișul spre cana cu paște și un ochi, spre răstignirea mea pe ușe !

* * *

Atunci un farmec nou adus de înspăimântarea ei, îmi purifica neîncrederea, apropiindu-mă mult de reculegere. In ceașca albă de pământ, nu mai vedeam prescura neagră a simigiului Dumitru și nici băutura otrăvită a lui Vasilache cârciumaru. Lumina care aprindea în icoane giulgiul din Arimateia și punea în zâmbetul lui Krist făgăduințele celui ce-l chema la el, clopotele cari asurzeau Flămânda, prăbușirea barișurilor pe rugul caldarâmului și grindina atâtor închinăciuni căzută pe capetele lor, mă îmbia spre paște. Ceașca se înălța atunci spre buze și parfumul cuminecăturei îmi aducea în suflet, fiorii mântuirii și în ochi, lacrimile căinței. In otrava toptangiului din podul Caliții, luceau luminile aiezmei și în pâinea scălămbăiată a lui Dumitru Grecu, zâmbea **„ochiul lui Dumnezeu"**. Intr'astfel purificată neîncrederea mea, ea se metamorfoza în cea mai înălțătoare dintre credinți, suindu-mă la cer. O cruce îndoelnică așeza pe fața mea, reculegerea din urmă. In vremea aceea, o altă lumină ametitor de albă, aducând în casă pe fereastra prin care intrase îndemnul pocăinței mele, tot parfumul și culorile florilor din pomii din afară, cari se irizau în broderiile ei diamantate, orbind pe cea dintâi din strașină, se rostogolea goală și fierbinte în încăperea iatacului așezând în pereți toată măreția învierii. Imbucătura sfântă din ceașca bunicăi, trecea afânată din musteala vinului poleit de soare, în gura opărită de frigurile îndoelei, în vreme ce, bunica înălțându-și nasul mulțumit din dogoarea amestecăturei ei neagră, psalmodia în beregata pustie, ertăciunea păcătosului. Din marginile ulițelor se apropia chemarea jalnică a clopotelor, înălțând zvonul mântuirei lumii, în slava cerului și pogorându-l de acolo, pe tânguirea lor de aramă, în sufletele omenirei de jos. Alte cruci se întâlneau în casă, încremenind înghesuite pe pieptul adunat al mamei. Prin curți licăreau umile, lumini afumate, răsucindu-și spre înălțimi, dogoarea lor înecăcioasă.

Christos învia pentru a doua oară, în toate limbile pământului.

Dar pâinea aceea a paștelui, transformată din pitușca simigiului Dumitru, în trupul celui frânt, pentru dreptate și băutura toptangiului Vasile, în sângele vărsat pentru iertarea păcatelor, nu a putut hotărî nici când, în mintea mea, Crezul popii Stelian Ciupitu, dela Biserica Alexie, de a construi din plămădeala lor amară, un Crist care nu se mai sfârșește !

SĂRMANUL KLOPSTOCK

Jucării sfărâmate

COMEDIE ÎN TREI ACTE

de CATON THEODORIAN

— FRAGMENT —

Alexandru Răsvan nu se poate înțelege cu nepoatele sale, pe care le etropisește. Aceste nepoate, în actul întâi, părăsesc pe unchiul lor și se mută la o mătușă d-na Aspasia Pană. In casa unchiului ia locul nepoatelor, o prietenă a lor d-ra Coca.

Scena de mai jos se petrece după plecarea fetelor din casa lui Răsvan și explică situațiunea creată de aceste fapte.

ACTUL AL DOILEA
SCENA III-a
COCA, TITU

TITU. — Ce-a fost asta?

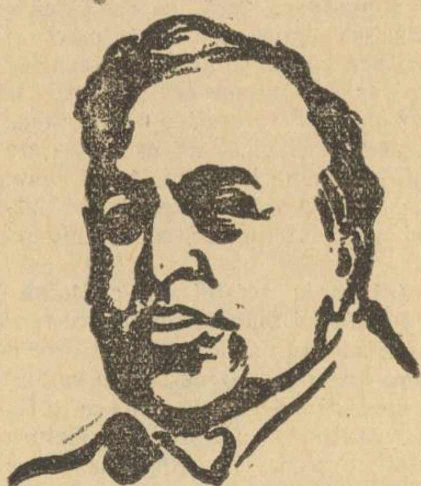
COCA. — Ai auzit? O explozie pe undeva... la forturi... sau, cine știe, vreun sinucigaș din amor! *(Râzând, Coca adună racheta și mingea și le pune pe brâul ferestrei de la geamlâc)*. Ce, ți-am speriat somnul?

TITU. — De unde ! Citeam... Pe când dumneata te jucai cum văd.... Dar de una singură ?

COCA *(ridicând un ciob rămas pe covor)*. — Nu ,cu Erszy. Și uite, Erszy a spart un vas... care vream să zic că l-am spart eu...., dar bine că venişi, căci l-ai spart tu.

TITU. — Bucuros. Până diseară o să fie înlocuit cu altul la fel de frumos... ca să nu mâncați arest amândouă..

COCA. — Cine eu ? Arest ? N'ai văzut c'am vrut numai să-ți încerc gaianteria... L-am spart eu. Ce crezi că mi-e frică de portretul de sus... Acuma mi-este papa. Trebue să suporte stricăciunile fetei lui sburdalnice... Nu se supără, lasă.

Caton Theodorian

TITU. — Am văzut... am văzut cât de perfectă e armonia. Și-l felicit.

COCA. — Pe mine nu ?

TITU. — Pe amândoi de-o potrivă.

COCA. — Acuma dă-mi voe să mă duc să-mi împac pe Erszy. *(Ese prin dreapta, fund, pe când Erszy intră pe ușa de serviciu)*.

SCENA IV-a
TITU, ERSZY

ERSZY *(care a plâns)*. — Domnișoare nu aici?

TITU. — Nu. E în grădină, te caută. *(Privind cu zâmbet la îmbrăcămintea lui Erszy)*. Du-te după dânsa. Și șterge-ți ochii, că nu e nimic.

ERSZY. — Dache aude coconaș supere... și Ferenț al meu bate pe mine!

TITU. — N'ai nici o grijă Erszy. *(Se ivește Aspasia în fund. Erszy ese)*.

SCENA V-a
TITU, ASPASIA

ASPASIA. — Bună ziua. *(Titu îi sărută mâna)*. A!.... a!.. bietele fete!... bieții băeți... A !... a!... *(Cătând împrejur)*. Dar unde e Alexandru, domnule Titule ?

TITU. — Lipsește de-acasă..

ASPASIA. — Lipsește ?... A!... a!... Ce-și face omul singur, nici iadul nu-i mai desface!... *(Alt ton)*. Dar nici sufletica nu e acasă ?

TITU. — Ba da... se joacă.

ASPASIA *agitată*. — Nu... el se plimbă... ea se joacă! Ce le pasă ? Când eu ard în focul Gheenei!... Domnule Titule... măiculiță din cer.. Cum să es eu din chichionul ăsta ?.... Nu mai e de traiu!

TITU. — Stați de vă odihniți puțin.

ASPASIA, așezându-se pe un scaun, apoi ridicându-se. — Da' ce, e de stat? E de stat? De trei zile parc'am fi întemnițate... Bietele fete tânjesc prin colțuri, bieții se prăpădesc pe la ferestre, iar lumea nu știe ce să creadă. Mai rău ca la mănăstire, ca la haremul sultanului, de nu mai poate călca picior de om. O stariță și tot are voe să-și aducă în chilie o călugăriță... un episcop... un ministru! Dar eu ! ce ți-am greșit eu maică prea curată ? Ce-are de gând cu mine domnule Titule? N'auzi nici dumneata?

TITU. — Doamnă Pană... sunteți enervată... calmați-vă.

ASPASIA. — Da domnule sunt, sunt enervată... văd și eu care n'am știut ce sunt nervii până acum.. Și cum o să mă calmez când îmi stau saloanele pustii... de-mi cântă cucii, și eu fără aer, fără răsuflare!... Să vii să vezi și dumneata: mi-am făcut servitoarea jandarm de pază ; când îmi vine vre-o vizită la ușă, ea crapă ferestruia și miorlăie: *(Imitând pe servitoarea)* cucoana nu e acasă.... cucoana e la un proces... cucoana are migrenă. Când eu n'am nici pe dracu și mă înghesuiesc pe canapea în bălbătăi. O să mă îmbolnăvesc, domnule Titule... să vezi dumneata. O să mă aibă pe suflet, v'am spus eu. Să nu mă mai țină.... că eu nu mă mai uit la nimic și odată o fac... întâmplă-se orice s'ar întâmpla. Să nu abuzeze că dau ușile la pereți și-mi deschid plămânii.

TITU. — Nu cred c'ar fi mijlocul cel mai bun.

ASPASIA. — Dar care?.. Care e mijlocul cel mai bun?

TITU. — V'aș recomanda puțină politică.. tactică.

ASPASIA. — Ce tactică, domnule?... ce tactică? N'am avut chiar și tactică c'o să țină așa o noapte, o zi... Dar sunt trei zile ! Mi-am suspendat ceaiul de Miercuri și serata de mâine. N'ajunge?

TITU. — Cred că dacă Alexandru ar auzi că fetele se deprind... că așteaptă fără să se plângă... știu eu ! cred.

ASPASIA. — Asta e!... Ce s'aștepte frățioare... că ele, bietele, oftează de mi-e mai mare mila și pe băieți i-a apucat năbădăile... Tinerețe, domnule, ce, te joci? Acuma nepoții s'au luat după mine și i-am lăsat la poartă prăpădiți... Voiau să intre aici, dar m'am temut să nu-mi facă vre-o boroboață. Și pe urmă chiar de-ar aștepta ei, nu pot eu... n'aștept eu. Eu sunt a vieței vesele, a lumii mele și a cântecului ! Ce păcatele o fi având în mâinile lui omul ăsta de mă supune așa ? Eu n'am știut de cât de frica lui Dumnezeu.

TITU. — Tocmai d'aceea... v'ași consilia... să vă armați cu răbdarea.

ASPASIA. — Te-am înțeles... Să mă întorc acasă cu buzele umflate.

TITU. — Totuș asta n'ar ține mult.

ASPASIA. — Vorba e cât ?... cât ?

TITU. — Câteva zile...

ASPASIA. — Zile ! Alte zile ! Câteva ceasuri aș mai zice... până mâine, hai.

TITU. — Ar depinde, v'am spus, de atitudinea ce ați adopta. Fetele, știu dânsele, au în mine un amic sincer. N'a lipsit ocazie în care să nu pun un cuvânt pentru ele. Dar Alexandru se consideră jignit în simțimintele lui... în sacrificiile ce-a făcut, în dragostea lui mai mare de cât a unui părinte pentru copiii lui.. Astăzi la dejun am mai dat un asalt. Și Coca m'a ajutat și dânsa destul!

ASPASIA. — Sărăcuța!... li plâng de milă. Să se incuie,, biata, între patru ziduri. Ar trebui să plece și ea. Odată singur l-ar apuca urâtul și l-ar lua gândurile.

TITU. — Lăsați cum au pornit lucrurile și nu disperați.

ASPASIA, *reflectând*. — Va să zică să te las pe d-ta și pe sufletica !

TITU. — Să lăsați timpului nițel răgaz.

ASPASIA. — Și eu ce să fac?.. ce să zic? Acuma să învăț și tactică, diplomație.

TITU. — Mai puține petreceri... mai fără baluri. De, n'aveți încotro.

ASPASIA. — Ah!... ah!... nu mai vorbi.. nu mai vorbi.

TITU. — Și rezultatul n'o să întârzie. *(Intră Bob și Tony din fund, stânga; salută pe Titu)*.

SCENA VI-a
TITU, ASPASIA, BOB, TONY APOI COCA

BOB, *nervos Aspasiei*. — N'am putut mătușică... I-ai văzut? I-ai vorbit? Ce-a zis?

TONY *nerăbdător*. — Ai reușit? ori ne luăm lumea în cap !

ASPASIA.—Nu e acasă. *(Cu joc)*. Și eu am adoptat tactica.. *(O minge a Cocăi, care se joacă în grădină cu Erszy, lovește în geam)*. A bătut cineva...

TITU. — Nu... o minge a domnișoarei Coca... a lovit în geam.

ASPASIA. — Ce ? se jocă cu mingea? Nu, că e lumea pe dos, ori are farmec omul ăsta.

BOB, *trecând la fereastră*.—Coca... ai vizite. Nu primești? *(Coca intră în fugă schimbând saluturi, e primită cu vie simpatie)*.

COCA. — Bună ziua doamnă Pană!... Ce fac fetele? Eri le-am lăsat rezonabile. S'au mai deprins?

ASPASIA, *după ce a privit pe Titu*. — Sigur... mititico... sigur. *(Lui Titu, de-o parte)*. Stai să încep cu tactica. *(Jucând)*. Daa, fetițo... da. Nu vor să mai vadă picior de om, nu primesc pe nimeni... cântă câte puțin la pian... citesc visul maichii precestei... fac câte-o pasiență și mi-au cerut să le aduc un dascăl bătrân, să le mai învețe ce-am uitat eu. Am găsit unul surd și orb. *(Către Titu)*. Bine?

COCA *privind-o lung și zâmbind*. — Da? *(Către băeți)*. Dar voi?

BOB, *imitând jocul Aspasiei*. — Noi? o să ne înscriem la filosofie... ne mutăm într'o pensiune și nu mai punem piciorul în nici un local public.

TONY. — Și constatând că suntem niște bieți blazați.. nu ne mai însurăm de fel.

COCA, *foarte dispusă*. — Daa?... *(Aspasiei)*. Dar dumneata?

ASPASIA.—Eu, am început să iau tigaia de coadă.... prăjesc chiftele... văd de curci... cresc un cățeluș de lapte... și mă odihnesc de lumea care mă plictisia... Ca dumneata. *(Cu alt ton)*. Numai așa, de dragul unei rude ca Alexandru, care ne-a întors după drumul rătăcirii.

COCA, *râzând*. — Ar fi bine.

ASPASIA. — Ba urmăm niște planuri de mare strategie. Făceam tac-ti-că.

BOB, *care e lângă fereastră*. — Nu știu cine vine!...

COCA, *privind afară*. — O doamnă.

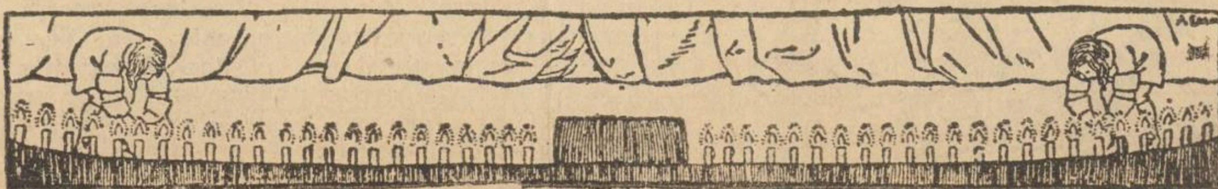
TONY, *îndreptându-se peste brâul geamlâcului spre a vedea mai bine*. — E doamna Vera...

ASPASIA, *lui Titu*. — Pentru care din doi vine? Că eu tot nu știu.

TITU. — Probabil pentru procesul ei...

ASPASIA. — Ah! ce-aș da să-l încalțe pe Alexandru. M'ar răcori! *(Privind afară)*. Vine... *(Băeților)*. Hai prin grădină că eu nu sunt bună de vorbă cu nimeni pe ziua de astăzi. *(Jucând)*. Fac diplomație înaltă! *(Lui Titu)*. Să-i dai zor că-mi ese tactica pe nas. *(Urmată de băieți ese prin fund, dreapta)*. *(Coca rămâne la fereastră și se așează pe brâul geamlâcului, aruncând cu mingea în grădină unde e Erszy.*

COCA, *după ce a trimes saluturi de pe buze celor din grădină*. — Sărutări fetelor. La revedere. *(Aruncând cu mingea, ștrengărește)* Ține Erszy. *(Vera intră din fund, stânga, fără a observa pe Coca)*.

Pe muntele Golgotha

de DONAR MUNTEANU

I.

Cu fața galbenă și suptă și încovoiat de greutate,
Isus — pe muntele Golgotha — se urcă încet cu crucea în spate,
Privind în urmă înc-odată cetatea plină de păcate...
Naintea lui răsare 'n aer, sub străveziul bolții cort,
Pleșuvul pisc, mâncat de vremuri, ce pare țeasta unui mort...
Și 'n umbră doarme Ghetsemani, supt chiparoase și smochine,
— Grădina tristă și uitată pe valea mutelor suspine —
Unde Isus visa adesea și-unde venise intr'adins
Să-și 'nalțe gândul către Domnul în noaptea rece când l'au prins
Pe când în zare, Betlemul în alba flacăre de vise,
Se desemnează pe coline ca niște umbre neprecise,
Iar mai departe — ca o pată — în licărirea argintie,
De-abea se vede Marea Moartă dintr'a nisipului pustie..

II.

Dar Crist pășind pe aspra stâncă își duce trupul către moarte,
Pe când picioarele sdrelite în van se 'ncearcă să-l mai poarte...
Mântuitorul șovăiește, căzând cu palmele 'n țărână,
Genunchii-i sângeră de pietre, iar crucea-i lunecă din mână...
Dar El se scoală și pornește privind cu ochii 'n depărtare...
Și'n urma lui, fără de număr, mulțimea fierbe ca o mare,
Și mii de ochi, țintiți spre dânsul, sticlesc de ură 'nverșunată,
Pe când din glasuri isbucnește potop de fiere nesecată.

...Iar pașuri grele bat pământul și răpăiesc ca nori de ploaie,
Și nori de mâini se agită 'n aer, și mii de corpuri se 'ncovoaie,
Și-atâtea umbre se tot mișcă pe coasta muntelui greoaie,
Atâtea capete hidoase, și atâtea brațe de oțel,
Incet îți pare că Infernul se ține droae după el!

Și pe când oastea blestemată se mișcă veșnic și se agită,
Ca niște valuri răsvrătite ce tot se 'ncearcă să-l înghită,
Cristos pășește, dus pe gânduri, cu fruntea 'n sus—însângerată,—
Pe când privirea-i se-adâncește pe 'ntinsă boltă nepătată,
Și'n ochii lui e atât mister,
Și-atâta sfântă bucurie când și-i 'nalță către cer!

Și tot mai mult și-afundă ochii, în apa cerului tăcută
Precum se-afundă două stele în marea albastră fără cută!

Și cum se uită... și se perde, în lunca magicelor vise,
Ii ies încale Heruvimii — cu albe aripe deschise —
Il înconjoară, și-l mângâie, și-i cântă cântece de slavă...
Și vocea lor plutește 'n aer, atât de sfântă și suavă,
Și-atât de mult în legănare, îi fură cântecul și-l duce,
Incet își uită de mulțime, și de Golgotha, și de cruce.
Și nici de sine nu mai știe
De când plutește peste fire cu-a Heruvimilor magie...

Și tot mai tainic, și mai dulce se-aude al îngerilor cor,
Și aripi albe, tot mai multe, îi saltă umerii ușor,
Și chiar el însuși prinde aripi, și 'ncepe acuma să plutească
Să se înalțe și să sboare cu alba ceată îngerească...

Și cu cât merge spre Golgotha, pe când se suie tot mai sus,
Se face tot mai luminoasă figura blândului Isus!

III.

...Iar când pe cruce-l țintuiră, și-l ocărâră, și-l scuipară,
Și când îi deteră să soarbă otravă neagră și amară, —
Pe când Cristos spunea în șoapte cuvinte calde de iertare,
Sbură cu sufletul, departe, în infinitul fără zare,
Plutind cu gândul peste spațiu și peste veacuri viitoare...

Și atunci văzu cum dintr'o dată, în strălucirea orbitoare,
Țâșnește-o flacăre de sânge și mistuiește vechia lume,
Precum înghite o vâltoare vârtejul pulberei de spune..

...Și'n sborul său spre nesfârșire perise forma lui de tină
Și rămăsese numai soare și numai pară de lumină!

IV.

Și pe când el plutește 'ntr'una prin raiul lumilor de taină,
Pământul 'ncepe să se înbrace în întunerec, ca 'ntr'o haină,
Căci toate vânturile suflă să stingă flacăra din soare,—
Iar globul zilei sângerează, apoi se 'ntunecă și moare....
Și'n urma lui—peste 'ntuneric — Infernul gura și-a deschis,
Și'n ploaia trăsnetelor oarbe se surpă stâncile 'n abis, —
Iar cerul urlă de mânie, pământul tremură și crapă,
Pe când zigzaguri de lumină adesea-ori din ceruri scapă,
In noaptea adâncă ce se lasă — peste pământ și peste apă!
Și 'n roșiatica lumină ce peste beznă se resfrânge —
Ierusalimul pare-n vale o pată roșie de sânge!

Și atunci sub fulgere și trăsnet și supt potopu adus de vânt
Incremenind fără cuvânt,
Cu mâinile încrucișate, mulțimea cade la pământ!...

DONAR MUNTEANU

LITERATURA STRAINA

DIN LITERATURA MAGHIARA

IUDA

de IDA KISS

Pe valea Iserului primăvara a scăpat din cătuşe, apoi a răvăşit frunzele ghioceilor, a sgâţânat firmele prăvăliilor din München şi a rupt afişele proaspăt lipite ale Cerei Salvator.

Ferestrele tuturor caselor s'au deschis larg. Locatarilor pensionului Glocker le saltă inima de veselie, numai ochii lui Iuda se rostogolesc cu răutate în bucuria primăverii eliberate. Cu spinarea lată, stă aplecat peste figurile de ghips, cari se usucă la fereastră; deodată gura i se strâmbă cu dispret, când trecu tânărul sculptor Johan Harth, fluerând şi lovind cu bastonul în pavagiul din curte.

— Ia uită-te Iacove — spuse el unui mărunt muzicant rus care şedea lângă el — aşa păşeşte de parc'ar fi secerat recunoştinta întregei ţări cu „Puterea tinereţii". Ar putea să mai lase mândria, pentrucă chiar dacă are puţin talent, el îşi risipeşte viaţa în creaţii pripite şi prevăd că „Puterea tinereţii" a lui se rezumă la nişte linii abia schiţate.

Ochii săi albastrii se aprinseră de duşmănie.

— Ei, dar merge cu tovarăşii noştri spre arta nouă. Ei sunt brăzdătorii de drum, cari toatăziua bat clopotele că nu vor să fie memori în „societatea pentru conservarea artei". Nici nu-i chiamă nimeni. Toţi îşi închipuiesc că sunt revoluţionari, toţi cred cu convingere că creează ceva nemuritor şi că seamănă printre noi sămânţa artei viitoare, sub chip de tablouri, poezii sau statui. „Puterea tinereţii" a lui Johan Harth nu se va putea compara niciodată cu „Uraganul" meu.

Râsul limpede al lui Iuda căzu ascuţit pe pietrişul din curte plin cu raze de soare. Tânărul sculptor se uită înapoi, îşi ridică pălăria cu stimă, iar Iuda se întoarse de la fereastra primăverii.

— Eu nu salut pe oricine, explică el micului muzicant care îl asculta cu mare smerenie, pentru că abia înţelegea un cuvânt din zece. Iacov, muzicantul rus, era cel mai mare admirator al lui Iuda, fiindcă numai el nu cunoştea porecla corpolentului sculptor, pe care toţi îl numeau Iuda. Aceasta din cauză că el îşi vânduse talentul, lucrând peste zi, după comanda bazarului, la nişte basoreliefuri, în schimbul unui preţ de nimic. Creatorul „Uraganului", care sculptase cu adevărată artă şi exactitate mânia lui Dumnezeu şi fuga omului, îşi vânduse viguroasa putere de creaţie, iar acum ura, cu toată amărăciunea rămasă în inima lui, pe tinerii săi tovarăşi; mai ales ura pe Johan Harth, decând zărise odată prin crăpătura uşei, în atelierul acestuia, „Puterea tinereţii", un băiat musculos care trăgea cu arcul spre soare.

— In ziua aceea dalta i-a tremurat în mână, sbârciturile de pe faţă i-se adânciseră şi toată seara i-a vorbit muzicantului rus despre revoluţie, despre lipsa de talent a lui Johan Harth, despre înclinaţia liniilor, despre fantazia confuză. Iar în pensionul Glocker toţi ştiau că Iuda îşi va vinde şi pe fraţii săi, aşa cum îşi vânduse şi Dumnezeul: arta sa.

* *

Se întâmplase un furt.

In pension circula mirarea. Cineva se acoperise cu basmaua isteţimii pentru a nu fi descoperit. Cineva, curagios şi fără să bage de seamă, furase de pe masa directorului o scrisoare care conţinea o sumă mare. Tuturora le le era frică, toţi erau învinuiţi. Femeile făceau rugăciuni. Iuda telefonase după poliţişti, fiindcă ştia că în timpul curăţeniei camerista va găsi în camera lui Johan Harth plicul gol lângă statuia neterminată. El însuşi o aşezase acolo de dimineaţă, pe când se făcea aerisirea.

— Cu siguranţă că vreunul dintre servitori a furat-o, — se linişteau singuri locatarii pensionului Glocker. Numai ochii lui Iuda se uitau pe furiş la tânărul sculptor, în timpul dejunului. Apoi el începu să explice cu vocea tare măruntelului muzicant rus părerile sale despre morală şi despre decadenţa artei. Johan Harth asculta şi zâmbea uşor.

— Se găsesc unii oameni cari zâmbesc de părerile noastre cinstite; tineri despre cari niciodată nu se poate şti ce voiesc şi unde vor ajunge...

Apoi continuă cu o voce mai ridicată, enervat:

.....cari vin de undeva cu mare gălăgie. Drumurile lor nu le cunoaşte nimeni. Numai ne trezim că într'o bună dimineaţă încep să tragă clopotele şi să dea alarma, afişând sosirea artei nouă. Ei sunt liniile mântuitoare, apostolii cuvintelor mântuitoare, etc.; amestecă de pe-acum culorile veacurilor viitoare şi cu nişte mâini curagioase construiesc modele după formele fantaziei prea slobode. O, ei sunt adevăraţii artişti, revoluţionarii, şi cred că noi am îmbătrânit, am rămas la o parte din rând. A lor e viaţa, viitorul şi victoria... dar şi în mâna noastră se mai mişcă dalta, pensula, penita, — şi chiar dacă nu făceam atâta gălăgie, mai lucrăm, tirore...

Şi se întoarse către masa lui Harth.

Tânărului sculptor i-ar fi plăcut să răspundă aşa:

— De sigur, mai lucraţi, mai lucraţi în tăcere, pentru că larma voastră s'ar asemăna cu scârţâitul unui zăvor ruginit şi nu cu glasul clopotelor adevărului sau cu toba noastră victorioasă.

Inima şi sufletul vostru tremură, dar nu reuşiţi să atrageţi pe nimeni în rândurile voastre.

In adâncul cuvintelor lui Iuda era amarul unui artist îmbătrânit, al creatorului „Uraganului". De aceea tânărul se şi sculă de la masă şi porni pe trepte la lucru, îngânând:

— In sfârşit, tot una este de beai apă şi predici vin; important e numai atâta, că împreună cu Cristos toţi suntem însetoşaţi.

Sculptorul gras se uită mirat după el.

— ...toţi suntem însetoşaţi... spuse el în sine şi tresări la paşii cameriereí, care fugea spre director, cu plicul în mână.

Se făcu gălăgie mare.

Toţi vorbeau dintr'o dată. Mulţi spuneau că e de necrezut, alţii ştiau mai dinainte.

Sosiră şi poliţiştii. Iuda îi conduse la etaj şi le arătă uşa. Ei bătură tare în uşă.

Johan Harth fu cuprins de mirare:

— De ce mă căutaţi? întrebă el îngrijorat pe poliţiştii aşezaţi în şir, cari închiseseră uşa după ei, dând la o parte pe curioşii locatari ai pensionului Glocker.

— Banii aici trebue să fie — spuse sever directorul— îi vom căuta.

Şi căutară prin masă, prin dulap, prin pat, traseră cârpele ude de pe figurile de lut şi sparseră câteva figuri de ghips.

— Plicul l-am găsit lângă statuia aceea mare — explică cameriera.

Toţi se adunară lângă „Puterea tinereţii", a învârtiră înainte şi înapoi, până când deodată se auzi o puternică scârţâitură, piedestalul se răsturnă şi „Puterea tinereţii", copia sufletului lui Johan Harth, căzu în ţăndări la picioarele poliţiştilor.

— Pardon, spuse simplu directorul, apoi continuă mai aspru:

— Trebue să fii condus la poliţie ca să recunoşti fapta...

Poliţiştii îl luară între ei, cameriera deschise uşa şi Johan Harth porni printre curioşii locatari ai pensionului Glocker. Se auzea încă vocea lui Iuda:

— ...s'a spart „Puterea Tinereţii"...

— Puterea tinereţii nu se poate sparge, răspunse el blând, cu ochii înrouraţi, — pe când în buzunarul lui Iuda zornăiau arginţii străini.

Trad. EMIN ASAN

NICOLAI ALEXEIEVICI NEKRASOV

POEZII

PRAPASTIA

Prăpastia se deschide 'ntunecată
Sub ochii mei. Căci, muză, de-am făcut
Vre-un rău, adânca-mi vină a crescut
Prin ura lumii veşnic neschimbată,
Şi totuşi, nu voi plânge, căci vre-o urmă
De clevetire visu-mi mi-l mai curmă.
Mi-e inima curată şi senină;
De-aceea, veşnic vă rămâne 'ntreagă
Pornirea ce de sângele-mi se leagă...
Doar o fiinţă Rusiei străină
Privelişte-a muzei faţă 'ndurerată
De cnut cu nepăsare sfâşiată.

SCRISORILE

Scrisori, părtaşi ai dragostei trecute,
Păstraţi şi astăzi vraji necunoscute;
Dar sufletu-mi înfrânt pe-a vremei cale
Găseşte'n voi prilej de-adâncă jale...
Nebuni, stăpâni pe-o clipă de-altădată,
O, nu lăsaţi pornirea 'ncătuşată,
Jertfind-o vremei pururi trecătoare!
Lăsaţi cu gând senin în larg să sboare
Scrisorile; citindu-le cândva,
Păreri de rău tristeţea-şi vor purta
Spre suflet-ul robit pe-acelaş drum
De clipele ce dorm sub straiu de scrum...
Dar e târziu, şi inima nu ştie
De-a fost trecutul vis ori nebunie,
Când sufletul se sbate'n chinuri mute
Simţind ruina celor dispărute.

O, vremuri ce-aţi apus, de câte ori
Reînviaţi în pagini de scrisori!...
Privindu-le, o şoaptă'n gând tresare;
Le-aş sfâşia, dar nu mă simt în stare.
Şi totuşi, taina vremilor îmi spune
C'au fost un vis lipsit de 'nţelepciune.
De-am risipit al patimei avânt,
Mi-e scumpă moartea vestedelor flori
Lipsite de miresme şi colori,
Ce-au răsărit pe-al dragostei mormânt.

E NOAPTE..

E noapte... Am avut tot ce-am dorit.
Ce-aş mai putea să fac, nepăsător
Că vremea trece? Sufletul scârbit
E trist, nevrednic, surd, ne'ncrezător.

Dar să dorim o noapte liniştită,
Ca cel ce-şi poartă crucea întru Crist,
Ai cărui ochi nu plâng, ci'n zâmbet trist
Infrânge-un chin în inima 'mpietrită;
A cărui mână pentru noi frământă
O pâine ce cu 'ncredere ni-i dată,
Ca să simţim că sufletul s'avântă
Spre-a vieţii sărbătoare minunată; —

Cred ce se târâşte 'n veci mâhnit
Şi nu zăreşte 'n noaptea 'ntunecată
O rază de lumină, — liniştit,
Rugându-se, când totuşi n'a simţit
Ce-adânc l-ascunde umbra ne'mpăcată!

Traducere de AL. IACOBESCU

Un om ca toţi oamenii

de GIOVANNI PAPINI

I.

Inchipuiţi-vă un om meditând un proiect straşnic, o întreprindere care ar părea nebunească, chiar celor mai îndrăzneţi, — un om care ar păstra ascuns în inima lui planul unor fapte în stare să răstoarne istoria, viaţa şi lumea; presupuneţi că acest om n'ar putea şi n'ar voi să spună nimic din ceeace are de gând să facă, din ceeace va săvârşi şi că nimeni nu pricepe ce pregăteşte el. Inchipuiţi-vă extazul şi frământarea lui! Singur, tăcut, grăbit, trece prin mulţime, distrat, — fără ca cineva să-şi întoarcă spre el ochii miraţi, fără ca cineva să-l urmărească, să se dea la o parte sau să-l privească curios. Infăţişarea lui e ca şi a celorlalţi. Se aseamănă în totul, prin îmbrăcăminte, prin figură şi prin formele corpului; un om ca toţi oamenii, atât!.. Umblă pe străzile pe unde se înghesuie o lume întreagă nimeni nu-l arată cu degetul; toţi îl privesc fără să-l vadă; doar vreun pierde-vară dacă-şi râde de pieptănătura lui cam neîngrijită şi de aerele lui de lunatec.

Dar apropiaţi-vă sufletul lui, sufletul acestui om care trece, — cu taina lui nevăzută, — printre aceşti orbi; — care trece prin mijlocul lor, preocupat şi tăcut, şi care poartă în el puterea de-a preface întreaga lor viaţă, viitorul lor, destinul lor; se amestecă cu ei, mâna lui îi atinge, îi loveşte cu umărul, dar el nu vrea, încă, să rostească cuvântul, nu vrea să îndeplinească fapta care ar întoarce spre el toate privirile, care ar face voinţa tuturora să se plece voinţei lui; — cuvântul care ar da lumină acestor orbi, fapta în faţa căreia buzele lor gângave ar rosti o vorbă nouă. Omul porneşte pripit, ducând cu el visul lui uriaş, — are clipa revelaţiunii, şi printr'o minune cerească, toată opera i se înfăţişează. Incearcă bucuria de-a creia; inima lui îndrăzneaţă bate puternic; şi ochii lui limpezi se deschid mari ca într'o beţie trupească.

Inchipuiţi-vă bucuria acestui om cu taina lui nebună. Inchipuiţi-vă profunda lui plăcere când trece repede pe lângă nepăsarea sau pe lângă rânjetele mulţimii care nu ştie nimic despre el, — care-l ia drept o parte din ea însăş, un atom oarecare din trupul ei imens, un om ca toţi oamenii — nimic mai mult. Mulţimea nu ştie niciodată ce mocneşte sub fruntea celui ce trece. Ii vede numai haina cenuşie, mersul legănat, părul încâlcit, faţa slabă, dar nu ştie să-l deosibească de atâţia alţii, cari îi seamănă. Şi cu toate astea, va veni o vreme, când mulţi vor cerceta în mintea lor când şi cum l-au văzut, o vreme în care îi vor atribui discursuri şi vorbe pe cari *el* niciodată nu le-a rostit; o vreme, când vor jura că l-au cunoscut de-aproape şi că i-au fost prieteni chiar din timpul când nu-l ştia nimeni. Dar deocamdată nu-i *el*; astăzi nu-i decât o cifră, un element, o unitate, un cetăţean, un nume, o pagină a stării civile. Incă n'a sosit ora lui. Oamenii nu văd decât ce le îngăduie ochii, ei nu bănuiesc că sub înfăţişarea comună a acestui corp, trăieşte o minte în stare să deschidă un nou capitol al istoriei omenirii.

El seamănă omului care umblă noaptea purtând sub haină o lampă aprinsă: cei cari vor privi, în clipa când haina se va desface, vor orbi. El pare un Dumnezeu necunoscut, şi va îngrozi pe cel căruia îi va arunca primul cuvânt.

II.

Voi toţi, nesfârşită mulţime de orbi, pentru cari vorbesc, — închipuiţi-vă acest om şi gândurile lui. Nu-l luaţi drept un vis deşert sau un capriciu de-o clipă. Să vi-l închipuiţi ca pe un lucru posibil, ceva care va exista în realitate, care poate *există*. Priviţi-l aşa dar, voi toţi mărginiţii, ca pe ceva adevărat, real, prezent, care trăieşte, astăzi, acum, în clipa asta, lângă voi, printre voi chiar! Intr'adevăr acest om există şi se pregăteşte. Umblă pe străzile voastre, intră în casele voastre, priveşte în adâncul ochilor voştri! Veghează, gândeşte, se înarmează. N'a venit vremea lui, dar va veni. Buzele-i nu şoptesc decât vorbe ştiute, dar în ceasul hărăzit vor striga altele! Prin mijlocul gloatei voastre neastâmpărate, el trece umil — dar într'o zi se va înălţa în faţa voastră şi toţi îl vor vedea şi toţi îşi vor aminti, că în traiul lor păcătos, o clipă — *l'au aşteptat.*

Păzeşte-te de acest singuratec, mulţime!.. Taina lui îl roade, îl sfâşie, dar el rămâne nepăsător, ascunzându-şi durerea. Visul îl aprinde, îl înalţă, îl îmbată; nimic însă, — nici chiar un surâns, — nu-i trădează bucuria.

Sinistru, — asemeni unui mormânt de nădejdi, — din potrivă el e un foc înăbuşit, gata să-şi arunce scânteile şi să aprindă oraşele voastre spurcate. Dacă l'aţi şti deosebi din mulţime, v'aţi arunca asupra lui, aţi pune mâna pe el şi poate i-aţi putea strivi gândul minunat, poate aţi izbuti să-i înăbuşiţi văpaia sub cenuşa visurilor voastre moarte.

Luaţi seama, veghiaţi pretutindeni. Cine ştie dacă nu e lângă voi, chiar acum? — Dacă nu va trece, mâine, pe sub ferestrele voastre în timp ce-l ve-ţi urmări o clipă cu privirea? — Şi oare nu-i el, cel care, ieri, şi-a 'ntors capul să te vadă, mai bine, surprins ca de-o reminiscenţă?

Voi nu ştiţi de unde va veni. Nu-i ve-ţi cunoaşte nici numele, nici origina. Gândiţi-vă la acele minuni de odinioară cari au precedat liniştea şi inconştienţa universală; gândiţi-vă la acei cari au văzut pe Crist copil. Câţi din ei au ghicit că copilul acela va da lumei un nou sens şi oamenilor o nouă înţelegere de viaţă? Câţi dintre ei vor fi prevăzut că blondul său cap va fi ţintuit pe cruce şi că de pe acele buze palide vor ieşi cuvinte mântuitoare cari lecuiau bolnavii şi inviau morţii? Gândiţi-vă la toţi acei cari, la un moment dat, vor striga, îşi vor realiza minunea, vor ajunge reformatori, povăţuitori, — şi că nimeni n'a ştiut desprinde dintre ceilalţi, atâta vreme cât n'au spus şi n'au făcut ceeace *trebuiau* să spună şi să facă. Pentru toţi acei cari vor aduce o preschimbare, pentru toţi acei ce vor ajunge în culmea gloriei, pentru toţi cei mari, a fost o vreme când necunoscuţi şi mici, erau la fel cu ceilalţi: oameni ca toţi oamenii, nimic mai mult. Atunci, nimeni nu se ocupa de origina lor, nimeni nu-i privea cu interes, nimeni nu încerca s'asculte vorbele lor, nimeni nu-şi pierdea vremea să le zugrăvească aspectul, obiceiurile, viaţa lor exterioară. Şi când deodată, ei se vor înălţa deasupra ta, o, mulţime, cu ochii legaţi, — ar trebui să cazi în extaz, să te baţi cu pumnii în piept, căci n'ai presimţit minunea care se apropia. Şi astăzi, se pregăteşte o minune. Fiecare epocă trebuie să aibă revelatorii şi eroii ei.

Revelatorul şi eroul de mâine aşteaptă astăzi, printre voi, fără să-l vedeţi, fără să-l bănuiţi. Nu se poate să nu existe încă, acest om; trăieşte în umbră, lumina lui e-ascunsă, dar e aci, trăieşte; trece, printre voi, grăbit; deşi seamănă cu voi, totuş nu mai e un om ca toţi oamenii, ci un păstor în mijlocul turmei, un şef în mijlocul armatei.

Aş vrea să sădesc în voi judecata şi nădejdea acestui puternic care trăieşte viaţa voastră, care-i tovarăşul vieţii voastre dar pe care nu-l cunoaşteţi, a cărui fiinţă nici n'o ghiciţi. Aş vrea să stârnesc în voi, cari sunteţi mulţimea, fiorul apariţiei neaşteptate, a acestui om care este *Unul.*

Căutaţi-l între voi, căutaţi-l fără încetare; nu lăsaţi să treacă nimeni necercetat; fiecare privire trebuie să vă spună, dacă ascunde o taină. El trăieşte, *vă vede:* peste viaţa voastră păcătoasă, nu simţiţi povara ochilor lui? Trăieşte şi aşteaptă: nu simţiţi apăsarea unei aşteptări prea lungi?

Iată-l printre voi, singur, tăcut, cu ochii îngânduraţi. Se opreşte o clipă şi vă priveşte. Dar a şi pornit din nou drumul său nesfârşit, — în mulţimea care creşte şi în bezna care se lasă, — decât un om ca toţi oamenii, o umbră între umbre, o dureroasă licărire de nădejde în mijlocul unei mulţimi de orbi.

Trad. de JUL. H. BLAZIAN.

ANATOLE FRANCE

Moartea maimuţei

In sera 'n care 'nchise şed plantele rigide
Din insule răzlete, cu soare ce târziu
Din somnuri se trezeşte pe cerul cenuşiu,
In sera 'n care tainic prind flori a se deschide.

Ea, tristă, sguduită de friguri şi de tuse,
Pe sdrenţe-şi lasă trupul sleit de suferinţi
Şi răsuflarea aspră îi şueră 'ntre dinţi
Iar braţele roşcate pe piept cruciş stau puse.

In ochii goi de teamă şi de nădejdea mută
Nu-i nici o legătură cu gândul cel mai mic;
Şi plini sunt ochii-aceştia ce nu privesc nimic
De-un chin blajin pe care nu-l poate spune-o brută.

I-s mâinile arzătoare şi goale, friguroase,
Iar buzele deschise sunt până la gingii,
Şi 'n prada torturării acesteia târzii
Ea degetele-şi strânge în palmele ei roase.

Dar iată că zăreşte cum soarele apune
Sub pânzele atâtor corăbii strânse 'n port.
Ea l-a văzut, şi fruntea sbârcită de efort
Şi-o 'nalţă, cu tot trupul topit de slăbiciune.

Visează-acum că printre iubiţii ei tovarăşi,
Când soarele de aur se ridica pe cer,
Mănâncă nuci de cocos şi sub cocotier
Se culcă fără grijă, trezindu-se-apoi iarăşi.

'Nainte ca vaporul cu-atât de multe fete
Străine, să pornească în vuetul prelung
Când vânturile aspre văzduhul îl străpung
Şi membrele-i slăbite încep să i le 'nghete.

In mintea ei pluteşte suprema licărire
Şi frigurilor pradă, cu ochii mari, profunzi,
— Cum n'ar putea să aibă decât cei muribunzi
Atunci când sguduiţi sunt de-o tainică-amintire —

Intr'însa are visuri ce-abia mai pot s'o 'nceapă,
Intr'nsa are visuri din zilele de ieri
Cu zori care-au dat viaţă atâtor mândre veri
Din ale căror flacări şi-azi ochii şi-i adapă.

Apoi o noapte vagă în craniul ei se face
Şi ceafa grea îi cade şi fălcile îi cad.
Scurt horcăe. Şi 'n juru-i cresc umbrele ca 'n iad
Şi-aduce miezul nopţii în ea, eterna pace.

Trad. de IOAN CIORĂNESCU

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA"

No. 1. — *M. Sadoveanu*. **Războiul Balcanic**
No. 2.— *I. Agârbiceanu*. **Diavolul**
No. 3.— *P. I. Jouve*. **Spitalul** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 4.— *Gérard de Nerval*. **Mâna vrăjită** (traducere de Eug. Boureanul)
No. 5.— *Oscar Wilde*. **Crima Lordului Arthur Savile** (traducere de Victor Ion Popa)
No. 6.— *A. de Herz*. **Şeful Gării**
No. 7.— *Gleb Uspenski*. **Lăcustele** (traducere de M Sevastos)
No. 8.—*Gala Galaction*. **Toamne de odinioară**
No. 9.—*Edgar Poe*. **Fantezii humoristice**
No. 10.—*Rémy de Gourmont*. **Secretul lui Don Juan**
No. 11.—*Gh. Brăescu*. **Nuvele**
No. 12. — *Gala Galation*. **Viaţa lui Eminescu**
No. 13. — *H. de Balzac*. **Adio** (traducere de Alice Gabrielescu)
No. 14. — *Albert Samain*. **Xanthis sau vitrina sentimentală.** (traducere de M. Carp)
No. 15.— *H. Sanielevici*. **La Montmorency**
No. 16. — *Blasco Ibanez*. **Imprumutul răposatei**
No. 17. — *Anatole France*. **Domnişoara Roxana** (traducere de N. Davidescu)
No. 18. —*Anton Bacalbaşa*. **Viaţa în armată**
No. 19. — *Ştefan Petică*. **Poeme**
No. 20. — *Bojena Niemţova* **Zina apelor**
No. 21. — *Ion Dongorozi*. **Surpriză.**
No. 22. *Sandu Teleţen*. **Poveştile lui Hinu Ion**
No. 23. — *Jack London* **Omul cu obrazu 'ncrustat.**
No. 24. — *I. Ciocrlan*. **Flămânzii.**
No. 25. — *Eug. Boureanul*. **Lupii.**
No. 26. — *J.—H. Rosny*. **O Sărutare** (Trad. de *M. Carp*.
No. 27. — *Al. Ciura*. **Homunculus**
No. 28. — *Leon Tolstoi*. **Viaţa Mea**, povestirea unei ţărănci din Rusia — In româneşte de *Victor Ion Popa*.
No. 29. — *N. Batzaria* **Prima Turcoaică**
No. 30. — *Jean Jaurès*. **Patru Cuvântări** (Trad. de *D. I. Suchianu*).

Un volum de cel puţin 64 pagini Lei 8.

UN VIS

Comedie modernă într'un act în versuri

de MIRCEA RADULESCU

PERSOANELE

MERY
D-NA STAMATE, MATUȘA lui MERY.
EDY, LULUȘ — fete moderne
BRATEȘ (Poetul Vladimir).
COSTIN, cronicar modern.
TOTO, RENE, GIGI — tineri eleganți

Doamnele în toaletă de bal, domnii în frac.

Un somptuos salon-fumoar. Colonade, vase, plante, rare, fotoliuri largi și primitoare, covoare, blănuri. La stânga ușa prin care se zărește salonul de dans. La dreapta scară care dă în apartamentele de sus. La dreapta scării ușa dela intrare. Se aud *fredonări de orchestră și se zăresc perechi valsând.*

SCENA I

D-na Stamate, D-nul Costin

D-NA STAMATE, *(în stânga la masă dictându-i lui Costin care notează)*

Prințesa Cleopatra în mauve... M-me Mușat
In decolteu de seară LouisQuinze, modernizat:
M-me Irène, cu jupă Empire și cu egretă
Stil Maréchal...
(Intinzând lui Costin o cutie cu țigări)
Costine, nu iei o țigaretă?

COSTIN *(galant)*

A, sunteți prea gentilă, prea bună... Mulțumesc...
(Iși aprinde țigarea)
Nu știu prin ce minune, dar ori-când mă găsesc,
In casa d-voastră mă simt nespus de bine;
Aceste largi fotoliuri, covoare, blănuri fine,
M-atrag prietenoase, mă fac increzător,
Mă farmecă de-odată acest interior,
Căci tot de-aici, lux, artă și somtuozitate
Imi spun că frumusețea stă lângă bunătate!

D-NA STAMATE

Ești prea drăguț..

COSTIN *(entuziasmat)*

Nu, doamnă, mă simt ca 'ntr'un Eden
Aici și datoria-mi de cronicar monden
E,—față de atâta lumină și splendoare,
Să vă descriu serata cât mai strălucitoare..

D-NA STAMATE

Te'ntreci în complimente...

COSTIN

Sunt neuărtinitor
Și-apoi recunoștința că'mi furnizati ușor
Ecourile cele mai senzaționale...
Mă rog, Duduia Mery, nepoata dumitale,
Ce face? N'am văzut-o...

D-NA STAMATE

Cum, încă n'ai aflat?

COSTIN

Nu!

D-NA STAMATE

Mery se mărită

COSTIN *(entuziast)*

Să fie-adevărat?
S'a hotărât?

D-NA STAMATE

Firește!

COSTIN

Ce ne'ntrecută veste!
Mondena, cruda Mery!... Și-alesul cine este?

D-NA STAMATE

E contele D'Almiro.

COSTIN

Madame, e epatant!
Nici nu putea să fie ceva mai fulminant!
Voi scrie un articol măreț care va face
Senzație. Voi scrie așa cum știu că place:
„O nuntă nevisată. Ceva ne'nchipuit:
„Distinsa Domnișoară Mery s'a logodit
„Cu contele D'Almiro.." Ce nume sunătoare!...
„Logodna fu urmată splendid de-o sărbătoare
„Venețiană, lună, gondolă, 'n fine tot...
„Perechea fericită s'a îmbarcat pe-un yacht..."
Voi presăra pe-acestea un văl de poezie...

D-NA STAMATE

O!! Mă 'ngrozești Costine, cu-atâta fantezie!
Dar, apropo! Azi vine poetul Vladimir?
L'ai mai văzut?

COSTIN

Desigur. Și mi-a promis. Mă mir
De ce întârziază? El, care 'ntotdeauna
Apare propmt și sigur, precum apare luna,
Ori cum sosește rima în versul lui perfect...
Sau poate vrea să aibă, astfel, mai mult efect!

D-NA STAMATE

Ești cam mordant...

COSTIN

O! Doamnă, eu îmi proteg amicii...
Poeții au sclipirea de foc, ca licuricii,
Rămân ca niște simplii gândaci.

D-NA STAMATE

Exagerezi.

COSTIN

Gândaci ce sub elitre au sbârnâieli de liră.

D-NA STAMATE

Nu. Vladimir e altfel. Știi, Mery îl admiră.
Ne-a recitat aseară dintr'însul un sonet.
E entuziasmată!

COSTIN

Mă rog, e un poet.
Nu-i lesne să iei premiul de la Academie...
Dar știți că acest nume sub care dânsul scrie
Nu-i numele lui propriu. E un pseudonim.
Pe dânsul 'l chiamă Brateș. Câțiva amici, doar, știm,
Prin univers el trece mai mult incognito.
O! E modest băiatul...

SCENA II

Cei din nainte. Mery, Toto, René, Gigi

MERY *(obsedată de Toto)*

Ei! Nu dansez, Toto!
Mă plictisești!

TOTO *(demn)*

Adică, refuzi?

MERY

Refuz!
(Zărind pe d-na Stamate cu Costin)
Priviți-l.

COSTIN

Mă rog!
(Tare, către d-na Stamate)
Priviți cum astrul și-aduce sateliții

MERY

Era inevitabil.... *(imitând pe Costin)*
Contesa X în mauve
M-me Y în splendid costum cu malacov,
M-me Sir Yons Toms Lubock în bleu de Prusse, cu trenă.
Parcă mă văd citată în cronica mondenă:
Iar, domnișoara Mery, în rochie bleu-pal...

D-NA STAMATE

Dar, Mery, fii cuminte!

MERY

Și-apoi un carnaval,
Un curcubeu, un spectru solar sau o paletă:
Rouge, blanc d'argent, indigo și gama se repetă
La infinit...

D-NA STAMATE

Dar Mery...

MERY

Articolu-i sfârșit

D-NA STAMATE

Să căutăm Costine, un colț mai liniștit
(îndreptându-se spre ușă)
Vezi doamna îmbrăcată bizar ca o negresă
E doamna Genoveanu..
(ies)

Mircea Rădulescu

SCENA III

Mery, Toto, René, Gigi

MERY

Uf! Am scăpat de presă!
(Invârtindu-se într'un picior dă cu ochii de țigarete)
A! Țigarete!
(Ia una. Ceilalți se reped la chibrituri)
Lupta pentru chibrit!
(Toto isbutește să-i aprindă țigarea)
Acum
Să stăm... *(Se așează pe canapea scoțând rotogoale)*
Mă amuzează șuvițele de fum,
Imi răscolesc visarea, mă amețesc, mă fură..

TOTO *(insinuant)*

Și-apoi îți șade bine!

RÉNÉ *(acelaș joc)*

Da, da, îți dă alură!

GIGI *(acelaș joc)*

O! ești încântătoare, ești delicioasă...

RÉNÉ *(liric)*

Ești
Progresul ce străbate bătrânul București.
Și-acum mi-aduc aminte de astă primăvară
Când te-am văzut pe stradă, întâi, treceai ușoară
Și-atuncea, de odată, nemai văzând nimic
Am admirat, din treacăt, pantoful cel mai mic!

MERY

Mi-i confecționează Pinet, lucrează bine

GIGI

Réné, tu ai dreptate, femeia, după mine,
S'aseamănă cu caii; Mă rog, să nu te miri
Când sunt de rasă, toate au gleznele subțiri
Toto, ai fost la curse Duminica trecută?

TOTO *(nepăsător)*

Da...

GIGI

Și-ai jucat, desigur...

TOTO

Am asvârlit o sută
De lei pe „Lăcrămioara"

GIGI

Plasat?

TOTO

Câștigător.

GIGI

Și a ieșit desigur „Fleuriste"...

TOTO

Nu, „Medaille d'or"...
Dar cine n'are șanse la joc, acela are
In dragoste.

MERY

Firește!

TOTO

Și-atunci fermecătoare
Mi-ai apărut în cale... Ce zic? M'am ratrapat,
Căci eu, ce sunt un sportsman, cum știi, pasionat,
Uitai de cai, de curse, de joc, de pronosticuri
Și m'am trezit de-odată, așa, că'ți spun nimicuri...
In alba-ți toaletă de muselin păreai
Un fluture gigantic, desprins din luna Mai...

MERY

Ce prins cu dibăcie, ca pudra să nu-i scutturi
Putea mări o rară colecție de fluturi.

TOTO

De câțiva ani încoace te-admir necontenit;
Te-am urmărit prin baluri, apoi ne-am întâlnit
Pe iarnă, la Sinaia; ce bine-am petrecut!
Iți mai aduci aminte de-atunci când ai căzut
La Bobsleigs?... Ce spectacol! Și-apoi ce veselie!..

MERY

A, da! Ce nostimadă! Réné 'mi făcuse mie
O declarațiune. Nici nu știu ce mi-a spus..
Și-apoi, își rupse nasul... A fost un haz nespus.

RÉNÉ *(pianist)*

Mery exagerează...

TOTO

Pe vară, la Constanța,
Ca marea, care'și schimbă în orice ceas nuanța,
Mery schimba costumul cu fantezii de val...

MERY

Mă rog, mai adineauri, crezusem că sunt cal,
A doua oară flutur, a treia oară marea,
Și-acum îmi spui într'una că'mi schimb mereu culoarea
Ca politicianii... A, asta, nu, pardon,
Ai să mă scoți la urmă că sunt cameleon!
E monstruos....

TOTO

Mă iartă, dar...

MERY

Dacă'mi ceri iertare
Pot să-ți acord favoarea să-mi dai o sărutare...
Pe mână.. Vezi, mi-e milă să'mi stai burzuluit
Și-acum o noutate...

TOȚI

Ia spune?

MERY

Mă mărit!

GIGI *(consternat)*

O!!

RÉNÉ

Cum se poate?

TOTO

Mery, ne joci o farsă nouă...
Dar, nu! E imposibil, nu...

MERY *(ca un apostol)*

Adevăr zic vouă
Că'l veți vedea voi singuri.

TOTO

Pe-al tău logodnic, zici?

MERY

In mai puțin de-o oră, socot, va fi aici!

TOTO *(afectat)*

Va fi gândesc, de sigur, vre-un tip ca prin romane,
Vre-un ducee rus, vre-un conte cu strămoșești blazoane,
Cu vaste latifundii, sau vre-un miliardar
American... Orgoliul și gustul tău bizar
Multiplele-ți capricii și libera ta fire
Te împingea spre-o viață de fast și strălucire.
Era fatal.. Dar, astăzi, când te desparți de noi,
Dacă-ți arunci, o clipă, privirea înapoi,
O simplă mărturie de-a ta ni se cuvine
Din cei ce'și făuriră un splendid vis din tine,
Iubit-ai tu vre-unul?

MERY

O! Cât ești de naiv!
Dar crezi tu că străvechiul, banalul leit-motiv,
Că ceia ce se chiamă orgolios: iubire!
Crezi tu că 'n fond există? Când e o nălucire,
Un gând cu care singur te sugestionezi,
Crezi tu, realitate, aceia ce visezi?
Iubirea.. Iți închipui de cineva că este
De-asupra tuturora și îl ridici pe creste
De vis și 'ntr'o lumină de basme ți'l arăți:
Din niște biete clipe creiezi eternități!
Invăluiești cu aur niște simțiri meschine,
Ca 'ntr'o privire rece să te oglindești pe tine,
Și luată de vârtejuri, iubești în celălalt
Prisosul tău de viață și visul tău înalt...
Și fiindcă viața-i stearpă, aprinzi în zări himere,
Ți-oferi cu dărnicie din egoism, plăcere,
Și ceri printre capricii ce n' suflet ți-se cern,
Făpturei muritoare un sentiment etern!

TOTO

Dar tu ne-ai dat iluzii care puteau să fie....

MERY

Ce credeți voi? Iubirea e 'n fond o strategie,
O simplă farsă care te-amuză neîncetat,
Viața-i monotonă, cu voi, m'am amuzat;
Simțeam o voluptate, nu să creiez dezastre
Dar să jonglez într'una cu inimele voastre...
O! Sentimentul vostru de dragoste 'l pricep:
Voi înțelegeți astăzi iubirea un wanssteep,
Credeați că'i o partidă de tenys, o isteață
Figură olandeză când patinezi pe ghiață,
Că dac'apari la curse cu aer plictisit
Și spui prostii galante, socoți că ești iubit;
Că faci o cucerire privind printr'un monoclu,
C'așa cum judeci rece o statuă pe-un soclu
Sau calul care-aleargă, tot astfel socotești
Femeia care'ți place, crezând că o iubești..
Și astfel desgustată de-o viață care 'nșeală,
De-o atmosfer-atâta de convențională
Mi-am zis: să fiu ca dânșii! Vreau viața s'o străbat
Trăind intens, multiplu și-așa... ca un băiat
Am alergat la sporturi: sky tenys, călărie,
Bobsleig și ajutată de-o vastă fantezie
Am savurat viața cu tot ce mi oferea,
Cu orice zi sosită, vârtejul mi-aducea
In suflet alt capriciu, o nouă desfătare
Am fost asediată cu încăpățânare
De foarte mulți... doamne! atâta de netoți!
Flirtând cu fiecare am râs în schimb de toți.
Iubirea e-o himeră...

TOTO

O, Mery, ce cruzime!

MERY

Odată, făurisem și eu visări sublime
De dragoste, cercasem un vis să înfirip,
Și singură 'mi făcusem în gând un prototip,
Ceva ce nu se poate realiza vreodată.
Dar, cât e de departe viața adevărată
De ce închizi în suflet... Și, a sburat și el!..
Ei, da, aveam dreptate, bărbații sunt la fel.
(după o pauză)
Dar ce mai face Brateș?

TOTO

Ce Brateș?

RÉNÉ

Brateș?

MERY

Care
A fost cu noi pe plaje, l'ați cunoscut, îmi pare.

GIGI

Mon cher, nu-i tipu-acela rudimentar, ce-avea
O haină gris și care adesea ne plictisea
Vorbindu-ne de Platon, de Haekel și de Nietzche?

RÉNÉ

Un tânăr mediocru...

MERY

Mă rog, ori-ce ați zice,
Era un bun tovarăș. Voi nu l-ați prețuit.
Adesea forma 'nșeală. Odată l-am găsit
La Cazino; sta singur privind de pe terasă,
Și 'n umbra violie de-amurg, care se lasă
Și care ne 'nvălise ca 'ntr'un decor de vis,
Am stat mult timp de vorbă.. Și-atuncia și-a deschis
Bogata lui simțire, gândirile-i senine;
Avea aproape aceeaș părere ca și mine
De Vladimir...

TOTO

Poetul tău favorit

MERY

Știa
Tot ce scrisese dânsul și îl înțelegea
Și disecase versul cu perspicacitate,
Cam aspru câte odată, deși n'avea dreptate....
Și inimele noastre atunci s'au legănat
Pe-acelaș vers din ritmul sonor și cizelat.

TOTO

Dar te crezusem, Mery, mai materialistă...

MERY

Sunt clipe când simțirea ți-e singură și tristă
Și-atunci stăteam cu dânsul, alături, ore 'n șir,
Pe țărm, s'ascult cum Brateș vorbea de Vladimir.

TOTO *(ironic)*

Capriciile unei inteligențe vaste
Pornite dintr'o fire făcută din contraste,
Căci, ori și câte-ai spune, găsesc exagerat,
Să ne vorbești cu-atâta extaz de-un biet băiat!

GIGI *(disprețuitor)*

Cu haine gris...

SCENA IV

Cei dinainte apoi *d-na Stamate și Brateș*

(Brateș îmbrăcat cu o elegantă discretă intră însoțit de d-na Stamate)

D-NA STAMATE *(către Brateș)*

In fine, te-avem.....

BRATEȘ

Vă cer iertare
De-această 'ntârziere..... Ați auzit, îmi pare
C'am scris o piesă nouă ce se repet-acum
(Văzând pe Mery)
Nu-i domnișoara Mery?

MERY *(ridicând capul, într'o isbucnire de bucurie),*

A!.... Brateș!.... Bine, cum
Ai răsărit de-odată? Mă rog, prin ce minune
Ai nemerit aicea? Hai, spune, haide, spune....
Și ce schimbat! Ia uite!.... Nu, lasă să te-admir....

D-NA STAMATE *(surprinsă)*

Tu-l cunoșteai, atuncia, pe domnul Vladimir!?

MERY

Cum Vladimir? Cu Brateș noi ne cunoșteam bine
Cu Brateș.....

D-NA STAMATE

D-nul Brateș e Vladimir

MERY *zăpăcită)*

Nu-mi vine
Să cred..... E-o înscenare făcută 'n mod abil.....

VLADIMIR *(emoționat)*

Cu toate astea-așa e.
(O voce din culise)
Eu place pentru quadrille!

SCENA V

Cei dinainte .Apoi *Loulouche, Eddy*

LULUȘ *(venind aprinsă la față)*

Ce cald îmi e!..

TOTO *(către Luluș: galant)*

Cadrilul îl facem împreună

LULUȘ

Această rămășiță de datină străbună!

TOTO

Orcum, nu e atâta de-obositor....

LULUȘ

Prefer
Un „step". Imi pare că are 'n el mister.

Continuare în pagina 6-a

De vals eu am oroare, de vals îmi este silă....
Şi-apoi nu pot fi Graetchen, când sunt franţuzofilă...
Ah! One Stepul te prinde cu ritmul lui de foc...
Nu pot concepe, fără one step, un five oclock
Dar cine este domnul de colo ce vorbeşte
Cu Mery?

TOTO *(despreţuitor)*

E, îmi pare, poet şi se numeşte....

LULUS *(idem)*

Poet? Cu speţa asta m'am împăcat cu greu
La pension....

EDDY *(intră zărind pe Gigi)*

A. Gigi eşti cavalerul meu
Şi te-am trecut pe listă.

GIGI

Eşti sigură?

EDDY

Ştiu bine
Haideţi cadrilu 'ncepe...

RÉNÉ

Dar eu?

D-NA STAMATE

Tu eşti cu mine
Rènè, dă-mi te rog braţul...

(Ies cu toţii)

SCENA VI

(Mery şi Vladimir, agitaţi, ezită cât-va timp a vorbi)

Mery, Vladimir

MERY

Nici n'aş fi bănuit
Substituire-aceasta. ce-o clipă m'a uimit.
Şi apoi cu câtă artă, cu ce diplomaţie,
Indiferent şi rece. sever, aşa, că mie
Nici nu-mi trecea prin minte că Brateş ar putea
Să mă înşele astfel.

BRATEŞ

Aşa-i. E vina mea.
Dar dac'ai şti ce lucruri s'au petrecut în mine,
De mi-ai pătrunde 'n suflet şi-ai înţelege bine,
Ai crede-atunci fireşte.....

MERY

A! da! C'ai fost dibaci!
Să fie modestia ce te-a 'ndemnat să taci...
Dar modestia asta îmi pare cam ciudată.
Simţiai o voluptate, gândesc să vezi o fată
Că are pentru tine ca autor un cult,
Că 'n taină te admiră, că te 'nţelege mult,
Că ţi-a învăţat pasagii întregi pe dinafară,
C' a prins străfulgerarea ce-o dai c'o rimă rară,
Şi astfel speculându-mi, discret, credinţa mea.
Tăceai, dintr'un orgoliu, ce 'n fond, te măgulea.

BRATEŞ

Fireşte, ai dreptate. Sunt vinovat. Văd bine
S'a şters aureola care-o vedea-i în mine....
Dar m'am gândit adesea zicându-mi: la ce bun
Să-i fac mărturisirea? Şi în ce chip să-i spun?
De ce să fac cu mine o crudă încercare?
Ai fi văzut, atuncea, un om ca orişicare....
Şi adevăru-acesta ce-ţi spun, e-atât de trist,
Când ştiu cât de departe e omul. de artist!
De ce să-i afli chipul, când îl vedeai în vise,
Când sufletul lui mare întreg ţi-l oferise,
Şi când, apoi, aflându-l, n'ai fi putut să-i spui
Că 'ntreaga ta simţire, bătea în ritm cu-a lui.....
Orgoliu zici? Se poate. Dar câtă mulţumire
Să ştii că ai răsunet adânc într'o simţire,
Că poţi să faci un suflet să tremure mereu,
Nebănuind că 'n tine dormeau puteri de zeu.

MERY

Şi ai găsit atuncea această stratagemă?

VLADIMIR

De ce să-ţi turburi visul? Priveliştea Loemă
Intunecă Olimpul. E-o viaţă prea de jos.
Inchipuind poetul, tu, îl vedeai frumos.
Sclipind ca un arhanghel pe culmea lui senină.
Şi 'n nopţi, cu minte-aprinsă şi cu simţirea plină
De-avânturi mari, de doruri, de ne 'nţeleşi fiori,
Când te 'nălţai spre dânsul, de ce să te cobori?
De ce, când îţi făcuseşi în gând o întrupare,
Să schimbi în deziluzii înalta ta visare?
Şi atunci, ştiind că visul e-aşa de-amăgitor,
Să vezi dintr'un arhanghel un simplu muritor?

MERY

Şi ai ales drept mască un nimb de-apoteoză.
Ce teorii frumoase, mă rog, dar câtă poză
In toat-această farsă şi cât iesuitism!
Nu bănuiam vre-odată atâta egoism;
Şi-aceasta pentru o clipă de crudă vanitate
De-artist..... Dar celalt, însă, care-mi era un frate,
Care mi-era prieten bun şi de care-abea
Mă despărţeam adesea.....

BRATEŞ

Acela te iubea...
Vezi tu, aceasta este a mea supremă vină.
Da. Te iubeam. Veniseşi aşa, ca o lumină,
Şi sub iubirea aceasta, de-odată, m 'am simţit
Ca de-o mireasmă dulce de floare 'nvăluit.
Erai aşa cum visu-mi, în umbră, te sculptase,
Când coborai spre mine în foşnet de mătase,
Şi visul meu atât de mult te cunoştea,
Că, făr'a ne cunoaşte, el mi-a strigat: e Ea!
E Ea: Este făptura perfectă, care vine
Trecând subtilizată prin artă către mine.
Şi ameţit de-odată de-acest vârtej nebun
Şi fără ca voinţei să pot să mă supun
M'am prăvălit orbeşte târât de ameţeală
Ca fluturul ce-aleargă spre flacăra fatală...
De-ai şti tu, bietu-mi suflet, de când te căuta!
Vibram robit de-o vorbă, de-orice mişcare-a ta;
Privirea mea într'însa îţi imprimase chipul,
Când tu treceai pe plajă, voiam să fiu nisipul
In care lăsa urme piciorul mic şi gol....
Şi când talazul leneş venea imens, domol
Şi-ţi învălea tot trupul c'o spumă de dantele,
Voiam să fiu eu marea, ca 'n valurile mele
Cu nevăzute braţe de vis să te cuprind...
Şi-ades, când stam pe ţărmuri, la ora când s'aprind
Luminile din faruri, când îmi vorbeai mişcată
De Vladimir, în mine se ridica de-odată
O suferinţă oarbă... Să'ţi spun, eram gelos
De Vladimir...

MERY

Prea bine. Dar, pare curios
De ce, când multă vreme simţit-ai pentru mine
Un sentiment puternic, de ce voiai a-l ţine
Ascuns? Puteai mai bine să mi-l mărturiseşti.

VLADIMIR

Când na'i iubit vre-odată, ce lesne-i să vorbeşti.
Greşelile acestea o viaţă se regretă
Dar mă temeam de tine. Te bănuiam cochetă
Erai divinizată şi'n jurul tău aveai
O curte elegantă, un sclipitor alai
Care rotea într'una purtat de-a tale graţii!
Când apăreai în lume ţi se făceau ovaţii
Şi eu un oarecare băiat umil, sărac,
Să mă gândesc vre-odată c'aşi fi putut să'ţi plac?
Să'ţi fi 'nşirat în vorbe iubirea'mi ideală?
Ai fi găsit aceasta o mare îndrăzneală,
M'ai fi găsit ridicul... O! Ai fi râs cumplit...
De n'ai fi râs, atuncia, m'ai fi compătimit...
Şi te-am iubit, în taină, învins de sbuciumare
Aşa cum se iubeşte o stea, din depărtare,
Aşa cum se iubeşte un vis pe care'l vezi
Strălucitor şi care, când nu-l realizezi,
Eşti sigur totdeauna că nu te amăgeşte.
M'am mulţumit cu visul....

MERY

Când inima vorbeşte
E greu s'ascunzi vre-o taină. Fireşte, te-ai temut
De mine că's chochetă. E foarte drept. Am vrut
Să fiu, şi poate, fără să vreau, am fost frivolă
Dar sufletul meu tainic, închis ca o violă,
Neînţelesu'mi suflet, bolnav de-atât tumult,
Pe cântăreţul tainic îl aştepta de mult...
Şi-atuncea, într'o lume de fast şi suprafaţă,
Am auzit de-odată, întâia oară 'n viaţă
O dulce melodie, ce'n taină mi-a vorbit
De suflet şi-al meu suflet, sărmanul, amorţit,
Sub forţa primăverii a re'nviat de-odată,
Trezind c'o şoaptă nouă, la viaţ-adevărată
Strălucitorul cântec ce'n fundul lui dormea...

VLADIMIR

Şi eu cât suferisem în renunţarea mea...
Când stam pe ţărm de vorbă în clipele divine
Uitam; dar când, în urmă, mă despărţeam de tine
Când te duceai alene, când silueta ta
Se estompa în umbră şi'n van te căuta
Privirea mea robită de viaţa ta întreagă,
Inţelegeam atuncia, abia, cât mi-eşti de dragă...
Şi-atunci, simţind pustiul din sufletu-mi stingher,
Mergeam pe ţărmuri, între talazuri şi 'ntre cer,
Stam ore 'ntregi, cu fruntea în vânt, aprins de friguri,
Să 'nfrunt talazul rece, care bătea pe diguri.
Mă hotăram adesea să-ţi fac mărturisiri,
Să-ţi spun că sunt acela pe care tu'l admiri,
Dar, când de dimineaţă te întâlneam pe plaje,
Şi hotărîri şi planuri vedeam că sunt miraje...
Imi amintesc...

MERY

Ţii minte de seara când am stat
Alături, pe terasă, noi doi, şi-am admirat
Ivirea lunei pline?.. Nu ne spuneam nimica...
Tu mi-ai rostit cu vocea vibrantă: „per amica,
„Silenţiam..." fragmentul divinului Virgil.
Şi-am savurat frumosul etern printr'un dactil...
Ce clipe neuitate!

VLADIMIR

Odată pe terasă,
Când ascultam talazul cu foşnet de mătase,
Tu, pe genunchi ţinuseşi volumul meu deschis,
Eram aşa de-aproape şi-aproape ca prin vis
Uşoara adiere venită de departe,
Jucând capricioasă pe filele din carte
S'a furişat în părul tău, parcă dinadins
Şi-atunci şuviţe blonde obrazul mi-au atins.
Simţeam pe ochi pe gură nebuna fluturare
Şi le-am primit în aer c'o lungă sărutare...

MERY *(făcându-se supărată)*

Atuncia mi-se pare c'ai fost cam îndrăzneţ!

VLADIMIR

O sărutare 'n aer... Dar dac'ai şti ce preţ
Au toate-aceste lucruri ce'ţi vin în amintire....

MERY

Vezi îmi aduc aminte de orice convorbire
Un gând atrage altul ca perlele pe-un fir
Şi-ades vorbind cu Brateş uitam de Vladimir!
Ce vis frumos!...

VLADIMIR

Şi totuşi un aprig gând mă 'ngheaţă.
Când ştiu câtă genună e de la vis la viaţă,
Când ştiu c'adesea visul, ce-aşa frumos îl vezi,
Ce-amar, ce crud te 'nşală când îl realizezi,
Când ştiu că poate-această iubire ideală,
Fiind împărtăşită va deveni banală,
Că ne va face groază monotonia ei,
Că visul nostru tainic va fi un obiceiu,
Am vrut, doar singur taina s'o ţiu pe veci păstrată
In curgerea de vreme, când vei gândi vre-o dată,
La toate-aceste clipe, la ce ţi-am spus aici,
Ai să zâmbeşti, fireşte...

MERY

Nu ştiu ce vrei să zici?

VLADIMIR

Că visu-acesta splendid făcut realitate
Va fi curând un vultur cu aripi sfărâmate
Ce n'ar putea ca Foenix—să mai învie iar,
Că numai renunţarea ne mai rămâne.

MERY

Dar.
Nu se găsesc şi visuri care să nu înşele?
Am sfărâma zăgazul ce-ar fi 'ntre noi şi ele
Eu vreau din visu-acesta ce'n taină ne uimea
Să fac realitate, deci, iată mâna mea...

VLADIMIR *(luându-i mâna)*

Vai! N'am trecut vre-odată printr'o mai grea 'ncercare...
Ee-atâta de frumoasă, încât o sărutare
I-ar şterge strălucirea... Mă simt atât de jos...
...Vreau să rămân în viaţă cu visul meu frumos.

MERY

Dar nu pot să-mi dau seama...

BRATEŞ

Ai să'nţelegi cu 'ncetul...
N'aşi vrea să văd în urmă în ochii tăi regretul
Punând tristeţi profunde şi'n suflet remuşcări.
Ne vom iubi înainte, şi-aşa pierduţi în zări
Vom rămânea cu visul păstrat în amintire...
Te las cu bine... *(Iese).*

SCENA VII

(Mery deşteptată din ameţeală face câţiva paşi după Brateş, care a dispărut din salon).

MERY *(cu un strigăt de desnădejde)*

Brateş!...

(Brateş n'a auzit. Mery se opreşte brusc şi vine şi cade sdrobită pe canapea isbucnind în plâns).

Ce crudă amăgire!

CORTINA

MIRCEA RĂDULESCU

Menirea Teatrului Naţional

de **VICTOR EFTIMIU**

Actorii, copii răsfăţaţi ai secolului nostru, cred că teatrul este al lor.

— Să muncească autorul, directorul, oamenii din administraţie, regisorii, pictorii, tâmplarii, maşiniştii, recuziterii iar noi să apărem la rampă, cu roluri, dacă se poate căzute din cer gata — învăţate, să culegem aplauze şi laude la gazetă.

„Să nu plătim chirie, să ne subvenţioneze statul şi comuna, să încasăm taxe dela toate celelalte spectacole, — iar la sfârşitul anului, în afară de leafă, să împărţim un excedent cât mai gras. Şi, pentru ca excedentul să fie cât mai gras, reprezentantul nostru în consiliul de administraţie trebuie să vegheze ca nu cumva directorul să dea banii „noştri" pictorilor, să proecteze decoruri sau mobilă nouă, să aducă îmbunătăţiri scenei, să cumpere costume noui, să comande traduceri, să tipărească publicaţii culturale, să sporească atelierele, să facă o zestre cât mai bogată teatrului „în paguba mea, societar de clasa I-a".

* * *

Autorii, copii ceva mai puţin răsfăţaţi, mai puţin sociabili şi tot atât de teribili ca actorii, spun:

— Teatrul este al nostru, fiindcă de-aceia s'a trudit Miron Costin, Antim Ivireanul, Veniamin Costachi, Enăchiţă Văcărescu, Şaguna şi Cobălcescu.

„Toate avantagiile pe cari le acordă ţara teatrului sunt făcute pentru înflorirea literaturii dramatice originale, adică a mea, care sunt cel mai mare autor dramatic al neamului".

„Actorii nu vor să joace? Să-i adunăm cu arcanul, să li se dea amenzi, să fie scoşi la pensie... Nu vine publicul?... N'are nici o importanţă! Publicul trebue educat! Să pierd mii şi mii de lei la fiecare reprezentaţie a capodoperei mele? N'are nici o importanţă! Teatrul Naţional e subvenţionat... Eu trebuie să trăesc. N'am alte resurse. Şi-apoi, la ce s'au jertfit cronicarul Neculce, Mitropolitul Dosoftei, Gheorghe Lazăr şi Heliade Rădulescu?

„De ce-a murit Eminescu nebun şi Petică în spital?"

Intre cele două egoisme, de ordin strict pecuniar, ale domnilor noştri autori şi actori, să nu fie locul pentru alte înfiripări? Să nu mai încapă şi cererile atâtora şi-atâtora cari au drept să-şi spună cuvântul? Căci, la urma urmei, Teatrul Naţional este al tuturora! S'auzim deci, şi alte glasuri.

Un regisor

Iată, de pildă, ce mi-a spus un regisor:

— In definitiv, am dreptul şi eu să realizez viziunea mea de artă, folosindu-mă de avantagiile pe cari le are acest teatru.

„Eu nici nu scriu, nici nu joc. Dar, pot să dau o strălucire nouă unei piese prăfuite şi dintr'un actor mediocru, să fac un element folositor. Am şi eu un ritm în suflet şi acest ritm, vreau să-l împrumut operei dramatice; s'o ridic, dacă nu poate umbla singură si s'o înalţ, atunci când are picioarele sănătoase".

Pictorul

— M'am săturat să fac la infinit un metru pătrat de peisagiu, trei sferturi de metru o „femeie cusând" şi o jumătate de metru flori de câmp într'o ulcică. Viziunea mea cere perspective mai largi. Muzee n'avem, comenzi de fresce n'are cine să ne dea. Am citit şi eu pe Sofocle. Şi-i văd eroii evoluând într'un decor pe care numai ochii sufletului meu îl cunosc. Daţi-mi pânză multă, o scenă largă şi lăsaţi-mă să plantez, unde voi crede eu de cuviinţă coloanele albe şi chiparoşii întunecaţi ai tragediilor eline. Lasaţi-mă să vă dau eu mantia Klitemnestrei, pată de sânge pe mormântul lui Agamemnon şi, ca să-i înţelegeţi mai bine, faceţi după schiţa mea costumul vesel al triştilor bufoni shakespeareeni, cari rătăcesc în decorul meridional al vr'unei închipuite Ilirii sau în landele dezolate dintre stâncile bretone..."

Muzicantul

— Din vremea cea mai veche, muzica însoţeşte drama. Vreau să pun pe note goana Eriniilor, cu plesnete de bici şi alămuri stridente. Aceasta ar mări exasperarea lui Orereste. Sau, daţi-mi o piesă românească. Am motive inedite, pe cari le-ar buciuma, de pe dealuri închipuite păstorii din „Chemarea codrului".

Un student

— Tinereţea noastră cere teatru. Este învăţătura vieţei, o complectare a educaţiei noastre, un avânt către frumos. Cultivaţi-ne sufletul, cu piese frumoase, frumos jucate...

Un tipograf

— Noi lucrătorii, avem nevoe de cultură şi mai avem dreptul să v'o cerem, fiindcă sunteţi teatru subvenţionat... Daţi-ne spectacole ieftine, Duminica dimineaţa, — când suntem liberi şi noi....

Un preot

— Nu se poate să jucaţi teatru Dumineca dimineaţa, căci ne luaţi lumea de la biserică.

— Nu e nimic, părinte. Teatrul, de preoţi a fost născocit. Teatrul este un fel de biserică. Vom juca, de pildă, piese religioase: „Misterul sfintei Genevieva", de Marc Henry, „Iederman" al lui Hofmannsthal şi „Sora Beatrice" de Maeterlink. Cei pe cari îi veţi pierde dela sfânta Liturghie îi veţi câştiga, întru Cristos, lăsându-i să vină la teatru.

D-l N. Iorga

— Datoria Teatrului Naţional nu este să joace toate inepţiile de pe bulevardele Parisului sau aşa zişii clasici străini mai mult sau mai puţin răsuflaţi, ci să desgroape vechile piese, dela începutul literaturei româneşti, înfăţişându-le ca pildă de limbă şi străduinţe pentru câştigarea unei arte naţionale.

„Sunt printre cei vechi, autori mult mai interesaţi decât băeţoii, sau cucoanele ce fac drame după calapodul autorilor străini la modă. Toate aceste producţii n'au nimic a face cu sufletul românesc şi nu merită pierderea de vreme, atât de necesară altor preocupări mai înalte.

„Dacă Teatrul Naţional nu-i joacă, atunci cine va juca pe cei dintâi făuritori de piese româneşti?

O voce din public

— La urma urmei, teatrul nu este nici al actorilor, nici al autorilor. Este al nostru, al publicului care plătim, pentru d-voastră, nu numai la casa Teatrului dar şi la Cinematograf.

Vrem ca Teatrul Naţional să fie şcoala cea mai înaltă a sufletelor, un focar viu de cultură, un centru de civilizaţie, o generoasă baie de artă, a tuturor artelor. Oraşul nostru e sărac. Iarna are mult noroi, vara praf şi mai mult. Respirăm numai necazuri, ziulica întreagă. Străzi largi n'avem, case şi monumente frumoase nu sunt. Muzee bogate nu s'a gândit nimeni să ne facă. In parcuri nu cântă muzici. Ne trebuie puţin vis; măcar Teatrul Naţional să fie ţara visului. Daţi-ne un repertoriu ales, la care să-mi pot duce şi familia. Să fie lumină multă, să fie frumos... Dar, băgaţi bine de seamă, nici să mă plictisiţi, nu vreau.

Subt cuvânt că „Teatrul Naţional e o şcoală", să nu-mi daţi opere clasice indigeste, jucate solemn, până spre ziuă... Să nu mă ţineţi la teatru în frig, să nu-mi daţi drumul mai târziu de miezul nopţii, fiindcă a doua zi am treabă, dis de dimineaţă. Să nu anunţaţi o piesă şi să jucaţi alta. Să-mi cereţi să fiu exact la teatru, dar să fiţi exacţi şi dv. Să începeţi la ceasul anunţat, să faceţi antracte scurte, iar dacă, întârziind, am rămas afară, să am ce vedea în foyer. Chiar dac'am pierdut un act din piesă, să fiu recompensat în schimb, privind tablouri şi busturi, citind reviste de teatru şi învăţând ceva... Căci fiecare clipă în care n'ai învăţat ceva, e o clipă pierdută... Şi ai câştigat mult, atuncea când, la capătul unei zile, vei putea spune: Astăzi am mai învăţat ceva!"

Dumnezeu

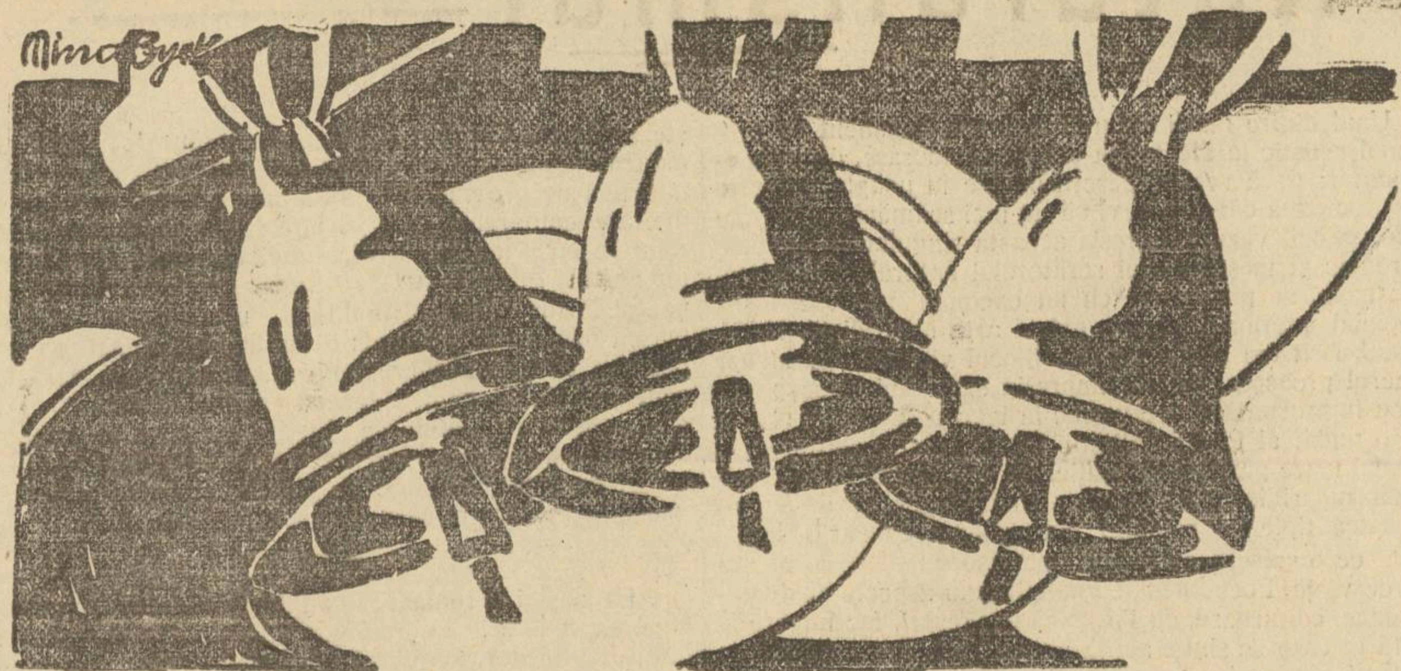
Nebunii cred că locueşti în cer
Că eşti bătrân de tot şi plângi uşor
Induioşat de mila tuturor,
Şi toţi nebunii mila ta o cer.

De-ar şti că eşti un biet rătăcitor,
Un vagabond ce umblă printre ei,
De-ar şti că ochii tăi sunt reci şi grei,
Toţi te-ar ucide'n sufletele lor.

Şi totuşi eu aşa te-am cunoscut:
Doi vagabonzi sub largul zării cort,
Ne-am înfrăţit la capul unui mort
Când doar un gând, — acelaş — ne-a durut

Şi Doamne, nu poţi fi de cât aşa:
Un frate'n preajma fiecăruia mergând
Si te-am iubit mereu din clipa când
Eu te-am recunoscut în umbra mea.

DEM. GĂLMAN

Invierea

Noaptea se coborâse greoaie peste pământul frământat de rele şi amorţise nebunia, ce coprinsese oraşul de câteva zile. Poporul ales de Dumnezeu, ca din sânul lui să iasă Mântuitorul lumii şi Iuda Iscariotul, dormea liniştit somnul nevinovăţiei şi al păcii, mulţumit de a-şi fi îndeplinit menirea. Cel mai blând şi mai cuminte înţelept al timpurilor, îşi primise osânda pentru crima de a fi îndrăsnit să propovăduiască iubirea de oameni. Ura putea să dăinuiască în voie şi de aci înainte pe pământ, dar nici Mesia nu fusese în stare s'o alunge din suflete, sau să-i şubrezească puterea.

Peste atmosfera încărcată de parfumuri grele şi pătrunzătoare, cerul îşi întinsese nemărginita pânză albastră sfâşiată de împunsături nenumărate, prin care se vedea aurul zărilor de lumină, în care sălăşlueşte Dumnezeul tuturor neamurilor.

Sub impusul cort viorîu patimele dormeau în suflete le mulţumite, că pentru moment li s'a satisfăcut pofta de crimă şi de sânge.

Nebunia născoceşte şi dictează faptele mari, care ilustrează istoria omenirii. Stăpânitorii sunt puşi ca să oprime înţelepciunea şi să execute nelegiuirile poruncite de nebunie.

Ponţiu Pilat, pentru care răstignirea *Fiului Omului* n'avusese altă însemnătate decât de a-şi fi spălat mâinile odată mai mult decât în zilele celelalte, nu putea totuşi s'adoarmă, fiindcă suferea de o boală periculoasă: aceea de a gândi.

— „Ce-o fi avut poporul cu Iisus Nazarineanul? se întreba el fără să poată găsi un răspuns mulţumitor. Părea un om blând, cumpătat, simplu în toate apucăturile lui şi plin de înţelepciune. Figura lui calmă şi sinceră şi senină atrăgea dragostea şi încrederea. Hainele lui albe luminau cărările Iudeii şi Samariei, pe unde îşi purta cuvântul înţelepciunii, iar mâna lui nu cunoştea gestul atacului sau al ripostei, ci numai pe acela măreţ şi sublim al binecuvântării

Nu-i putea uita mai ales ochii. Ochii aceia mari, curaţi, de culoarea castanei, cari se uitau spre el cu o privire îndepărtată, dar atât de bogată în expresii, cum nu întâlnise încă până atunci. Păreau că-l mustră şi îl iartă în acelaş timp, îl întrebi şi îi răspunde, îl slăveşti pentru purtarea lui vremelnică şi îl plânge pentru neputinţa lui reală.

De câteva ori surprinsese un zâmbet de milă fluturând pe buzele lui uscate, în locul zâmbetului de dispreţ, la care s'ar fi aşteptat guvernatorul.

Apoi câtă înţelepciune! Vorbise în cuvinte simbolice despre împărăţia Tatălui său, ce nu e din lumea aceasta şi se încumetase să discute asupra *Adevărului* şi să dea o definiţie acestei noţiuni abstracte, asupra căreia nici învăţaţii Romei nu erau de acord.

Nu se apărase sgomotos, renunţase chiar de a se apăra, ca şi cum ar fi ştiut că era de prisos şi că odată nebunia poporului deslănţuită, nu mai poate fi înfrântă, decât dacă i se aruncă o pradă tot dintre ai lui, o pradă vie din care să ţâşnească sângele cald — o parte chiar din sângele lui — singurul lucru capabil să-i domolească furia.

— „Se vede că furia sângelui tulburat — gândi Pilat mai departe — întunecă minţile oamenilor, care nu se pot limpezi decât dacă se scurge sângele liniştit al celui mai înţelept şi mai nevinovat dintre ei.

Işi da seama că făptuise o nedreptate şi deşi n'avea obiceiul să aibă remuşcări, de data asta se simţia nemulţumit. Regretă villa lui liniştită de pe o colină din preajma Romei, de unde îl scosese disgraţia împăratului şi îl trimisese în mijlocul acestui norod de cămătari şi negustori, cu firi lesne aprinsibile şi cu graiul înţeglat, ca şi cum veşnic s'ar certa.

Erau şi printre ei bătrâni învăţaţi şi înţelepţi, cu figurile calme şi grave, cari îşi purtau înţelepciunea în paşi regulaţi şi în gesturi liniştite, ritmate de armonia perfectă a gândurilor lor senine.

Guvernatorul era mai ales mirat că şi aceştia ceruseră răstignirea umilului Nazarinean, cu figura inspirată de apostol, care nu le făcuse alt rău decât acela de a fi propovăduit binele, adevărul şi dreptatea.

In palatul adormit, numai gândurile consulului mai vieţuiau încă, populând cu neputinţa lor marile încăperi, strânse între zidurile albe şi goale.

Nemulţumit de a-şi fi descoperit o sensibilitate nedemnă de un patrician al Romei, se sili să-şi alunge gândurile supărătoare şi închise strâns ochii. In curând hotarele spaţiului se nimiciră şi se regăsi în frumoasa lui vilă, la poalele căreia *Cetatea eternă* îşi desfăşura splendida ei viaţă, împletită din voluptate şi cruzime.

* * *

Piatra albă a mormântului luceşte rece în răsăritul întârziat al lunei. Un centurion din cei cari stau de veghe, primi raza prin pleoapele trase peste ochii obosiţi şi îi deschise brusc. Lumina ei blândă îi mângâie sufletul ascuns în dosul ochilor lui curaţi. Era tânăr şi n'avusese încă vremea să cunoască ura şi să simtă voluptatea cruzimii. Gândurile lui, ca şi ale guvernatorului, mergeau tot departe, dar nu spre un palat strălucit, ci spre o căsuţă mică şi umilă, unde o mamă bătrână îşi seca privirile, cercând să scruteze până departe zarea nemiloasă, care-i răpise fiul.

Răstignirea omului, pe care îl păzea împreună cu tovarăşii lui de arme, i se păruse o mare nedreptate. In ochii cestui simplu, o viaţă de om preţuia infinit mai mult decât satisfacerea gustului unei mulţimi înebunite; iar viaţa celui răstignit, care până 'n clipa morţii nu lăsase să treacă în graiul lui blând nici un cuvânt de ură sau de învinuire, viaţa acestui om cu virtuţi de zeu, preţuia mai mult decât a întregii gloate însetate de sânge, mai mult chiar decât a întregii omeniri! Se gândi cu milă la sărmana *mamă*, la cernita Maria, care îi urmase până în vârful calvarului şi care îngenunchiase sfârşită la picioarele fiului ei.

Picături calde de laorămi începuseră să alunece dealungul obrajilor tineri, îndurerându-le expresia. Tovarăşii adormiseră fără teamă de a călca ordinele. Păzeau doar un mort şi, ştiau şi ei ca toată lumea, că morţii nu mai au nevoie de pază!

Din ochii centurionului picurau mereu lacrimi triste ca şi gândurile ce-i zburau toate spre mama bătrână şi iubitoare cu care simţia că-şi împleteşte lacrimile de-alungul zărilor, peste câmpiile triste şi nemărginite ca veşnicia şi peste valurile mărilor albastre, în care nu se pot îneca toate dorurile.

Trântit pe spate, privia cerul înceţoşat de bruma uşoară, în care îi înotau ochii. Şi acolo, departe, o mamă privia acelaş cer rece şi nemilos, şi aici aproape, de bună seamă în preajma mormântulu, o altă mamă, frântă de jale, îl priveşte uimită, cum îşi întinde seninul lui liniştit şi, cum nu s'a cutremurat din temelii şi nu s'a prăvălit din înălţimi, ca să înăbuşe monstruoasa fără-de-lege!

Un cocoş îndepărtat sparse liniştea încremenită a firii, vestind apropierea miezului nopţii şi amintind recenta lepădare a lui Petre. Din grădina măslinilor venea o blândă adiere grea de parfumuri, care resfiră câteva ore de păr, ce-i căzuseră peste frunte. Casca, pusă lângă el, lumina ca o a doua lună, care s'ar fi coborît pe pământ.

Deodată o linişte imensă învălui întreaga fire. Cele mai uşoare svonuri încetară şi tot cuprinsul încremeni ca în aşteptarea unei înfricoşătoare minuni.

Centurionul, uimit de solemnitatea aceasta, mai impresionantă chiar decât vestirea apariţiei Cezarului, vru să se ridice, dar nu putu. Simţea un fel de amorţeală ciudată, iar voinţa nu mai era stăpână pe corpul lui, devenit un simplu înveliş de lut. Mintea, goală de orice gânduri, aştepta aiurită minunea, care nu mai el singur avea s'o vadă, fiindcă numai el singur din cetatea aceea orbită de ură, *ştia să iubească*.

Un întuneric de nepătruns se coborî peste pământ, şi singur tânărul soldat putu să zărească ridicându-se din mormânt, un sul de lumină mai strălucitor decât soarele, în care părea că pluteşte forma albă a celui răstignit.

Centurionul fu nevoit să închidă ochii orbit. Când îi deschise după o clipă, luna îi zâmbea blând ca şi mai înainte, svonurile prinseră iar grai şi din înălţimile nebănuite ale văzduhului, se auzeau trâmbiţa de aur, care glorificau Invierea. Tânărul soldat se ridică repede şi se apropie de mormânt. Piatra era puţin dată la o parte, iar mormântul era gol. Se frecă la ochi crezând că visează şi din nou cercetă cu ochi lacomi fundul negru şi gol al mormântului, ca să afle *adevărul*.

— A înviat Isus! strigă el tare ca scos din minţi. Tovarăşii lui se întoarseră pe partea cealaltă, iar unul, mai puţin somnoros, lăsă să-i scape printre dinţi:

— Ai băut cam mult aseară, nu e de mirare să aiurezi! Centurionul se lăsă jos şi îşi sprijini capul înfierbântat de lespedea rece a mormântului. Gândurile îi deveni limpezi şi liniştite ca ale unui copil obosit, care vrea să doarmă. Când păşi pragul împărăţiei visurilor, î se păru că un suflu uşor îi mângâe fruntea şi o voce caldă îi şopteşte blând :

— „A înviat Isus!

Zările adormite începură a prinde o viaţă. Luna se învineţise de ciudă că se apropie zorile. O geană de lumină caldă deschidea sfioasă porţile îndepărtate ale răsăritului. Noaptea se risipea leneşă ducând în cutele mantiei ei îndoliate sfântul mister, care în curând avea să spargă întunericul şi să iasă la lumina vie a adevărului.

Peste cetatea păcătoşită şi robită somnului, înfricoşetoarea taină trecuse nesimţită. Plutind sus deasupra neamului lui Israel, care răstignise pe urmaşul lui David, se îndepărtase ca o mare pasăre de lumină spre ţărmuri mai rodnice, în care sămânţa adevărului a prins şi a încolţit din belşug.

Minunea sfintei Invieri, de care s'a îndoit tovarăşii Centurionului şi un întreg neam întunecat de ură, o preaslăvesc în pragul fiecărei primăveri creştinii de pretutindeni şi se închină smeriţi în faţa ei.

Pentru a crede nu trebue a cerceta.

Insuşi marele Invăţător a zis: *„Fericiţi cei ce n'au văzut şi au crezut!"*

AIDA VRIONI

A APARUT
PAIAJENUL
comedie în trei acte
de A. de HERZ
Editura Librăriei „Universala" Alcalay Lei 30

Mişcarea culturală

„AMINTIRI", de IOAN SLAVICI

Este incontestabil că, dintre toate genurile literare, **Memoriile, Amintirile, Călătoriile şi Scrisorile** obţin, după roman, cel mai mare succes de librărie. Ele au, într'adevăr, o vădită superioritate asupra romanului, căci pe când acesta ne descrie personagii şi întâmplări mai mult închipuite decât reale şi potrivite după gradul de imaginaţie a autorului, Amintirile şi Memoriile, lucrând asupra realităţii însăş, ne zugrăvesc oameni ce au existat aievea, întâmplări cari s'au petrecut, pasiuni cari au sbuciumat cu adevărat sufletul acelor oameni.

Intre un roman, de pildă, care ne-ar povesti indirect, pe cale mai mult imaginară, peripeţiile unui războiu, şi diversele „Memorii" scrise zi cu zi asupra aceluiaş războiu de către persoane cari au luat parte activă în desfăşurarea lui, ori diversele „Amintiri" aşternute câţiva ani mai târziu asupra aceluiaş subiect, este neîndoios că acestea din urmă, dacă sunt exact descrise şi artistic redate se vor impune mai de grabă publicului cetitor, atât din punctul de vedere pur instructiv, cât şi, mai ales, din acela că eroii sunt oameni în carne şi în oase, iar faptele lor s'au petrecut cu adevărat, iar nu în mod imaginar ca în romane.

Şi cu toate acestea romanul continuă a fi preocuparea cea mai serioasă a scriitorilor noştri, ambiţiunea lor cea mai mare. Toţi vor să scrie romane, fără a avea însă de cele mai multe ori pregătirea cuvenită sub raportul imaginaţiei creatoare, a analizării stărilor sufleteşti şi a măsurei în toate. Şi aproape nimeni nu-şi dă osteneala să observe întâi ce se petrece în jurul lui, apoi să noteze ce a văzut şi ce a auzit, sau cel puţin ceeace crede că a văzut ori auzit, şi însfârşit să ne redea sub forme de memorii sau de amintiri rezultatul observaţiunilor şi celor auzite. Asemenea descrieri ale unor întâmplări

Ioan Slavici

adevărate, ar avea mai multă şansă de a dura decât efemerele opere de pură imaginaţie. Ce interesante ar fi ele pentru cunoaşterea oamenilor ori a frământărilor unei epoci !

* * *

D-l Slavici, care ne-a dat în tinereţe câteva nuvele bine scrise, iar acum la bătrâneţe romane cari nu-i vor supravieţui, ne oferă acuma, într'un volumaş de 186 pagini, tipărit la „Cultura Naţională" o serie de **Amintiri** despre Eminescu, Creangă, Caragiale şi Coşbuc, pe cari i-a cunoscut de aproape fiind un timp în directă atingere cu aceşti poeţi şi prozatori ai literaturei noastre.

In câteva capitole consacrate fiecăruia în parte, autorul, ajuns la vârsta când începi a-ţi întoarce privirile spre trecut, încearcă să ne povestească o parte a tinereţei sale, în legătură cu a lor, evenimentele trăite împreună cu ei, şi să ni-i prezinte aşa cum i-a cunoscut, cum i-a văzut şi înţeles.

Fireşte că prima condiţie cerută unui scriitor de amintiri este o scrupuloasă obiectivitate sau nepărtinire în aprecierea lucrurilor şi a oamenilor. D-lui Slavici desigur nimeni nu-i poate tăgădui această însuşire sufletească, care-l va călăuzi de altfel în tot cursul povestirii. O singură dată numai d-sa se va abate dela această obiectivitate, şi anume în **Prefaţă**.

Aci, vorbind de unele State puternice din Europa, le acuză că **„nu numai au asuprit şi despuiat lumi întregi pentru ca să se poată îmbuiba, ci mai ieri, alaltăieri au adus din Azia, din Africa, din America şi din Oceania mii şi mii de oameni nevinovaţi, ca să-şi pună 'n joc viaţa ajutându-le ca să se măcelărească"**. E, cum se vede, o aluzie transparentă la Englezi şi Francezi cari, în cursul războiului, au adus din colonii luptători coloraţi. La care aluzie s'ar putea răspunde că aceşti luptători exotici au venit de bună voie, — lucru de care m'am convins pe atunci eu-însumi în Marsilia, în convorbirile mele cu unii dintre ei. Dar i s'ar putea obiecta d-lui Slavici, de ce nu-l revoltă, cel puţin în acelaş grad, violarea Belgiei, şi toate acele invenţii diabolice ale Nemţilor, cari au prăpădit milioane de vieţi, tot aşa de nevinovate ?

* * *

Cu Eminescu a fost bun prietin d. Slavici, deşi în multe privinţi erau foarte deosebiţi unul de altul. Portretul pe care ni-l face despre dânsul, e foarte caracteristic. Ca om, Eminescu, era, ne spune d-sa, **„de o veselie copilăroasă, râdea cu toată inima, în cât ochii tuturora se îndreptau asupra lui; în clipa următoare se'ncrunta însă, se strâmba ori îşi întorcea capul cu dispreţ; cea mai mică contrazicere îl irita; muzica de cele mai multe ori îl supăra; şuerătura îl făcea să se cutremure; orice scânţăitură îl scotea din sărite"**. Ceeace va surprinde poate, Eminescu n'a fost de loc sentimental. Totul pornia la dânsul nu din sentiment, ci din convingere, din raţiune. Era neglijent în îmbrăcăminte, în toaletă, şi nu permitea cu săptămânile să i se deretice prin odaie. Abuza de cafelele pe cari şi le făcea singur la o maşină de spirt ce avea pe masă. Ii plăcea să doarmă mult, dar deseori petrecea nopţi întregi citind sau declamând.

In schimb, era înzestrat cu o cultură superioară. „Studia mereu şi nu era ramură de ştiinţă omenească, pe care nu ţinea s'o aprofundeze". Dar era lipsit de voinţă, desgustat de viaţă şi **plictisit**, cum zicea adesea ori, de sine însuş. „Toate îi se păreau spoială şi minciună şi mişelie şi nemernicie şi întreaga fiinţa-i se răzvrătia cînd vedea furioasa goană după averi şi după poziţiuni..." Deşi nesociabil, în „dispreţul lui faţă cu unii, era manifestarea iubirii către toţi".

* * *

D. Slavici, în capitolele următoare, îl urmăreşte pe Eminescu la Viena, unde audiază la diverse facultăţi, şi-şi petrece timpul citind, mai ales scrieri filozofice, şi cheltuindu-şi puţinul ce avea în cumpărarea de cărţi, pe cari le revindea după ce le citea pentru a cumpăra altele; apoi în clopotniţa mânăstirei Putna, unde se desbătea în timpul serbărei la mormântul lui Ştefan, chestiunea dacă unirea sufletească trebue să se facă după ce se va fi înfăptuit cea politică, sau vice versa; şi, în sfârşit, la Bucureşti , unde marele poet ne este prezentat în ultimele faze ale scurtei sale vieţi, ca redactor la ziarul „Timpul", ca meditator al scriitoarei **Mite Kremnitz**, şi în toiul boalei care avea să-l răpue. Toată expunerea este cât se poate de mişcătoare. „Imbolnăvindu-se, Eminescu a perdut credinţa în o apropiată înflorire naţională; acum era sătul de viaţă, pesimist în adevăratul înţeles al cuvântului".

Foarte interesant este capitolul **Eminescu şi Caragiale**, în care autorul vorbeşte de raporturile între aceşti doi scriitori aşa de deosebiţi ca temperament, ca personalitate şi ca mod de a concepe viaţa, dar aşa de asemănători prin cultul formei, felul de a scrie şi respectul expresiunii, al frazei. Ceea ce îi mai unea, era convingerea că societatea, în care trăiau, e alcătuită în mare parte din oameni nedemni, şi că mergem spre o destrămare sigură, dacă nu se va produce cât mai curând o reacţiune spre însănătoşire.

* * *

Apoi d. Slavici ne vorbeşte în două capitole despre **Creangă**, spunându-ne că „ceeace l'a ridicat printre marii noştri scriitori e sinceritatea şi iubirea de adevăr, cu care reproduce felul de a vorbi şi de a simţi al poporului...", dar că rar i-se întâmpla „să spue pe şleau ceeace gândea", deprins fiind a nu-şi da pe faţă gândurile decât în mod indirect, prin anecdote.

Iar, în alte patru capitole, ne aminteşte de **Coşbuc**, ca ziarist la **Tribuna**, angajat cu 60 fiorini pe lună „ca să scrie rubrica pieţei Sibiului" pentru unt, untură, fasole, porumb, ceapă, etc.; apoi la **Vatra** din Bucureşti, unde făcea „bucătăria" revistei şi „rubrica utilă". Poezia **Noi vrem pământ**, publicată în această revistă, a indignat într'atâta pe Maiorescu că a refuzat de a o mai primi. După d. Slavici, Coşbuc a fost „maiestru într'ale artei poetice"; la dânsul „desăvârşirea formei e covârşitoare", şi că, în ce priveşte technica scrisului, el este „mai presus de cât dânşii, adică decât Alecsandri şi Eminescu. Sub raportul acesta, „poate fi socotit drept cel mai de frunte dintre îndrumătorii noştri", în domeniul poeziei.

Insfârşit, într'un ultim capitol, d-sa se ocupă de **Caragiale**, a cărui activitate o analizează pe larg, şi despre care afirmă că numai posteritatea va putea aprecia „cât de mult a contribuit acest scriitor la ridicarea nivelului cultural şi moral al societăţii noastre."

* * *

O bună parte a **Amintirilor** este consacrată „Serbării dela Putna", organizată de autor, de Eminescu şi de alţii. Mărturisesc însă că partea aceasta nu mi s'a părut tocmai aşa clară, nu prea am înţeles dacă serbarea a avut loc sau a fost compromisă. De altfel, am mai constatat şi dese repeţiri, dela un capitol la altul, ale aceloraşi lucruri.

Abstracţie făcând de aceste mici cusururi, ca şi de unele „ardelenisme„ ale autorului, **Amintirile** d-lui Slavici sunt o carte plăcută la cetire şi de un deosebit interes pentru înţelegerea intimă a câtorva din marii noştri poeţi şi scriitori.

CONST. ŞĂINEANU

Rabi

Eli, Eli, lama sabachtani!...

Amurgu-aprinse pânza lui de jar
Şi cerul ca de sânge se'nroşise...
Murea un vis, — dar alte mii de vise
Năşteau vibrând de slavă şi de har

In ochii lui şi lacrima 'npietrise
Şi nici un geamăt n'a mai scos măcar,
— Nu plânge cel ce moare pe Calvar —
...Şi se 'nplinină toate cele scrise!...

Din freamătul ce-l îngânau măslinii
Plânsori şi rugi păreau că se desfac
Pe fruntea care-o 'nsângerase spinii,

Şi îngroziţi cu toţi de-odată tac
Când El şopti în stingerea luminii:
—„Să-i erţi tu Doamne, că nu ştiu ce fac !..."

FALTTIMA

Adeverul Literar şi Artistic

Preţul abonamentelor:

In ţară:
Lei 250·— pe timp de un an
„ 125·— „ „ „ 6 luni
„ 65·— „ „ „ 3 „

In străinătate:
Lei 500·— pe timp de un an
„ 250·— „ „ „ 6 luni
„ 130·— „ „ „ 3 „

Poemă

de LIVIU OPRIŞ

Când ai coborât din tren, era în amurg; se scuturau salcâmii cari umbreau peronul gării, şi locomotiva pufăia puternic gata din nou de plecare.

Te-am întrebat:

— Eşti obosită?

Mi-ai întins mâna şi mi-ai răspuns încet:

— Da. Dar nu de drum... de viaţă... Am venit să mă odihnesc lângă tine. Am lăsat în urmă ruine. Oameni ca păgânii mi-au zdrobit sufletul sub călcâiul lor. Eram singură. Vream un refugiu şi mi-am adus aminte de cuvintele tale. Speram că nu le-ai uitat.

— Pot fi uitate?

— Mi-ai spus: „Când ţi-e dor de linişte, vino în cuibul meu. Vei fi stăpână. Vom privi amurgurile, ne vom limpezi sufletul şi ne vom iubi...

Şi ai adăogat zâmbind mohorât:

— Am venit. Am venit să-mi limpezesc sufletul.

— Iţi mulţumesc.

Trenul plecă. Solitara gară de pe Bărăgan se linişti. Trăsura ne îmbrăţişă pe amândoi. Luminile amurgului ne mângâiau auriu. Un vânt de sud agita porumbişul uscat şi-i sfăşia frunzele. Sub cerul tomnatic, câmpul imens şi ruginit murea pe buzele zării, cu un limpede surâs crepuscular. Stâlpii de telefon păreau exclamaţii discrete ale singurătăţilor. Firele lor murmurau metalic ecouri din necunoscut.

Te-ai rezemat de mine şi ai închis ochii. Auziam tropotul regulat al cailor dela trăsură. Amurgul îţi pudră o clipă părul cu lumina lui rubinie, apoi se stinse. Aşi fi vrut să-ţi prind în mâini căpşorul tău buclat şi să-i pătrund întunecatele gânduri. Aş fi vrut să te întreb:

— Spune-mi ce taină îţi împăienjeneşte lumina ochilor?

Erai palidă. Sub vinişoarele albastre ale tâmplei se zbuciumau poate durerile de ieri. Nu ţi le-am tulburat. Viaţa te-a trimes învinsă lângă mine. Nu am vrut să-ţi răscolesc înfrângerile. Dar văzându-te învinsă mă înfioră iar povestea unei parfumate seri bucureştene.

Erai în faţa mea, în loja unui teatru, cu ochii mari, limpezi, netulburaţi încă de viaţă. Erai liberă şi erai mândră de libertatea ta. Un nebun scrise comedia tristă a unei iubiri; o comedie a celor ce nu se înţeleg niciodată şi totuş se iubesc, iar nişte actori o jucau risipindu-şi sufletul, ca să înţelegem bine, cât e de ciudată viaţa.

Când căzu cortina ultimului act, te-ai prins de braţul meu şi eu ducându-te încet spre casă, cutremurat de fiorul nopţii primăvăratice, ţi-am distrat sufletul cu o mărturisire. Era o noapte umedă, cu fluturări răsleţe de vânt cald. Felinarele electrice înşirate la distanţe egale pe marginea trotuarelor, păreau luminile indiscrete ale unei lumi moderne, ce nu poate să înţeleagă aroma răscolitoare şi caldă a sălbatecelor nopţi fără lumină. In miez de noapte erau nişte drumeţi întârziaţi. Un automobil se ivi la capătul străzii, cu farurile orbitoare. Se apropie repede şi trecu pe lângă noi ca un vârtej, aruncând o clipă risipa magică a unei lumini.

Te-am prin de mână. Te-am strâns puternic. Ai ridicat spre mine ochii întrebători şi eu ţi-am şoptit:

— Vino. Să-l oprim, să ne urcăm în el şi să ne ducă departe... departe....

Automobilul trecuse. M-ai întrebat mirată şi neînţelegătoare:

— Unde?

— Departe... departe...

Voiam să-ţi spun tot mirajul singurătăţilor. Aş fi vrut să te aduc aici în căsuţa mea aşezată pe marginea unui sat de pe Bărăgan, să stai o primăvară; să simţi în palpitarea nărilor tale fine toată mireasma întinderilor fără de sfârşit; să priveşti minunea salcâmilor înfloriţi şi să simţi când moare în geamuri stacojii ultimul zvon de amurg, că gândurile tale au limpeziciune şi sunet de cristal.

Dar nu ţi-am spus nimic. Tu nu ai înţeles chemarea nopţii primăvăratice, tu nu te-ai cutremurat. Iar eu uitasem comedia ce ne-o jucase cu un ceas înainte nişte actori, cari voiau să ne convingă cât de ciudat e bătrânul joc al vieţii.

In pragul porţii te-am lăsat. Nu ţi-am spus nici un cuvânt la plecare. O năvală păgână de senzaţii se zbuciuma în mine. Vântul cald şi aromatic vagabonda ştrengar pe străzi.

Am hoinărit până în zori să-mi obosesc sângele şi a doua zi am plecat fără să mă uit în urmă.

* * *

Trăsura ne legănă uşor.

Atunci, te chemasem când înfloresc salcâmii şi când adierile zărilor nemărginite răscolesc în maşina noastră omenească atâtea puternice şi noi resorturi de viaţă.

— Ascultă, ce ecouri triste are tropotul cailor, ascultă!... Fâlfâitul păsărilor călătoare e un discret adio al zilelor luminoase. De ce nu ai venit când înfloreau salcâmii?

— Nu ştiu... Am suferit mult...

— Vei uita.

— Da, vreau să uit.

— ...Şi te vei duce iar înapoi, şi vei căuta noui izbânzi în vălmăşagul orăşean.

— Nu, nu, nu... Rămân aici.

M'ai îmbrăţişat încrezătoare şi ţi-ai aninat pe umărul meu obrazul palid.

Se înserase când se opri trăsura pe marginea satului în faţa porţii mele. Zăvoarele grele căzură metalic în urma noastră. Câinii se gudurară bucuroşi. Bătrâna casă ne adăposti ca un prieten. In arman era linişte.

Târziu după masă, cu ochii împăienjăniţi de oboseală şi somn mi-ai întins mâna şi mi-ai spus încet:

— Noapte bună.

— Somn uşor.

De ce te-ai uitat mirată în ochii mei. Erai atât de obosită! Eu nu ştiu să vindec rănile vieţii. In urma ta s'a închis uşa. Am rămas singur cu tăcerea. Lampa palpita ca o inimă. Din sat se auziau hămăituri de câine. In depărtare undeva, un paznic speria singurătăţile strigând arare:

— Te văd! Te văd!

Am veghiat mult. De ce nu-mi venea somnul? Ar fi trebuit să fiu mulţumit. Doar erai lângă mine, ne despărţia o uşe neîncuiată şi te puteam stăpâni ca pe o pradă... Dar nu. Sufletele noastre au fost tăinuite şi bolnave. De ce-ai venit toamna când se scutură salcâmii?

* * *

Era o dimineaţă limpede şi rece. Când ai coborît treptele, în curte cădeau frunzele salcâmilor, bănuţi galbeni şi plăpânzi. Iţi decorau melancolia

Mi-ai zis:

— E bine aici la tine.

— Da, da....

— Nu mă crezi? Eşti rău. O, nu, am glumit. Eşti bun. Simt că aici în singurătăţile acestea, iubirea trebuie să crească sălbatică.

Am pornit tăcuţi pe-un drum de câmp. Mirişti ruginii susurau. Tufe de scaieţi cu dinţii galbeni râdeau aspru, loviţi de vânt. Un cal cu coama spulberată păştea. Te-ai strâns de braţul meu prea tare. Erai prea caldă.

Mi-ai şoptit:

De ce tremuri?

Nu ţi-am răspuns.

Cu glasul stins ai murmurat iar:

— Mi-e frică... Să mergem acasă.

— Nu. Vreau să simţi şi tu mireazma singurătăţilor şi a câmpiilor fără hotar. Aveai dreptate. Aici, iubirea creşte sălbatică. Pe câmpiile acestea, odinioară, pe vremea hoţilor de cai, femeile se furau, nu li se cerşia iubirea. Pe aici, când plângi, ori când îţi ţipi bucuria, zările sunt fără ecou. Pe aici, mai demult, viaţa era o glumă, zvârcolită cu dispreţ pentru o clipă de iubire... De iubire aspră, păgână, fără înţeles. Dorul era un sălbatec şi fapta era roaba lui... Dar ieşti palidă, ţi-e frică? Vrei să mergem acasă?

— Acum nu mai vreau. Te rog, să mai stăm.

— Nu ţi-e frică?

— Nu.

Bătea vântul toamnei prin mirişti ruginite. De ce m'ai strâns de braţ? Eram singuri pe drum. Tufele de scaieţi râdeau. Erai palidă şi caldă. Ce palidă erai! Eu nu am vrut. Iţi mărturisesc că nu am vrut. Dar ce puteam face? Iţi spusesem doar povestea dorului fără stăpân...

Când ne-am înapoiat, eu mergeam în urmă, ca un vinovat. Cerul se înnorase. Paşii tăi erau molatici. Nu ţi-am văzut ochii şi nu le-am putut citi lumina gândului. Norii grei şi vineţi ne apăsau. Miriştile susurau nepăsătoare. Ce voiai să-mi spui, ce voiai să-mi spui? Pe aici dorul creşte fără stăpân şi femeile se fură. Nu eram vinovat. Tufele de scaieţi râdeau cu dinţii galbeni, ca nişte satiri pe cari i-a îmbolnăvit toamna.

Odinioară nu aşi fi mers în urma ta ca un vinovat. Te-aşi fi luat în braţe puternice, aşi fi sărit cu tine pe calul acesta negru, cu coama bătută de vânt, şi te-aşi fi dus departe, peste miriştile ruginite ale câmpului, spre ţărmul vânăt al zării. In goana sălbatecă a calului, ne-ar fi biciuit vântul în faţă, ca să stâmpere în noi răscoala sângelui.

Când am intrat în casă începusă să plouă şi era frig. Am pus să aprindă focul.

Te-am întrebat aproape fără glas:

— Pleci?

Ai zâmbit mohorită:

— Nu.

— Mă iubeşti?

— Nu.

— Vreau să mă iubeşti.

— Nu pot.

— Atunci de ce nu pleci? Du-te, du-te...

— De aceia m'ai furat?

Braţele tale m'au înlănţuit. Buzele tale mi-au închis gura. Pe geamuri picura ploaia rece.

— Simţiam că mă iubeşti.

— Nu te iubesc. Eu am iubit odata. Acum pot fi numai furată. Vreau să mă stăpâneşti, vreau să uit în braţele tale....

Plângea ploaia în geamuri scuturând ultimile frunze de salcâm.

* * *

Am braţe puternice şi suflet tare.

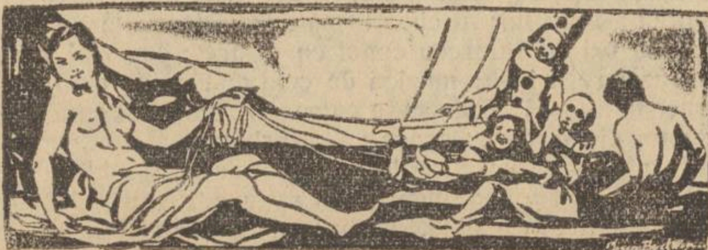
Fericirea nu m'a ucis, şi, când ai plecat, durerea nu m'a doborît.

Stam amândoi în fundul trăsurii. Câmpul tăcut se înneca în ploaie. De ce mi-ai făgăduit că revii?

Gara era pustie. Şeful gării trecu ursuz pe lângă noi. Şinele, sub stropii de ploaie, aveau străluciri reci. Trenul negru şi ud trebuia să intre în gară şi să te ducă...

De ce mi-ai făgăduit că revii?...

LIVIU OPRIŞ.

Naturalismul

II.

Unul dintre marii naturalişti, foarte conştient de programul artistic la alcătuirea căruia conlucrase, da unui elev sfatul: dacă vrei să descrii un foc în noapte, priveşte acest foc până când observi că nu mai seamănă cu nici un alt foc ce l-ai văzut. Impresia aceasta singulară e momentul rodnic al meşteşugului scriitorului naturalist. In sfatul maiestrului se precizează cu un exemplu pitoresc însuş principiul interior prin care există arta naturalistă. Naturalistul, ieşit din bibliotecă în mijlocul vieţii, şi din atelier în aerul proaspăt, iubeşte impresia singulară şi scapă de cliseu împrospătându-se veşnic la isvorul, ce nu-şi repetă nici o undă, al fenomenalităţii. Dacă artistul clasic, şi în cea mai mare parte şi romantic, aveau obiceiul să retuşeze singularul, ridicându-l pe un plan abstract, revărsându-l în matca tipicului rotunjit, naturalistul coboară iarăşi panta ce o suiseră cu avânt înaintaşii săi, fii ai altor stiluri de viaţă. Feenomenele împletite din aspecte acidentale, unice, colţuroase, cu lipsuri şi exagerări, fac împărăţia vastă în care se simte acasă naturalistul. In dragostea sa pentru fenomenul unic, surprindem, cred, chiar principalul moment stilistic al artei sale. Oroarea de metafizică şi alipirea la firesc a naturalistului sunt numai atitudini spirituale în faţa realităţii cari prin ele înşile încă nu pot dedetermina un stil. Acestor atitudini trebuie să le adăugăm patima consecventă pentru anumite „forme" ca să obţinem dorita definiţie a stilului naturalist. La clasici şi romantici patima stilistică se îndrepta spre forma tipică a lucrurilor (clasicii iubeau tipicul static, romanticii tipicul dinamic, cum am arătat altă dată); naturaliştii înclină spre forme individuale, unice, singulare. E adevărat că forme individuale poţi plăsmui şi pe un plan de pură imaginaţie (ce ne-ar putea împiedeca să ne închipuim deopildă un înger cu un negel pe nas, chior, şi cu o aripă scrântită ?), prin urmare esclusiv prin dragostea de forme individuale nu poţi caracteriza pe naturalist; dragostea aceasta a lui reprezintă de fapt numai un factor, dar nu singurul, în complexul său sufletesc. Faceţi însă amalgamul rar al acelor porniri, pe care le-am numit: oroarea de metafizică şi alipirea la firesc, şi limitaţi dragostea de forme individuale la lumea dată, la realitatea palpabilă,— şi aveţi în faţa voastră complect schiţat spiritul naturalist.

* * *

In loc de alte exemple un tablou de tinereţe al lui Courbet: „înmormântarea la Ornans" (1850). Din punctul de vedere al picturii clasice-romantice compoziţia acestui tablou, în care se înghesuesc vre-o câteva zeci de figuri, e inexistentă. Mulţimea de interesaţi şi de curioşi ce întovărăşeşte îngroparea e prinsă întâmplător. Ansamblul are un aspect accidental. Pictorul nu a aşezat personagiile în grupuri de o configuraţie matematic ritmată. Mişcările înşi-le n'au nimic patetic şi nu există nici sentimentul tragic care să-i unească pe toţi în asemănătoare gesturi teatrale, ierarhic distribuite după anumite nevoi de romantică geometrie în cadrul tabloului. Aproape fiecare din personagiile cari azistă la această prea obişnuită înmormântare, **stă întâmplător** acolo unde stă, şi fiecare se gândeşte la altceva: unul se uită plictisit la preotul care nu mai isprăveşte, altul întreabă lucruri de toate zilele pe vecin. Lângă groapă este şi un câine, care probabil adulmecă vânat depărtat în loc să urle, metafizic înfiorat, în faţa morţii. Toată mediocra şi banala psihologie a unui orăşel de provincie o citeşti în ochii acestei mulţimi pentru care moartea a devenit un ce cotidian, o realitate fără de nici un semn de întrebare în urma ei. Cu câteva decenii înainte Cain al lui Byron ucidea pe fratele său Avel, mânat de grozava şi chinuitoarea ispită metafizică de a cunoaşte moartea. Courbet îi răspunde ţărăneşte: iată ce e moartea: o groapă cu apă în fund, Styxul subteran al cimitirului de provincie. In marginea groapei un câne şi o mulţime indiferentă care asculta slujba mecanică a preotului. In ochii lor nu surprinzi nici un singur gând îndreptat dincolo de orizontul lucrurilor vizibile. In afară de aspectul în disordine al mulţimei, mă isbeşte în tablou masca fiecărui participant: aerul individual, unic şi totuşi obişnuit ce-l are fiecare, un individual minor, fără accente puternice, cum îl găseşti numai în natură. O femee se gândeşte la cloşca pe care a uitat-o în coteţ, vecina ei suspină de dureri de rinichi, crâşnicul mutilează textul cu superficialitate de bondar ritmal. Fiecare e el însuşi în măsura în care natura îi îngădue să fie.

* * *

La clasici şi romantici noţiunea de „adevăr" nu se acoperea cu aceea de „realitate". Realitatea era pentru ei lumea simţurilor, adevărul era lumea ideilor platonice, a esenţelor. Adevărul era ceeace realitatea ar trebui să fie. Omul ca realitate e o fiinţă multiplă, din pământ şi zgură. Omul ca adevăr se confundă cu menirea sa ideală. (Limbagiul obicinuit mai păstrează încă diferenţiarea clasică romantică între adevăr şi realitate. Se spune bunăoară „un adevărat om" în înţelesul de om ideal; un om mic de suflet nu e un „adevărat" om, deşi poate fi foarte „real", adică „existent"). Filozofii romantici nu simpatizau cu ştiinţele, fiindcă aceştia se interesau numai de „realitate", dar nu de „adevăruri", adică de noima lucrurilor. Naturaliştii şi-au luat sarcina să şteargă diferenţa între realitate şi adevăr. Pentru ei adevărul e realitatea. Adevărul e realitatea simţurilor. Ce trece dincolo de simţuri e după naturalişti pură poezie de concepţie, minciună a închipuirei. Adevărurile naturaliştilor nu au înfăţişarea idealizantă a adevărurilor romantice, ci înfăţişarea singulară, individualizată, a lucrurilor văzute cu ochii. Delacroix, romanticul, şi Ingres, clasicul întârziat, pictau —întâiu! eroi revoluţionari de-un patos ireal, al doilea figuri de un mit de linişte olimpică—fiindcă numai aceste personagii cu trăsături idealizate li se păreau „adevărate"; Courbet naturalistul pictează cioplitori de piatră cu înfăţişarea zdrenţuită şi cu obrajii brăzdaţi de soare şi de vânt, fiindcă numai aceste figuri i se par „adevărate"." Pentru clasic adevărul e ireal, pentru naturalist adevărul nu poate fi decât real. Cine avea dreptate? — In fond nici unii, nici ceilalţi, sau toţi deopotrivă. Căci problema se pune altfel. Pentru noi atât diferenţiarea celor două noţiuni (adevăr şi realitate) cât şi indentificarea lor sunt aparitii istorice, fenomene temporale în care se precipită anumite stiluri de viaţă. Pentru romanticul cu porniri patetice spre altă lume, decât cea a simţurilor, diferenţiarea adevărului de realitate era un proces de dialectică inevitabil, cum inevitabilă deveni identificarea acestor noţiuni pentru naturalistul cu oroare fiziologică de metafizică şi cu dragoste pătimaşă de materie. Discuţia nu se învârte în jurul unor axiome de neclintit ci în jurul unor simple afirmaţiuni în cari se întrupează anumite atitudini de viaţă şi dragostea de anumite forme stilistice. Adevărat e ceeace iubeşti.

LUCIAN BLAGA

Simfonia Muncii

Din plugul care 'njunghie al ţarinelor sân,
Din unda mătăsoasă a lanului de fân,

Din holdele de aur, de soare şi de grâu,
Din valuri de porumburi curgând în verde râu.
Din sapă, din lopată, din coase şi din seceri,
Din câmpeneşti petreceri,
Din rusticul pământ,
Se 'mbină, se frământă, sburând pe-aripi de vânt
Spre a cerului vecie,
In note luminoase, a muncei simfonie.

Ciocanul plin de fală
Isbeşte 'n nicovală
Prin roiu de scăpărări :
Maşina obosită răsuflă greu pe nări:
Prin foale mari suspină
Plamânul de uzină
Cu respirări fierbinţi.

Prin ţăncănit de dinţi
Zâmbesc mii de rotiţe,
Când flacăra 'n şuviţe,
Râzând, prin aer sboară.
A muncei simfonie
Pe coşuri se strecoară
Ţâşnind, săgeata vie,
Spre a soarelui domnie.

In craniana cuşcă, în tainele divine,
Un zumzet de albine
Zideşte în tăcere
Palatele de miere,
In fiece cămară
Punând gândirea rară;
Parfum de primăvară
In stupi de cugetare,
Aripi de fremătare
Pe prăzile solare.
Imbină în surdină
Subtila simfonie a muncei creatoare.

Din câmpuri, din uzine, din stupi de cugetare
Se 'naltă imnul muncei din zări în înserare,
Ritmând cu a lui scandare pământul care 'n cale
Il poartă în ecouri prin spaţiile-astrale.

D. KARNABATT

A apărut
LECTURA No. 10
MATILDA SERAO:
Scânteia sub cenuşe
- Două nuvele de fină psichologie feminină -
Trad. de D. NANU
Numai 3 lei.—32 pagini mari
La toţi chioşcarii şi librarii
Abonaţi-vă la „LECTURA", dela orice număr.

Pentru d-nii Avocati şi Magistraţi
A apărut
„PANDECTELE SĂPTĂMÂNALE"
REVISTĂ DE JURISPRUDENŢĂ
IN GENUL PUBLICAŢIUNEI „DALLOZ HEBDOMADAIRE"
SUB CONDUCEREA D-LUI
C. HAMANGIU
CONSILIER LA ÎNALTA CURTE DE CASAŢIE
CU CONCURSUL REDACTORILOR PANDECTELOR ROMÂNE
Primi-Redactori: G. ALEXIANU, doctor în drept, avocat şi PETRE POPESCU, Prim-Preşedinte de Tribunal, Grefier la Curtea de Casaţie
Apare în fiecare Duminecă, publicând cele mai recente şi mai importante jurisprudente, însoţite de scurte note de trimitere la precedentele jurisprudenţiale.
LA TOŢI LIBRARII ŞI CHIOŞCARII. — LEI 20 EXEMPLARUL

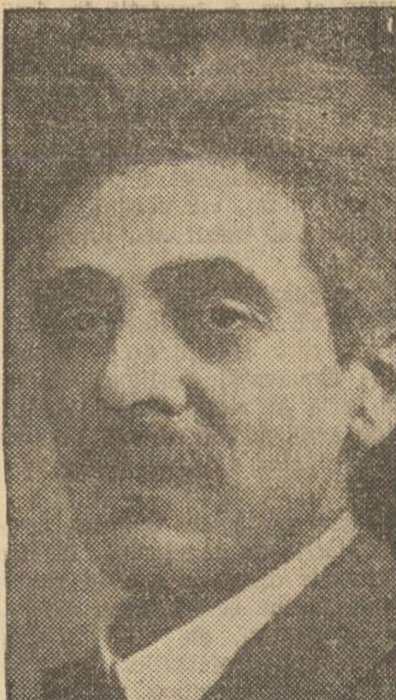
PURGO
BAYER

CARŢI ŞI REVISTE

V. DEMETRIUS: „FECIOARELE"
— POEZII —
„Universala" Alcalai & Co., Bucureşti

D. V. Demetrius este un scriitor fecund. Incepându-şi activitatea-i literară în vremea când se punea un deosebit accent pe cultul formei, scrisul d-sale cunoaşte mai întâi succesul în privinţa aceasta. Versul şi fraza, sunt cizelate cu măestrie. Ca realizare artistică, incontestabil că proza este superioară versurilor. Ne gândim la omenescul din „Păcatul Rabinului", la tragicul întunecat din „Dragoste neimpărtăşită", atât de expresiv şi atât de aproape de vigoarea celuilalt virtuos al prozei, — d. Liviu Rebreanu (din „Golanii"), — la „Cântăreaţa" şi „Vagabondul".

Cu o putere de realizare mai mult fragmentară, poezia d-lui V. Demetrius a cunoscut, pe vremuri, succesul cu volumul „Sonete" şi „Canarul Mizantropului", premiat în 1916 de Academie; în noul volum de versuri autorul îşi ac-

V. Demetrius

centuiază talentul în poezia de pură descripţie, adeseori cu interiorizări reuşite, dar se opreşte — după cum vom vedea şi la poezia de concepţie. In cele din categoria întâi se remarcă prin plasticitate bucata *„In pădure"*, cea mai bună şi mai unitară, în acest gen, din întreg volumul:

Fiecare frunză are umbra ei, —
Fluture ce cade negru, mort, de-avalma
Cu noianu 'n codru.... Linişte de stei.

Sus în creştet, frunza işi 'ntinde palma
Să i-o umple focul soarelui cu mei.

De pe-atâtea ramuri, umbrele, de turn,
Tăinuesc, ca noaptea, firul de cărare
Petrecut prin codrul trist şi taciturn...

Intre două sânuri de pământ, pitit,
Un bordei adastă, poate se desfată,
Sub lumina albă ce l'a năpădit,
Lunecând pe coama de gorun spumată.
Singur şi sălbatec ca un troglodit.

Linişte profundă, ca de mii de ani!
Cânte cucul, mierla, toace gheonoaia, —
Vântul doarme 'n plasa marilor tufani.

Cine ştie unde, cade molcom ploaia!

Restul aduce multe elemente de poezie. „Barza" sau „Hambarul" — o altă poezie care s'ar putea cita întreagă —, „Pomii" sau „Noaptea, arar", „Groparul" — toate aduc numai realizări parţiale: sunt strofe închiegate minunat şi de o plasticitate rară. Exemplele vorbesc prin sine. Din: „Barza".

Intr'un picior, pe-o casă, atipită,
Ca un fachir hipnotizat de haos,
Cu gându 'n nesfârşirea aurită,
Visează barza în deplin repaos.

Din „Hambarul":

Tot satul: colibe de lut,
Fântâni şi pometuri şi grâne,
Sub clopotul cerului mut
Şi azi, ca şi eri, ca şi mâne.

Din „Pomii":

Ca într'un stupar neostenit, viaţa
Munceşte, toarnă vechiul ei tipar;
Grădina bea—prin muguri—dimineaţa,
Şi mlade verzi pe creştete-i răsar.

. . . .

Şi s'ar părea că doarme toropită
Viaţa sub căldura lui Florar,
Când seva din străfunduri e sorbită
Şi-aleargă 'n svârcolire de ţipar....

Din „Groparul":

Acum e seară, vrednicul gropar
E mulţumit de sarcina 'mplinită;
Zâmbeşte gropii lui, ca un brutar
Ce-a mântuit cuptorul său de pită....

O singură poezie de concepţie înaltă în tot volumul, este aceea care se intitulează „Inceputul suferinţei". Impărţită în două părţi bine distincte, poezia sugerează două, sau dacă vreţi mai multe idei. Mai unitară, şi prin energie şi prin efect artistic, este prima parte, a cărei ideie este una singură: puterea păcatului, a instinctului. Goniţi din rai, Adam şi Eva se găsesc deodată în mijlocul uraganului năvalnic:

Şi se lasă pe codru o noapte tot mai deasă,
Tremurătoare Eva şi 'ncremenit bărbatul,
Işi aşteptau pieirea, în lumea neinţeleasă,
Şi plini de remuşcare işi blestemau păcatul.

Dar natura se linişteşte, noaptea cade mai neagră şi mai tăcută; cei dintâi oameni înfipţi cu picioarele în argilă, îşi spulberă teama. Şi păcatul triumfă:

...Stătu grabita ploaie.
O noapte 'ntunecoasă îşi limpezi tăcerea
In sunetul de picuri, din foae peste foae
Alunecând, — şi pacea işi 'ntronă puterea.

Iar singurii pe lume, bărbatul şi femeia,
Şi goi, şi strânşi în braţe, în linişte, simţiră
Că'n carnea lor fierbinte tot nu s'a stins scânteia
Aprinsă de Satana, — şi iar păcătuiră!

Până aci este poezia; a doua parte a poemei aduce revolta lui Adam, din care reţinem:

De nu-mi dădeai pe Eva, m'ai fi creiat zadarnic!

Este şi o repeţire şi sugerarea a mai multe idei deodată. Ceeace nu mai este o unitate. De aceea, cu voia poetului, îi socotim numai bucata primă ca o poezie adevărată.

Nu insistăm asupra valoarei literare a volumului: citatele date sunt caracteristice. Şi prin acestea — deşi puţine la număr — recunoaştem în d. Demetrius un poet de talent, dar numai prin acestea.

CONST. RĂULEŢ: „POEZII"
Editura literară a Casei Şcoalelor, Bucucreşti 1925

Poezia d-lui C. Răuleţ, aşa cum o vedem din volumul acesta, manifestă — pe alocuri — o originalitate sufletească de umlte ori imaginativă, dar în genere retorică şi cu oarecare sonoritate. Exemplele pot fi numeroase:

Femeea minte 'ntotdeauna
Din ochi, din gură, din mişcări
De-aproape sau din depărtări—
Şi toate sunt precum e una.

sau:

Nu ştiu ce voia Nebunul, cine-a fost şi 'n care parte;
Dar mi-aduc aminte bine că nebunul a cântat;
Ce-i păsa că 'n clipa-aceea nimeni nu l-a ascultat,
Când gândirea lui şi ochii-i pribegeau, în zări, departe?

Nu aci stă însă poezia d-lui C. Răuleţ; sunt în volum câteva bucăţi remarcabile prin energie şi inspiraţie fecundă. In „Oul roşu" sau în „Intunerec" imaginea se nuanţează limpede şi vioiu. „In gară" trăeşte şi prin elementul descriptiv şi prin imagine.

Cei ce se duc şi-aceia care vin
Parcă şoptesc o neinţeleasă limbă
Şi sunt uimiţi că simt acelaş chin!
Pământu-i dojeneşte fiindcă-l schimbă;
Iar şueratul trenului e-un spin...

Poetul isbuteşte în poezia de notaţie atunci când întrebuinţează imaginea viguroasă şi proaspătă, sau când uzează, pur şi simplu, de descripţie. In temele sentimentale poetul rămâne departe de realizare. Volumul, lipsit din cauza aceasta de unitate, se valorifică numai prin bucăţile amintite.

RITMUL VREMII (Aprilie). Cel mai bogat număr de până acuma al revistei, adună la un loc o sumă de articole preţioase şi foarte multă cronică măruntă. Un articol de polemică al d-lui *Mihail Dragomirescu* intitulat „Autoritatea critică" se ridică — cu bună dreptate — contra acelora cari, neavând cum să coboare *opera*, judecând-o pe ea în ea însăşi, încearcă totuşi s'o facă prin defăimarea *omului*.

Din articolul d-lui *Pompiliu Constantinescu* despre „Mihail Eminescu" scoatem următoarea sobră caracterizare, ce năzueşte să fixeze personalitatea poetului în cadrul marei poezii europene:

„Prin Eminescu, literatura română a făcut cea mai mare cucerire în panteonul uman. Sensibilitatea l-a situat în marea familie a liricilor veacului al XIX-lea. Aici a adus cu sine cea mai armonică închipuire şi cea mai adâncă oglindă a umanităţii. Byron e un egoist, cu o imaginaţie uriaşe; Musset e un retor languros; Leopardi un personalist desnădăjduit; Lamartine e plângător şi sentimental; Vigny un stoic împietrit de suferinţă; — Eminescu, prin închipuirea cea mai colorată, prin adâncul turburător al simţirii ce pătrunde, melodioasă, până 'n substratul metafisic al existenţei şi prin ţările luminoase ale cugetării, resfrânge durerea universală şi zădărnicia vieţii şi cântă voluptatea iubirii nefericite. In pragul veacului al XX-lea, Eminescu e mărturia mândră a sensibilităţii române în faţa literaturii universale"...

Tot de o asemenea însemnătate este caracterizarea d lui *George Dumitrescu* asupra lui Duiliu Zamfirescu, ca romancier:

„Aristocrat olimpian şi de o rară fineţe, Duiliu Zamfirescu n'a fost înţeles decât de prea puţini şi numai relativ. Gustul publicului nostru nu era pentru el. Câteva verdicte critice umblau prin aer, anonimii le prindeau îndată cu o iscusită înlesnire şi atâtea buze repetau apoi opinii ce nu erau ale lor şi de care nu erau convinse prin operă. Simplitate, sobrietate şi firesc sânt insuşirile lui, sânt insuşiri de veşnicie. Publicul a voit cu totul altceva. E încă prea romantic şi de suprafaţă: vrea să plângă sau să se entuziasmeze. Extremele îl captivează prea uşor. O operă mai cumpănită nu-l atrage, îl oboseşte şi nu-l dă emoţiunea violentă după care este însetat. Numai rafinaţii — nu rafinaţii întru decadenţă — l-au iubit pe Duiliu Zamfirescu. Romancierul idilic şi patetic, psiholog intuitiv ce nu disecă prin laboratoare, e o glorie pentru literatura noastră. Cine a redat atât de concentrat, până la el, o viaţă atât de românească şi, totuşi atât de generală, ca în seria romanelor comăneştene? Fraza lui fermecătoare, curăţată ca de sgură de cuvintele zadarnice, precizează bine atitudinea, sculptează gestul şi iluminează— cât în zeci de pagini de migală analitică — procese sufleteşti subtile..."

Versurile originale publică d-nii *Mihail Steriade* (Pământ) şi *Ion Gane* (Dimineaţă pe câmp); proză d-ra *Elena Vellescu* (Tablou din lumea lacrimilor) şi *A. Negulescu* (Azi coborâm culmile). Traducerile sunt semnate: *Gr. Sălceanu*, Elefanţii, după Leconte de Lisle şi *D. Murăraşu*, Către Venus, din Lucreţiu. Despre talentul de traducător al d-lui Murăraşu nu insistăm. Cititorii l l'au apreciat şi din traducerile publicate în coloanele noastre. Dăm mai departe un fragment din invocarea zeiţei Venus:

Mumă a celor ce sunt din străbunul Enea mlădiţe,
Tu ce 'nflori de plăceri fără seamăn pe zei şi pe oameni.
Venus, prea bună, sub bolta pe care alunecă stele
Viaţă împrăştii în mări purtătoare de nävi şi în câmpuri
Pline de roade: prin tine ce-i viu zămislire-şi primeşte
Şi pe pământ ajungând se răsfaţă 'n lumina de soare;
O, prea mărită, de tine fug vânturi şi nori se destramă
Când tu soseşti; pentru tine pământul măestru aşterne
Flori miresmate şi ţie-ţi surâd ale mării întinderi,
Iar împăcatele ceruri scânteie 'n potopul de raze.

Mai mult decât interesant articolul d-lui *Const. Georgiade:* „Adnotaţiunile lui T. Maiorescu pe marginea unei cărţi a d-lui Brătescu-Voineşti". L'am ruga să continue şi să arate şi adnotaţiunile făcute pe marginea volumelor d-lui Sadoveanu şi Lovinescu.

* * *

ŢARA DE JOS (Februarie-Mart) revista pe care o mână de cărturari o menţin pururea vie publică în acest no. o „Baladă" de *Const. Gorum*, din care scoatem strofa:

Miros de busuioc şi mere
Bunica 'n brâu cu rosmarin:
Azi creşte muşchiul prin unghere
Şi ploaia cade în suspin...

şi amintirile d-lui Al. Lascarov-Moldovanu: *„Pe urmele lui Vlahuţă"*, în care figura poetului e evocată cu pietate:

...„Trecem la divanul de sub scara care duce sus, la odaia de lucru... Peste tot: *Grigorescu*, lumina lui clară, diafană...

„Şi poetul care ne spune, arătându-ne divanul:

— „Iacă, aici stăteam cu Carageale şi cu Delavrancea..." şi surâde vag, privind un tablou cu zare străfundă, albă...

— „Stăteam aici... şi ne cetea Caragiale sau Delavrancea... Nu ştii cum cetea Caragiale!! E!.. mare actor... Şi fumam..."

„Zicând aşa, duse mâna la tabachere şi-şi făcu o ţigară.

— „Acuma, Caragiale s'a dus... Vine numai Delavrancea, — dar nu mai e ca atunci..."

„In norii de fum cenuşiu-albicios, ochii blajini ai poetului, ne surâdeau nefăţărit, cu prietenie..

„Văzurăm apoi „masa lui Caragiale": o masă mică de brad, cu o puzderie de inscripţii pe ea, având deasupra, proteguitor, un cristal gros. Caragiale în una din acele „eşiri" ale lui, se hotărî să scrie la „masa mea de brad". Se duse în hală, cumpără cu 4 lei o masă şi o aduse acasă. Puse călimara pe ea şi vru să scrie. Mizericordie divină!... Călimara se rostogoli şi pătă masa. De îndată, Caragiale scrise dedesupt: *„Aşa se'ntâmplă când ai o meserie murdară"*. Venind într'o zi Vlahuţă la el, adăogă dedesupt: *„Nu e murdară meseria celui care scoate diamantul din noroi.."* Pe urmă veni pictorul Vermont (sau Verona, — nu ţin minte) şi din pata de cerneală făcu părul unui minunat cap de expresie... Veniră apoi toţi scriitorii noştri şi-şi lăsară acolo, pe masa aceasta, devenită celebră, câte-o cugetare...

„Văzând şi eu că unele „cugetări" nu erau decât numai nişte „pete", am cerut voe poetului şi-am scris o epigramă dedicată „mesei lui Caragiale". Am scris:

EPIGRAMA
„Mesei lui Caragiale..."

Unii, — cu-a lor „pată"
Te-au iluminat;
Alţii, c'o „lumină"
Numai te-au pătat!..

„Poetul surâdea prin norul de fum de ţigară...

„Aceea a fost cea din urmă dată când am văzut pe poet acasă la el..."

Un foarte interesant articol semnează d. Barbu Solacolu: „Regionalismul cultural". In rest: articole, proză şi versuri de G. Tutoveanu, I. Gr. Oprişan, N. N. Vasiliu, Ion Paloda şi N. N. Manolescu. Cronicele abundente.

* * *

ROMA (Martie). Dintr'un articol al d-lui profesor *Ramiro Ortiz*, intitulat „Intoarcerea lui Leopardi" relevăm această caracterizare a artei clasice, după scriitorul spaniol Azorin: „Ce este un autor clasic? Un autor clasic este un reflex al sensibilităţii noastre moderne. Paradoxul îşi are explicaţia sa. Un autor clasic nu va fi *nimic*, adică nu va fi *clasic*, dacă nu ne răsfrânge sensibilitatea. In clasici nu ne vedem decât pe noi înşine. De aceea clasicii evoluiază: evoluiază după cum se schimbă şi evoluiază sensibilitatea generaţiilor ce se succed. Consecinţa logică a definiţiei de mai sus: *un autor clasic este un autor pe cale de perpetuă formaţiune*. Operile clasice nu le-au scris autorii lor: le scriu fără întrerupere urmaşii. Nu Cervantes a scris *Don Quijote*, nici Garcilaso *Eglogele*, nici Quevedo *Visele*. Don Quijote, Eglogele, Visele le-au scris treptat-treptat felurîţii oameni cari, prin veacuri, au văzut răsfrângându-se în aceste opere sensibilatatea lor contimporană. Cu cât se pretează mai mult la această substituire de sensibilitate, cu atât mai vitală este opera clasicilor. *Don Quijote* este fără îndoială cea mai vitală dintre operile clasice spaniole şi una dintre cele mai mari capo-d'opere ale literaturii universale. Ei bine, cum a fost văzut Don Quijote în secolul al XVII-lea, abia eşit de sub teasc, şi cum a fost văzut mai târziu, în sec. XVIII de englezi şi, mai târziu iarăşi, în sec. XIX de romanticii germani. Şi în sfârşit, acuma, cum îl simţim noi...?"

Fiecare vârstă — spune cu atâta dreptate d. Ramiro Ortiz — simte nevoia unei *revizuiri de valori* pentru a-şi afirma individualitatea şi a se contrapune celei precedente; şi de-o neîntreruptă revizuire de valori au nevoie în primul rând autorii clasici, cari sunt *nemuritori* şi *universali* mai ales pentru că sunt *multipli* şi unei singure generaţii nu-i relevează decât o parte minimă din taina lor de artă şi de viaţă.

GEORGE BAICULESCU

PAGINI ALESE

Inceputul Suferinţei
de V. Demetrius

Când s'au oprit din fugă, trudiţi, se înserase
Adam privi pământul mirat că vrea să-l poarte!
In inima lui nouă, ca trăznetul intrase,
Cu spaima alungării, nelămurita moarte!

Ca pe-un desiş subţire, el străbătu pădurea
Şi umbrele cu ochii; dar nu-şi zări duşmanul.
Venia, vuind năpraznic, desprins de pe aiurea,
Ca un puhoi pe munte, năvalnic: uraganul!

N'avea coloare, formă, puterea uriaşe;
Vuia, izbia orbeşte şi fără contenire!
Făcuse cerul negru şi scund; iar drept ispaşe
Smulgea, frângea din arbori, — căta pe om în fire.

Cu palmele pe sânii mariţi, svâcnind de fugă,
Se aşezase Eva, sfârşită, spăimântată,
Pe-un cedru frânt, în ţărnă culcat, — şi prima rugă
Sbură, fără cuvinte, spre bolta 'ntunecată.

Şi se lăsa pe codru o noapte tot mai deasă;
Tremurătoare Eva şi 'ncremenit bărbatul,
Işi aşteptau peirea, în lumea ne 'nleţeasă,
Şi plini de remuşcare îşi blestemau păcatul.

Copacii toţi, în scâncet, întreagă frunzătura,
Se frământau în chinuri, urlând de suferinţă:
Cei doi credeau că încă îi urmăreşte ura,
Ca Iehovah îi mustră şi aspru-i ameninţă.

Femeia se lipise, cu sânul ei fierbinte,
Ca de un trunchi, de trupul bărbatului puternic.
Ea tot avea un razim, un mergător 'nainte
Şi, pricină-a greşelii, i se 'nchina cucernic.

Adam, pătruns de grije, dar gol de 'nchipuire
Sinistră, — nu văzuse nici barem ofilirea
Unei cicori, în raiul scăldat de înflorire! —
Simţi că-i arde capul, că-i încoltea: gândirea!!

„Nici binele cu care mă deprinsese raiul;
„Nici spaimele de-acuma nu le-am râvnit vreodată!
„Tu, Doamne, mi-ai dat trupul, auz şi văz şi graiul,
„Smulgându-mă din lumea cu mine frământată.

„Puteam să calc în tină şi să n'o simt; eu însu-mi
„Şi glod cleios şi plantă şi vânt şi strop de rouă.
„Ce foc i-acum în ochi-mi! Şi nu îl stinge plânsu-mi!
„Ce sânt aceste toate simţiri ciudate, nouă?"

Un clocot lung şi 'n urmă-i un trosnet scurt ce scapă
Spărgând, surpând de parcă vrea lumea s'o fărame;
Un ropot des, de-asupra, pe frunze, — stropi de apă:
Ploua! Fricoasă, Eva gemu adânc: „Adame!"

Adam îşi rupse negrul zăbranic de gândire,
Bărbat pe dată gata să apere, să lupte,
Pe tatăl lui să-l farme în pumni, cu învrăjbire,
Pentru plăpânda-i soaţă, cu glesne mici şi supte.

Se frământau copacii, vuia cumplit pădurea
Cu mille-i de glasuri, iar cerul, fără milă,
Vărsa potop! Perechea privia ca într'aiurea
Şi asculta 'n picioare, înfiptă în argilă.

Dar totul are-un capăt! Stătu grăbita ploaie.
O noapte 'ntunecoasă îşi limpezi tăcerea
In sunetul de picuri, din foaie peste foaie
Alunecând, şi pacea îşi întronă puterea.

Iar singurii pe lume, bărbatul şi femeia,
Şi goi, şi strânşi în braţe, în linişte, simţiră
Că 'n carnea lor fierbinte tot nu s'a stins scânteia
Aprinsă de Satana, şi iar păcătuiră.

INTUNERICUL

Intuneric, întuneric, noapte adâncă, noapte lungă.
Simt o sete nesfârşită să te strâng cu drag la piept!
O, de-ai şti... De-o veşnicie te iubesc şi te aştept.
Vino, vino, întuneric şi durerile mi-alungă!

Unde eşti? O lume mândră, pocăită ţi se-nchină;
Chiar duşmanii cei mai aprigi sînt învinşi de-acuma, iată,
Se unesc şi ei la gândul de revoltă-ncătuşată,
Care plânge, care geme: „Nu ne trebuie lumină!".

Vino, dulce noapte-adâncă, fă un semn şi-ntreaga fire
Iţi va da, din nou, domnia peste vecinica ta ţară;
Iar lumina—fudulie şi nebună şi barbară—
Se va prăbuşi din tronul câştigat prin amăgire!

Ce-a făcut de-atâta vreme de când e încoronată?
Să ne spue! Apărut-a suferinţele s'aline?
De-a venit să ne deschidă ochii,—afle dela tine
C'ar fi fost cu mult mai bine să nu vie nici odată!

Vino, vino, întuneric, şi durerile mi-alungă!
O, de-ai şti... De-o veşnicie te iubesc şi te aştept.
Simt o sete nesfârşită să te strâng cu drag la piept,
Intuneric, întuneric, noapte-adâncă, noapte lungă!

OUL ROŞU

Trec umbre, au straele nouă, dar feţele-atâta de şterse
Că par nişte schiţe pe pânză mânjite cu var şi cenuşe;
Din prag văd, prin ceaţă, convoiul cum trece sinistru-n cătuşe
Pe drumul pe care, de veacuri, ca astăzi de atâtea-ori merse
Dar astăzi el duce pe umeri povară de puşti şi cartuşe.

Şi în atmosfera greoaie, încinsă de foc şi de jale,
In care doar tunul vorbeşte şi mort e pe buze cuvântul,
Spre seară, arare, când face din plânsu-i amarnic şi vântul,
Când noaptea îşi lasă, sfioasă, pe vârfuri perdelele sale,
Aud cum îşi ronţăe Moartea enormul ou roşu: Pământul.

C. RĂULEŢ

INSEMNĂRI

O Inițiativă necesară

De multe ori, publicul cititor s'a plâns și împotriva scumpetei cărților și împotriva zăbavei cu care ajung cărțile in orașele de provincie. La plângerile cititorilor, s'au adăugat protestele autorilor, care pretind că volumele lor și-ar găsi o mai largă desfacere dacă ar fi puse, cu mai multă grije, la indemâna cititorilor.

Intreaga problemă a crizei, prin care trece azi literatura, s'a invârtit in jurul uneia și aceleași probleme: problema desfacerii cărții. Căci, in adevăr, ar fi cel puțin ciudat ca in România intregită să nu se desfacă in medie de cât 5.000 exemplare dintr'un volum, adică tot atâta cât se desfăcea in vechiul regat. Dacă astăzi, intr'o țară mărită cu o populație dornică de cunoștinți noui și folositoare, un autor vinde tot atâtea cărți ca și eri, când populația României era o treime din cât este astăzi — faptul acesta și trist și ingrijitor — se datorește celor două cauze, pe care le-am amintit mai sus, și pe care le-au indicat de atâtea ori și cititorii și autorii: 1) scumpetea cărții; 2) neorânduiala desfacerii cărții.

„Adevărul" și „Dimineața" *care totdeauna au fost preocupate de problema răspândirii literaturii in massele largi ale poporului, — au incercat și de astădată să vină atât in ajutorul publicului cititor, cât și in ajutorul scriitorilor români. După ce a organizat „premiul literar al Dimineții", după ce a inceput publicarea in foiletoane a unei intregi serii de romane originale; după ce a intemeiat „Biblioteca Dimineața" și publicația periodică „Lectura", — „Adevărul" și „Dimineața", doritoare de a-și continua opera inceputâ, a căutat să asigure cititorilor un nou avantagiu: mijlocul rapid de a-și procura cărțile și procedeul simplu de a le ieftini.*

Print: un aranjament cu editura „Cultura Națională", *orice cititor și abonat al „Dimineții", „Adevărului" și „Adevărului Literar"* va avea repede și ieftin *cartea pe care o dorește. In fiecare zi* „Dimineața" *și* „Adevărul" *și in fiecare săptămână* „Adevărul Literar" *vor purta un bon, numit* bonul cărții.

5 bonuri consecutive dau dreptul la o reducere de 10%
10 „ „ „ „ „ „ „ 15%
20 „ „ „ „ „ „ „ 20%

Abonații au dreptul pe baza chitanței de abonament și in cursul abonamentului la o reducere de 25%.

Pentru simplificarea intregei operații, cititorii vor trimite bonurile in plic, iar costul comenzilor prin mandat postal direct pe adresa editurii „Cultura Națională", str. Paris No. 1, București, după care vor primi, in decurs de câte-va zile, franco, cărțile cerute. La trimiterile cu ramburs, rabatele se micșorează cu 5%, costul cheltuelilor de expediere și ramburs.

In No. acesta cititorii găsesc primul Bon al cărții.

Ida Kiss

In literatura maghiară *Ida Kiss* este una dintre puținele scriitoare cari au putut să-și câștige un loc însemnat. A inceput să publice in anul 1920, iar acum, după cinci ani abia, se bucură de un renume, am putea zice precoce, fiindcă scriitoarea numără numai 23 de ani.

Primele lucrări i-au apărut în revista maghiară de după războiu „Napkelet" dela Cluj, ce apărea sub conducerea celor mai autorizate pene maghiare din Ardeal. Paál Arpad și Kajar Imre. A publicat mai in toate revistele maghiare din Ardeal, Budapesta și America. Pretutindeni a fost recunoscută și primită ca un talent de o deosebită originalitate în literatura maghiară.

In anul 1922 i-a apărut romanul „Shami", o operă scrisă admirabil, însă nu un roman de valoare propriu zisă. Cu toate acestea romanul a fost comentat cu mult sgomot. In majoritate criticii le-au considerat ca o operă originală și de mare valoare artistică. Printre aceștia amintim pe Ignotus Rakosi Ienö, cei mai autorizați critici și scriitori unguri actuali.

Cea mai insemnată activitate a desfășurat'o Ida Kiss în 1923 și 1924, când și-a cucerit într'adevăr locul în literatura maghiară, reușind să inlăture pe toți adversarii critici și literari. A scris două piese de teatru primite cu bucurie de teatrele din Budapesta, iar de curând i-a apărut la Budapesta un volum de nuvele întitulat „La coptul spicelor".

Ida Kiss e originară din Oradea-Mare. In ultimii ani a locuit la Budapesta, însă in anul acesta s'a stabilit iarăși la Oradea Mare și a început să invețe românește pentru a putea cunoaște mai de aproape literatura românească.

Ida Kiss scrie mai mult nuvele și schițe; mai ales excelează in schițe. Descrie natura cu un adevărat farmec și tratează mai mult subiecte istorice. Stilul său concis, fin, de multe ori bizare, in cele mai multe cazuri e imposibil de redat complect in traducere. Cele două traduceri pe cari le publicăm, nu reușesc să ne dea o ideie complectă despre scriitoarea maghiară. Vom publica în curând altele mai reprezentative și chiar o nuvelă scrisă anume pentru „Adevărul literar" după cum ne-a promis scriitoarea.

In literatura maghiară ea nu se poate asemăna cu nimeni. Iși are personalitatea sa aparte, un stil nou și subiecte necercetate, iar critica o consideră ca pe cea mai talentată nuvelistă modernă.

Un poet american

Un critic englez Edward Garnett semnalează americanilor talentul compatriotului lor Robert Frost. Fiul unui gazetar din San-Francisco, face în copilărie slujba de curier.

După moartea tatălui său este pus într'un colegiu la Darmuth, fondat pentru Indieni și, ne spune biograful său, Frost duce viața de Indian. La vârsta de 15 ani el scria versuri. Nu se împăca la școală și pleacă să-și câștige singur pâinea zilnică. Intră într'o uzină, se face apoi cismar, gazetar și învățător. După ce se însoară se gândește că ar fi bine să-și complecteze cunoștințele academice și se inscrie la Harvard. Dar nu termină studiile; se retrage la țară unde își cumpără o fermă.

Dela 1900 la 1905 lucrează pământul ca fermier și scrie o serie de poeme cari îi fac reputație. Se cultivă singur și intră ca profesor de engleză la Pinkrton Academy, unde se distinge în așa chip încât după scurt timp este chemat la Plymuth (New-Hampshire) ca profesor de psihologie.

Frost vinde ferma și se mută cu toată familia în Anglia. De la primul volum este apreciat de critica engleză. Pe la 1915 apare din nou în America, unde se apucă iar de cultura pământului. După al doilea și al treilea volum ajunge celebru în Anglia ca și în America

Frost are un deosebit sensualism poetic, care ajunge până la extaz, reușind să comunice intotdeauna cititorului o puternică emoție în fața unui peisaj.

Matilda Serao

Opera literară a acestei femei, de o reputație mondială, e una din podoabele literaturii moderne italiene.

Născută in Grecia, Matilda Serao a trăit cel mai multi ani ai vieții in Neapole. A condus impreună cu soțul ei, diferite ziare, fundate de ei (Corriere di Roma, Mattino, Giorno, etc.). Dela 1880 incoace a publicat numeroase romane și nuvele, multe din ele adevărate capodopere literare. Citâm: *Leggende napolitane, Cuore infirmo, Piccole anime, Addio Amor, Le Paese di Cuccagna* (cel mai valoros roman al ei), *Nel Paese di Gesu, etc.*

Mathilde Serao

Analiza minuțioasă a pasiunilor, tablouri emoționante din viața celor umili, scene pitorești și pline de culoare, din Neapole, iată laturile in care răușește mai minunat acest talent — feminin într'adevăr, dar totuși viguros și plin de viață

Poemele Inchisorei

In revoluția din Germania, după războiul mondial, poeții au luat parte intr'o largă măsură ca factori militanți în toate frământările sociale din această epocă.

Poetul Ernest Toller s'a născut la 1893, într'un centru evreesc din Bromberg; o regiune mai mult poloneza decât germană. Din tinerețe ajunge un fanatic partizan al mișcării muncitorești, și mai târziu un apostol al bolșevismului german.

Cu tenul său cătrănit, cu pomeții ieșiți, cu ochii negri febrili, cu părul mare, semăna cu'n metis din America de Sud suferind de malarie.

Intră în războiul din 1914, dar este reformat din armată în 1916, din cauza unei boli de nervi. Fată cu pricinele și mersul războiului, Toller ajunge la revoltă pe față și la un marxim intregral. La Berlin se unește cu Eisner și ia o parte activă la greva generală din Ianuarie 1918. Când izbucnește revoluția germană, Toller era bolnav la pat. Convalescent încă aleargă la Munich, unde Kurt Eisner proclamase Republica.

Cu toate că nu fusese nici odată lucrător, este ales vice-președinte al comitetului executiv al uvrierilor revoluționari. După moartea lui Eisner ajunge președintele partidului socialist independent din Bavaria.

Poetul organizează apărarea sovietică și ajunge fără voia lui comandantul șef al trupelor armatei care apără Dachau în potriva trupelor albe.

In April 1919 situația este desperată, și când trupele de mercenari ale generalului von Moehl intră în Munich, Toller fuge și stă câtva timp ascuns. Este descoperit și arestat în Iunie 1919; judecat sufere o condamnare de cinci ani inchisoare de fortăreață.

Poetul și dramaturgul profită de răgazul ce i l'a dat viața de celulă. Lucrează o serie de poeme și piese de teatru.

In toate scrierile Toller face apologia revoluției; el o dorește, o vrea, o cheamă dar mereu îi condamnă excesele. Aceasta este, zice Got, însăși drama vieței lui Toller: contradicția de care sufere între intenție și creație, între contemplație și acțiune.

Ultima sa dramă, Hinkemann, este istoria unui rănit în războiu, o epavă de plâns, abandonat de nevasta care își alege pe unul din amicii lui. Piesa a provocat scandal, și un deputat socialist Zoller, a cerut Dietei din Saxa să interzică această tragedie „care constitue o rușine pentru civilizație și o desonoare pentru nația germană".

Toller în anii de inchisoare a scris bucăți de valoare. **„Poemele inchisorei"** sunt comparate de Romain Rolland cu poeziile lui Schiller.

Nopțile in închisoare și **Cartea rândunelelor** sunt bucăți de o mare valoare artistică. Forța și dragostea care sunt puse în descripțiile acestei lupte a celor mici și slabi uniți împotriva celui puternic, aduc o notă nouă, profundă și simbolică în opera lui Ernest Toller.

Suderman

Herman Suderman s'a născut la 1857 în Matziken (Prusia orientală) unde și-a petrecut mai toată tinerețea. Tatul său era un berar sărac și împovărat de-o numeroasă familie. Tânărul Herman a cunoscut multe zile de mizerie cât a făcut ucenicie într'o farmacie. Dar a reușit să termine liceul intrând la universitate. La Tilsit se înscrie într'o societate studențească unde obiceiul duelului era în floare. Să hrănește prost dar bea multă bere și face exercitii toată ziua pentru a ajunge un bun duelist — căci așa erau moravurile in țara aceea unde ca să ajungi ceva în erarhia funcționărească trebuia să te distingi ca un bun student duelist.

Membru militant al unei societăți de studenți duelişti, cari se închinau la codul semi-feudal pe baza cărui erau organizate asemenea societăți, totuș Suderman, care avea în fond principii democratice, ajunge după câțiva ani la Berlin să adere la partidul Social-Democrat. E drept că după vreo zece ani a fost nietzscheean.

Impins de ambiția de a cuceri Berlinul, Suderman a dus și aci zile de mizerie. Un om de litere Hopfen și un mare financiar Neumann se interesează de soarta lui. Numai când ajunge invățător într'o familie bogată, Suderman poate să mănânce bine în fiecare zi, și numai atunci se pune serios pe lucru.

La treizeci de ani era celebru. Romanul său **Frau Sorge** a avut un succes strălucit și s'a tradus mai în toate limbele.

După doi ani, el se relevă ca un mare autor dramatic. Sub influența școalei realiste franceze se ridică și în Germania o critică aspră înpotriva romantismului și a unei arte factice și convenționale răspândite de generația precedentă.

Mușcătorul critic Oscar Blumenthal, pe care Berlinezii îl numeau **„Oscar sancvinarul"** intemeează Lessing Theater. Prima piesă **„Onoarea"**, a tânărului autor Suderman, se dă pe scena acestui teatru și obține un mare succes. Urmează apoi **„Sfârșitul Sodomei"** care e o crudă satiră a moravurilor berlineze. In **„Socrate revoluționarul"** redă conflictul intre două generații: bătrânii idealiști și fiii lor materialiști. Piesa provoacă scandal.

La 1913 piesa **„Leipzig"** a fost interzisă după stăruința exkronprințului care a găsit că această piesă este un atentat la majestatea imperiului. Pe timpul războiului mondial Suderman semnă — se zice că întocmi — cunoscutul manifest al intelectualilor germani.

După ce a trecut furtuna s'a pus iar pe lucru. A scos pe rând trei piese, care formează o trilogie a războiului: **„Epoca sfântă"** (ridicarea întregei națiuni pentru războiu, entusiasmul și avântul din 1914). **„Sacrificiul"** (torturele, suferința și îndoelele din 1917). **„Strigătul de primejdie"** (drama finală: întoarcerea invinșilor la căminurile devastate, iubirea dispărută în timpul celor cinci ani de separație, ideile revoluționare stăpâne pe toate mintile, Germania gata să se prăbusească). Această trilogie este o viguroasă, sinceră și pasionată operă dramatică, o sursă prețioasă de informații luminoase asupra adevăratului spirit al Germaniei in cursul celor trei perioade ale războiului.

Literatura revoluțiilor

In general, cei ce scriu în timpul unei revoluții, scriu despre revoluție, după cum scriitori de războiu scriu despre războiu.

Este mult mai interesantă însă, pentru istoriograful evoluției sufletului colectiv omenesc — ale cărui etape sunt marcate de literatură — să găsească lucrări literare în afară de preocupările zilnice, desfătușate de povara formidabilelor evenimente în mijlocul cărora au fost create dar care totuși să reflecteze starea de spirit a epocii.

O astfel de lucrare a fost recent descoperită în Franța de către editorul Girard, care o retipărește în „Biblioteca romantică". Lucrarea este semnată Pivert, intitulată „Aldomen ou le bonheur dans l'obscurité", și a fost scrisă, probabil, în anul III al Marei Revoluții Franceze, adică prin 1795.

Cine e acest Pierre? D. André Monglond, care a prefațat cartea o atribue lui Senancour, sub cuvânt că numele patronimic al lui Senancour era Pinert, ceeace este perfect exact.

Impotriva acestei presupuneri d. Seillére în „Journal des Débats" ridică un argument, din viață intimă a lui Senancour, care a fost foarte nenorocit în căsătorie, astfel că nu putea fi autorul unei cărți sentimentale, care nu constitue decât o naivă și mișcătoare pledoarie pentru căsătoriile din inclinații.

„Aldomen" este prima lucrare literară, în care se exteriorizează sentimentul romantic al tineretului, care câteva decenii mai târziu, trebuia să deslănțuie minunata eflorescență a romantismului în literatura franceză.

Romantismul acesta, care a venit la o reacțiune după epoca sălbatecă a măcelurilor teroarei, îmbracă încă forme naive în cartea cetățeanului Pivert. — Se simte totuși în paginile ei, acea nevoie de suferință sufletească, pentru care Byron și Lamartine, au scris pagini atât de minunate și care mai târziu, a căpătat numele generic de „mal du siécle".

Sase săptămâni in Franța. – Studii si Călătorii

Pentru a inlesni străinilor cunoașterea mai complectă a țărei și a poporului francez, s'a organizat pentru prima dată, pe timpul vacanței de vară 1925, un curs complect cu privire la studiul civilizației franceze. Acest curs va dura șase săptămâni și va fi împărțit în două perioade:

Dela 11 Iulie la 9 August, adică pe timp de patru săptămâni, un curs preparatoriu continuând în fiecare dimineață: o oră de phonetică dată de Directorul Institutului de Phonetică al Universităței din Paris, — o lecție de două ore de limba franceză, exerciții practice (lectură, gramatică, conversație, compunere) împărțite în mici grupuri de auditori; după masă, vor avea loc alternativ, conferințe asupra Franței din trecut sau plimbări interesante prin Paris.

Dela 9 la 23 August, o serie de cursuri superioare, ținute de către profesorii cei mai iluștri de la Sorbona și Facultatea de Drept, care are ca scop să expună în 36 de conferințe (toate dimineața) marile chestiuni actuale de literatură, politică, artă și viață economică în Franța de după războiu. După amiază, continuarea plimbărilor acompaniate prin capitală pentru a vizita și a cunoaște Parisul din zilele noastre.

Pe timpul celor șase săptămâni la Paris, în fiecare Sâmbătă excursiuni de sfârșit de săptămână, în fiecare Duminecă, voiajuri în diferite orașe de artă și amintiri vor întrerupe într'un mod plăcut cursul sever, al studiilor. In fine, dela 23 la 31 August, un voiaj în grupuri puțin numeroase sub conducerea profesorilor, va plimba pe auditori în una din frumoasele regiuni ale Franței, Est, Sud sau West, după alegere. Organizația voiajurilor universitare poate chiar să se ocupe de drumul fiecărui student, dus și întors din țară la Paris.

Direcția cursurilor, o are un funcționar al Universităței din Paris, d. *Henri Goy,* directorului Biroului de Informațiuni Științifice (Sorbonne-Paris) care e cunoscut de către universitarii străini pentru interesanta organizație ce a dat-o cursurilor de civilizație franceză. Românii cari vor dori să beneficieze de aceste noui cursuri vor trebui deci să se adreseze direct d-sale și să ceară informațiuni mai detaliate.

MARUNTE;

— A apărut fascicola I (vol. II) din revista *„Grai și suflet"* condusă de d. profesor *Ovid Densușianu* cu următorul interesant sumar: *Ovid Densușianu,* Semantism anterior despărțirei dialectelor române; *I. Papahagi,* Cercetări în munții apuseni; *I. Bacinschi,* Probleme sinctactice; *I. A. Candrea,* Texte meglenite; *Ovid Densușianu,* Păstoritul la Bascii din Soule. Este cea mai bine scrisă revistă de filologie și folklor.

— Al doilea număr din *Revue Juive* aduce colaborarea d-lor: Waldo Franck, Louis Missignon, Freud, André Spire și Henri Franck.

— Teatrul „Regina Maria" va mai înregistra pe scena sa, trei premiere ale companiei Bulandra-Manolescu-Storin: „Domnul dela ora 5" de Weber și Hennequin; tot în cursul acestei stagiuni se va mai juca: „Povestea lupului" de Molnar și „Fructul verde" de Régis Gignaux.

— Autorii dramatici, membri ai societății „A. D. R." sunt rugați a trimite, cel mai târziu până la 1 Mai, colaborarea lor la Calendarul autorilor dramatici, care va apare la 1 Septembrie 1925.

— A apărut revista *„la Roumanie nouvelle"* de sub direcția d-lui I. Th. Florescu, cu colaborarea, în primul No. a d-lor: Vespasian Pella și Traian Lalescu.

— Romanul *„Adam și Eva"* de *Liviu Rebreanu,* care a fost publicat în foiletonul ziarului „Adevărul" va apare, peste câteva zile, în volum, în editura „Cartea Românească".

— D-l *I. Petrovici,* colaboratorul nostru, a fost numit decan al Facultății de Litere de pe lângă Universitatea din Iași.

— Au apărut următoarele volume în colecția „Probleme și idei" de sub direcțiunea d-lui A. A. Luca: *Mihail Eminescu:* Probleme și analize filozofice, manuscrise descoperite și comentate de Octav Minar; *Imm. Kant:* Religia în limitele Rațiunii, cu un studiu introductiv de C. Rădulescu-Motru; *Henri Bergson:* Sufletul și corpul, cu un studiu de M. Djuvara, conferențiar la universitate; *Jean Jaurès:* Pagini alese, cu studii asupra autorului, de G. Brandes și Romain Rolland; *Ossip Lourié:* Sociologii ruși: Herzen, Kropotkin, Bakunin, Kowalewsky, Lavrov, Novicow; *Romain Rolland:* Umilă viață eroică (pagini alese), cu un studiu de Stephan Zweig; *Prof. dr. Gh. Marinescu:* Problema bătrâneții; *Henri Poincaré:* Morala și știința; *Anatole France:* Gânduri și lumină; *I. R. Macdonald:* Spre socialism; *Ernst Haeckel:* Nemurirea sufletului, cu un studiu asupra autorului de prof. dr. Gr. Antipa; *Emile Boutroux:* Esența religiei.

A apărut No. 10 din *„Lectura, — Floarea literaturilor străine"* cu două admirabile nuvele psicologice: *„Scânteia sub cenușe"* și *„Pierzanie",* — de marea scriitoare italiană Matilda Serao.

Tot ce privește redacția „Adeverului Literar" (manuscrise, corespondență, cărți și reviste) se trimite pe adresa d-lui A. de HERZ.

Adeverul DIMINEATA
BONUL CĂRȚII

ANUL VI. — No. 229

5 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
10 LEI EX. IN STRAINATATE

Duminică, 26 Aprilie 1925

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Originea lui Alecsandri

de H. SANIELEVICI

Criticul ultra-șovinist Ilarie Chendi a susținut odinioadă cu hotărîre, că bardul dela Mircești era de origine evreiască. In a sa voluminoasă și conștiincioasă biografie a poetului, bibliotecarul Academiei, N. Zaharia, înclină mai de grabă să confirme decât să infirme asertiunea lui Chendi. Am avut curiozitatea de a lua în cercetare toate datele și faptele strânse de Zaharia, fiindcă am o deosebită încredere — de ce n'ași spune-o? — și în obiectivitatea mea, pe care nici o idee preconcepută n'o poate turbura, și în darul cu totul special de a interpreta fapte, câștigat prin mulți ani de muncă științifică. Străduința de a extrage, prin judecată dialectică, adevărul conținut în date răslețe, m'a pasionat în totdeauna.

Mi s'a părut că și 'n cazul de față, faptele mărturisese mai mult decât s'a crezut până acum.

„S'a susținut cu toată seriozitatea de către unii, că după tată poetul ar fi evreu. Ba pe vremuri a circulat și un cântec evreesc, în care dânsul era ridiculizat și înfățișat ca atare. De oarece această afirmare s'a făcut din nou nu mai departe decât în anul 1904, este de trebuință să ne ocupăm de ea mai aproape. Inainte de unirea principatelor și pe timpul când a fost vorba de candidatura lui Vasile Alecsandri la tronul de Domnitor al Moldovei, mai ales din această cauză dânsul și-a creat unele dușmănii. O manifestare a lor a fost scornirea că este de origine evreu. Iar pentru ca ea să devie și mai acreditată, s'a făcut și cântecul de care vorbirăm, care a fost mult timp cântat prin Moldova".

Sute de oameni politici și-au creat la noi dușmănii, nici unuia însă nu i s'a scornit din senin că este evreu și dacă vre-unuia i s'ar scorni *pe nedrept* așa ceva, el ar găsi chip să dovedească cu acte ori cu mărturii falsitatea asertiunii. *Printr'o bizară coincidență (?) însă, marele poet n'a putut da despre bunicul lui nici o lămurire, necum să prezinte vre-un act oficial.*

„In 1879 M. A. Canini, într'o scriere polemică, face următoarea afirmare, fără însă a o dovedi prin nimic: „cel mai distins dintre poeții români în viață, Alecsandri, este de origină evreiască, fiul lui Isaac Alecsandri din Triest". In anul 1892, C. Sion susține acelaşi lucru, făcând următoarea genealogie a poetului: *„Alecsandri.* Două neamuri. Cel adevărat este *grec moldovenit,* au rămas în Basarabia, din care mai cunoscut este șatrarul Iordache; iar acei din Moldova, deși sânt mari și bogați, *dar nu sânt nici adevărat Alecsandri, nici Moldoveni. Au fost un Mihalachi Botezatu, jidov din târgul boilor din Iași, frate cu Cerbu Ochincariu,* care au trăit pe vremea Domniei lui Ioan Vodă Sturdza; acel Mihalache Botezatu au fost stolnic la Sf. Spiridon, s'au însurat *și au luat o soră a șatrarului Alecsandri și au făcut mai multe fete și un fecior,* pe Vasile Mihail, care au fost slugă în casă la logofătul Iorgu Ghica; *în urmă când Ghica au fost ispravnic la Bacău, pe la 1814, l-au făcut logofăt și atunci s'au și însurat cu Elenca fata pitarului Dimitrache Cozoni de la Ocnă și și-au luat porecla de Alecsandri de pe măsa.* La 1818, făcându-se stăpânul său Ghica vornic de aprozi, l-au rânduit sameș de vornicie și au mijlocit la domnul Calimachi de l-au boierit, făcându-l medelnicer. *La 821, în vremea enicerilor, fiind lipsă de scriitori în visterie, și eu fiind cu el cuscru, l-am chemat la Iași, de au intrat în visterie.* Atuncea după împărăteasca poruncă luându-se moșiile mănăstirilor grecești și ale tuturor grecilor în socoteala visteriei, pe Vasile Alecsandri l-au rânduit sameș veniturilor acelora, și au ținut sămeșie pân la 827, când s'au dat moșiile iarăși înapoi grecilor. Din sămeșia aceea, și *din tovărășiile ce avea cu cei mai mulți posesori* 1), au făcut mare stare, și au cumpărat moșia dela Mircești, dela postelnicul Andrei Milu, și au făcut case mari la Iași, s'au făcut și spătar, și apoi și sameș de visterie, pe care au ținut-o până la 1840. Pentru averea cea multă l-au tras aproape Mihai Vodă Sturza. îl avea deputat la obșteasca adunare și candidat la domnescul divan. L-au făcut postelnic mai în urmă și vornic mare și pe fiii săi, cel mai mare, Vasile, spătar, și cel mic, Iancu, ofițer și domnesc aghiotant, și au cumpărat moșia Foltești dela logofătul Lupu Balș, Pătrășcanii din ținutul Bacău și Moinești din ținutul Esii" (Sion C. -„Arhondologia Moldovei" Iași 1892 pag. 6—8).

Asupra acestor mărturisiri am de observat:

1) că Sion era specialist, adică avea întinse cunoștinți în materia pe care o tratează, că vor fi fiind în cartea lui și erori, cum afirmă d. Iorga, credem: se găsesc în opera oricărui specialist. Spusele lui Sion au deci o *mare greutate.*

2) *cu atât mai mult,* cu cât ne dă despre tatăl lui Alecsandri o mulțime de amănunte; iar despre bunicul poetului ne spune că se numea Mihalachi Botezatu și că era jidov din târgul boilor din Iași, frate cu Cerbu Ochincaru, care au trăit pân pe vremea domniei lui Ioan Vodă Sturza; că au fost stolnic la Sf. Spiridon, s'au însurat și au luat o soră a șatrarului Alecsandri". Aceste amănunte numai aparența invențiunii nu o au;

3) *cu atât mai mult,* cu cât Sion era rudă cu tatăl lui Alecsandri și la un moment dat l-a și sprijinit. Dacă Vasile Mihail ar fi fost fiu de boier, Sion ar fi știut-o;

4) *cu atât mai mult,* cu cât spusele lui Sion se potrivesc și cu informațiile date de poet d-lui Bengescu: că tatăl lui Vasile Mihail — adică bunicul petului — a avut două fete și un fecior; că feciorul a măritat surorile și s'a pus apoi sub protecția unui boier mare la Iași, care-l numi casier la Bender. *Notați că despre mătușele poetului s'a pierdut, în mod cu totul bizar; ori și ce urmă!!...* Nici poetul, nici vre-un alt membru al familiei (și erau doară boieri mari) nu le pomenește cu nici un cuvânt!.. Alecsandri spune d-lui Bengescu, că tatăl său le-a măritat, împărțindu-le toată averea părintească, dar nu spune *unde* și *cu cine,* și *nici cum se numeau!!...* Și—cum vom vedea mai departe — ar fi avut mare interes s'a spuie;

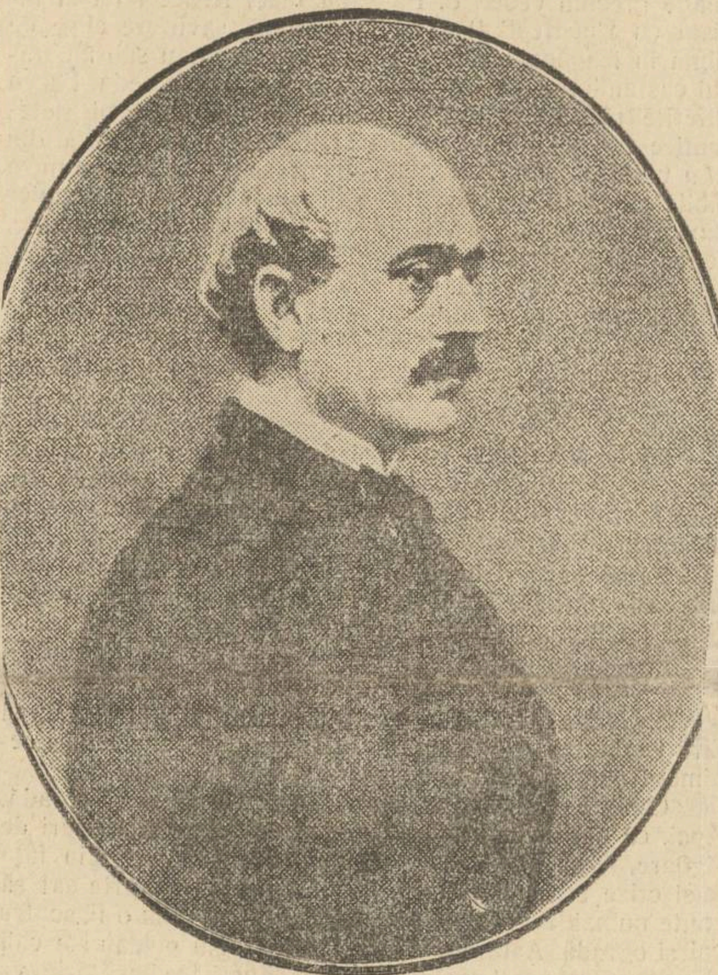
4) *atât mai mult,* cu cât spusele lui Sion concordă cu opinia generală cristalizată într'una cântec, *cu bizara lipsă de acte și mărturii,* și cu următoarele fapte:

„Lupta" din 8 Dec. 1891 a dat următoarea știre:

1) Teoreticianii noștri conservatori afirmă mereu, că sistemul de a exploata statul a fost introdus de burghezia liberală.. In realitate, se fura adravăn.

„O cauză de împărțeală între moștenitorii defunctului Brăniștеanu, pendinte înaintea tribunalului Iași, secția III-a aduce pe negândite o lumină mare asupra poetului V. Alecsandri. Poetul Alecsandri era unul din verii lui Brăniștеanu2) și dacă ar trăi, ar concura la succesiunea acestuia. *Din actele prezentate de părți se constată că bunicul lui Alecsandri era jidan, făinar în Botoșani și se numea Chir Alecsandri jidanul".* Domnul Nicolae Beldiceanu, profesor la Iași, ne asigură, că cântecul despre Alecsandri se cânta odată mult de lăutari. Sunt bătrâni în Iași ce știu spune cu siguranță, că tatăl lui Alecsandri nici că-și ascundea originea-i evreească".

Il. Chendi a susținut și el că Alecsandri era de origine evreească: *„De curând d. dr. Istrati îmi exprima mirarea că mai discut origina lui Alecsadnri și îmi atrase atenția asupra tabloului, reprodus anul trecut în „Literatura și arta română", tablou reprezentând pe V. Alecsandri cu cei doi fii ai săi și în cari trăsăturile semite în fizionomia tatălui sânt perfect păstrate";*

Vasile Alecsandri

5) „Chestia originei sale ne spune d. Zaharia — îl preocupa pe însuși poetul, după cum rezultă și din următoarele rânduri dintr'o scrisoare a sa, adresată lui Alex. Papadopol Calimach la 11 Februarie 1848".

„Sânt încântat că ai mai făcut descoperiri asupra familiei lui Alecsandri și aștept scrisoarea ta cu multă nerăbdare, ca să o publici în *Convorbiri.* Ee va fi pentru mine și ai mei un document de cel mai mare preț".

„Această scrisoare", zice d. N. Zaharia, „nu s'a publicat nici odată. Și nici nu cred să fi existat. *Familia poetului nu posedă nici un act prin care să se dovedească origina sa.* Această mărturisire categorică se află într'o scrisoare a doamnei Maria Bogdan, fiica lui Vasile Alecsandri, adresată din Iași d-lui Al. T. Dumitrescu la 20 Ianuarie 1905" (urmează scrisoarea).

„Cât timp", conchide d. Zaharia, *„nu se vor descoperi acte oficiale privitoare la aceasta, nu vom putea să afirmăm nimic sigur. Un lucru însă este cert și anume că nici după mamă (grecească) și nici după tată, poetul Alecsandri n'a fost român curat; după mamă, de loc; iar după tată, numai întrucât străbunica sa a fost romăncă".*

Sion însă ne spune că această străbunică era dintr'o familie de greci; moldoveniți, din Basarabia; *prin urmare: nici după străbunică.*

6) *Nespus de interesantă* este auto-biografia scrisă de poet în 1865 și aflată în păstrarea Academiei Române:

„Familia mea este originară din Veneția, în timpul când această republică era strălucită. Străbunul meu, om cu inimă îndrăsneață și cu spiritul cavaleresc, veni în Moldova și puse a lui spadă în serviciul țării, se căsători cu o romăncă și deveni obârșia familiei Alecsandri".

E pur și simplu delicios!... Regăsim aici fermecătoarea stilizare naivă a realității, care ne încântă în *Pasteluri* și 'n *Legende....* Fără voie îmi vine să adaug ca final:

Ține spada mea în dar
Brav marchize de Ronsard!..

Alecsandri își cunoștea așa de bine genealogia, încât știe că familia sa e originară din Veneția, de pe timpul când această republică era strălucită; știe anume că străbunul său avea inima îndrăzneață și spiritul cavaleresc; știe că acest străbun a venit în Moldova, a pus spada sa în serviciul țării, s'a căsătorit cu o romăncă și — o spune d-lui Bengescu — s'a stabilit întâi în Bârlad (pe vremea când Veneția era strălucită, adică prin secolul al 15-lea). *Nu știe însă nimic despre.. bunicul său; tată-său, mare vornic care a murit la 1855, când poetul avea 36 de ani nu i-a spus nici odată un singur cuvânt, — și nici despre surorile lui, adică despre mătușele poetului!...* Ce s'au făcut aceste mătușe? Alecsandri nu le-a văzut nici odată? N'a lăsat nici una din ele (bizară coincidență!) copil (că erau doar măritate), *veri cu poetul?...* De la cine a auzit casierul, negustorul de sare și administratorul de moșii, Vasile Mihail, legenda cu spada spusă de venețian în serviciul țării?...

Hotărît: e o taină la mijloc!..

S'auzim ce spune d. Iorga1).

„In apropierea anului 1821 se afla printre rândurile boerinașilor moldoveni ai unei vremi nouă, Vasile Alecsandri, frumos om, cu ochii bulbucați cu sprâncenele groase, cu barba mare răsfirată. Era fiul lui Mihail Alecsandri, zis *poate* Botezatu (Sion pare să aibă în orice caz mai mult temei să-l numească Botezatu, decât are d. Iorga, să-l numească Alecsandri. H. S.) pentru trecerea dela altă confesie creștină la ortodoxie *(în genere:* „Botezații" sunt de origină evreiască. H. S.); neamul era din părțile Bacăului, unde, în cursul vremilor s'au botezat destui unguri. Pe acolo avea moșii multe și mari Iorgu Ghica, boer de frunte, rudă de domn, cu multă trecere. El ajută lui Vasile, om harnic, priceput, mai ales la făcutul socotelilor, să se ridice în ranguri. Ocrotitul lui Ghica dela Bacău avu dintâi un post de sameș la Bender.

Alecsandri spune d-lui Bengescu, că familia lui s'a stabilit întâi IN BÂRLAD; că *deacolo* a plecat tatăl poetului la Iași, după ce și-a măritat surorile; că un boier din Iași l'a numit apoi casier la Bender, iar *dela Bender* Vasile Alecsandri, părintele poetului, *trecu la Tg.-Ocnei,* unde medelnicer și de acest șătrar?!...

Cum poate dar afirma distinsul istoric că „familia era din părțile Bacăului" și că *dela Bacău* l'a numit Ghica pe Vasile Mihail Sameș la Bender?... Cunoaște d-sa biografia lui Vasile Mihail mai bine decât o cunoștea fiul acestuia, poetul Alecsandri?... Pe ce se întemeiază? Sion consideră *Iașul* ca origina familiei și-l pune pe Vasile Mihail să vie din Iași la Bacău și să se însoare aici cu domnișoara Cozoni.

„Era la 1822 Păharnic — continuă d. Iorga — pe un timp când mai trăiau Medelnicerul Nicolae Alecsandri și șătrarul Iordache, care fusese arendaș al veniturilor târgului Moinești și avea pământuri în Basarabia".

Cum de n'a pomenit poetul niciodată nimic de acest medelnicer și de acest șătrar?!....

„Este sigur", zice d. N. Zaharia, „că atât în Moldova cât chiar și în Muntenia, au existat mai multe familii Alecsandri. Nu se știe însă dacă toate se 'nrudeau între ele; mai probabil este că *nu".*

Evident că nu — fiindcă altfel, Alecsandri (care avea atunci trei ani), ori i-ar mai fi apucat peste câți-va ani, ori ar fi aflat ceva despre ei dela tatăl său. *Pe vremea când i s'a scornit poetului cântecul cu pricina, tatăl său mai trăia încă și ar fi putut da lămuriri.* Dacă ar fi fost fiu de ungur botezat — cum presupune d. Iorga — ar fi spus-o, dat fiindcă după gustul timpului, originea ungurească era mai nobilă decât cea evreiască.

„Pe atunci s'a căsătorit el", continuă d. Iorga, „cu o fată din neamul Cozoni, alți casnici ai lui Iorgu Ghica — boerinași din aceleași părți ale Bacăului, de unde vin, prin acești ani 1820—1830, Ioan Comisul și Păharnicul Costache, fiul lui Dimitrie și cumnatul lui Alecsandri. Nunta se făcu la Tg.Ocna, unde Alecsandri însuși, cași Cozoneștii, avea rosturi în arenda Ocnelor de sare. Insemnătatea celui dintâi Alescandri crescu foarte mult, când, după sechestrarea veniturilor mânăstirilor grecești, Domnul cel nou, Ioan Sandu Sturza, îi dădu controlul, sămeșia asupra acestui izvor al Visteriei. Dela 1832 încă, e deputat în Adunare, din partea Iașului chiar; la 1834 avea caftanul de Spătar mare; pe atunci îngrijea de altă sămeșie, mai mare, a Vistieriei, pe care o poartă multă vreme, fiind, de fapt, conducătorul finanțelor Moldovei".

Biografia aceasta concordă cu aceea a lui Sion. Totuși d. Iorga îl combate în chestiunea originii evreești a lui Vasile Mihail Alecsandri — după părerea mea, pe nedrept.

„Genealogistul — continuă d. Iorga — n'a cunoscut pe Mihalachi Botezatu. „Botezații" erau armeni, catolici, protestanți, turci, ca și evrei *(mai ales evrei* — H. S.). C. Sion a fost cel mai mare clevetitor de pe lume, și nu e familie moldovenească, pe care să n'o fi coborît din toate liftele, și mai ales din glugi". (In treacăt fie zis, Alecsandri —cum arată istoricul Radu Rosetti — a luat de soție pe o servitoare poloneză, o femeie de altfel onorabilă).

Să fie clevetire?... A clevetit și Filimon..... Și ce este aceea *liftă?....* Termen științific?... S'au clasificat națiunile în *lifte* și *nelifte?....* Nu cum-va românii sunt *ei lifte* pentru istoricii unguri, armeni, turci, etc.?....

Să fie cumva *liftă,* ceeace evreul de ghetto numește *goi?.....*

De sigur, d. Iorga zâmbește și d-sa de aceste prejudecăți, pe cari le-a überwunden. Insuși d-sa se coboară dintr'un Arghiropol. Naționalistul Zaharia afirmă hotărît despre Alecsandri, că n'avea sânge românesc in vine — cum străină e de altfel mai toată clasa noastră stăpânitoare. Obiceiul, — curent la noi — de a numi *lifte* pe proprii strămoși) de dragul unui patriotism sui-generis) este o urâtă trăsătură balcanică".

„Faptul că Vasile Mihail și-ar fi zis Alecsandri. după mamă, se poate admite (și o ramură din Ghiculești a făcut tot așa)".

Cu ce scop și-a schimbat numele? Cine i-a fost tată?

Și oricare ar fi fost, afară de evreu, avea interes s'o spuie...., *Unde sunt actele de cununie ale surorilor sale, cari trebuiau să fie pomenite acolo cu numele de familie?...*

„Dar spusele lui Sion — continuă d. Iorga — sunt necontenit pătate de neadevăr calomnios. Motivul poate fi și vreo neînțelegere între Antohie Sion, care a slujit el la Visterie și sameșul Vistieriei Vasile Alecsandri". O fi. *Dar* cântecul, *răspândit cu decenii înainte de a fi scris Sion?* Dar Canini?... Dar procesul Brăniștеanu?.... Dar Nicolae Beldiceanu?..... Amănuntele pe cari le dă Sion, nu au nicidecum aparența calomniei. Dar misterul care în mod bizar acopere originea imediată a familiei?..... Etc., etc.

„O familie Botezatu, — continuă d. Iorga — din care era Răducanu Botezatu, deputat în 1834, se 'ntâlnește în județul Bacău și aceasta poate fi originea poveștii despre „Botezați".

„Botezatu" se numesc mulți. Sion îl așează pe al său *la Iași, nu la Bacău. La Bacău s'a dus fiul botezatului.*

„De altminterea — continuă d. Iorga — serdarul Mihalachi Botezatul ne întâmpină în 1833. Sion nu știe de un Nicolae Alecsandri Medelnicer, în 1822".

Nu știa nici Vasile Mihail, nici poetul. Se vede că nu se 'nrudeau cu dânșii.

„El face din Vasile, tatăl poetului — continuă d. Iorga — un Medelnicer, în vremea când (1822) el era Paharnic, ceva mult mai mare".

Sion zice că Vasile Mihail a fost făcut medelnicer la 1818. Până la 1822 o mai fi avansat.

„Pe când Sion — continuă d. Iorga — pune pe Alecsandrești să vie în Bacău abia la 1814 (și să se însoare acolo cu d-ra Cozoni), găsim pe Iordachi Alecsandri arendaș al veniturilor târgului Moinești, încă din 1808".

Dar și după informațiile date de poet d-lui Bengescu, *tot la 1814* vine Vasile Mihail la Tg.-Ocna să se însoare cu d-ra Cozoni. *Cu șatrarul Iordachi Alecsandri din Bacău n'avea nimic de-a face* (o spune și Sion). Vasile Mihail a crescut în Bărlad, de acolo s'a dus la Iași, apoi la Bender și apoi la Tg.-Ocna. *Așa ne spune poetul.*

„Presupusul fiu de evreu botezat — continuă d. Iorga — răspundea într'o grecească elegantă beizadelei N Șuțu. Era fără îndoială unul din cei dintâi fii ai țării".

Faptul de a fi fost fiul unui evreu botezat, a putut oare împiedica pe Vasile Mihail să știe grecește tot atât de bine ca aceia printre cari trăia?... Mihalachi Botezatu a avut avere și a putut să-i dea fiului educația care era la modă pe atuncea.....

„Căsătoria lui „Mihail Botezatu" cu o fată de boier, căsătoria fiului lui Mihail cu o alta, nu s'ar putea lămuri în cazul unei obârșii ovreești a lor; așa ceva nu se obișnuia în acele timpuri respectuoase de datină. Un evreu botezat nu putea fi nici boier mic, iar fiul său n'ar fi ajuns boier mare".

Ba era amestecătură mare și banul juca rolul principal. Cu bani cumpărai și boierie, și domnie și slujbe, și orice. In mediul acela balcanic-turcesc nu se prea cunoșteau scrupulele de nici un fel. Odată ce omul era botezat, creștin, se putea însura cu oricine. Cunoaștem două cazuri destule, dacă nu chiar de atuncea, dar de ceva mai încoace... Vasile Mihail pare să fi rupt, de altfel, legăturile cu familia și să fi șters urmele originei sale; de aceea, nu aflăm nimic, nici despre tatăl său, nici despre surorile sale...

„Rămân deci svonuri, întemeiate pe numele de Botezatu, *și acele svonuri,* crezute cu ușurința cu care se cred la noi toate lucrurile urîte(?), au îndemnat, pe lângă ifosul său boieresc, pe Alecsandri să-și caute morțiș un strămoș în nobilimea vențiană (familia Alecsandri) și să-și puie pe portretul ce se află la Academie, stema acelei familii".

Mai lesne ar fi fost ca tatăl său, Vasile Mihail, mare vornic, să-i spue la 1855, tocmai când „svonurile și cântecul circulau mai mult — al cui fiu este și cu cine și-a măritat surorile.

Povestea cu Veneția arată că se ascundea ceva.... Și acestui basm, d. Iorga îi dă o aparență mai simpatică de cât se cuvine. Mie îmi pare o trăsătură nesimpatică din partea poetului. In acelaș fel își renega familia Dobrogeanu-Gherea (pe al cărui tată, pe a cărui mamă, pe ai cărui frați, toți evrei, i-a cunoscut d. Stere). Coco Dumitrescu, făcea și el altădată glume la curs, despre evrei, (că spre pildă, își trădează origina, prin exclamațiile pe cari le scot când intră în apă rece)... Sufletul evreului de ghetto, într'un mediu oriental....

Alecsandri nu pare figură de italian. Ca mâncător de fructe și în genere de vegetale, italianul are — cași romanii din vechime — bărbia și falca inferioară puternice, fața cam osoasă și — cel puțin în popor — nasul cam lat. Alecsandri are din contra, barba ștearsă, fața prelungă, netezită, nasul mare drept și fin. Italianul este în genere dolicocefal; Alecsandri era, din contra, brachicefal (vezi portretul de pe coperta cărții d-lui Zaharia, editura Stănciulescu). Tipul neted însă, adică brachicefal vest asiatic, se caracterizează tocmai prin disproporția dintre nas și bărbie (vezi cartea mea, „Probleme sociale și psihosologice". Compară tipurile din Ripley, „Races of Europe").

Inteleg că pentru mințile întunecate de prejudecăți, e dureros ca un poet clasic român, care a adunat poezia populară și a cântat Unirea Principatelor și Războiul pentru Neatârnare, și trecutul eroic al țării și strălucirea gintei latine —, care, într'un cuvânt, *personifică* România modernă, să fie de origină evreească. Dar astfel de neplăceri au avut și alte națiuni. Corifeii naționalismului german —, — din epoca de liberare dela începutul veacului trecut — Chamisso și dela Motte-Fouqué, cari au glorificat vremile eroice ale împărăției germane medievale, au fost francezi. Auerbach, poporanistul Germaniei, a fost evreu. Georges Gand, poporanistul Franței, a fost neamț. Și așa mai departe. Expresia: *„ironia Istoriei",* atât de des intrebuințată, traduce doar nepotrivirea dintre îndreptările pe cari le dă lucrurilor omenești. Geniul istoriei universale — și micile prejudecăți ale Cimpazeului perfecționat ce suntem..

Ar fi timpul ca toate considerațiile subiective să fie înlăturate și criticii literari să trateze cu rece obiectivitate științifică problema originei lui Alecsandri

—o*o—

1) Brăniștеanu pare să fi fost deci fiul unei din cele două disparute mătușe ale poetului..

1) Toate citațiile acestui articol sânt scoase din cartea d-lui N. Zaharia.

O vară la ţară

de THEODOR RAŞCANU

I

Domnul Pădeanu s'a săturat, de când trăeşte mereu prin străinătate, cu viaţa aceea nestatornică din loc în loc, fără rost. E drept că în totdeauna fără rost a trăit d. Pădeanu în străinătate. A fost (dar asta cam de mult) sub nu ştiu care minister liberal, consul al ţării la Bitolia. De atunci are d. Pădeanu o foarte frumoasă colecţie de covoare turceşti care, azi, fac o groază de bani.

Constrâns mai ales de dorul de ţară, care, dela o vreme, covârşeşte pe orice român trăit în străinătate (dar, poate şi de mizeria valutară) d. Pădeanu, după mature reflexiuni şi aritmetice socoteli cu creionul în mână, s'a gândit că e mult mai rezonabil şi mai practic să lase Parisul (căci acolo trăia în vremea din urmă) şi să se întoarcă în patrie. Domnul Pădeanu ajunsese la concluzia că „fie pâinea cât de rea, tot mai bine 'n ţara mea!" ca şi poetul Depărăţeanu altădată. La urma urmei, Bucureştiul e un mic Paris. Războiul multe a schimbat pe faţa pământului. Câţi nu s'au coborît edla mare la mic? E drept. că foarte mulţi s'au ridicat dela nimic la mare! Dar, ce să faci? Se vede că aşa e roata lumii şi vorba cronicarului, „nu sunt vremile sub om, ci bietul om este sub vremi!"

Prin urmare, d. Pădeanu plănuia să se stabilească la Bucureşti, să-şi cumpere o casă şi să se supue poruncii vremii. Dar, pe urmă, d. Pădeanu s'a răzgândit. Nopţile sunt adesea sfetnice când omul n'are în timpul lor ceva mai bun de făcut. Şi, după o fericită insomnie, d. Pădeanu s'a hotărît să cumpere mai bine o casă la ţară, cu ceva loc de grădină împrejur. Vre-o 10—20 de hectare, pentru a face o mică fermă cum sunt atâtea în Franţa, ar fi prea destule, mai ales că proprietatea mică a devenit la modă şi în România. Şi trebuie să fie lesne de găsit aşa ceva, căci, după expropriere, câte conace n'au rămas fără moşii? Deşi nu e moldovan, preferă să se aşeze în Moldova. Acolo, pământul e mai ieftin. Afară de asta, d. Pădeanu e o excepţie. Ii sunt foarte dragi moldovenii pentru că-s mai subtiri, mai deştepţi, mai şlefuiţi.

* * *

Şi d. Pădeanu a cumpărat, deci, o mică proprietate într'un judeţ oarecare din Moldova. Un conac cu o grădină mare (d. Pădeanu îi zice parc) şi vre-o zece hectare împrejur, loc de arătură. Vânzătorul, un proprietar de pe acolo, avea două moşii învecinate şi cam deopotrivă; ca să păstreze neştirbită pe cea de reşedinţă, a destinat-o pe cealaltă în întregime exproprierii, iar conacul, l-a vândut.

Noua achiziţie a domnului Pădeanu este o veche curte de ţară, cam dărăpănată, căci de mult nu mai şedea nimeni într'însa; înaltă dela pământ, cu temelie trainică de piatră în care sta căscată şi neagră gura pivniţei; cu stâlpi albi, de zid, la cerdacul cel mare din faţă şi acoperită cu tablă spălată de ploi. De pe cerdac vederea se desfăşoară departe, departe, peste ondulaţiunile nesfârşite ale dealurilor înconjurătoare. In faţă, dincolo de gârliţa din vale, punctat cu alb pe colnicul verde — satul.

Dinaintea curţii, pătrată, mare, largă, acoperită cu un covor de troscot, deşartă, ograda stă nedumerită în faţa viitorului. Un gard de scândură veche, cam abătut pe alocuri de furia vânturilor, o împrejmueşte toată.

Poarta, cu acoperământ de şindrilă, e larg deschisă pentru primirea noului musafir. Alături, căsuţa portarului de altă dată, priveşte, ţeapănă şi mută, prin unicul ei ochi de geam, ca un monoclu, melancolia cuprinsului şi eterna deşertăciune a lucrurilor omeneşti. Departe, într'un fund de ogradă, nişte acareturi de vălătuci, fără uşi — pe semne, găinării vechi — cu acoperiş de şindrilă înegrită de vreme şi spart, aşa cum stau, posomorîte, lângă nişte grajduri semănând cu ele, par a se întreba dacă mai au vre-un rost pe lumea asta. Incolo, nimic... doar doi brazi bătrâni, înalţi şi firavi, rămaşi stingheri în golul ogrăzii, străjuesc conacul, drepţi ca două santinele înţepenite reglementar sau ca două lumânări de veghe la capul unui mort.

In dosul curţii, e parcul. O grădină mare, fără garduri, cu copaci de tot soiul, dar rari, rămasă în părăsire. Din ciotul unui salcâm vechiu, sumedenie de pueţi, crescuţi în neregulă, s'au întins pretutindeni — parveniţi obraznici — invadând totul şi ridicându-se sub nepăsarea dispreţuitoare a mândrilor castani şi nobililor tei ce mai arată, cu toate lipsurile, bordura foastelor alei. In mijlocul grădinii, un careu mare. A fost acolo, se vede, livadă, căci din rândurile pomilor de odinioară, mai dăinuieşte, ici colo, vr'un păr rahitic, vr'un măr corcănos, vr'un zarzăr strâmb. Priponită, cu o funie, de unul din aceşti nenorociţi, o capră se 'ntinde s'ajungă cât poate mai sus şi îi roade, conştiincios, coaja tulpinei.

* * *

Când a fost să-şi ia proprietatea în primire, d. Pădeanu a venit singur. Pe Renée, prietena lui, a lăsat-o în Bucureşti, căci d. Pădeanu trăieşte de zece ani cu Renée. Franţuzoaica, s'a lăsat convinsă să se stabilească cu el în România. Viaţa de castel era ceva nou pentru dânsa. Şi apoi, nu ieşise niciodată din Parisul ei. Un voiaj mare o încânta peste măsură şi Balcanii mai ales o ispiteau cu vraja misterului exotic. A fost cam deziluzionată de Bucureşti; se credea tot în Franţa. Işi închipuise Balcanii altfel. Pe urmă, aplecată asupra unui atlas, s'a mai dumerit; amicul ei o dusese numai până la porţile Balcanilor, în micul Paris, care e capitala Belgiei orientului. Ar fi vrut să meargă mai departe...

Aşa dar, la ţară, d. Pădeanu a venit întâi şi întâi singur. De ce s'o impresioneze, nefavorabil poate din capul locului, pe Renée? Chiar el, n'a putut scăpa de acea primă impresie de paragină, de sălbătecie şi de pustiu simţită în clipa în care a intrat pe poarta larg deschisă a noii sale reşedinţe rurale. Când au răsunat, în golul odăilor cu miros de vechime şi de închis, primii săi paşi pe podelele bătrâneşti şi când a simţit pe chelia sa lucioasă subtilele gâdiliri ale firelor de păianjen atârnând din plafoanele joase, el însuşi şi-a pus întrebarea, într'un moment de şovăială, dacă va avea curajul să se aşeze acolo. S'a recucerit însă numaidecât la gândul că va preface totul, că va aşeza toate la locul lor, afară cât şi înăuntru, şi că va pune pretutindeni, într'o rânduire nouă, pecetea gustului său. Casa va fi reparată pe unde va fi nevoe, grijită, văruită, mobilată. Cu atâtea lucruri bune, cu covoarele cele frumoase turceşti, aranjezi de minune o casă. De altfel, la ţară, cel mai convenabil e stilul simplu, solid şi confortabil.

Domnul Pădeanu a şi văzut unde va face iatacul, unde birCul, unde salonul ori sofrageria, unde odaia musafirilor. Sală de bae nu era, „dar asta se poate face" gândi el. Şi mai lipsea ceva, încă mai indispensabil... adică, era o maghernită de scânduri, în atitudinea turnului dela Piza, colo în fundul ogrăzii, la loc mai ferit, pe lângă găinării.

Dar d. Pădeanu o destina pentru slugi. Ograda de sigur va fi şi ea amenajată conform cerinţelor vremii. Ce trebuie aşa mare ogradă la o proprietate de 10 hectare pământ cultivabil? In secolul culturii intensive nici o palmă de loc nu se cade să rămâe nefolosită. De aceea, d. Pădeanu va planta toată ograda cu pomi roditori şi flori de agrement. Rendement şi agrement, iată principiul modern în exploatarea unei mici proprietăţi rurale!

Şandramalele cele urîte fără uşi vor fi reparate sau, mai bine, dărâmate căci azi nu face să ţii acareturi zadarnice. Căsuţa dela poartă va fi dreasă şi menţinută (fie şi deşartă) ca să nu se şteargă înfăţişarea boerească a conacului.

Domnul Pădeanu, eclectic, ştia să aleagă şi să oprească tot ce-i bun ori folositor, lepădând inutilul.

Astfel, totul va lua un aspect curat, îngrijit şi plăcut încât nici nu se va mai cunoaşte cum era înainte, căci omul sfinţeşte locul.

Cât despre parcul cel mare — acela unde păştea capra — el va fi sistematic modernizat şi replantat pentru a îmbina frumosul cu utilul. Domnul Pădeanu a şi chitit locul unde — când totul va fi gata — va sta liniştit să-şi facă siesta într'un leagăn de trestie, cu o havană de cele bune, citind „La vie à la campagne", revistă de specialitate, indispensabilă pentru orice *gentleman farmer* mai ales din România. Căci, cum a pus piciorul la ţară, pe pământul dătător de viaţă şi de sănătate, d. Pădeanu — ca şi Anten, altădată — s'a simţit pătruns de puteri noi. A simţit într'însul o vocaţiune nouă şi irezistibilă. In adâncul sufletului şi-a desluşit, nebănuită până atunci, o fibră de rural, tainică ereditate a strămoşului răzăş. Şi s'a entuziasmat pentru viaţa de câmp şi de ţară, pentru creşterea vitelor, a găinilor, a gândacilor de mătasă, pentru cultura florilor şi a legumelor; în sfârşit pentru tot ce e în legătură cu agricultura. Ba chiar şi-a adus aminte şi câteva versuri din Georgice pe cari nici nu ştia că le ştiuse. Amintirile mai vechi sunt tot cele mai tenace. Ce păcat că Renée nu era cu el ca să i le spue! I-a venit însă o idee: ca să nu le uite, le va înscri pe frontispiciul dela scara de intrare, deasupra cerdacului, ca un blazon intelectual.

Sub vraja farmecului de primăvară, d. Pădeanu, cu o uimitoare putere de viziune, întrezări toată întinderea câmpului de aplicaţiune ce se oferea activităţii sale creatoare.

II

Când casa a fost îndeajuns reparată, spoită, văpsită, grijită, aerisită şi mobilată, grădina cea mare curăţită, ograda plantată şi s'au îngrămădit destui trandafiri, crini, stânjenei şi crisanteme, d. Pădeanu a socotit că poate aduce şi pe Renée. Era prin Mai când a adus-o din Bucureşti.

Imbrăcat cu un constum de sport ce-l prindea de minune şi umflându-şi radios plămânii cu aer înviorător de ţară, îi arătă, de pe cerdacul casei, frumuseţea priveliştei:

— *„Voici la Moldavie, ma chère... c'est un très beau pays!"*

Dar Renée (care avea mereu minţile aiurea) nu părea să deie o atenţie deosebită priveliştei moldoveneşti.

„E încă obosită de drum, mititica" gândea d. Pădeanu. Dar nici după o săptămână dela venire, nici după două, Renée nu-şi revenea în fire. Era ca o plantă răsădită într'un pământ care nu-i prieşte şi care, oricât o uzi, tot ofilită şade.

Domnul Pădeanu o scotea la plimbare, pe câmp, cu trăsura (luase cai şi trăsură numai în acest scop, căci gara era relativ aproape), proiecta vizite pe la moşierii vecini, dar degeaba! Renée nu se dezgheţa. Nici aerul sănătos de ţară, nici mireazma câmpului, nici frumuseţea vremii, nici aranjamentul atât de simpatic al casei, n'o înveseleau. Era mereu tristă şi gânditoare. Tânjea ca o englezoaică bolnavă de *spleen*. Şi pe când în sufletul domnului Pădeanu zbârnâia tot mai tare fibra aceea de rural, recent descoperită, pe când dumnealui se 'ndrăgostea tot mai mult de viaţa câmpenească şi de reşedinţa pentru îmbunătăţirea căreia îl năpădeau o sumedenie de proiecte, dumneaei, dimpotrivă, constata că nimic pe lume nu echivalează Parisul.

Cât stătuse în Bucureşti, singură, se simţea de minune. Acolo, se aclimatizase numaidecât. Făcuse chiar, multe cunoştinţi, legase prietenii mai ales cu un tânăr pictor de mare talent şi foarte parizianizat. Oricum, Bucureştiul totuşi e oraş. E lume, viaţă, mişcare, cu atmosfera aceea cosmopolită a tuturor capitalelor europene şi a centrelor mari. Era, deci, mai mult decât suportabil. Dar la ţară, într'un coclaur singuratic, cu liniştea lui dezesperantă, ce să te faci? Nu auzi decât răgete de viţei, muget de vaci, lătratul câinilor din sat şi cântecul cocoşilor extrem de plicticos, mai ales când vremea e a ploaie. Ce sinistră monotonie!.. Ce viaţă stupidă, să n'ai cui spune două cuvinte decât aceluiaş bărbat, al tău, pe care-l vezi mereu lângă tine, de dimineaţă până în seară! Dela o vreme ţi se urăşte şi cu cititul... Şi biata Renée se întreba dacă va mai putea răbda mult. Devenise tot mai nervoasă şi mai iritabilă. Noaptea, pentru că lăsau ferestrele dela iatac, ce dădeau în grădină, deschise, nu putea dormi de răul privighetorilor.

— „Ce păsări nesuferite! Cum le vine să cânte aşa de tare tocmai noaptea!"

— „Să-ţi închid ferestrele, dragă, dacă te supără" — zicea d. Pădeanu, nu fără necaz, că trebuia să se înăbuşe în casă când venea de afară, din grădină, atâta mireazmă şi atâta farmec.

— „Şi teii aceştia, ce miros tare!... Mă doare capul!" se văita Renée. „Cine dracu' i-a sădit atât de aproape de ferestre?.. Eu i-aş tăia!..

— „Mai bine ar fi să mutăm odaia de culcare... mâine voi lua dispoziţiuni... Ceva deranj, dar nu face nimic.. Ce nu fac eu pentru tine?" propunea d. Pădeanu. Şi o mângâia încercând să revie:

— „Dar mirosul teilor nu ţine mult, draga mea, se trec florile lor atât de iute!.. Şi apoi, la iarnă...

— Ce? Nu cumva?" sări Renée, „crezi că ai să mă ţii aici şi la iarnă, în mormântul acesta?.. Ţi-ai găsit! Nu ştiu cum de mai stau şi acum!.."

Dar d. Pădeanu, care fusese consul la Bitolia, avea prea multă experienţă diplomatică spre a înăspri zadarnic raporturile cu Renée. Ce nevoie să discute de pe atunci o problemă de politică internă cu scadenţă atât de îndepărtată? Vara abia începea. După ce florile de tei s'or trece şi privighetorile vor amuţi, va reveni şi liniştea în casă.

Şi florile de tei s'au trecut şi privighetorile n'au mai cântat. Dar vara era în toi şi a început cositul fâneţelor. Renée strănuta mereu, câte cinci-şase ori în şir şi i se înfunda nasul ca la cel mai îndrăcit guturai din iarnă. Câte odată, d. Pădeanu pierdea răbdarea auzind-o.

— „Cum dracu făcuşi, draga mea, de-ai răcit aşa pe căldura asta caniculară?"

Domnul Pădeanu, se vede, nu ştia că unele persoane au, în timpul verii, pe vremea fâneţelor coapte, un fel de guturai datorit excitării mucoaselor nazale de polenul florilor de câmp şi care se cheamă pe limba lui Renée *„la fièvre des foins"*.

— „Iţi spun că aerul acestei Moldove nu-mi prieşte. O fi regiunea insalubră. Nu mă simt bine de loc. Trebuie să merg la Bucureşti să văd un doctor... Vrei să fac o neurastenie?"

— Da' ştii că are haz? Cine a mai pomenit doctor pentru un guturai? Şi acum, pe aşa călduri, e de mers la Bucureşti, când poţi trăi aici în tihnă, la răcoare?..."

Şi d. Pădeanu îi făcu o întreagă conferinţă asupra bucolicei vieţi de ţară, exprimându-şi toată părerea de rău că nu i-a fost dat să trăiască, cu o sută de ani în urmă, viaţa aceea patriarhală la moşie a vechilor boeri.

Renée, după ce l-a sâcâit o bucată de vreme ca s'o lase să meargă pe câteva zile la Bucureşti, se mai liniştise. Domnul Pădeanu care n'o pierdea din ochi şi se uita la ea cu aceeaş idolatră adoraţie ca şi zece ani în urmă când, pentru prima oară se îndrăgostise de dânsa, îşi aprecia calităţile de tact şi experienţa oamenilor. Işi zicea că dacă are în el o fibră de rural, apoi, fără îndoială, nu-i lipseau nici însuşirile unui bun diplomat şi că dacă nu părăsea cariera, acum era poate... ministru la Paris.

Ştia el, d. Pădeanu, că numai timpul este marele dregător. Incetul cu încetul, Renée se va face cu viaţa de ţară şi cu aerul dela ţară.

Trebuia numai răbdare, indulgenţă şi multă blândeţe pentru a putea suporta cu stoicism hachiţele ei şi a rămâne senin când ea şedea mereu posomorâtă.

Metoda aceasta, de altfel, începe să-şi dea primele roade precum vedea d. Pădeanu (căci Renée nu mai insista cu Bucureştiul) şi el începea să savureze clipe de tihnă în leagănul de trestie de pe cerdac sau sub umbrarul castanilor din parc. Ideia unei ferme îl obseda. Făcea diferite planuri pentru instalaţia unei crescătorii sistematice de găini cu clocitori artificiale şi se inspira din *„La vie è la campagne"*. Işi cumpărase, de altfel şi o mică bibliotecă agricolă absolut indispensabilă unui fermier modern. Intenţiona să instaleze şi o lăptărie cu barate, centrifuge şi separator în toată regula.

Cumpărase, până una alta, o vacă. Toate produsele fermei vor fi expediate, evident, la Bucureşti. Oraşele noastre s'au umplut de lume după război, ele cer de mâncare, alimentele sunt scumpe şi viitorul e al micilor ferme.

III

Intr'o dimineaţă, pe când d. Pădeanu şi Reneé luau cafeaua cu lapte pe cerdac, vine Mariţa, fata din casă, cam speriată şi zice: „Cuconaşule, Neculai şi Ileana nu-s nicăeri!....."

Neculai era vizitiu (dar îngrijea şi de vacă şi de toată treaba la ogradă) iar Ileana, nevastă-sa, era bucătăreasă. Când au fugit, de sigur, au fugit amândoi.

— Cum se poate? exclamă consternat d. Pădeanu.

— Nu-s nicăeri! reconfirmă fata.

„Na-ţi-o bună! Ce dracu mă fac fără om la ogradă şi fără bucătăreasă?" gândi d. Pădeanu în faţa acestui eveniment neprevăzut.

O clipă rămase uluit, neştiind ce să facă, ce să creadă. Apoi, ca om de ispravă, aviză asupra primelor măsuri de rigoare, punându-se în pielea unui bărbat de stat în faţa unei crize interne. Trimise imediat pe Mariţa prin sat să caute numaidecât vr'un om, vr'un băetan, cum o fi, pentru cai şi ogradă. Asta era cel mai urgent. Nu puteau sta caii şi vaca nemâncaţi, neîngrijiţi, neadăpaţi. De bucătărie, va vedea fata, căci Reneée nu se pricepe la nimic. Interimat vremelnic până va aduce, dela oraş, alt titular la bucătărie. Şi morala fabulei, d. Pădeanu o găsi numaidecât: nu va mai ţine nici odată pereche. Sistemul bărbat cu femeie s'a dovedit nepractic. Apoi, pe când Mariţa umbla prin sat după om, d. Pădeanu iscodea, ca un detectiv, toate ungherele şi toate cotloanele casei cu nădejdea — deşi cam puerilă — că poate totuşi va descoperi pe Neculai şi pe Ileana. Dar, ia-i de unde nu-s! Ancheta d-lui Pădeanu rămase fără rezultat. In grajd, vaca flămândă, răgea necontenit cerând să fie dusă la păscut. Ce să facă? Domnul Pădeanu se hotărî să facă pasul. Merse curajos la grajd, scoase, cu toată neîndemânarea unui fost consul şi unui recent parizian, pe Joiana şi o conduse de funie în fundul grădinei, priponind-o acolo, de triunchiul unui copac, la nişte iarbă.

In ziua aceea toate au mers alandala în casa domnului Pădeanu. Mariţa s'a întors abia după amiază din sat (unde a profitat cu vârf şi îndesat de neaşteptatul ei concediu) şi a adus vorbă că n'a găsit pe nimeni. Tot ce e suflare în sat îi dă zor cu munca câmpului care e în toi şi care nu îngădue zăbavă. Acum, când li s'a dat pământ, oamenii au abia vreme să-şi vadă de trebile lor, necum să se mai vâre slugi. Ba chiar, fata a raportat domnului Pădeanu şi o obrăznicie: Stan a Babei ar fi spus curat „mai muncească şi boerii dacă vor să ţie pământ, că noi cum muncim?" Dar d. Pădeanu îl ştie pe Stan a Babei, e cel mai dârz din tot satul şi are ciudă pe d. Pădeanu căci de răul lui — care l'a concurat — n'a putut cumpăra el acareturile boereşti.

Reneée, descurajată cu totul de mizeriile vieţii de ţară plină de neplăceri şi monotomie, avu o straşnică criză de nervi pe care toată răbdarea şi părintească dezmierdare a amicului ei n'a putură calma. Suportând cu un stoicism antic nervii şi bocetele ei, d. Pădeanu o mângâiă cu făgăduinţi că la iarnă vor merge pe o lună la Paris.

De sigur d. Pădeanu nu mai avu timp, în ziua aceea furtunoasă, ca să-şi mai facă siesta pe cerdac cu jurnalele şi havana (mai ales că dejun nici nu fusese) trebuind să alerge — pe o căldură de + 36 gr. la umbră, atât la bucătărie să povăţuiască pe Mariţa, cât şi la grajd să deie în persoană grăunţe şi apă la cai ca şi cum ar fi fost un colon fermier într'un pampas din America de Sud.

Năpădit de atâta treabă, obosit, surmenat, d. Pădeanu a aţipit se vede, când s'a aşezat, cu gând să se mai răcorească, la gura pivniţei, pe primele trepte. Dar nici acolo, unde căutase puţină linişte, i se păru că n'are parte de odihnă.

— Conaşule! Conaşule! strigă Mariţa venind într'o fugă.

Dar d. Pădeanu dormise destul şi de-a binelea căci soarele era acum la asfinţit, căldura scăzuse şi îşi aminti că se visase în altă lume, la Paris, departe de aceste necazuri. Chemarea fetei îl trezi.

— Ce vrei Mariţo? se răsti Pădeanu la ea, plictisit că-l găsise acolo.

Dar fata abia putea vorbi. Sânii, voinici ca şi toată făptura ei, se zbăteau, de suflare grăbită, în pieptii bluzei.

— Ce vrei, idioato, spune! răcni d. Pădeanu.

— Conaşule.... vaca....

Atunci, ca ars sări d. Pădeanu. şi aminti că uitase de dimineaţă vaca, neadăpată, în fundul grădinei.

— Moare vaca...... conaşule!..... S'a încurcat în funie! De când vă caut!.....

Din copilărie nu mai alergase Pădeanu ca atunci.

Mariţa îl urmase. Sosit la faţa locului constată îndată, după ochii holbaţi şi limba ieşită de un cot, că vita murise. Sosise deci, prea târziu! Faptul era consumat!....

— „Ce nu mai strigat mai curând, nemernico?" zbieră el, pierzându-şi cumpătul, la fată. „Ai să plăteşti vaca, fă!..... E vina ta, dobitoaco!"

Domnul Pădeanu vocifera, se agita, urla, făcea clăbuci la gură de ciudă, considerând imensitatea pagubei şi ne mai având putere să se stăpânească. Ii era ciudă, mai ales că se simţea singur vinovat, dar totuşi arunca asupra fetei responsabilităţile. In fond, vina nu era decât a lui.

El legase vaca acolo (şi o legase prost) el o uitase.

Fata, speriată, începu să plângă

— Cum să plătesc eu vaca?

— Cară-te de-aici, idioato!!.... porunci stăpânul îmbrâncind-o.

De-alungul aleiei, Mariţa, porni încet spre curte, scuturată de plâns.

Singur în faţa ireparabilului, d. Pădeanu îşi digera mânia şi încerca, cu o zadarnică încăpăţânare, să reconstitue elementele întâmplării.

In seara acelei zile d. Pădeanu fu silit să deschidă în registrul socotelilor gospodăriei o rubrică nouă şi să înscrie şase mii lei la „profit şi pierderi"; iar Reneée, care îndată uitase moartea vacii şi tocmai îi venise poftă de o cafea cu lapte (mai ales că nu prea mâncase) înregistră o nouă decepţie.

Şi pentrucă o nenorocire nu vine nici odată singură, a doua zi inevitabilul se produse: Mariţa, de teamă că va plăti vaca, fugise şi ea.

IV

Pe toate le suferise d. Pădeanu; şi fuga lui Neculai cu Ileana şi strangularea vacii şi fuga Mariţei şi toate treburile gospodăriei, pe care, până la venirea altor slugi, le făcea el singur, ca un om de rând. Dar să-l lese Renée care trăia de zece ani cu dânsul şi pe care o iubea încă, la nebunie, asta le întrecea pe toate.....

Şi par'că nu-i venea să creadă că aşa ceva s'a putut întâmpla şi totuşi, avea sub ochi rândurile ei lăsate în fugă, pe care le citea şi le recitea:

„Puiule drag, ştiu că peste toate necazurile tale, îţi fac
„o mare supărare lăsându-te singur dar iartă-mă. Ceeace
„am făcut e, poate, o laşitate însă, era cu neputinţă să mai
„rabd. Viaţa la ţară pentru mine e moartea. N'am crezut
„nici odată că e aşa, la ţară, în România. Simţeam că
„de mai stau fie şi o clipă, înebunesc! Şi am plecat! Mă
„duc deocamdată la Bucureşti. Lucrurile mele rămân la
„tine în amintirea mea. Cine ştie? vre-odată, poate voi
„reveni să mai văd pe puiul meu drag! Deocamdată, adio!..

Rândurile aceste îl ţineau pe d. Pădeanu într'o stare sufletească imposibil de descris. Le silabisea mereu, le săruta plângând, le tălmăcea şi le răstălmăcea în tot felul. Recunoştea în ele pe Renée a lui de altă dată, iubitoare şi dulce care îi spune „puiule drag" şi-l lasă tot, ca amintire şi care recunoaşte că-l supără. Şi pasagiile acelea îl înduioşeau până la lacrimi. Dar totuşi.., s'a dus!

Pentru ce, dacă-l mai iubeşte?....

Şi, enigma sufletului femenin îi apărea insondabilă.

Singur în toată casa, rătăcind prin odăile deşarte, sărutând cu noduri de plâns în gât lucrurile ei inerte, rămase locului aşa cum ea le lăsase, d. Pădeanu covârşit de povara împrejurării nemaipomenite, se simţea istovit.

Să i se poată întâmpla aşa ceva nici c'ar fi putut bănui!

Oricum, mai era şi ruşinea, căci, întâmplarea se va afla.

Pentru prima oară îi părea bine (măcar de atât) că-l fugise slugile. Nu mai avea cine s'o vadă şi pe asta!

Durerea îl copleşea. Ori unde se învârtea, ori unde îşi arunca ochii, fiecare colţ, fiecare lucru vorbea de dânsa! Ce goală, ce lugubră, ce urâtă îi apărea acum aceeaşi casă! Ce sinistre meleaguri, colţul acela de ţară!....

O slăbiciune grozavă îi ştersese puterile, îi muiase muiase toată vlaga. Nu mai putea mânca nimic, nu mai avea poftă de nimic. Şi în creierii lui, grei ca un plumb, necontenit se depăna, cu înfăţişarea tuturor amănuntelor, filmul implacabil, obsedant, al celor zece ani de viaţă comună.

Işi muşca mânile d. Pădeanu, că în ziua aceea nefastă, avusese nenorocita îngăduinţă de a o lăsa — spunând s'o mai distreze — să meargă la plimbare pe câmp singură. Se vede că atunci ea s'a dus până la gara din apropriere (d. Pădeanu blestema avantajul gării apropiate) şi cum era cam pe la vremea trecerii expresului de Bucureşti.....

Dar cum să-l taie prin cap că Renée şi ea, chiar ea, avea să fugă ca slugile!

Şi iarăş, crize de plâns îl stăpâneau, îndelung

Une-ori, încerca să se reculeagă şi chiar să se revolte împotriva ei, să fie tare.... Dar nu putea. Amintirea ei, la tot pasul, îl înduioşa şi o dorea ca şi când n'ar fi avut-o nici odată.

„Ah! mizerabila: Cum mă chinueşte!"" şi se credea a fi în stare s'o bată de-ar fi avut-o la îndemână.

Şi cum i-ar cădea în genunchi numai de-ar vedea-o!

* * *

Evident, altă soluţie nu era. Desfacere totală.

Să mai trăiască singur, fără Renée, la ţară, nici gând. Viaţa fără ea era imposibil de conceput.

Tot eşafodajul de proecte agricole ale domnului Pădeanu se năruise. Gândul că le putuse făuri îi părea chiar, atât de straniu încât îi făcea rău. Ideia de a mai sta la ţară îl înfiora în spate. Şi când gândea, mai ales, că vine toamna, vremea rea!.... Va pleca deci, la Bucureşti după dânsa.

O va căuta, o va găsi..... Şi va lichida proprietatea.

Incuind casa, îşi lăsă deocamdată avutul în paza unui om din sat, cu plată, dar mai ales în plata Domnului şi plecă la Bucureşti.

Se vede că hotărîrea aceasta rămăsese revocabilă căci, peste puţin timp, se citea, în ziare, următorul anunţ:

„De vânzare, în Moldova, mică proprietate, întindere circa 10 ha. cultivabile, conac boeresc, parc, acarete. Apropriere gară. Condiţiuni avantajoase. A se adresa d-lui Pădeanu. Hotel Excelsior. Bucureşti. Intermediarii nu sunt excluşi".

Cum s'a născut şi cum a dispărut boierimea

de RADU ROSSETTI

De la apariţia lui în istorie poporul român ni se înfăţişează având în frunte o nobilime străveche, ceeace germanii numesc *Uradel*, format prin sine însuşi, nici creat nici numit, ai cărei membri, desemnaţi sub apelaţiunea slavonă de *cneji*, (la singular *cneaz)*, erau *căpetenii ereditare* de aşezări rurale. Semnificarea cuvântului de *cneaz* este în latineşte *princeps*, în sensul ce-l dădeau Romanul acestui cuvânt: *cel mai de seamă, căpetenia*, ca s. e. în denumirea de *princeps senatus*, cel mai de seamă din senat şi nu titlul modern de *prince, Fürst*.

Ca la toate popoarele din lume originile acestei nobilimi trebuesc căutate în epoca la care poporul respectiv a evoluat dela regimul matriarcal la acel patriarcal şi era împărţit în triburi şi ginţi. Când un popor în aceea stare de cultură ocupa o ţară, el se aşeza într'însa pe triburi şi pe ginţi, adică fiecare trib ocupa un ţinut mai mic sau mai mare, după numărul ginţilor din care era alcătuit, iar ginţile ocupau câte o regiune din acel ţinut, mai mare sau mai mică, după importanţa numerică a fiecăreia. Fiecare ginte se împărţia la rândul ei în aşezări săteşti deosebite după rubedenii. Căpeteniile ereditare, cnejii, acestor aşezări săteşti, aparţineau aceluiaşi trib şi aceleaşi ginţi caşi rămăşiţa sătenilor, dar tradiţiunea îi făcea să se tragă din cea mai veche căpetenie a ginţii sau a tribului reală sau legendară, în chip mai direct decât alţii: classa cnejască întreagă era presupusă că se trage din asemenea căpetenii. Repet că aceasta a fost origina tuturor nobilimilor originare *(Uradel)* din lume.

Cnezatul la noi este fără umbră de îndoială de origine slavă: Anţii şi Slavii cuceritori ai Daciei au dat Românilor instituţiile lor politice, în schimb însă au fost cu desăvârşire desnaţionalizaţi de ei.

Cneazul unui stat se bucura de o întindere de pamânt din hotarul aşezării mai mare decât ceilalţi săteni, primia dijmă din holdele şi stupii sătenilor precum şi alte dări în natură, avea drept la câteva zile de *clacă* (corvadă) de la ei, monopol de crâşmă şi de moară, apoi dreptul exclusiv de a-i judeca şi de a-i globi pentru pricini de rând. Tot cneazul îi ducea la războiu şi era reprezentantul lor faţă de stăpânire.

Când un cneaz murea, moştenitorii săi, fii şi fiice împărţeau între dânşii numărul caselor din sat şi fiecare din ei exercita asupra acelui număr de săteni venit lui, aceleaşi drepturi de care se folosise defunctul asupra întregii aşezări.

In satele în care împărţirile au urmat necontenit în vreme de veacuri, părţile urmaşilor cneazului întemeietor au scăzut necontenit şi aceşti urmaşi au tot mers sărăcind. Pe sătenii aşezaţi pe părţile lor i-au izgonit îndată ce au constatat că, lucrând ei înşuşi pământul, câştigau mai mult decât prin dijmele, clăcile, gloabele, măcinatul şi folosul crâşmei şi astfel s'au ţărănit cu desăvârşire, alcătuind clasa *răzăşilor*. Răzăşii din Moldova şi *moşnenii* din Ţara Românească sânt deci în deobşte urmaşi ai nobilimii noastre străveche.

Alţi cneji însă, mai cu seamă după întemeierea statelor române, prin favoarea domnească, meritată sau nu, prin căsătorii bogate, prin faptul că s'a întâmplat să fie puţini copărtaşi ai averii, prin jaful adunat în timpul ocupării unor slujbe mănoase şi prin alte împrejurări de tot soiul, nu numai că au păstrat întreg satul părintesc, dar i-au amai adăugit altele, în mai puţine cazuri chiar foarte multe. Dintr'aceştia îşi luau de obiceiu Domnii sfetnicii lor şi demnitarii cei mari ai ţării. Acestora datu-s'a numele de *boieri*, iar slujbele ce le ocupau acel de boierii. Boieriul îşi păstra titlul celei de pe urmă slujbe ce o ocupase în tot timpul vieţii, făcându-l numai, după ce ieşise dintr'însa, să fie precedat de prefixul slavon *biv*, prescurtare din *bivşii*.

Poporul a cufundat de pe atunci, sub denumirea de boier, atât pe slujbaşii statului, activi şi neactivi, cât şi pe orice stăpân de avere teritorială mai însemnată, pe urmaşii de cneji ca şi pe parveniţii banului sau ai vredniciei.

Trebuie să observ aici că, la noi, n'au fost nici odată slujbe eredtiare ca în ţările din Apus. Apoi, altă deosebire esenţială cu acele ţări, nu au existat niciodată titluri ereditare de nobleţă. Nu erau nici blazoane, eraldica fiind o ştiinţă absolut necunoscută de români. Afară de *prostime*, toată lumea avea o pecete care purta obişnuit pe ea chipul unui animal, a unei plante, a unei arme, dar aceste semne erau personale şi nu comune familiei întregi. Singurul exemplu de continuitate ce-l cunosc este acel al Sturzeştilor: crucea pe care se învălătuceşte un şarpe, ce-l găsesc pe pecetea hatmanului Ion Sturdza de la începutul veacului al şaptesprezecelea, pe un act de danie către o mănăstire şi care a rămas întrebuinţat necontenit de Sturdzeşti până în ziua de astăzi.

Pe nici una din aceste vechi peceţi nu mi-a fost dat să văd vre-o coroană sau suporţi sau alte urme de blazon serios.

Aceste deosebiri între clasa nobiliară de la noi şi acele de Apus provine fără îndoială din faptul că, de la veacul al zecelea încoace, nobilimile străine au început a se organiza în toate privinţile şi au devenit instituţiuni de stat, pe când, la noi, clasa cnejască a rămas o nobilime primitivă şi rudimentară, un *Uradel* căruia nimene nu s'a gândit să-i dea vre-o organizaţie.

Această clasă nobiliară crescuse necontenit de la întemeierea statelor române încoace şi, la sfârşitul veacului al sasesprezecelea, număra fără îndoială, în Moldova, multe sute de familii, toate pământene, afară de puţine excepţiuni ca s. e. Cărpeştii (Litvani), Krupenskieştii şi Pisoskieştii (Poloni). Acestei nobilimi alcătuită din Români neaoşi aparţin Bălşeştii, Bogdăneştii, Beldimăneştii, Costăcheştii, Doniceştii, Joraştii, Micleştii, Prăjeştii, Racoviţeştii, Stroiceştii, Sturdzeştii, Tăuteştii, Vârnăveştii, etc.

Printre ei şi de asemenea confundaţi sub aceeaşi denumire greşită şi pentru unii şi pentru ceilalţi, de boierime, erau cu bună seamă şi unele familii de parveniţi ai banului, ai favoarei domneşti sau ai destoiniciei lor, aşa a mai fost şi în alte ţări. La noi însă această pătrundere în rândurile nobilimei a unor asemenea elemente noui, a fost înlesnită prin faptul că acea nobilime exista numai de fapt, fără a avea nici măcar un început de organizare.

* * *

De la începutul veacului al şaptesprezecelea începe infiltrarea în ţările noastre şi în boierimea română a unui număr de familii ţărigrădene, unele aparţinând aristocraţiei Fanarului, altele de origine umilă, ajunse la noi la bogăţie şi la putere prin favoarea Domnilor. Cea dintâiu venită în Moldova, în cel dintâiu an al veacului al şapte sprezecelea, din Ţara Românească unde fusese deja boierită, a fost familia Catargiu, probabil, după numele ei, de origine umilă greacă sau albaneză. Această familie, de atunci şi până astăzi, a ocupat necontenit demnităţile cele mai înalte şi s'a încuscrit cu toate neamurile mari din ţară. Apoi, tot în întâia jumătate a aceluiaş veac, au venit Cantacuziniştii, Ghikuleştii şi Rosetiştii. Intâia şi a treia făceau parte din „Ţărigrădenii cei de frunte". Cantacuzineştii dându-se chiar drept urmaşii împăraţilor bizantini cu acelaş nume, iar a doua era albaneză şi pornită de jos. Intemeietorul ei, Gheorghe Ghika, era albanez din Rumelia şi a ajuns la avere prin negoţul de vite, iar bogăţia şi capacitatea lui l'au ridicat la Domnie. Cantacuzineştii au fost, după cât ştiu, singurii Greci veniţi în ţară cu avere. După aceştia au venit aici o mulţime de neamuri greceşti, rude sau protejaţi ai Domnilor ţărigrădeni sau aventurieri atraşi de dorinţa câştigului. Cei mulţi din aceşti greci mai mici au căpătat de la protectorii lor slujbe grase, au ajuns la avere, s'au încuscrit prin căsătorii cu fete de boieri de mâna a doua şi chiar uneori cu fete de neam mare şi s'au aşezat în ţară, fiind la a doua generaţie priviţi ca pământeni.

De la a doua jumătate a veacului al şaptesprezecelea încoace, unele familii pământene şi străine, izbutiră să se menţie vreme mai îndelungată, în curs de mai multe generaţii, în favoarea Domnilor şi în slujbe, au ajuns la mari bogaţi şi, mai ales prin cumpărături de la răzăşi şi de la neamuri scăpătate, cumpărături prea adesea pătate de fraudă sau silite, la uriaşe stăpâniri teritoriale. Aşa a adunat Dumitru Buhuş treizeci şi patru de sate, încă de tânăr, Gavriliţă Costache tot atâtea, afară de acele date fetelor sale ca zestre, vistenricul Gheorghe Ursache o sută, Miron Costin optzeci şi nouă, Iordache Ruset o sută cincizeci!

Şi astfel numărul vechilor urmaşi ai cnejilor a scăzut mult ca număr şi s'a ridicat peste dânşii o oligarhie care şi-a dat numele de *boierime mare* şi a ştiut să apuce şi să deţie de atunci înainte, în mâinile ei, monopolul slujbelor mari şi mănoase, adică puterea politică în ţară, mai împărţind-o din când în când şi cu câte vre-o rudă a Fanariotului în scaun. Acestei *aristocraţii a boierimii* s'au mai adăugat, la sfârşitul veacului al optsprezecelea şi la începutul celui de al nouăsprezecelea, urmaşii familiilor ţărigrădene domneşti ale Mavrogheneştilor, Mavrocordăteştilor, Moruzeştilor şi Suţeştilor, precum şi neamul Măneştilor. Astfel, în întâia treime a veacului al nouăsprezecelea, aristocraţia, pe nedrept numită *boieria mare* a Moldovei, se alcătuiau numai din douăzeci şi nouă de familii şi anume: Balş, Başotă (stinsă de atunci), Beldiman Bogdan, Buhuş (stinsă de atunci), Callimachi, Cantacuzino, Catargiu, Conache (stinsă), Costache, Donici, Dimache (stinsă) Ghyka, Greceanu, Hrisoverghie (stinsă), Jora, Krupenski, Lăţescu (Boldur?), Manu, Mavrocordat, Movrogheni, Miclescu, Moruzi, Paladi, Prăjescu, Racoviţă, Rosetti, Sturdza, Vârnav. După ideile curente atunci, şi chiar mult după Unire, numai membrii acestor familii erau nobili, numai ele alcătuiau aristocraţia ţării.

Neamurile străvechi şi strălucite ale Stroiceştilor şi ale Tăuteştilor, ale căror obârşii se suie tocmai prin veacul al patrusprezecelea, nu figurează în această listă, căci în cursul vremii scăpătase. Când, pe la 1860, vorbiai vreunei cocoane de origină fanariotă de Stroiceşti şi de Tăuteşti ca de nişte neamuri mari, o vedeai strâmbând din nas şi, cu un zâmbet de dispreţ, te întrerupea pentru a întreba:

— *Stroici? Tăutu? Qu'est-ce que c'est que ca?*

Zece din aceste douăzeci şi nouă de familii erau de origină greacă sau albaneză, una de origină polonă, celelalte optsprezece pământene. (Intr'aceste de pe urmă trebuie pusă fără îndoială familia Calimachi cu tot numele ei grecizat în veacul al optsprezecelea; acel adevărat este Calmăşul şi sunt originari din Câmpulung.

In realitate mai erau în ţară foarte multe familii trăgându-şi origina din vechea clasă cnejască şi de loc nu aveau pentru ce să fie privite ca inferioare celor douăzeci şi nouă înşirate mai sus. Ele însă erau relegate în rândurile clasei căreia i se dădea denumirea de boierime mică, denumire foarte nepotrivită, căci printre membrii lor erau şi bărbaţi care ocupase boierii fictive sau onorifice de clasa întâi.

Afară de prea puţine excepţiuni membrii familiilor de origine grecească, chiar acei veniţi de mai curând în ţară, se identificase cu desăvârşire cu dânsa şi cu interesele ei, de Grecia şi de neamul grecesc nici nu mai voiau să ştie.

Regulamentul Organic a fost opera acelei oligarhii de câteva familii care îşi însuşise monopolul puterii politice, această alcătuire a fost deci smulsă de dânsa lui Kisselev, mai ales în interesul ei şi în scop de a-i asigura şi pe viitor atotputernicia în ţară. Toate drepturile erau ale ei, începând dela acel de a alege Domnul, căci în Adunarea ce avea să se convoace spre acest sfârşit şi care se compunea din o sută treizeci şi doi de deputaţi, boierii de întâia şi a doua clasă, în care oligarhia avea o majoritate zdrobitoare, trimetea şaptezeci şi cinci, iar de toate sarcinele erau scutiţi, nici biruri nu plăteau, nici flăcăi la oaste nu dădeau. Pe de altă parte nu-mi este permis să nu recunosc că dacă oligarhia care pusese mâna pe putere făcea intereselor ei o parte atât de mare, membrii săi erau departe de a fi lipsiţi de iubire de ţară şi nu se împotriveau la jertfe pentru binele neamului întreg. In Moldova membrii acelei oligarhii de douăzci şi nouă de familii au dus lupta pentru Unire şi au făcut să triumfe ideia mântuitoare care avea să ne aducă la întregirea neamului. Apoi să nu se uite că *Divanul ad-hoc* al Moldovei, în marea lui majoritate alcătuit din boieri, a votat *în unanimitate*, în memorabila şedinţă de la 29 Octombrie 1857, desfiinţarea tuturor privilegiilor de clasă.

(Sfârşitul va urma).

RADU ROSETTI

Zi de vacanţă

cută umbra câteodată — şi acum vino lângă mine şi spune-mi ceva dela şcoală, despre prietenele şi măicuţele tale". Nina se apropie sfioasă şi se aşeză pe un scăunel — Mala se întinse ca un şarpe subţire de aur pe covor şi închise pleoapele pe jumătate — mâna stângă căuta pe florile covorului ca pe un pian invizibil.

„Ei Nina şi sora Chiara, ce face sora Chiara?" Nina şopti: „Am văzut-o eri, la „Salut" era atât de albă şi de frumoasă şi ochii de copil ai Ninei se pierdură în întregime în vizuinea aceea atât de preţioasă.

E frumoasă? Cât de frumoasă? E mai frumoasă decât mine? Şi Mala strânse mai mult pleoapele.

Nina răspunse fără să'şi dea seama: „Da e mai frumoasă" apoi încurcată, cu ochii plini de lacrimi, de greşala pe care o făcuse, continuă: „Adică nu e mai frumoasă, dar sora Chiara e blondă, iar tu ai părul şi ochii negrii şi-cum nu mai îndrăsnia să spună nimic, Mala o chemă lângă ea pe covor — „Vino lângă mine, copilule ce eşti" Şi începu să o mângâe pe părul aspru, tăiat scurt, alintând-o.

Nina se lăsă mângâiată, fericită de atâta bunătate din partea Malii, care venia în fiecare Sâmbătă la internatul de călugăriţe să ia pe mica orfană pentru o zi la ea acasă.

— „Nina, Ninetta, mică fată, sărută-mă şi adu-mi cutia aceea de pe divan — Acum eu am să deschid şi tu ai să iei ce vei găsi în ea" şi Mala ridică încet, încet de tot capacul cutiei de mătase galbenă în timp ce ochii Ninei, enormi şi trişti, deveniau din ce în ce mai curioşi, o păpuşe fantastică se ivi plină de viaţă şi se uită zâmbitor la ochii Ninei — Nina o luă în braţe plină de bucurie sărutând de nenumărate ori mâna Malii, care căută să scape.

— „Mala, cât eşti de bună!"... dar Mala îi astupă gura cu un sărut.

De pe uşile deschise spre verandă, venia din grădină un parfum amar de liliac şi de lumină de primăvară tristă, în apus Salonaşul se împânzia pe nesimţite cu tonuri de aur mort, cu armonii potolite de parfum, de lumină şi de linişte îndepărtată — Oraşul par'că aţipise o clipă, în acest moment de sfârşit de zi şi de primăvară. Un trandafir alb dintr'un porţelan de China se scutura ofilit pe covor — Mala închise de tot pleoapele — Nina, încremenită, se uită cu desnădejde la petalele risipite pe covor — Intr'un târziu Mala şopti: — De-acum înnainte trebue să sosească şi Millo şi clipi din ochii cu voe luptate. — Nina strânse păpuşa şi începu, să răsfoiască albumul de pe măsuţa de fildeş, oprindu-se îndelung asupra capului Beatei Beatrix ce seamănă cu sora Chiara.

I-se păru că Mala sopteşte printre buzele întredeschise numele lui Millo de mai multe ori — cu patimă... melodios ca un cântec... din ce în ce mai încet... La un moment dat, Nina numai auzi nimic — Mala par'că adormise profund, deşi deschisese ochii mari, pierduţi într'un gând îndepărtat — şi Ninei i-se făcu frică — Mala par'că era o fantastică păpuşe de piatră albă, cu ochii sticloşi şi morţi — se mişcă timid pe divan — mută o perină — Intoarse foile dela album cu zgomot... Mala însă nu se mişcă, nu clipia... Rămânea mereu cu trupul întins prea tare, în atitudine de extaz cu luminile sticloase.

Prin rama de catifea neagră a uşii, pe care o desenă seara cu umbre noui, ca printr'un ochi uriaş, deschis, venia o adiere de vânt călduţ cu mireasmă din ce în ce mai amară.

In oraş se aprindeau luminile una câte una, casele piereau nedesluşite în umbră — numai luminile tremurau în aer — Atmosfera era o apă albăstrie, în care plutiau casele ca nişte nāvi întunecate, cu luminile aprinse.

I-se păru că apa serii alunecă prin ochiul deschis în salonaş, încetul cu încetul, în valuri nedesluşite albăstrii, înnecând trupul de păpuşe încremenită al Malii, ridicându-se pe nesimţite, fără sgomot, ca o apă de vis, amestecându-se ca o apă de argint a oglinzilor mirate.

Numai putea să gândească precis, ameţită, totuş cu o vagă impresie de teamă neînţeleasă neisbutind să ştie de ce, de unde pornise acea impresie şi pentruce rămăsese, totuşi simţind-o stăruitor şi dureros. Mintea îi era adânc obosită — o durea capul — şi se simţi cu desăvârşire singură în izolarea tristă a serii. Dar nu, nu era singură. Mai trăia cineva căci a auzit şoptind ca un oftat dureros; — „şi Millo care numai vine — şi Mala şi-a întins leneş braţele şi le-a strecurat sub cap, muşcându-şi sensual gura.

In urmă a venit servitoarea şi a aprins lumina.... iar mai târziu a sosit şi Millo. Mala l'a primit culcată pe covor, cu ochii plini de lumină. Nina se simţia încurcată. Intotdeauna când venea Millo se simţia extrem de încurcată. Işi luă albumul şi se duse pe divan. Servitoarea aduse ceaiul. Nina se ridică să-i ajute la servit. Se simţi însă stângace şi stingherită în rochiţa prea scurtă, care îngăduia să i-se vadă picioarele prea înnalte, până mai sus de genunchi — mai ales că întâmplător observase privirea lui Millo oprită asupra lor — şi îi fu ruşine şi îi veni să plângă de necaz că Mala işi închipuie că are tot zece ani, iar nu paisprezece, făcându-i rochii prea scurte pentru vârsta şi înnălţimea ei, şi cum Millo distrat îşi uitase privirile pe picioarele ei, i-se păru că e goală şi tulburată fugi pe divan, în fund, ascunzându-şi picioarele sub perine.

Mala observase tot, printre gene şi începu să râdă cu poftă, adresându-i-se lui Millo: „Are picioare superbe Nina, nu?" El păru distrat şi nu auzi.

Ceaiul fu luat într'o prea mare dispoziţie nervoasă a Malii, într'o distracţie aproape absentă a lui Millo, într'o atitudine gata de plâns a Ninei. Ce avea astăzi Mala? Şi păpuşa aceea, într'adevăr frumoasă, dar care nu mai putea să-i mulţumească gusturile ei, dece i-o dase Mala acum când era destul de mare spre a se mai juca cu o păpuşe?

Se auzi un zgomot în camera de alături. Servitoarea intră şi anunţă că a venit domnul Damian. In aceeaş clipă în uşe se ivi şi Damian, băiat tânăr, elev la conservatorul de muzică, frate cu Millo. Aduse cu el atâta primăvară şi veselie, încât schimbă cu desăvârşire atmosfera salonaşului. Mala deveni graţioasă şi plăcută; Millo vorbăreţ. Chiar dispoziţia Ninei se schimbă încetul cu încetul. Intr'un târziu, Mala se apropie de Damian şi îl rugă să cânte ceva la pian.

— „Damian, fii gentil şi cântă. Mi-e dor de muzică şi cum eu sunt nervoasă şi numai pot suporta contactul clapelor, arareori am plăcerea să...

— „Cine poate rezista la atâta graţie, o întrerupse Damian surâzând şi îi sărută curtenitor mâna. Millo fuma liniştit şi bine dispus când Damian începu „Concertul" de Weber. Atunci casa luă o înfăţişare nouă. Mala aprinse lumini galbene prin care muzica le strecura în fire împletite de sunete. Colţurile, oglinzile, covoarele, începură să cânte ameţitor, risipind cascade de cristal, pâlpâiri de armonii albastre, murmure şi şoapte de lumină.

Damian îşi plecase puţin capul şi sub părul prea negru, fruntea zâmbia albă, extatică, poate prea înnaltă pentru capul lui mic, pe care muzica o săruta cu mângâeri subţiri. Când şi cum ajunsese Mala cu Millo în odaia de alături, Nina nu putea şti.

Dar prin oglindă, văzu cum Mala îşi culcase capul brun pe genunchii lui Millo; cum acesta se plecase mult spre ea şi liniştit, gânditor, îi mângâia pleoapele mari; cum atitudinea aceasta se prelungia insinuantă şi vagă în oglinda ce se aburea.

Nina încercă să se uite în altă parte, dar ochii păreau enormi şi trişti, prea negrii, mişcându-se rotunzi ca două prinşi cu ace invizibile, în cristalul albăstrui. Ii văzu acolo globuri umede, înnecaţi într'o apă nedesluşită. Chipul nu şi'l vedea, rămânea pierdut, şters într'o depărtare vagă. Dar din globurile acelea negre ale ochilor se prelungiau două aţe luminoase ce tăiau aerul galben şi alunecau dincolo oprindu-se mirate asupra celor doi.

In acordul final, atmosfera prea încărcată plesni, revărsând prin uşa deschisă în grădină, notele luminoase, ca pe nişte fluturi de mătase.

Damian se ridică, stinse lumina şi se apropie de fereastră — unde rămase neclintit, cu capul sprijinit în mâini, gânditor.

Incetul cu încetul, lumina lunii risipi surâsuri imense de aur în salonaşul unde mai cânta încă amintirea celor din urmă note.

In apele argintii ale oglinzii, imaginea celor doi, neclintită până la obsesie devenia aproape ireală. Obosită, neputându-şi totuş deslipi privirile aţintite acolo, Nina făcu o sforţare imensă şi se mişcă brusc printre perinele de pe divan. Păpuşa căzu şi se sparse cu sgomot asurzitor. In tăcerea uriaşe, par'că se dărâmase o lume. Damian alergă spre ea şi speriat şopti: — „Ce e Nina, cé s'a întâmplat? Nici nu ştiam că eşti aci. A, s'a spart păpuşa, dar nu e nimic, Mala o să'ţi ia alta mai frumoasă...." Nina încremenise cu un picior pe covor cu unul pe divan, cu mâinile încrucişate, cu gura uscată, cu ochii arşi.

Dar Mala şi Millo par'că nu auzise nu văzuse — căci îi zări încremeniţi în oglindă în aceeaş atitudine obsedantă, din de în ce mai nedesluşiţi, ca într'un peisagiu de ceaţă.

Damian ca s'o împace se aşeză lângă ea şi începu să o mângâe, spunându-i nimicuri uşuratece. Mângâind-o, găsi că Nina are un obraz de catifea şi ochi frumoşi şi gură ispititoare şi roşie şi nevăzându-i rochiţa prea scurtă şi uitându-şi că are numai paisprezece ani, se plecă ameţit şi îi sărută gura. Nina simţi ceva sfâşietor şi umed care o miră şi o tulbură şi văzu în oglindă alături de imaginea celor doi, mult mai clară, imaginea lui Damian plecată peste capul ei trist.

Nu făcu nici o mişcare şi rămase cu ochii mari, deschişi, gândindu-se dacă i-a fost plăcută sau nu acea sensaţie — în timp ce Damian, încurcat, dându-şi seama, încercă să glumească, chiar râse şi se ridică să aprindă lumina.

A doua zi de dimineaţă, în automobilul ce sbura nemilos spre internat, alături de Mala elegant îmbrăcată şi puţin nervoasă, aşa cum era întotdeauna când nu era cu Millo, Nina în rochea neagră de uniformă, cu ochii risipiţi pe străzile ce rămâneau în urmă, gândia: în afară de dragostea pentru sora Chiara, pentru Mala, pentru cărţile din biblioteca internatului, mai e ceva pe lume — ceva nedesluşit pentru ea ca imaginea celor doi din oglinda aburită, ceva aşa cum a încercat Damian... Ceva care se simte cu gura,... cu nervii... cu sufletul. Ca o vibrare prelungă şi desăvârşită a întregei fiinţe...

Când ajunse la internat, ocoli ca o vinovată pe sora Chiara, ce se întreba ce să aibă favorita ei Nina.

SANDA MOVILA

Primăvara în Stradă

Când primăvara rătăci pe stradă,
Era ca un miros, sau ca'un cântec,
Ţipa flaşneta o romanţă fadă
Din ţevile-i de trestie, din pântec.

Se profila'n noianul de lumină
Figura primăverii azurie:
O palidă prinţesă bizantină
Şi papagalul: jucărie vie.

Se răspândise ca un svon în aer
Surâsu-i calm, făptura ei firavă
Şi se torceau în soare, ca'ntr'un caer
Frânturi de raze fine, ca de lavă.

In limpezimea ce plutea afară,
S'a coborât tristeţea ca o rouă,
Cu-acelaş gând în orice primăvară:
Sunt toate vechi pe-aici, doar ea e nouă...

ROMULUS DIANU

Scrânciobul

Prietene, îţi mai aduci aminte
cum ne dădeam în scrânciob amândoi
şi inima ni-era un bob de linte,
strângând speteze tari în braţe moi?

Tot năzuind s'ajungem cât mai sus,
simţiam aripi cum cresc pe sub suori,
gândind c'aşa o fi simţind Isus
când s'a 'nălţat topindu-se în nori...

Aş vrea şi azi să merg în haine noi,
să cumpăr zările c'un ban de zece,
să uit, cu ochii — roată pe zăvoi,
că mă 'nvârtesc pe loc doar vremea trece...

Azi, scrânciobul, îl învârtesc chiar eu
şi-o lume 'ntreagă port pe nervii mei:
o urcă'n limpezimi avântul meu,
dar o coboară greutatea ei...

PETRE STRIHAN

LITERATURA STRAINA

ANATOLE FRANCE

GENERALUL TELEMAC

Pisica slăbănoagă

D-l Alldor de Sainte-Lucie, mulatru din Saint-Domingue, fost ministru, şi-a trimis copilul, pe Remi, la studii, la Paris. După recomandaţia tatălui său, tânărul se duce să facă o vizită unui compatriot, generalul Telemac, care locueşte la Courbevoie.

Telemac, în cap cu o tichie de pânză şi încins cu un şorţ alb, surâdea în pragul dughenei soarelui de dimineaţă, care se revarsă pestru drumul prăfuit, înşirat de platani gârboviţi. Priveliştea se întindea la dreapta până la cazarmă, de unde se auzea sunete de goarnă, iar la stânga până la piaţa cea rotundă a Impăratului, în mijlocul căreia un piedestal rămăsese văduv de statuie.

Drumul era larg şi mărginit pe lături de clădiri scunde şi de locuri virane, pe cari îşi întindeau albiturile spălătoriile. Cârciumele din colţul străzilor, dând la rândul lor pe alte locuri virane, erau date cu roşu, în scop de a atrage privirile şi de a da din depărtare gust de băutură soldaţilor şi lucrătorilor. Restul, ziduri şi locuri deschise, erau toate, fără schimbare, cenuşii. Cele două case de peste drum de Telemac, cu faţadele lor de gips, cu cele trei caturi ale lor prevăzute cu coloane, deschizături boltite şi împodobite cu busturi, erau crăpate, coşcovite, mucegăite, cu ochiuri crestate de hârtie, iar zdrenţele atârnau pe la ferestre. Cârduri nedefinite de câini şi de copii se învârtiau în praful drumului, pe care câţiva soldaţi îl ridicau molcom, mergând către malul apei, împreună cu nişte femei încărcate de coşuri şi doniţe.

Şi dugheana lui Telemac era dată cu roşu, iar ferestrele ei erau pline de farfurii cu biftecuri şi armi. Telemac în momentul acesta apucase de urechi, un iepure de casă şi un surâs îi flutura pe buză. Smalţul ochilor lui cărpiţi şi vioi, ridicaţi peste umerii obrazului îi străluceau în mijlocul feţei de abanos, cu buze mari şi nas turtit.

Un soi de lână, rămasă încă neagră, îi mai clăbucea în cap. Doar fruntea teşită şi pleşuvită, de mai descoperea o parte din ţeasta capului, a cărui creştet aducea a un fel de creastă.

Miragona, aşezată pe labele dela spate, privea cu mult interes la lumea dinprejurul ei. Cu sufletul plin de pace, se încălzea liniştită la soare.

Din când în când abia de-şi întindea botul isteţ ca să-şi încolătăcească limba peste sângele închiegat de pe botul iepurului atârnat de Telemac. Apoi, ca şi mulţumită de senzualitatea aceasta plăpândă, privea calea din nou ţintă, înfiorându-şi din când în când coada.

Telemac întoarse însfârşit, ca pe o mânuşă, pielea iepurelui, aşezându-l apoi pe o măsuţă. Astfel jupuit şi bătând în tonurile cele mai vii, el îl înbucătăţi cu multă îndemânare şi-l aşeză într'o cratiţă. Mai apoi trecu cu el în dugheană, a cărei uşă din afară dădea într'o grădină plină de bolţi de verdeaţă.

După ce acolo termină să-şi prepare mâncarea, se aşeză jos şi, în timp ce cratiţa cânta pe foc, căzu pe gânduri. Ochii lui, ce păreau a fi fost de curând vopsiţi pe un cap de păpuşă, nu ţinteau la nimic. Fără îndoială că Telemac zărea altceva decât plita lui cu pătrăţile de faianţă, tejgheaua de cositor, ori mesele acoperite cu muşama, căci îngâna un cântec straniu şi părea că vorbeşte cu o lume nevăzută. Insfârşit, după ce aruncă o privire asupra mâncărei, care mocnea pe foc zise:

— Miragona, păzeşte prăvălia!

Miragona, îi întoarse o privire isteaţă şi se îndreptă către pragul de piatră, pe care îl ocupă cu importanţă.

Telemac atunci urcă într'o cameră tapetată cu motive de vânătoare.

Intr'însa nu se aflau decât un dulap de nuc, un pat cu pologuri albe şi patru mese. Incăperea servea şi de dormit birtaşului şi de petrecere pentru zilele de sărbătoare. Telemac scoase din dulap o lădiţă, o aşeză pe masă şi o deschisă cu multă băgare de seamă. Lădiţa era plină de tot soiul de lucruri, învelite, unele în basmale mari, altele în hârtie. Scoase, rând pe rând dintr'însa, un şal roşu, nişte epoleţi, două verigi pentru urechi, o cruce, o placă al unui ordin necunoscut şi o pălărie mare galonată, cu două cornuri şi doi ciucuri de aur. După ce întinse această întreagă avuţie pe masă, Telemac o privi mirat ca un copil. Işi aşeză apoi pe capul lui cel creţ o pălărie cu ciucurii bălăngănind se înfăşură în şalul cel roşu al Olivetei, femeia sa, şi se privi în oglinjoara-i de ras. Işi retrăi în acel moment viaţa lui de altădată şi ajunse pe timpul când era general.

Revăzu încoronarea ameţitoare a Majestăţei Sale Faustin I; mantiele albastre ale ducilor, prinţilor şi conţilor; hainele roşii ale baronilor; faţa neagră a împăratului cu coroana sa de aur; Oliveta, cu rochie cu coadă, sosind într'o roabă şi punându-se în rândul doamnelor drept în mijlocul bisericii. I se perindă totul pe dinaintea ochilor: îmbrăcămintele în mii de culori, tunurile, muzica militară şi strigătele de „trăiască împăratul". Mai revăzu încă şi serbările măreţe dela palatul imperial, când sub lumina lumânărilor şi a cristalelor, rochiile de tulpan alb, ce îmbrăcau mândrele piepturi negre ale doamnelor dela Curte, plesneau în avântul turbat al dansului. Revăzu soldaţii înşiraţi pe câmpia stearpă şi plină de lumină. In formaţie de luptă, ei îi prezintau armele. Iar el, Telemac, cu mâinele la spate, ca Napoleon din stampe, trecea printre rânduri şi le zicea:

„Soldaţi sunt mulţumit de voi!"

Apoi, tablouri mai întunecate i se desfăşurară înaintea ochilor. Revăzu întâmplările, cari îi grăbiră căderea. Când, în Decembrie 1851, lui Suluc, desvoltându-i-se odată cu atotputernicia de împărat şi geniul său de copil crud şi fricos, îi veni ideia să poarte răsboi cu republica dominicană, generalul Telemac făcea parte, în capul brigăzei sale, din corpul expediţionar, comandat de generalul Voltaire Castor, conte de Insula-Vacii. Impăratul zisese în proclamaţia sa către armată: „Ofiţeri, sub-ofiţeri, soldaţi! Oamenii dela Est, văcarii dela San-Doming, vor fugi dinaintea voastră. Plecaţi!"

Şi plin de încredere în cuvântul suveranului său, generalul Telemac, cu pălăria cea mare cu ciucuri în cap, pe piept cu placa ordinului imperial şi militar al Sf. Faustin şi cu marele cordon al legiunei de onoare haitiene, galonat, împopoţat şi cu picioarele goale, plecă mândru în capul regimentelor negre din avantgardă. Când deodată, un ropot de puşti îl surprinse pe marginea unei plantaţii de banani. Mirat, indignat şi încremenit în acelaş timp, el îşi întoarse către trupe faţa-i descompusă şi strigă cu o eloquenţă plină de sinceritate:

— „Impăratul şi-a bătut joc de noi!"

La aceste cuvinte zise de general, brigada întreagă întoarse spatele şi dădu bir cu fugiţii. Telemac la rândul lui, dădu şi el drumul picioarelor sale de maimuţă şi scoţând limba de un cot, îşi reluă locul în capul coloanei, fără să se sinchisească de puşti, de corturi, de pachetele de cartuşe şi de lăzile de pesmeţi în părăsire. Luluc, la ştirea acestei strălucite operaţii militare se cutremură din creştet până în tălpi şi, ca să-i vie inima la loc, puse de împuşcă pe generalul Voltaire Castor. Cât despre generalul Telemac, ordin de arestare fu dat, dar acesta se ascunse opt zile dearândul prin savanele tropicale până ce consulul francez, în urma rugăminţilor d-nei de Sainte-Lucie, îi dădu adăpost şi-l îmbarcă apoi pe vasul Naiada în drum spre Marsilia.

Amintirea aceasta îi dădu mai ales lui Telemac înfăţişarea unui câine plouat. Invăli repede crucile, epoleţii şi pălăria în basmalele lor respective, se uită pe fereastă, îngrijorat să nu fi trecut cineva pe drum să-l vadă, şi după ce încuie preţioasa-i comoară în dulap, se cobori iarăş în dugheană şi turnă câteva picături de apă în cratiţa, care începuse să cânte mirositoare pe foc.

Ceasul de deasupra tejghelei arăta tocmai 11. In acel moment un cârd de copii, cu părul vâlvoi, cu cămăşile ieşite, năpădiră strigând amarnic şi învăluiţi într'un nor de praf la uşa cea de sticlă.

Telemac nu întârzie şi apăru şi el în prag, cu un castron plin cu resturi, învelite fiecare în bucăţele de hârtie.

Miragona, foarte atentă, cu un aer important şi tremurându-i coada, supraveghea distribuţia.

Princhindeii, ei, trântindu-se la pământ se agăţau de picioarele lui Telemac, care le comandă deodată pe nas şi cu un tot cu totul particular:

— „La dreapta v'aliniaţi!"

Deodată copiii se puseră la rând, cu mâinele drepte, cu cu gâtul întins şi cu ochii jinduiţi.

Telemac, după ce îi examină puţin cu un aer însemnat şi ridicul, le zise:

— „Răspundeţi la apel! Numărul unu... numărul doi... numărul trei..." Şi dădu fiecăruia partea lui. Numerile unu, doi, trei o luară la fugă, strângându-şi fiecare bucata cu amândouă mâinele la piept, ori devorând-o cu lăcomie, în timp ce priviri de neîncredere erau aruncate jur împrejur.

— „Numărul patru... numărul cinci... numărul şease..."

Numărul şase, un roşcovan al dracului, îmbrânci pe numărul patru, cam schiop săracul, de-i sbură osul de pui tocmai în jghiabul din marginea trotoarului. Miragona ciuli urechile. Numărul patru îşi reluă osul de jos, iar generalul Telemac, după ce sfârşi de a-şi hrăni armata, se întoarse la maşina de gătit.

Văzând că mâncarea de iepure fierbe bine, se duse şi scoase dintr'un sertar o puşcă de lemn roşu şi strigă după Miragona. Căţeaua se plecă să se apropie cu coada între vine şi cu un aer parcă zicea:

— „Doamne, ce-o mai fi şi asta! Nu ne complicăm noi viaţa zadarnic? Mie, cel puţin, astfel de exerciţii nu-mi fac nici o plăcere, dar de le fac, le fac numai de gustul stăpânului meu Telemac".

Şi Miragona în două labe, lipi puşca de burta-i roşie.

— „La u...măr! Pre...zentaţi arma!"

Miragona execută perfect comanda. Picioarele însă i se muiară deodată, căzu în patru labe şi lăsând arma jos, fugi scuturându-se în pragul dughenei.

— „Prost!... Fără vlagă!..." îi zise Telemac. „Mâini o să începem din nou".

Dar în acest moment Miragona neclintită, gata să se dea la om, lătră de două ori puternic. Apoi alergă din prag la maşină, sunându-şi pintenii de lespezile pardoselii.

Remi, cu o pălărie de paie în formă de clopot, după moda marinarilor de apă dulce, intră după aceasta imediat în prăvălie şi îşi declină numele.

La auzul acestuia, Telemac, de bucurie, îi întoarse spatele, ca să destupe o sticlă de vin alb.

— Dumneata d-le Remi, zise negrul schimonosind cuvintele, d-ta d-le Remi, băiatul d-lui Ministru şi finul bietei mele neveste Oliveta, care vindea arac, nuci de coco şi sapotile la Port-au-Prince? ... Oamenii de culoare plini de răutate au omorât o sărmană în bazarul ei şi i-au băut toată *tafia*-ua... Faptul a fost trecut în întregime şi cu litere groase în Monitorul din insula Haiti... Consulul, d-l Morel Latasee, el însuş, mi-a dat-o s-o citesc... Şi mi-a părut aşa de rău, pentrucă biata Oliveta era o femeie foarte detreabă... Dar ce mulţumit sunt că te revăd d-le Remi!... Oliveta nu mai era din prima tinereţe când ni-am luat. Toată lumea râdea de Telemac că se însoară cu o femeie bătrână, dar Telemac ştia, că, cu cât e găina mai bătrână cu atât face ciorba mai bună... Dar stai jos d-le Remi!... Uite avem o sticlă de vin alb, să nu-l lăsăm să se învechească... să-l bem.

Şi negrul începu să râdă îndelung. După ce destupă sticla, suflă ceara de pe gâtul ei şi umplu paharele, dus pe gânduri zise:

— Viaţa nu e ceva veşnic; moartea e însă veşnică.

Apoi apropiindu-şi buzele lui groase de urechea lui Sainte-Lucie, îi zice încet:

— Pentru aceia am şi strâns eu sus, într'un săculeţ, ceva părăluţe. Vreau să ridic un monument Olivetei la mormântul ei.

Şi reîncepu să râdă. Intrebă apoi de d-na Sainte-Lucie, o femeie atât de frumoasă, şi mai vru să ştie şi ce face Remi la Paris.

— Vreau să-mi iau bacalaureatul, răspunse tânărul.

Telemac nu prea ştia el, ce este aceia bacalaureat, dar îşi dădu cu ideia, că trebuie să fie „ceva însemnat".

Ciocni deci paharul închizând a linguşire ochii pe jumătate.

Apoi îl întrebă dacă n'o să se facă general.

— Frumos lucru, adăugă el, frumos!... dar un general are de multe ori neajunsuri...

Remi, pe care negrul îl amuza, zise:

— Telemac, nu e aşa, ai fost general sub maimuţoiul acela de Suluc?

Telemac, la ceste vorbe se turbură. Buzele lui groase tremurară şi bâlbâi:

— D-le Remi, nu trebuie să vorbeşti astfel de împăratul.

Remi auzise când-va dela tatăl său, că generalului îi era o frică nebună de Suluc, pe care îl credea încă în viaţă. De aceia adăugă:

— Ţi-i frică să nu vie umbra lui să te tragă noaptea de picioare? N'avea nici o grijă! Majestatea sa a murit de zece ani şi mai bine.

Negrul, neîncrezător clătină uşor din cap.

— Nu, d-le Remi, nu.

Degeaba căută Remi să-l convingă că Suluc murise la 1867 în insula Jamaica. Negrul răspundea mereu:

— Nu, d-le Remi. Impăratul n'a murit. Impăratul stă ascuns undeva. Iar pielea i se încreţia la fiecare dată peste tot craniul.

Dar din cratiţa cu mâncare se prinse a ieşi un miros plăcut de carne şi de mirodenii. La această senzaţie Negrul redeveni brusc fericit şi, schimbând vorba, zise râzând:

— Hai să prânzim, d-le Remi.

Şi se apucă numaidecât să puie o faţă de masă şi două servicii sub o boltă de viţă sălbatecă.

Grădiniţa cârciumei lui, dădea într'un câmp de zarzavat. Malul drumului de fier dela Versailles îi tăia tot orizontul. Remi tocmai se uita fără interes la această ţară anostă, când deodată apăru Telemac cu gura căscată până la urechi în mijlocul aburului unei cratiţe cu mâncare.

— Ceva bun de tot! D-le Remi!

Şi prânziră cu mare poftă, în timp ce Miragona, însărcinată cu paza prăvăliei, arunca din când în când privirea ei galeşă către meseni. După ce isprăviră de mâncat iepurele de casă, stropit cu vin de Argentenil, întinseră brânză de Brie pe o pâine ca cozonacul.

— Telemac, ştii că eşti foarte bine aici, îi zise, aşa că să vorbească, Remi, căruia totul îi plăcuse de minune.

Dar cum natura omenească e făcută să aibă mereu trebuinţe noi, Telemac oftă adânc şi răspunse:

— Mai lipseşte însă ceva stabilimentului meu, d-le Remi. Ştii ce? Ii mai lipseşte un portret pictat în ulei şi încadrat într'o ramă poleită. Ce frumos ar face portretul meu pictat deasupra tejghelei! Nu e aşa? Pentru aceia am pus la o parte, colo sus, într'un săculeţ o sumă destul de însemnată de bani, fie zis, pentru mormântul Olivetei. Aş rupe de bună voie o parte cât de mare pentru pictorul, care mi-ar face portretul.

Sainte-Lucie răspunse, că generalul să fie pe pace, căci îşi va avea portretul fără să aibă a ştirbi mausoleul naşei sale, Oliveta.

— Sunt pictor, zise el lui Telemac ameţit. Când voi reveni am să aduc pânză şi culori, şi-ţi voi face portretul. Te voi picta în haine de general, cu pălăria cu penaj roşu şi cu două perechi de epoleţi.

Dar Negrul luă un aer însemnat şi trist.

— Ce frumos ar fi, d-le Remi! Dar să nu cumva să faci una ca asta... împăratul... vezi, s'ar supăra... stă ascuns... Să mă pictezi mai bine în haine negre şi să-mi pui şi trei butoni de diamant la cămaşa lustruită.

(Trad. de E. GR.)

Cetatea moartă

după ALBERT SAMAIN

Pierdută 'ntre nisipuri, în zări nelămurite,
Cetatea fără turnuri, cu zidurile sparte,
Sub giulgiul alb, ţesut din marmuri risipite,
E adâncită 'n somnul popoarelor ce-s moarte.

Domnea odinioară: pe zidurile-i tari
Ca pasărea, izbânda 'ntindea aripi de fier.
La porţi — avea o sută, — băteau duşmani barbari
Şi ea'şi pleca spre mare scări mândre cu străjeri.

Azi, lângă râul vechi, secat pe totdeauna,
Pustie, se dărâmă neglăsuind nimic
Sub palida privire ce i-o aruncă luna.

Şi singur între-aceste dărâmături sihastre,
Un elefant de bronz, rămas pe un portic
Ridică tragic trompa 'ndoită către astre.

ZAHARIA STANCU

DIN LITERATURA SANSCRITĂ

Şacalul cel zgârcit

(Hitopadeşa, 1, 7,)

In ţinutul Kalyanakataka locuia odată un vânător numit Bhairava. Lacom de carne, el porni odată să cutreere pădurea Vindhya; acolo întâlni o căprioară pe care o omorî. O luă apoi pe umeri şi plecă cu dânsa, când întâlni un mistreţ furios. Atunci vânătorul nostru puse jos căprioara şi lovi mistreţul cu o săgeată, dar acela scoţând un muget de turbare, se repezi ca o furtună şi lovindu-l în pântece pe vânător, îl dobori ca pe un copac tăiat.

Apa, focul, boala şi otrava,
Foamea, armele, căderea,
Ah! sunt zeci de mii de lucruri
Cari curmă firul vieţii.

Intre acestea, un şacal numit Dirgharava, care cutreera ţinutul ca să-şi caute de mâncare, găsi cadavrul vânătorului, împreună cu al gazelei şi al mistreţului. Cum le văzu, îşi zise:

— Măi, ce noroc! Ia te uită ce de mâncare grămădită aici! De aceia se zice că:

Cum negândit îţi vine răul,
Tot astfel afli şi norocul;
Aşa — îmi pare — se arată
Ce mare e puterea soartei.

— Stau bine. Din carnea ăstora o să am mâncare berechet, timp de trei luni de zile. Aşa dar deocamdată, ca să-mi potolesc foamea, o să mănânc coarda asta făcută din maţe, cu care e legat arcul.

Zis şi făcut. De îndată însă ce se rupse coarda, arcul se destinse cu repeziciune, îi străpunse inima, şi Dirgharava muri. De aceea zic eu:

Fii econom, adună,
Dar nu fii prea zgârcit;
Vezi ce-a păţit şacalul:
Pieirea şi-a urzit.

Trad. de AL. GRAUR

DIN LITERATURA MAGHIARA

Paharul Saftei

de IDA KISS

— Uite, ţi-am adus un pahar de argint, Safto, — îi spuse Solarcic iubitei sale — dar să nu beai niciodată vin roşu din el pentrucă raza de argint se aşterne pe culoarea vinului ca sarea şi când ajunge la buze numai decât gustul lui se preface în sânge.

— Vin vechi ţi-aduc, aur topit şi pahar de cristal îţi aduc din casă, ca să ciocneşti cu mine înainte de-a pleca; astăzi am o plăcere nebună.

Noaptea de August a încremenit în nemişcare; tipsia de aur a lunei s'a întors ţeapănă pe înclinaţia cerului, ca un tablou din veacul al treilea. Mirosul încărcat al crinului japonez pătrunde până'n creeri, iar licuricii licăresc prin iarbă de parc'ar fi nişte stele ce strălucesc în fundul unui lac de verdeaţă. Solarcic şi-a întors scaunul de grădină spre casă, ca să vadă bine pe Safta, fata illiră, care vine cu o cofă antică, neagră, atârnată de braţ şi cu buzele dogorite de pofta beţiei; ea păşeşte treptele, se întinde mândră într'un gest de jertfă voluntară, apoi în veştmânt alb, porneşte printre crinii japonezi, ca o preoteasă a sărutului ce se grăbeşte spre locul de jertfă.

— In cofa neagră ţi-am adus vin; din cofa neagră vreau să ţi-l torn, ca să crezi că ochii mei negri aruncă priviri de aur în el. Bea!

In sunet de argint paharul Saftei se izbeşte de paharul de cristal al lui Solarcic.

— Beau şi vin roşu din acest pahar.

— Inima îţi va fi cuprinsă de beţie din cauza lui.

El mângâe uşor mâna iubitei:

— Cântă-mi cântecul Eupeldanei, însă lin, foarte lin ca să nu străbată peste grădină.

— Şi dacă ar străbate? Ar trebui să vibreze prin toate zidurile acest cântec, să răsune în lume...

— Incet Safto, încet. Martinovici zace în temniţă.

Numai decât gura fetei amuţeşte: cuvântul îi este înăbuşit de amintirea catechismului lui Martinovici, a bibliei roşii şi-a evangheliei libertăţii şi fraternităţii.

Când îşi îmbrăţişă iubitul la despărţire, inima îi tremura de-o frică neobişnuită, şi, pentru a se linişti, vroi să-l însoţească până la casa Abafi, dar Solarcic îi încleştă gura cu sărutări.

— Nu peste mult se revărsă zorile, întoarcete 'n casă.

Capul ei se plecă smerit, dar totuşi şi-l ridică şi când silueta lui dispăru la cotitura drumului, ca să-şi liniştească sentimentele sbuciumate, se furişă după el, pe lângă brâul caselor. La gardul casei Abafi un groaznic fior îi zgudui inima: Solarcic a ajuns la poartă, trei umbre se reped la el sub straşina porţii, îi spun ceva, îl aşează într'o trăsură ce aştepta, apoi pleacă în goană, în zorii de August.

Safta, uimită, priveşte după trăsura ce se îndreaptă spre temniţă. Praful drumului i s'a coborât în inimă. Se întoarce şovăitoare, străbate grădina printre crinii japonezi, şi când ridică spre buzele-i palide paharul de argint rămas pe masa din grădină, din ochii ei întunecaţi se rostogolesc în el mărgăritare de lacrămi.

Se revarsă zorile roşii în prima dimineaţă după ziua Sf. Marii, argintul plopilor sună în senin de tragerea clopotelor, iar pe pervazul de piatră al verandei, într'o atitudine maestoasă, un păun alb priveşte deşteptarea dimineţii.

* * *

Iacobinii maghiari erau executaţi cu paloşele pe „Câmpia de sânge" de lângă Buda. In anul 1795, printr'o sentinţă regească, fuse condamnat la moarte şi Solarcic.

La 3 Iunie abia se iviseră dungile zorilor la poalele cerului, când porţile temniţei se deschiseră larg şi porni căruţa condamnaţilor. Solarcic, îmbrăcat cu veştminte scumpe, îşi ţinea talia semeaţă, lângă Oz; îşi pudrase părul cu mare grijă, iar pantofii de lac îi erau aşa de lustruiţi de parc'ar fi mers la bal. Privirea lui plină de-o veselie conştientă, cădea peste mulţimea care se îngrămădea tot mai numeroasă în jurul căruţei şi căreia parcă-i spunea: Eu sunt Cristos, mor pentru voi şi pentru păcatele voastre, răstignirea mea mântueşte un popor de sub jug, — dar îşi strâmbă gura într'o grimasă amară, pentrucă lângă căruţă zărise pe Safta, care îşi potrivise pasul cu al soldaţilor. Mătasea ei neagră foşnea de par'că s'ar fi sfâşiat vocea slabă a nopţii, ochii ei mari se holbau la Solarcic cu o nesiguranţă nebunească şi mâna ei albă strângea paharul de argint.

— Safta! — strigă încet Solarcic — Safta!

Cuvântul său se izbi de zâmbetul rătăcit al ei; fata râdea răguşit, câteodată întindea braţele spre el, dar se dădea 'ndărăt la vorbele aspre ale vreunui soldat.

Pe „Câmpia de sânge" aproape zece mii de soldaţi împingeau mulţimea înapoi. Solarcic sări din căruţă, îşi luă poziţia, şi ca şi cum ar fi mers la dans, porni spre eşafod.

— Merg şi eu... merg şi eu... — se auzi glasul plângător al Saftei, pe care o împingea îndărăt, cu înjurături şi baionete, cordonul militar. El îşi întoarse capul semeţ şi, cu faţa palidă şi un gest de Christos al pătimirilor, făcu semn soldaţilor:

— Lăsaţi-o să vină la mine...

Şi grupul porni: între cei doi condamnaţi preotul cu crucea în mână, apoi garda şi după ea Safta, fata illiră, în mătase neagră, cu gura zâmbitoare şi strâmbă, în care se scurgeau lacrămile.

Preotul întinse crucea lui Solarcic.

— Sărut pe fratele meu; şi pe el tot de-aceea l-au ucis, fiindcă iubea poporul şi omenirea. Cine ştie: pot să fiu şi eu mântuitorul neamului meu — mai adăogă preotului, care se supărase de comparaţie — barim de i-ar folosi moartea mea. De s'ar deştepta barim.

Işi întinse braţele în semn de îmbrăţişare spre iubita sa, care cu inima tremurândă strângea paharul de argint în mână şi cu ochii înecaţi în lacrămi şi gura strâmbată se uita la el, dar numai îşi netezi părul, şi nelăsându-se înmuiat păşi cu grabă pe treptele eşafodului.

Capul lui Solarcic căzu jos şi paharul Saftei se umplu cu sângele ce ţâşnea:

— Să trăeşti în mine şi prin mine, suflete sburat la cer, — strigă ea, zâmbind nebuneşte, şi răsturnă paharul pe gât.

— Nebună... nebună... murmura poporul, iar soldaţii se înghesuiau ca s'o gonească.

Vântul dimineţii despleti părul negru al Saftei şi buclele ei, nici steaguri îndoliate, fură crud agitate spre eşafod.

Trad. EMIN ASAN

La Priveghiu

de MIHAIL LUNGIANU

Cu multe păcate şi-a mai încărcat sufletu' şi moaşa Maria Grijincu, Dumnezeu s'o ierte, cât timp a fost în viaţă. Ştia să cheme ursitorile copilului, de curând venit pe lume; punea junghiu de trimetea la groapă omu, ca muntele de voinic, or hârbu de aducea peţitori de peste văi şi dealuri. Făcea de urît, spărgea case, unde vecuià traiu bun, strica vitele oamenilor şi câte nimicuri toate ea le ştia şi le punea la cale pentru o mână de creiţari, numai calea bisericii n'o cunoştea şi n'o mai bătea de când hău! Şi-acu i-a venit şi ei rându, să se ducă, să dea socoteală de toate astea sus, în faţa Atotputernicului!

Aşa grăiau între ei oamenii, bărbaţi şi femei, din sat, în drumul spre casa Mariei Griijncu, în seara, când scăldată, şi 'mpodobită, sta 'nţepenită pe masă.

E! Şi ce moarte a avut! urma unul. S'a sfârşit, ca un câine, fără spovedania şi precestania legiuită. Venind de la blestemăţiile ei, a apucat-o o ameţeală, şi-a pierdut graiu, bătea în fereastră şi făcea semne grăbite la toţi de pe drum, fără să-i ia cineva seama, până ce s'a rostogolit în ogradă şi s'a dus!

* * *

Moarta sta 'ntinsă pe masă, cu faţa ca de ceară, cu ochii 'nfundaţi în orbite, cu gura strânsă, cu mâinile pe piept. I-au pus între ele o cruciţă; la degetul cel mic i-au legat un bănuţ, ca să aibă cu ce să plătească la vămile văzduhului şi la cele de subt pământ; i-au imfăşurat capul într'o mineştagmă, cu fes de desubt, au îmbrăcat-o 'n cămaşă c'un rând de flori pe mâneci; i-au dat catrinţă nouă, papuci în picioare şi-au învelit-o c'o pânză de-alungul trupului. Pe piept i-au aşezat o iconiţă şi care cum vine lasă câte un acitar alături, ca să aibă de pus la sfeşnice şi la prapore, or de dat peste groapă, odată cu sărutarea cea de pe urmă.

Peste mort nici să nu iei, nici să dai vre-o floare, ceva, că mai moare din neamuri şi din vecini, aşa e credinţa, de aceea se păzeşte tot timpul, cât e ţinut în casă.

Au început să se adune şi copiii, stau ce stau şi 'ncep săgile, obicinuite *„la priveghii"*. Au vârît o secure pe o mânecă de cojoc, lăsându-i muchea afară, o 'nfăşoară c'un petic şi fac cap şi gură din ea, la care pun două linguri, cu găvanele 'n sus, picioarele dinainte, ca să iasă leit chipul caprei. In cojoc se bagă doi copii, luaţi de mâini şi rezemaţi spate 'n spate, şi-i întruchipează corpul, lemnul toporului, ţinând loc de picioarele din urmă, iar mâneca cealaltă a cojocului atârnând drept coadă.

Dedesubt, la pieptul cojocului, vârî o oală veche. Un al treilea copil încalecă pe capră între cei doi şi vine cu ea 'n casă, spunând c'o are de vânzare şi 'ntreabă pe rând pe cei dinăuntru, dacă nu vrea s'o cumpere cineva. Unul dă cinci lei, altul patru, un al treilea trei, apoi doi, unu, un filer. Când i s'a dat cel din urmă preţ, băiatul de colo face pe supăratul:

— De cât s'o vând pe nimica, mai bine-i dau o botă şi-i sparg capu! şi, zicând aşa, îi şi trânteşte una cu bâţul, pe care-l ţinea 'n mână; oala se face 'n bucăţi, râd toţi, şi capra fuge afară.

După ce s'a potolit râsul stârnit, cei din casă, bărbaţi, băeţi şi fete, se strâng câte cinci-şease la un loc şi joacă cărţi pe lăicoare, pe câte un fund de lemn, puse pe vre-o cofă de apă. Joacă întâi pe datul în *chişte:* pe cel care pierde, îl iau doi inşi, cuprinşi de mâini, îl aruncă între ele pe la spate şi-l învârtesc în aer, dându-l d'a peste cap; o schimbă apoi în *porcăreşte:* se pun toate cărţile 'n rând şi pe dos, numai una 'n mijloc pe faţă şi ia fiecare câte una din ele, până se potriveşte la culoare şi semn cu cea de jos, pică cu pică, cupă cu cupă. Pe cel care rămâne cu mai multe 'n mână îl fac toţi „porc".

Femeile stau prin colţuri faţă 'n faţă, cu mâinile duse la gură şi înşiră la cai verzi pe pereţi. De lucrat, nu lucrează nimeni din ai casei şi nici ceilalţi, mai ales vecinii şi cei pe cari nu-i desparte vre-un pârâu, ca să nu moară şi la ei în casă.

E noapte, întunerec şi se aude vaerul vântului prin horn.

— Vin strigoii, s'o jelească! zice una din ele.

— Fie, că şi mult le-a dat de lucru răposata! adaogă alta. Ii scotea din negură şi-i vâra 'n pământ când vrea. Numai ea-i stăpânia, că se 'nmulţiseră de câtava vreme, din atâţia copii morţi, nebotezaţi şi din femei ucigaşe de prunci şi-şi făcuseră de cap. Eu am văzut cu ochii mei două lumini pe câmp, jucau, s'apropiau. Am auzit un şuer şi s'a pornit să urle vântul ca un balaur. Erau *moroii* cei vornicului spre Rădăuţi, grăi o bătrână, — joacă în toate nopţile lumini multe. Se sue moroii 'n podu' grajdului şi aruncă pe jos păpuşoiu. Li-e frică slugilor vornicului şi la toţi vecinii, să iasă afară, ca să nu-i strâmbe. N'a ieşit odată una, Frusinica, până 'n tindă, să vază cine pocneşte, era o slujnică venită de curând din alte părţi şi i-au dus gura la urechi şi i-au luat mâinile şi picioarele, lăsându-i-le moi?!

— Aşa e, că bine zici! întări încă una. Câţi n'o fi adus pe lume şi biata Maria Grijincu, cu moşitu' ei? N'ai văzut, e un colţ întreg de gropi în ţintirim, la cap, în loc de cruci, cu câte un mosor de turnat aghiasmă pe el la zile mari, tot prunci lepădaţi, născuţi morţi, or nebotezaţi, cari se fac moroi.

* * *

Ai casei împart câte ceva de mâncare, mai pâine, mai malai copt şi dau de băut bere şi cafea cu lapte. Beau toţi, bărbaţi, femei, băeţi şi fete, numai Nicolae Calancea, un român oacheş, ghebos puţin, se uită 'ncrucişat, se strâmbă şi zice: — Mie nu-mi daţi nimicuri d'aestea! Or olercă, — băutura mea din toate zilele, or lipsă! Ei Doamne, pe vremea mea numai litvele şi muerile beau băuturi d'aestea! Acu, însă s'a întors lumea pe dos. De când cu nepricopsitu' cela de sfânt au părăsit olerca şi oamenii mari, în toate minţile, toţi, afară de mine. Eu unu' oiu duce-o mai departe aşa cum am apucat, orcât s'or schimba vremurile şi cu ele şi oamenii. Mi-aduc aminte, zice el mai departe, când tot venia acela cu păru' mare p'în sat şi ne zicea, să ne lăsăm de băutură, că e rău, că se prăpădeşte lumea. Il ascultau toţi, că spunea că e trimis de Dumnezeu, numa' că făceau tot ce ştiau ei. Dac'a văzut el una ca aceasta, ce s'a gândit? S'arunce un câine în fântână, la jidov, la Avrum. A făcut, ce-a făcut, şi într'o sărbătoare, după ieşirea dela biserică, a adunat oamenii şi le-a zis:

— Lăsaţi-vă de olercă, creştini, că vă omorîţi trupu' şi vă spurcaţi sufletu'! Ştiţi voi cu ce o lucră Jidovu'? Cu apă din câine mort! Nu credeţi? Veniţi cu mine şi căutaţi în fântână.

S'a coborît unu' 'n ea şi-a găsit în fund un câine, umflat de apă, c'o piatră mare de gât. „Vedeţi? le-a zis el l-a aruncat într'adins jidovu', aşa cum am zis eu, ca să vă spurce sufletu, să intraţi în iad cu el şi cu tot neamu lui, care a vândut şi a răstignit pe Hristos!"

Creştinii mai toţi au crezut ş'au mers la biserică, au îngenunchiat, au sărutat crucile şi icoanele, jurându-se că n'or pune picătură mai mult pe limba lor. Vre-o câţiva, între care eram şi eu, n'am jurat, că ce ne-am zis noi? Olerca e bună şi din zeamă de câine, ca şi din cea de perje, doar olercă să se cheme, şi noi să fim oameni, să ştim s'o bem. După noi s'au mai luat şi vre'o câţiva din cei cari au jurat. Numai că d'atunci s'a alimănit pe aci băutura aceasta amară şi-au început şi ai noştri, să bea lapte cu st'rigie de pe horn, ca Nemţii!"

Femeile ascultau, oamenii dau din cap, în semn c'are dreptate românul. Ai casei aduc un şip de olercă şi i-l pun înainte, cu un păhărel lângă el. Rusalim Pungoci, un bătrân înnalt, voinic, rumen la faţă, se ridică de pe lăicier:

— Bine zice Calance aista. Eu n'am băut în vacu' meu băutură. Pomenisem obiceiu' de la părinţi. In tinereţea mea nu era olercă d'aeasta. Aveam rachiu de perje, aveam must de pere, de mere. Acu, într'o vreme, a venit holera. Muriau oamenii cu sutele, cu miile, ca muştele, când dă geru' ernii. Popa nu mai pridida cu îngropatu. Se ducea numa' la cei cu dare de mână, de la cari lua bani şi strae şi pământ. Pe săraci îi aruncau, din porunca vornicului, într'o groapă mare şi turnau var peste ei. Se stingea lumea de la un cap, îşi aşteptau toţi sfârşitul din clipă 'n clipă. Când într'o bună zi a adus Dumnezeu un jidov, pe Moişală, tatăl lui Avrum aista. A venit c'o harabă, la care trăgea un haram de cal, şi 'n harabă un poloboc. Oprise pe toloaca din faţa bisericii şi striga jidovu' cât îl ţinea gura:

— Holercă, holercă! Cine bea nu moare! Cine are bani, are zile! Şi, ca să facă poftă la lume, aducea mereu la gură un litru şi râdea:

— Unde-i holeră? Să vie la mine, dacă poate! Şi-şi mângâia pântecele şi sugea mereu. Şi s'au strâns oameni pe lângă el. Au încercat unii şi alţii, au gustat, au văzut că e bună şi pentru bărbaţi şi pentru femei, ba şi pentru copii. Că era făcută doar din spirt curat amestecat cu apă şi cu zahăr ars. Şi au început să bea vârtos. Şi par'că a avut pe dracu jidovu 'n holerca lui, că unu' nu muria din câţi apucau să ia mai sdravăn la limbă. Dacă s'a băgat de seamă lucru aesta 'n sat, s'a întins beţia 'n lege, de nu s'a mai contenit pân' a venit sfântu' de care vorbia Calancea. D'atunci m'am deprins şi eu cu ea şi n'am slăbit-o de loc. Şi las cu jurământ să-mi dea olercă de pomană la poarta bisericii, când 'oiu muri, să-mi toarne şi peste groapă, ba să-mi pue şi 'n raclă un şip, poate că m'oiu trezi din somnu' greu şi 'oiu mai gusta odată din ea!

S'au pus pe râs toţi. Calancea se apropie de moartă c'un păhărel şi-l pune lângă ea.

— Aşa, să fie la 'ndemână! De unde ştii?... I-o prinde bine poate!...

Afară a 'nceput să plouă, o ploaie măruntă şi deasă.

— Plouă! Să ştiţi, mai grăi alta, că se face şi ea moroaică, săracan de mine! Când 'om aşeza-o 'n raclă, s'o punem cu gura 'n jos! Şi zicând aşa, se uită spre moartă; dar rămâne cu mâinile la buze, i se moae trupul şi-i vine rău, c'a văzut mişcând în sicriu. Femeile celelalte, înfricate şi ele, s'apropie tăcute, cu spaima 'n suflete, şi numai băeţii n'au habar şi se pornesc p'un râs de stă să se huţune casa. Unul din ei a auzit, că nu e bine, să stea mâţu' în odae cu mortul, că, de trece peste el, se face strigoi şi a adus unul de acasă şi l-a pus la picioarele moaşei Grijincu, subt pânzătură.

— Credeam c'a dat baba de olercă şi şi-a luat seama să se mai ducă pe tărâmu' celalt, zise 'n râs Pungoci. Aşa se 'ntâmpla pe timpu' holerei. Vedeai omu'căzut jos mai mort, îi turnai pe gât holercă şi prindea să deschiză ochii, se însdrăvenea. Şi minunea aceasta a fost în toată ţara, ba şi dincolo la fraţii de peste Siret. Am auzit că acolo beau românii 'ndrăcit şi-şi băteau joc de holeră, făcându-i cu sâc. Ei, bag seamă, îi ziceau ciumă. Cum se sculau, luau drumul la dugheana jidovului, că d'atunci s'a fost umplut toată Moldova de sămânţ' aceasta, venită de prin Galiţia. Şi după ce se 'mbătau, ieşeau în prag, cu căciulele 'n gură, săltându-le 'n mâini şi strigând în vânt: „Câr"-ciumă!" că se zice că pustia aceasta de boală era o pasăre mare, care sboară de colo-colo, şi care unde-şi face cuib aduce prăpăd în oameni, ca să aibă ce să mănânce corbii, copiii ei de suflet. Şi d'atunci a rămas numele de holeră la noi băuturii aceştia, iar în colo, mai în jos, pe Bistriţa, pe Siret şi pe Prut au zis şi dughenelor „cârciumă!"

Se uită lumea la bătrân, face ochi dulci olercii din mâna lui Calancea, care închină mereu din ea îmbiind şi pe ceilalţi să bea.

In timpul acesta, doi copii, prefăcuţi în moş şi babă, aceasta îmbrobodită şi celălalt cu barbă lungă şi cu câte o ghibă mare 'n spate şi cu ciomege 'n mâini, intră, 'năuntru, jucând. Se opresc în mijlocul casei. Moşul întinde mâna babei, întrebând-o ce mai face, dacă nu-i dor de el şi dă s'o sărute. Baba-i trage una cu bota, moşul răspunde şi el, se iau la bătae, apoi o dau în joc, şi sfârşesc cu pupături tari, de scocioară gustul la flăcăi, îi fac să râză pe toţi din casă, până şi pe neamuri.

Viu apoi patru inşi, vârîţi toţi subt un cojoc, c'o cofă 'n spinare, închipuind un cal, pe care-l duc de vânzare. Dau toţi în el, zicând că e slab, de-i sună coastele şi rând.

Aşa petrec până la ziuă, şăguind, pe când moarta stă nemişcată şi nepăsătoare parcă de veselia din jurul ei şi chiar de lumea lăsată 'n urmă şi 'n care s'a trudit o viaţă 'ntreagă născocind la descântece şi la vrăji ca să strângă ceva creiţari, s'o ducă la groapă cu douăsprezece stări şi cu patru boi, cu colaci şi cu ştergare 'n coarne.

MIHAIL LUNGIANU.

BIBLIOGRAFII

In Editura „Cultura Naţională" au apărut:

H. Sanielevici: *Cercetări critice* ed. II studii de critică literară asupra celor mai de seamă scriitori români de azi, lei 100.

Corneliu Moldovanu: *Poezii,* versuri alese, lei 60.

St. Antim: *Concepţia economică a dreptului* ed. II, lei 120.

M. Kogălniceanu: *Scrieri alese,* lei 30.

E. Dorian: *De vorbă cu bălanul meu,* versuri din războiu, lei 40.

H. Papadat-Bengescu: *Romanţă provincială,* proză. lei 50.

Popescu Telega: *Cervantes:* viaţa şi opera sa, cu numeroase ilustraţiuni, lei 40.

Marin Simionescu-Râmniceanu: *Necesitatea frumuseţii,* studii despre Estetica în şcoală, Giotto, Da Vinci, Iser, Arta naţională, Ronetti-Roman, Goga, Galaction, etc. lei 80.

Charles Drouhet: *Influenţa franceză în teatrul lui V. Alecsandri,* studiu critic, lei 100.

Euripide: *Bachantele,* trad. de St. Bezdechi lei 80.

Walt Whittmann: *Poeme,* traducere şi studiu introductiv de Al. Busuioceanu, lei 50.

Lord Byron: *Cain,* trad. de P. Grimm, lei 50.

Dr. Leon: *Entomologia medicală,* lei 100.

Karadja: *Lucrul apostolesc,* lei 8.

Capidan: *Meglenoromânii,* lei 100.

Capidan: *Elementul* slav, lei 30.

Dr. Antipa: *Navigabilitatea Dunării,* lei 6.

Dr. Veress: *Campania creştinilor,* lei 25.

St. Ciobanu: *Cantemir în Rusia,* lei 50.

P. Panaitescu: *Influenţa polonă,* lei 60.

V. Mihăilescu: *Aşezările omeneşti,* lei 25.

I. Andrieşescu: *Piscul Crăsan,* lei 40.

Bulletin scientifique A. R. 3—4, lei 20.

Bulletin scientifique A. R. 5—6, lei 25.

* * *

In editura „Fundaţiei Principele Carol" au apărut:

Ion Pillat: *Satul meu.*

Emanoil Bucuţă: Legătura Roşie.

* * *

In editura, Cartea Românească" au apărut:

Paul I. Prodan: *Iubire* piesă în trei acte.

G. T. Niculescu-Varon: *Vraja iubirii* (schiţe).

Zaharia Bârsan: *Poezii.*

* * *

In editura „Casei Şcoalelor" au apărut:

Const. Râuleţ: *Poezii.*

Camil Petrescu: *Suflete Tari* dramă în 3 acte.

G. Rotică: *Paharul Blestemat,* poezii.

* * *

Marcel Romanescu: *Cântarea Cântărilor,* (Socec).

Const. Râuleţ: *Ordaliile lui Mionel.*

Carol Drimer: *Istoria Evreilor,* (Tiparul Românesc).

I. E. Toronţiu: *Immanuel Kant.* (în filosofie şi literatura rom.) (Tip. Bucovina)

Buletinul Societăţii Autorilor Dramatici Români (An. I. No. 1. 1923-1924)

S. A. Polizu: *Visul lui Decebal* poezii.

Ion Sân-Giorgiu: *Femeia cu două suflete,* piesă în 3 acte.

Dem. Gâlman: *Minciuni neperitoare,* (poezii)

FERDINAND OSSENDOWSKY

Animale, oameni şi zei

Cum se naşte Buddha*)

Buddha nu moare niciodată. Sufletul său trece uneori în sufletul unui copil, care se naşte în ziua morţii trupeşti a lui Buddha; altă dată sufletul se transmite altui om, pe când Buddha mai trăeşte aevea pe lumea asta. Această nouă reşedinţă vremelnică a duhului sfânt a lui Buddha apare mai întotdeauna în Yurta 1) vre-unei familii nevoiaşe thibetane sau mongole. E o cauză politică la mijloc. Dacă Duddha apare în sânul familiei unui principe nobil, poate rezulta înălţarea unei clase de oameni, care n'ar vroi să dea ascultare clerului — după cum se întâmplase în trecut; pe când familia săracă şi necunoscută, care moşteneşte tronul lui Gengis-Khan, dobândind şi bogăţie şi consideraţie universală, se supune orbeşte lamailor 2). Numai trei sau patru Buddha fură de obârşie pur mongolă; ceilalţi erau tibetani.

Unul din sfetnicii Buddha-ului actual, lama Khan Iassaktu, îmi povesti următoarele:

Mănăstirile din Lassa şi Taşi Lumpo sunt în permanenţă ţinute la curent cu starea sănătăţii a lui Buddha şi anume prin scrisori venite din Urga 3). Când trupul său îmbătrâneşte şi când spiritul lui Buddha caută să se libereze de trup, se încep slujbele solemne în toate templurile tibetane şi în acelaş timp astrologii cercetează viitorul.

Aceste datini pioase indică pe lamaii de o deosebită credinţă, cărora le incumbă să descopere, unnde se va reincarna sufletul lui Buddha. Călătoresc prin toată ţara şi fac studii. Uneori D-zeu însăşi le dă anumite semne. Câteodată un lup alb îşi face apariţia lângă Yurta unui sărman păstor, altădată se vesteşte naşterea unui miel cu două capete sau un meteor cade din cer. Lamaii prind peşti în lacul sfânt Tangri Nor şi citesc pe solzi numele noului Bodgo Khan; alţii strâng pietre, a căror spărturi le indică în ce direcţie să-şi îndrepte cercetările şi pe cine vor găsi. Alţii iarăşi se retrag în munţi, pe coclauri neumblaţi, ca să asculte glasul duhurilor, ce vor rosti numele noului ales al zeilor. Când acesta a fost descoperit, se culeg în taină toate indicaţiile posibile despre familia din care se trage şi se transmit prea înţeleptului Taşi-Lama, cunoscut sub numele de Erdeni, adică Mărgăritarul ştiinţei. Acesta verifică alegerea conform datinelor de Rama. Dacă ea coincide cu textele sfinte, Taşi-Lama trimite o epistolă secretă către Dalai-Lama, care oficiază o slujbă religioasă specială în templul Duhului Munţilor şi confirmă alegerea, aplicând pecetea lui împărătească pe scrisoarea lui Taşi-Lama.

Dacă bătrânul Buddha mai trăeşte încă, numele succesorului său e tăinuit cu stricteţe; dacă duhul sfânt al lui Buddha a şi părăsit corpul lui Bogdo-Khan, o delegaţie specială părăseşte Tibetul împreună cu noul Buddha Aceleaşi formalităţi întovărăşesc alegerea lui Gheghen şi a Hutuktuilor 4) la toate mănăstirile lamaiste din Mongolia; dar confirmarea alegerii e rezervată numai lui Buddha şi nu e anunţată la Lhassa decât după ce a avut loc acest eveniment.

E. MARGHITA

[1]) Buddha=Bodgokhan nu e zeul universal Buddha aci; fiecare ţară îşi are un Buddha special, în fel de conducător sp. ritual.
[1]) Yurta=colibă mongolă.
[2]) Lama=preot.
[3]) Urga=capitala Mongoliei.
[4]) Hutuktu=cel mai înalt grad la călugării lamaişti, Sfânt, zeu încarnat.

Scrisoare târzie

A 'nverzit din nou castanul cel bătrân
Şi pe-alee paşi înceţi s'aud,
Poate iarăşi tinerii se strâng la sân
Imbătaţi de mirosul de iarbă, crud.

Cum se duce vremea, — cum se scurg
Anii în a veşniciei mare!...
Iţi mai aminteşti de un amurg
Linişiit ca un ascet în meditare?

Adia prin parc o dulce boare,
Strecurând prin frunze melodii suave,
Tu mi-ai spus duioasă, mi se pare,
Că e plânsul unei fete tinere, bolnave.

Am rămas pe bancă mult atunci...
Eu, cătând un pic de îndrăzneală,
Mă gândeam la ochii tăi adânci
Şi la sânul tău ca poama'n pârguială.

Mâna ta, boboc de crin plăpând,
Când am prins'o, beat de 'nfiorare,
S'a sbătut niţel, ca porumbelul blând,
Şi-a rămas în mâna mea, tremurătoare.

Ştiu că te-am cuprins apoi la sân
Şi te-am strâns cu foc şi cu blândeţe,
Cum ar strânge 'n amintire un bătrân
Visul cel mai drag din tinereţe.

A zâmbit un cap de lună de sub nori
Şi mi te-ai desprins din braţe ruşinată.
Ochii nopţii se iveau iscoditori
Şi-ai crezut că toţi spre tine cată.

A bătut un clopot undeva...
Tu mi-ai spus fricoasă că-i târziu...
Mi-amintesc şi-acum că pân'la poarta ta
N'am putut să judec dacă's mort sau viu.

GEORGE A. PETRE

Glas de primăvară

Minciună sfântă, de acuma
Mi'i sufletul o primăvară!

Svâcneşte de viaţă huma
Şi mugurii sparg coaja-amară.

In horbote spumoase, floarea
Pe ramuri se revarsă şi

Cât vede ochiu 'n zări, cărarea
Mai albă'i ca o albă zi...

Te chem sfios, cu glasul moale,
Cu braţe doldora de flori

Din care-albastrele spirale
Cădelniţă mirezme 'n zori,

Te chem acum când în grădină
Neprihănite visuri ard,

Când un potir e o lumină
Ce fulgeră pe crengi şi gard,

Te chem când cântă alba lună
Invoaltă'n floarea de cais—

Să îţi repet adânc şi 'ntr'una
Cum primăvara mi-ai deschis.

Cum peste lespezi în ruine
Viaţa clocotind ţâşni,

Cum astăzi n'ar fi mlade pline,
De n'ar fi fost tu ca să fii!

Şi sufletu 'mprimăvărat
Să'l rup în braţe mari de flori,

Să ţi'l închin purificat
De roua celor dintâi zori,

Să'ţi spun aşa ce poate-odată
Banal în vorbe-ar fi să-ţi spun

Să tremure grădina toată,
Să plângă-un braţ de flori nebun....

T. ULMU

Psalmodie

Tu ai plecat... Un svon de-odinioară,
Necontenit răsună'n urma ta.

Mi-e gândul plin de înfiorări de seară;
In sufletul meu trist ce te cântă
Cu un suspin de dor odinioară,
E un murmur surd de valuri ce coboară.

...Şi murmură mereu: Tu ai plecat...
Nu ştiu ce gânduri visele'mi înşiră
O creangă pân'la geam s'aplecat,
Un corp rătăcitor mi-aduce o veste?
— Pe vântul toamnei sufletul defiră
Doioasa noastră poveste.

Că m'ai lăsat... O, gândul m'a durut.
Păstrează-mă în sufletul tău bun
Şi aminteşte-ţi ultimul sărut
Invăpăiat, ca razele ce-apun

A mai rămas ceva în urma ta.
Prin ramuri vântul trece cu suspine
Şi duce frunza scuturată;
Iar sufletu-mi, ca pasărea stingheră
Se avântă şi se pierde'n zare,
Purtând pe aripi fâlfâitoare
Fiorii calzi de Altădată.

MARIA HINNA

Mişcarea culturală

„Romanticii italieni şi Românii" de Al. Marcu

Sub acest titlu a apărut de curând o carte format mare de 148 de pagini, tipărită de Academia română în Memoriile ei. Două lucruri mai ales surprind dela început în această lucrare: mai întâi lipsa titlului interior, ceeace îi dă aspectul unui extras dintr'o revistă, şi al doilea faptul că în totalitatea ei se prezintă sub forma unei *Introduceri*, împărţită în două capitole, şi anume Epoca enciclopediştilor (sec. al XVIII-lea) şi Epoca romanticilor (sec. al XIX-lea). Probabil că autorul intenţionează a ne da în curând un studiu sintetic asupra chestiunei de mai sus, pe care numai o atinge de astă dată. Dealtminteri chiar d-sa, sub titlul exterior, a specificat între paranteze mențiunea *Note*, ceeace desigur înseamnă că e vorba deocamdată de o simplă colecţiune de materiale, destinate unui studiu ulterior.

La prima vedere, lucrarea aceasta dă impresia că tratează despre influenţa pe care a avut-o romantismul italian din sec. al XIX-lea asupra literaturei noastre din prima jumătate a acestui secol, ceeace poate ar fi oferit un deosebit interes pentru noi. In realitate însă este tocmai dimpotrivă, căci ţinta ce urmăreşte este de a ne arăta cum ne-au cunoscut italienii în ultimele două veacuri, şi sub ce aspecte am intrat noi în literatura lor romantică din veacul al XIX-lea.

* * *

Primul şi principalul izvor de informaţie al Romanticilor italieni despre noi au fost scrierile călătorilor italieni sau străini cari au trecut prin Principate în cursul sec. al XVIII-lea. Autorul trece în revistă pe cei mai însemnaţi dintre aceşti călători, dealtminteri foarte puţini la număr.

Printre aceştia citează pe *Marsili*, care a fost în corespondenţă cu stolnicul Cantacuzino şi cu Domnitorul Brâncoveanu; el a vizitat în mai multe rânduri Principatele şi a lăsat câteva Rapoarte politice, în cari e vorba şi despre noi. Dela acest Marsili au rămas în manuscris, zice autorul, 150 de opere, şi d-sa crede că o cercetare amănunţită a tuturor acestor 150 de volume (excusez du peu!) „ar întregi poate acea bogată serie de documente referitoare la istoria noastră dela începutul secolului al XVIII-lea".

Un alt călător e *Del Chiaro*, fost secretar la Bucureşti al Domnitorului Brâncoveanu şi autorul „celei mai importante şi mai vii relaţiuni din câte s'au scris asupra Munteniei şi a poporului românesc în genere din sec. XVIII-lea până în zilele noastre", şi care a servit ca principal izvor de informaţie a tuturor italienilor cari s'au ocupat de Români.

Alţi călători însemnaţi ar fi *Boscovith*, abate italian, mare învăţător, căruia se datoreşte „una din cele mai sugestive descrieri a stării de lucruri din Moldova din vremea de atunci", şi dalmaţianul Raicevich, care a stat multă vreme prin ţara noastră, şi dela care a rămas „Observaţiuni istorice şi naturale asupra Valachiei şi Moldovei". Cele privitoare la limba românească au servit cu folos celor mai mulţi romantici italieni din secolul următor.

Dar toţi aceşti călători, după părerea autorului, n'au fost mânaţi spre noi nicidecum de dorinţa de a cunoaşte ţări noui şi de a le studia cu deamănuntul, ci de împrejurări cu totul speciale sau de ambiţii personale. De altă parte, zice d-sa, relaţiunile lor de călătorie ne apar oarecum convenţionale şi în genere copiate una după alta, cu prea puţine adaosuri proprii, dacă exceptăm întrucâtva pe Del Chiaro şi pe Boscovich.

* * *

Aceste scrieri privitoare la ţările româneşti nu puteau să nu intereseze pe scriitorii romantici italieni din sec. al XIX-lea dornici de a cunoaşte ţări străine şi starea de lucruri din acele ţări. Revoluţia franceză lărgise şi mai mult sfera acestei curiozităţi, şi anume prin simpatia ce a deslănţuit în favoarea naţiunilor subjugate şi prin dorinţa de a le vedea desrobite. De altă parte, progresul realizat pe acele timpuri de istorie şi de filologie pusese baze temeinice studiului naţiunilor şi limbilor neolatine.

Şi atunci scriitori italieni — filologi, istorici, literaţi — încep să se ocupe de originea neamului românesc. Cel dintâi filolog care se interesează de limba noastră este Perticari; el stabileşte un paralelism între limba italiană şi cea română, chestiunea care va fi reluată apoi şi de *Cattanes* într'un studiu foarte serios asupra limbei române. Studiul acesta se închee cu un sfat înţelept pe care-l dă gramaticilor români, anume de a nu exagera în purificarea şi latinizarea limbei lor, ci să aştepte până ce uniţi politiceşte vor avea o limbă unitară. Observaţiunile lui *Caronni*, deşi cu caracter pseudo-filologic, sunt totuş interesante pentru materialul cules de el la faţa locului. Cardinalul *Mezzofanti*, marele orientalist, s'a ocupat de asemenea cu limba română, adâncind chestiunile privitoare la originea ei. In afirmaţiunile sale se găseşte în germen întregul „italianism" de mai târziu al lui Heliade Rădulescu. Tot din punctul de vedere filologic, însfârşit, se ocupă de noi şi poetul *Leopardi*, care afirmă că limba română se trage dintr'o limbă latină veche, anterioară epocei lui August.

Ca istoric, abatele *Menin*, este autorul unei monumentale lucrări de 2400 de pagini, din care una ne este consacrată nouă. Dar indicaţiuni mai complete găsim în Enciclopedia în 103 volume, publicată sub direcţia lui *Moroni*, la rubricele Valachia, Moldova, Transilvania. Cum articolul Valachia apărea în 1858, autorul profită de ocaziune pentru a se declara împotriva Unirii, ca fiind un act neprielnic şi pentru noi şi pentru popoarele vecine. Alţi istorici, ca Balbo şi Gioberti, s'au declarat făţiş împotriva originii latine a poporului român.

* * *

Dela 1850 înainte evenimentele politice precipitându-se atât în Italia şi în România, cunoaşterea reciprocă dintre cele două popoare devine tot mai sigură, iar ca o consecinţă firească avem o îmbogăţire atât de mare a materialului bibliografic, încât autorul e silit a se limita la câteva exemple mai caracteristice, pe care le urmăreşte până şi în ziare.

Aşa, de pildă, *Cantu* vorbeşte despre noi în primele volume ale Istoriei universale, dar într'un chip cu totul romantic; iar *Tommasèo*, într'o broşură a lui, se declară ostil ideei de a se face din Unguri un instrument de asuprire a celorlalte naţionalităţi din Monarhie, mai ales a Slavilor şi Românilor. Tot lui îi se datoreşte un manifest, în 1859, prin care îndeamnă pe soldaţii români transilvăneni din armata austriacă să nu lupte împotriva Italienilor, dată fiind comunitatea de rasă între ambele popoare. Acest manifestat a inspirat şi pe poetul *Aleardi* în poezia „Cei şapte soldaţi".

Un mare filo-român a fost *Ruscalla* care, în 1863, a ţinut un curs de limba şi literatura română la Universitatea din Turin, şi a scris multe articole favorabile ţării. Dar Ruscalla a fost mai mult un entuziast. Spirit mai ştiinţific a fost *Massarani*, care a scris un singur articol despre noi, dar bogat în informaţii sigure în toate direcţiunile, fără ca autorul să cază în declamaţii retorice. Acest articol, devenit monografic de 200 de pagini, trebue privit ca cel mai substanţial şi mai hotărâtor pentru cunoaşterea ţării noastre în Italia din câte s'au scris dela 1870 încoace.

Cine nu cunoaşte iarăş sentimentele filo-române ale lui Cavour şi Garibaldi, cari au luptat şi pentru emanciparea noastră?

Autorul închee cu poetul Aleardi studiul său, „dat fiind că dela această dată documentele şi scrierile ce s'ar putea cita prezintă un interes cu totul secundar, fie prin însăşi importanţa lor relativă, fie mai ales prin apropierea de timpurile noastre". Aceasta nu-l împiedică de a mai vorbi de Mazzini, de Canini, şi de alţii mai mărunţi în două apendice ale lucrării. (Nu înţeleg pentru ce autorul zice *o* apendice (p. 113) în loc de *un* apendice!)

Tot în această lucrare autorul ne mai dă şi specimene de poezii şi versuri româneşti traduse în limba italiană de italieni filo-români, precum şi rezumatul unui roman fantastic de *Giovanni Prati*, ultimul dintre romanticii italieni, în care găsim intr'odus în scenă un principe moldovean.

* * *

Lucrarea d-lui Marcu se termină astfel fără nici o încheiere. Inchidem cartea cu un fel de nedumerire. Parcă nu-ţi ticneşte această plimbare interesantă dealungul celor două veacuri de cultură italiană, fără acele câteva concluzii hotărâtoare cari ar fi scos în relief importanţa înrâuririi noastre asupra literaturei romantice italiene.

Totuş trebue să recunoaştem tânărului autor oarecari merite, o anumită abilitate în mânuirea frazei şi o muncă vrednică de admirat în citirea atâtor opere şi manuscrise, cum o dovedesc numeroasele note din josul paginilor. E un debut frumos pentru un începător în domeniul cercetărilor serioase. Nu ne îndoim că d-sa ne va da în curând o lucrare sintetică asupra aceleaşi chestiuni, căci ce ne-a dat acum este, cum am zis, numai o interesantă colecţie de materiale.

CONST. ŞĂINEANU

A apărut
LECTURA No. 11
Nu vă jucaţi cu focul
de genialul autor scandinav
STRINDBERG
Numai 3 lei.—32 pagini mari
La toţi chioşcarii şi librarii
Abonaţi-vă la „LECTURA", dela orice număr.

Răstignire

— SCHIŢA —

de George M. Vlădesc

....Şi Isus, slăbit, cu ochii stinşi şi cu obrajii scăldaţi în lacrimi, urca cu greu muntele ducându-şi crucea pe umeri, iar fariseii râdeau, şi-l scuipau, şi-i ziceau lui: „Dacă eşti cu adevărat fiul lui Dumnezeu, de ce nu prefaci crucea într'un fulg"?

„Iar Isus tăcea, primea palmele şi ocările, suferea înţepăturile spinilor, ce-i încununau fruntea şi cu genunchii tremurători, cu inima sfâşiată de milă, îşi îndrepta gândul spre cer rugându-se fierbinte: „Iartă-i Doamne, căci nu ştiu ce fac!"

Copiii ascultau înmărmuriţi. Părintele Niculae, stând în picioare pe catedră, vorbea rar, făcând semne largi cu mâna, cu ochii ridicaţi spre icoana de de-asupra ferestrei unde Isus murea răstignit, cu capul culcat pe umărul stâng, cu ochii învăluiţi în umbre de tristeţă şi iertare.

Prin geamurile deschise, năvăleau în clasă miresmele calde ale primăverii. Din înălţimile luminoase se cerneau în nesfârşire cântece de ciocârlie, iar buciumările cucului vesteau tuturor vreme bună, cu gândurile furate aci de cântecele de prohod venite dintr' „a patra", aci de povestirea spusă din ce în ce mai rar:

„L-a vândut Iuda... Şi Iuda fusese dintre apostolii lui, dintre fraţii lui... Şi-a fost răstignit Isus, iar Iuda, pentru vânzarea lui, a luat bani. Dar cugetul l-a silit să se spânzure, căci cugetul nu iartă pe nimeni... Să ştiţi voi, copii, ori de câte ori veţi privi chipul lui Isus, că Iuda a suferit mai mult. A suferit atât cât i-a trebuit să se spânzure... Fapta rea, îşi are urmările, negreşit, căci de toate putem scăpa, dar de noi înşine nu putem. Iuda nu se putea linişti gândindu-se la ce-a făcut şi i se părea că Mântuitorul îi zâmbeşte mereu cu iertare.. Pentr'un suflet ticălos, iertarea e pedeapsa cea mai grozavă şi Iuda n'o putea suferi. Şi s'a spânzurat, Satana, iar copacu în care şi-a prins gâtul, s'a uscat până în rădăcină..."

— Dar ce se petrece acolo? Cine face gălăgie? Ce ai Vasilache de plângi?

Din banca a doua, se ridică un prichindel înfăşurat într'un petec de scurteică. Cu părul negru, răvăşit, cu nişte urechi ascuţite ca de lup, se freca mereu la un ochiu şi la întrebarea răstită a părintelui, răspunse scâncind:

— M'a lovit...

— Cine?

— Ăsta...

Băeţelul din dreapta, îl privi cu ochii plini de lumină şi uimire. Ceilalţi, tresăriră înfioraţi, căci părintele Niculae, atât de bun şi blând de obicei, era neînduplecat când cineva făcea neorânduelі în timpul lecţiei. Liniile curgeau ploaie peste palmele întinse şi genunchii copiilor sângerau ceasuri întregi pe coji de alune. Şi acum, când îl văzură coborînd de pe catedră, toţi îl priviră ţintă, căutând fiecare să pară cât mai cuminte.

— Cine zici că te-a lovit?

— Ăsta...

Florea Dumitru, băeţelul cu ochii luminoşi, clipi des, trudindu-se să înţeleagă, să creadă că despre ele este vorba.

— Toată ziua mă 'nghionteşte, părinte, urmă Vasilache frecându-se mereu la ochi, şi nu mă lasă s'ascult lecţia.

— Cine? întrebă din nou părintele Niculae, şi ochii lui buni luară o culoare aprinsă.

— Ăsta... (tot Florea). Şi spune prostii...

Florea se uita mereu şi 'n dreapta şi 'n stânga, crezând că despre altul spune Vasilache. El doar stătuse neclintit în bancă, culegând vorbele preotului, închipuindu-şi că vede şirul acela nesfârşit de oameni răi, împingând la moarte pe Isus; că-l vede pe Mântuitor rugându-se pentru iertarea lor, pe Iuda legănându-şi trupul spânzurat de creanga măslinului de pe Golgota... El nu văzuse pe Vasilache, cum nu văzuse nici pe Ionescu, nici pe Serafim, nici pe Adămescu. Văzuse numai pe părintele şi pe Isus, şi toate din jurul lui se risipiseră ca însăşi povestirea părintelui, ca toată clasa asta mare şi goală, ca însăşi viaţa de acasă trăită în sfârâit de cratiţe, în oftările măsii şi 'n sudălmile neisprăvite ale tată-său. Şi când auzi glasul nou al părintelui, glas uscat şi ameninţător: „— Ia poftim încoace, logofete!", simţi că i se retează picioarele, că i se taie răsuflarea, că pe ferestre năvăleşte întunericul şi frigul. Se strecură printre bănci purtând acelaş zâmbet de nedumerire, strângând mereu între degete o peniţă ce-i murdărise mâna de cerneală. Mereu nelămurit, din ce în ce mai nelămurit, se apropie de părintele şi i se uită în ochi, aşteptând.

— Vasăzică, dumneata nu ţii seama de mine.

Florea nu înţelegea. Bolborosi cu greu:

— Nu eu, părinte...

— Dar cine?

— Nu ştiu... Nimeni...

— Nu ştii? Ia ţine palma, să-ţi aduc aminte.

Băiatul se îngălbeni. Nu mâncase niciodată bătae şi acum, faţă în faţă cu părintele care-l privia neiertător, se simţea strâns de gât şi lacrămile, multe şi calde, îi ţâşniră din ochii uimiţi, înnecându-i obrajii albi ca de var.

— Nu eu, părinte...

— Ţine palma!...

Florea îşi întoarse ochii spre bancă. Intâlni privirea lui Vasilache care se freca mereu la ochi. Voia să-l întrebe, să-l roage, să-l silească să spuie că nu e adevărat, că el, Florea, ascultase pe părintele, gândindu-se la Isus şi la Iuda, la urcarea aceea pe munte la răstignire, la...

Preotul îi luă mâna şi se trudi să-i descleşteze pumnul. Florea sbucni în plâns, îşi smuci mâna, fugind lângă perete şi ţipă desnădăjduit:

— Nu eu, părinte!

Privea în toate părţile, cu ochii înspăimântaţi, ţinând mânile ascunse între spate şi părete. Preotul se apropie din nou, îi prinse iar mâna şi iar se trudi să-i descleşteze pumnul. Băiatul se smunci din nou, dar degetele i se desfăcură neputincioase şi lovitura şueră arzătoare. Işi descleştă singur celălalt pumn şi primi încă o lovitură, cu ochii închişi, cu gura încreţită, cu mintea acoperită de o ceaţă albăstrie şi grea. Se simţi împins, strâns de ceafă, apăsat de umeri.

— In genunchi! S'asculţi lecţia în genunchi!

Florea se lăsă încetişor în genunchi, lângă perete, ştergându-şi mereu lacrămile ce-i curgeau năvalnic. Urechile îi vâjâiau, palmele îl usturau iar săgeata aceea de foc, lovitura de linie, îl pătrundea undeva, smulgându-i dureri noi, cu fiecare clipă mai proaspete, mai aprinse. Lacrămile îi curgeau râu, se rostogoleau în boabe grele, spărgându-se pe scânduri, la genunchii lui. Tremura tot, învăluit de-o căldură ce venea parcă din peretele dela spate sau din ochii celor ce-l priveau. Se trudea să nu ţipe, să nu-şi rupă dinţii în truda lui de a-şi stăpâni plânsul; să nu dea glas gândului acela mare, nou, aprins ce se altoise pe mintea lui odată cu prima lovitură de linie, gândul că a fost bătut pe nedrept, că părintele Vasilache, toţi, toată lumea, nu putuseră să înţeleagă, să afle, că el, Florea, nu lovise pe Vasilache, ci ascultase povestea lui Isus şi a lui Iuda.... Se simţea strivit sub privirile tuturor; zări, printre lacrimi, ochii lui Vasilache cari pâlpâiau ca doi cărbuni, privirile speriate ale celorlalţi, şi deodată, ochii i se opriră pe icoana de deasupra ferestrei unde Isus, cu capul culcat pe umărul stâng, cu fruntea încununată de spini, privea stins şi iertător undeva, spre cineva ce nu se zărea, dar care era departe de locul răstignirii... Dela el şi până la icoană, sus, pe un fir de păianjen, se întinsese o rază aurie şi Florea se simţea chemat de ochii acela iertători ce-l priveau trişti pe sub genele grele.

— „Şi l-au întins pe cruce, pe el, nevinovatul, şi i-au „bătut cue în palme şi 'n picioare, iar deasupra capului „i-au lipit o hârtie scrisă în batjocură: „Isus Nazarineanul, Regele Iudeilor..."

Vorbele părintelui căpătaseră din nou blândeţea lor din toate zilele şi Florea îşi aduse aminte că uneori buzunările părintelui se deschideau darnice, răsturnând în mânile băeţilor smochine şi alune. Dar acum se mâniase, pentru că el lovise pe Vasilache... Dar nu-l lovise... Ştia bine că nu-l lovise. El ascultase povestea lui Isus... Poate Mironescu l-o fi lovit atunci când a vrut să se plece s'asculte mai bine prohodul. El de ce să-l lovească? N'avea nimic cu Vasilache. Nici nu se jucau măcar împreună... De câteva ori Vasilache a vrut să se joace cu el de-a trânta, el n'a vrut. Chiar astăzi îl chemase la joc şi el n'a vrut, căci îl ceartă acasă dacă se murdăreşte pe haine. De ce să-l lovească?

— „Şi cerul s'a întunecat deodată şi-un vânt năprasnic a prins a bate din toate colţurile lumii... Oamenii, îngroziţi, alergau să se ascundă prin peşteri... Iar Isus, simţind sfârşitul, zise cu ochii spre cer: Doamne, îţi dăruiesc sufletul meu!.."

— Părinte, se strâmbă la mine!

Florea, coborând ochii, văzu pe părintele apropiindu-se din nou. Căută printre elevi, neliniştit şi trist, căci spunea aşa frumos părintele!.. Dar preotul se opri tot în faţa lui şi-l privi întunecat.

— Va să zică, nu te cuminţeşti. Eu vorbesc despre patimile Domnului şi tu, în loc să asculţi, te strâmbi la băieţi?

— Părinte, nu...

— Ridică-te!

— Vasilache, te-am strâmbat eu? Spune, te-am strâmbat eu?

— Ridică-te! strigă părintele înfuriat. Şi scuturându-l de umeri cu putere, îl lipi de perete şi- ridică braţele ca celui răstignit.

— Să fii blestemat că turburi liniştea! Să stai aşa, răstignit, până la sfârşitul lecţiei!..

Florea, cu obrajii brăzdaţi, îşi lăsă capul pe umăr şi, cu braţele întinse, lipit de perete, simţi cum i se topesc puterile. In jurul lui, totul fremăta ca 'ntr'o grădină şi pe ferestrele deschise lunecau în clasă pâlpâiri primăvăratice. Din clasa a patra veneau cântece de prohod...

„In mormânt viaţă, pus ai fost, Christoase...".

Iar Isus, de pe cruce, îl chema mereu, cu dragoste, ca pe-un frate mititel, îndemnându-l să sufere şi să ierte... Şi pe firişorul de păianjen ce pornea dela ei la icoană, raza aceea de aur dură o punte strălucitoare pe care Florea se gândea să se urce până sus, pe muntele acela deasupra căruia norii se adunau ameninţători...

Genunchii i se îndoiră. Norii de deasupra crucii se prăbuşiră peste tot... Şi pe când, ameţit, Florea cădea, galben, pe scândurile stropite cu lacrămi, Vasilache strigă scos din minţi:

— Uite, părinte, lasă mânile 'n jos...

GEORGE M. VLĂDESCU

Cronica de Paşti

In fiecare an apar reviste
De Paşti, cu Christ în cue pironit
In fiecare an, în versuri triste
Poeţii plâng la Cel ce s'a jertfit.

Şi ies tiraje'n mii de exemplare
Şi toţi cu sânge rece azi citesc
Cum un Isus, profet măreţ, se pare,
Trăi cândva cu nimb dumnezeesc.

Azi însă nici o lacrimă nu pică
Din ochii liniştitului burghez
Când Sfântul Duh cu sbor de rândunică
In lutul sterp ar vrea să 'mplânte crez.

Inseamnă avocaţii în agendă
Odată când vor ţine un proces
Şi Paştile rămân doar o legendă,
Un mit frumos cu tainic înţeles.

Nu fură'n vremi reviste ilustrate
Dar în icoane fără meşteşug
Simţeai ascuns un suflet care bate
Şi-şi arde gândul patimei pe rug.

Prin graiu se răspândea atunci cuvântul
Se povesteau minunile prin graiu,
Şi fără-a fi tipar, pe'ntreg pământul
Acelaş suflet cald—vibrând aflai.

Ci astăzi necredinţa-ţi prinde'n ghiare
Smeritul gând pierdut ca'ntr'un pustiu
Şi-ai să te duci la chioşcul de ziare
Să vezi ce scriitori de Paşti mai scriu

Şi te vei bucura că ai vacanţă
Şi vei uita pe palidul Isus
Ce'n suflet îţi sădea cândva speranţă
Dar azi s'a urcat sus, atât de sus...

IOAN CIORĂNESCU

CARȚI ȘI REVISTE

G. ROTICĂ: „PAHARUL BLESTEMAT"
— POEZII —
Editura literară a Casei Școalelor

Un volum de poezie erotică. D-l G. Rotică este poate singurul poet din generația de astăzi, care mai cultivă aceastã poezie a inimei. Fără a se lăsa așa ușor influențat de vreun curent al modei sau de marii lui înaintași, poetul găsește — cu toate repețirile—accente original și, adăogăm, prețioase, atunci când energia și armonia versurilor susțin un efect artistic. In „Zădarnic" — de pildă — stă toată poezia erotică a d-lui G. Rotică. Un contrast evident, o duioșie caracteristică, o nuanțare a sentimentului, dela ură la iubire:

Cu vorbe închegate din ură suspinată
Am început scrisoarea, în gându-mi hotărât
Să-ți spun de astădată amărăciunea toată
Ce zi cu zi în suflet pe rând mi-ai coborât.

Și cum scriam la masă și-ți osândeam iubirea,
Cu fiecare slovă ce se 'nșira gemând
Simțeam cum scade'n mine, cum piere răsvrătirea
Și sufletu-mi se face din ce în ce mai blând.

Iar când să 'ncheiu scrisoarea, din lunga suferință
Eu m'am trezit de-odată scriindu-ți gingășii —
Și 'n rândul cel din urmă cu-atâta stăruință
In fiecare slovă, eu te-am rugat să vii...

Sunt—mai departe — câteva bucăți care pot rămânea definitive: „Paharul blestemat", „In liniștea nopții" „Catren" sau „La vilele de vară", prin care talentul autorului își găsește o recunoaștere. Sunt—pe-alocuri — imagini frumoase și îndrăznețe, pe alocuri realizări artistice susținute de un cadru idilic:

Mă scol și spre grădina cu flori deschid fereasta;
I-atâta pace-afară și vrajă'n noaptea asta!
Și 'n pacea revărsată din inima grădinii
Aud cum cântă'n noapte pe straturi albe crinii.
(In liniștea nopții)

sau :

Geme marea între țărmuri și-și frământă trupul plin
Și cu mâinile-agitate sfâșiindu-și vălul fin,
Tot mai sus și-aruncă pieptul, ea, cu capul dat pe spate,
Parc'ar vrea să și-l ridice pân' la soare, și nu poate
(Doarme marea)

Incheiu scurta noastră dare de seamă cu nădejdea că poetul va ști să-și croiască poezia după felul unora din bucățile cuprinse în ciclul „Prin pâclele de toamnă". E mai multă viață, mai multă bogăție, mai puternic element sufletesc.

* * *

DATINA (Martie). Un număr tot atât de îngrijit ca cele de mai înainte, trădează preocuparea conducătorilor de a da o literatură bună și articole de orientare culturală. O conferință a d-lui profesor universitar *I. Petrovici* despre „Ideal și Tradiție" pune problema luptei dintre idealul individual și tradiția colectivă:

„Intre ideal și tradiție este o luptă. Chestia care se pune e următoarea: cari sunt drepturile de a modifica tradiția și cari sunt drepturile tradiției de a rezista idealului?

Dreptul idealului de a modifica tradiția decurge din dreptul de a judeca tradiția. Dreptul de a judeca decurge de acolo că tradițiile nu sunt constante și eterne. Orice tradiție apare la început ca o răsvrătire împotriva alteia. De aci rezultă în primul loc dreptul de a judeca tradiția. Sunt serii întregi de tradiții înlocuite. Și atunci ai dreptul să le judeci valoarea comparativ. Nefiind una singură, nu poți zice: voi urma pe acesta. Fiecare poate invoca o tradiție pe care s'o urmeze. Un exemplu, în Franța este o tradiție a regalității, alta a imperiului, alta a republicei. Un francez invocă tradiția regalistă, altul pe cea imperialistă, altul pe a republicei. Fiecare invoacă una. De aci se naște dreptul de a cântări. Sau, să venim mai aproape de noi, în Răsărit. Austro-Ungaria, când ținea supt sceptrul ei atâtea popoare, regiuni locuite de Români, invoca o tradiție. Dar și noi invocam una *Dacia*. Aveam fiecare o tradiție. De aceea o tradiție nu poate fi urmată necondiționat. Ai dreptul să le judeci. Și fiindcă trecutul este infinit, nu este instituție care să nu fi existat sub altă formă. Mai toate popoarele de azi, în special noi, avem ca instituție căsătoria monogamă. Dar, îndărăt ai să găsești poligamia. Și de vreme ce a existat și o formă și alta, ai dreptul să judeci. Unii iau fără să judece, dar aleg pe cea din urmă... Insă dreptul de a judeca rămâne netăgăduit. Iată pe ce se reazimă dreptul nostru de a judeca tradiția și în consecință acela al idealului de a-i aduce modificări".

Poezia o semnează d. *I. Gherghinescu-Vania* (Troița, Imprimăvărare) și *Const. Goran* (Sfinxul). Am urmărit poezia d-lui Vania cu destulă încredere. Și așteptările nu ne-au fost zadarnice. In „Troița" talentul poetului se desvălue întreg. E cultivarea, cu atitudine clasică, a unui tradiționalism îmbrăcat în imagini noui și sugestive; nici simbolul nu lipsește:

Cum stă așa — plecată într'o parte —
In margine de drum, pe dealul sur,
Imi pare-un om ce vine de departe
Cu ochii 'nfipți în golul dimprejur.

. . . .

Iar troița cu slaba ei făptură,
Rămasă tristă 'n drumul spre colnic,
In aprigele răzvrătiri de ură
E cel mai de pe urmă mucenic.

Un puternic talent, în proză de astădată, se relevă d. *Julian Predescu*. Nuvela „Viana", de un tragic întunecat, ne îndreptățesc speranțele. In restul numărului: proză, note și nișemnări de Adam Bolcu. *Const. D. Ionescu*, A. Dima și . Cetină. Desemnuri de G. Simionescu.

Hotărît, prin reviste ca *Datina*, provincia se ridică amenințătoare. Talente noi și viguroase se ivesc de pretutindeni, promovând o literatură senină și cinstită. Căci în literatura Capitalei tocmai cinstea ne lipsește.

GÂNDIREA (15 Martie) își deschide paginile cu un articol al d-lui Pamfil Șeicaru, în care se constată *absența criticii literare*. Trecem peste dialectica articolului, prea mult a „Hienei" și prea puțin a „Gândirei", care trebue să aducă, în primul rând, mulă bună voință, și ne oprim la articolul „Manifestele" al d-lui *Lucian Blaga*, în care citim următoarele rânduri, caracterizate prin acelaș tact al bunului simț, cu care cititorii noștri s'au obișnuit din articolele publicate în „Adevărul Literar":

„Manifeste au aruncat pe piețe — dacă nu chiar în formă de manifeste, atunci în formă de program pe rând naturaliștii, impresioniștii, cubiștii, expresioniștii, dadaiștii. Romanticii au introdus „conștientul" în creația artistică; până la ei, deși în creația clasicilor de pildă se amesteca mai mult element rațional, procesul de alcătuire, de plăsmuire, de întruchipare era mai firesc mai dintr'o singură revărsare, mai instinctiv. Romanticii o spun însă lămurit că procesul de creație trebue să fie instinctiv — conștient, involuntar — voluntar. Voința e deci acceptată ca factor determinant în procesul de plăsmuire artistică; aceasta e revoluția romanticilor ale cărui roade le simțim încă și astăzi, și al cărei vizibil simptom e lansarea de manifeste. Dacă romantismul a dispărut, voința acceptată de el ca factor în creația artistică — a rămas — înoitoare și aprinzătoare de veșnice revoluții. Conștientul pare a fi în contiruă creștere în paguba inconștientului, ceeace a făcut pe unii gânditori să vorbească despre complecta decadență a artelor. (Părerea nu e și a noastră). Programele devin tot mai frumoase, dar tot mai puțin împlinesc ceeace făgăduesc; inconștientul, care incontestabil stă la temelia creației, nu poate să țină pas cu diferențiarea conștienții. Iată pentru ce credem că mâine vom auzi un manifest împotriva manifestelor".....

Un talent cu care „Gândirea" se poate oricând mândri că-l adăpostește în paginile sale este d. *Zaharia Stancu*. Din seria de „Miniaturi", începută într'un număr precedent și despre care am insitat la timp, remarcăm astăzi două bucăți cu inspirație fragedă și stil vioiu:

ÇULES

Un cuc se strigă singur în livezi,
Azi, călăuză, ni-i poteca verde
Spre lunca unde au eșit cirezi
In iarbă soarele să le desmierde,
Sprințară, tâlfâi mâinile ușor
Și le îngropi în grâul inspicat
Trudindu-te 'n căușul lor, în zori,
Să scuturi ceru 'n spice lăcrămat.

AMFORA

Tu pleci zâmbind, cu anfora pe umăr
De bolbotine să despoi grădina.
Vreau pe cărare urmele să-ți număr
Dar ca o apă ți le-a șters lumina.
Cum mergi cu mâna prinsă 'n șoldul plin
In amforă cu gândul meu te schimb
Și-aș vrea să te ridic și să te țin
Pe brațe, și prin soare să te plimb.

Continuă romanul d-lui *Cezar Petrescu;* în no. acesta, „Războiul steguleților". Nuvela d-lui *Al. O. Teodoreanu:* „Necunoscuta versiune a sinuciderii lui Serioșca" aduce un bine susținut umor de situație. Versuri, de *V. Ciocâlteu (Veghe)*, articole de *Al. Bădăuță* și *Oscar Walter Cisek;* în cronica d-lui Cisek despre pictorul Pallady citim: „Arta domnului Pallady nu poate fi numită nici puternică, nici pătrunsă de seva pământului, nici robustă, în înțelesul foarte obișnuit al cuvântului. Nu e o pictură propriu zis bărbătească și nici românească"... Foarte bine! Dar de ce d. Cisek anatemizează pictura unui Verona, care este dintr'o dată și puternică și pătrunsă de seva pământului și robustă, și bărbătească și românească? Rău s'au încurcat mințile criticei noastre plastice! Pallady sau Verona rămân prin ceea ce le e specific la fiecare. Nu poți dărâma unul spre a pune în locu-i pe celălalt. După cum nici odată, printr'un mutatis mutandis, nu putem dărâma arta lui Alecsandri spre a o înlocui cu aceea a lui Eminescu. Recunoaștem chiar că, referitor la Pallady, și comparația noastră e cam exagerată.

Și avem credința nestrămutată că, în tezaurul picturei noastre naționale, niciodată nudurilor d-lui Pallady nu li se vor da întâietate. E o chestiune grea și d. Cisek s'a cam grăbit cu sentințele.

* * *

CELE TREI CRIȘURI (Martie) trimite de pe meleagurile orădene un număr bogat în cronici informative și articole prețioase. Intr'un articol: *„Descentralizare culturală"* citim aceste frumoase rânduri referitoare la rostul publicațiilor provinciale:

„Nu cerem izolarea, dar nici copleșirea provinciei de către centru. Provincia să-și păstreze independența, bine înțeles având etern stimulent: centrul. Rostul publicațiilor provinciale iarăși trebue să fie deosebit. Revistele trebue să ia literatura „largo senso", interesându-se de întreaga manifestare intelectuală a ținutului respectiv. Fiecare revistă să fie o oglindă fidelă a meleagurilor pe care se ivește... Nu numai colaboratorii din capitala țării să umple paginile lor, ci și scriitorii „neconsacrați" în frazele cărora poate tremura un suflet deosebit și dintre cari, cine știe mâine, câți vor deveni „talentați și cunoscuți scriitori"! Ziarelor provinciale care sunt puse în slujba unui interes personal, care fac scandal sau politică „de cafenea", ar trebui să le ia cât mai mult locul ziarele culturale și imparțial informative. Cât privește redactarea lor, s'ar impune un mai mare respect pentru cuvântul tipărit"...

Dintr'un volum de versuri, a cărui apariție se anunță, poetul *Emil Isac* publică poema „Voiu fi sincer, din care desprindem un fragment remarcabil printr'o duioșie caracteristică întregei poezii a d-lui Emil Isac:

Mi se duc anii porumbei cu aripi sângerânde.
Si inima tot mai obosită bate,
Somnu-i greu pe perne asudate.

Chirul, cu ghitara-i cântă la ureche,
Cât de nouă-i suferința veche...

La fereastă primăvara mă pândește;
„Veștezești, și ghiocelul crește!"

Tu te duci și 'n urma ta rămâne
Lumea bună ca un miez de pâine.

Inima, inima mea tot mai obosită bate
Ce departe-s zorile curate!

Ce departe-s anii mei frumoși:
In 'o noapte neagră flacările roșii.

Proză publică d-nii: Bogdan Ionescu, George Bota, Gh. Sofronie, Al. Mavrodin și Vasile Savel; versuri d-nii: Ion Gane, Radu Constantinescu, Const C. Cristea, George Dumitrescu și Volbură Poiană. In afară de versurile citate din Emil Isac, toate celelalte rămân la un nivel redus.

La premiul pentru nuvelă organizat de „Cele trei Crișuri" au fost declarate admise și premiate patru nuvele, printre care se află bucata „Amăgiri" a colaboratoarei noastre: Alice Gabrielescu.

* * *

ȚARA DE JOS (Aprilie). D-l *I. Valerian*, poetul premiat anul trecut de Academie publică versuri originale, cu puternice rezonanțe sufletești. Numai un citat caracteristic; și ne pare rău că suntem siliți să-i trunchiem poema:

De când m'am rupt de rostul vieții,
Si stau îmbălsămat într'o firidă
Aud la căpătâi cum noaptea cerne
In ritmul de materie fluidă
Fulgi de uitare și tăcere
Peste scunda încăpere.

. . . .

Aud deasupra uruit de valuri...
E poate marea ce mă strigă dintre maluri,
Sau vuetul mulțimei spre 'nserare
Ce-aduce Soarelui, închinare...

O! mâinile de le-aș desface acum
Cum mi-aș tăia în stâncă drum,
S'apuc un singur răsărit de soare
Si de la primul Om, frățească 'mbrățișare

Aici veghez cavoul de granit
In vreme, Sfinx pecetluit.
Fac trup cu blocu'ntregului pământ
Și când încerc să trec hotarul vieții,
Mă ține din prevazul porții
Ostașul înlemnit al morții. —

O serie de articole prețioase: „Sufletul Basarabiei" de d. *I. Gr. Oprișan*, în care ni se arată ce binecuvântat poate fi descălicatul cultural în ținuturile noui alipite. Pe unde a trecut măria sa politica — spune autorul — în surle și trâmbițe, iată că îndrăznește să pășască, fără alaiu de comandă, cultura. Pe unde au mers toboșarii partidelor, marcând lungi popasuri pe la cârciumi, trec ostașii culturei, poposind în casele de rugăciuni ale poporului și'n așezămintele lui de luminare... In „La Răspântie" d. I. Valerian aduce o vehementă, dar îndreptățită, critică asupra moravurilor noastre literare. Prețios prin obiectivitatea și simțul critic este articolul—dare de seamă despre cartea d-lui Mihail Dragomirescu, scris de d. *N. N. Manolescu.*

Despre învățământul filosofic ca factor de educație socială, scrie d. *Const. Georgiade*, ale cărui articole ne-am învățat ale prețui din paginile revistei clujane „Societatea de mâine".

„Organizarea școalei de astăzi trebue să pornească de la o altă concepție de cât cea a vechei pedagogii individualiste; învățământul trebue să aibă și o tendință socială. Eforturile lui trebuiesc îndreptate nu numai spre formarea individualității izolate, fără nici o grijă de viața colectivă; el nu mai poate fi străin de spiritul democratic care dirijează evoluția societății românești de astăzi. Cultura socială în vremea noastră a devenit tot atât de necesară ca și cultura științifică literară. *Această cultură va consta dintr'un învățământ filozofic orientat mai ales spre etică și sociologie, dar bazat pe cel al logicei și psichologiei. Disciplinele din urmă vor ajuta pe elevi să-și cunoască individualitățile lor psihice, iar cele dintâi îi vor iniția în mecanismul adevăratei vieți democratice, făcându-i să cunoască noțiunile morale de: libertate, dreptate, solidaritate etc., pe cari se bazează aceasta și să se pătrundă de însemnătatea lor în viața socială.* Sociologia va căuta să facă cunoscute elevilor nu diferitele sale sisteme, ci formele istorice de viață socială prin cari a trecut omenirea, formațiunea diferitelor clase și instituțiuni sociale, cauzele cari provoacă transformarea acestora, mijloacele legale prin cari se poate stabili echilibrul și armonia socială, munca și valoarea ei precum și rostul individualităților în viața socială"...

Minunate amintiri „Cântări bârlădene" publică d. *Al. Lascarov-Moldovanu*, care rămân ca un admirabil model de proză poetică. Proză și versuri publică mai departe, d-nii *Romulus P. Voinescu* (Taina), *G. Tutoveanu* (Celor aleși), *D. Iov* (Inserare), *N. N. Manolescu* (Răsvrătire), și *G. V. Botez* (Literatura poporană tutoveanu), Note și însemnări: Barbu Solacolu și G. D. Rânzescu.

* * *

CLIPA (29 Martie) publică pe lângă articolele d-lor: M. Dragomirescu, N. I. Herescu, Horia Igiroșanu și I. Ulmu, o poezie: „Adormita" de *Ion Pillat*, în care, deși lipsește rima, întâlnim o admirabilă concisiune și vigoare în expresie:

Așa dormind am pomenit un râu
Cu muguri mari de stele la un scoc...
Și m'am mirat și m'am cutremurat
Și-am împietrit de teamă să n'o scot,

în numărul din 5 Aprilie, d. *Mihail Dragomirescu* pune următoarea întrebare relativ la comedia „Avarul" de Molière: „Dacă are atâtea defecte — din punctul de vedere al poeziei dramatice, — dece cu toate acestea „L'avare" trece drept o capodoperă a teatrului francez, ca și a teatrului în genere! Și de ce, în acelaș timp, este atât de prețuită, chiar la simpla lectură, de către iubitorii de înaltă literatură și poezie?"... Răspunsul e convingător:

„Prima o găsim — și aceasta face, credem ca „Avarul" lui Molière să reprezinte un tip aparte de comedie— că nu e piesă pe lume în care să se găsească mai multe, mai caracteristice, mai definitive, situațiuni comice. Ca să creeze aceste situațiuni comice, Molière a căutat să încarce pe Harpagon și cu patima iubitului la bătrânețe (patima, care analizată de aproape, n'are nimic serios). Din această pricină Molière ni-l arată pe Harpagon și în ipostasa sgârceniei pasive și în cea a sgârceniei active, deși, la o mai adâncă reflecție, vezi că sunt două fețe contradictorii. Din această pricină n'a putut să lase neexploatate deși nu se potrivesc cu firea și inteligența lui Harpagon — incidentele cele mai caracteristice din „Aulularia" lui Plaut (furarea oalei cu bani, pe care un sgârcit ca Harpagon n'ar fi fost atât de prost, cum trebue să fie un Euclio, ca să și-o îngroape în modul grădină și apoi să stea s'o păzească!) Dar ia luați cu gândirea întreaga comedie și stați de înumărați situațiile definitive în care sgârcenia fie pasivă fie activă este caracterizată în cel mai comic posibil: scena cu cercetarea mâinilor (arată și „pe celelalte"!) valetului La Fleche; scena cu maître Jaques: scena cu punerea la cale a căsătoriei fiicei sale („sans dot"!), extraordinarele scene de cămătărie: minunata scenă cu Frosina; scenele de economie cu Valeriu; scena cu păcălirea propriului fiu, când se preface că acceptă căsătoria lui cu Mariana: scena cu inelul; scena cu furtul oalei, unde comicul ajunge până la extrema atingere cu tragicul; scena cu hainele de nuntă, etc. Toate aceste scene — și independent de chestiunea unității și-a caracterizărilor personagiilor și moravurilor — sânt atât de izbutite, cum foarte rar se pot se găsi în istoria teatrului"...

Intr'un No. viitor, d. Dragomirescu promite a arăta de ce d-sa vede în această piesă, „cea mai desăvârșită expresiune a comediei de situațiuni", pe când toată critica o vede numai ca o comedie de caracter.

In restul numărului: *Radu Gyr* (Portrete contimporane: Horia Furtună), *T. Ulmu* (Ion Pilat: Satul meu) și *Horia Igiroșanu* (Cum se face critica plastică: Cazul criticului dela Gândirea). Articolul confratelui Igiroșanu îl găsim foarte îndreptățit. Neîndoios că pictura Pallady nu va putea rezista nici odată în fața picturii Verona.

GEORGE BAIC[illegible]

PAGINI ALESE

LA VILELE DE VARA

S'a dus de-acum și timpul celor din urmă mure,
E toamnă pretutindeni, pe coastă, pe pădure...
E toamnă'n munți și'n mine nu urcă, nu coboară
Pe drumul care duce la vilele de vară.
E toamnă și la vile și nimenea nu țese
Pentru iubire mreje la umedele mese.
Doar niște slove scrise mai mult din nerăbdare
Când se părea prea lungă frumoasa așteptare,
De-au mai rămas, ici-colo, pe mese, ca să spue
Cui le 'nțelege rostul, de-o scumpă cărărue.

La marginea pădurii nu mai pășește-alene
Ispita; nu-și mai plimbă mișcările viclene
Să'nșele, prefăcuta, privirile străine
Ce'n urma ei le simte de bănuială pline.

La marginea pădurii nu mai pășește-alene
Pe-ascuns răspunsuri scurte și buze de femee
Nu mai aud molizii șoptind: „La revedere".
La vilele de vară e toamnă, e tăcere...
Și 'n zare când s'aprinde luceafărul de seară,
Din raze cea mai tristă pe lume și-o coboară
La marginea pădurii; la vile în balcoane...
La vilele de vară ferestile cu-obloane
Par niște ochi ce'n triste amurguri s'au închis
Să mai viseze-odată frumosul verii vis....

IN LINIȘTEA NOPTII

Am stins de mult lumina, dar ne'ndurat e domnul
Pleoapelor trudite și-al visurilor: somnul.
In noaptea ce odaia pustie mi-o inundă
Privirea-mi obosită zădarnic se scufundă,
O clipă să se prindă de-aripa vreunui vis;
Uitate răni, în suflet, din nou mi s'au deschis.

Mă scol și spre grădina cu flori deschid fereasta,
I-atâta pace-afară și vrajă 'n noaptea asta!
Și 'n pacea revărsată din inima grădinii
Aud cum cântă 'n noapte pe straturi albe crinii,
Aud a verii caldă suflare creatoare,
Mișcând eterne doruri în fraged trup de floare.
Și dornic de viață, un colț din viață nouă,
Aud cum se adapă din picurul de rouă;
Ascuns pe-un piept de floare, în tainică visare,
Aud cum soarbe-un fluture a florii respirare.
Iar într'un cuib se-ascunde sub streașin'o iubire —
O noapte fericită, — c'o dulce ciripire
Mă ceartă-o rândunică, trezită de suspine:
„De ce ți-ai scos afară durerile, — străine?"

PAHARUL BLESTEMAT

Tu mi-ai întins cu'n zâmbet otravă 'ntru'n pahar
Și tot odată 'n altul tu mi-ai întins nectar —
Si ascunzându-ți gândul m'ai îmbiat: „Alege
Paharul ce menit e de mine să te lege"...

Eu am ales nectarul. — Sorbindu-l am simțit
Că'n piept și'n lume-o nouă viață a 'nflorit
Și pentru clipa sfântă de-atunci în fiecare
Cuvânt avea iubirea o binecuvântare.

Dar într'o zi eu nu știu ce demon a schimbat
Paharul, întinzându-mi pe celalt — blestemat;
Și'n ziua când băut-am otrava ce omoară
Eu m'am simțit de tine legat, întâia oară.

TU NU AUZI MOLIZII

Nu vezi ce tristă-i toamna în jur pe munții suri,
Nu vezi cum cade ceața pe tristele păduri,
Pe coasta unde codrul noi l'am știut mai des
Și doruri pentru zile de toamnă am cules.

Tu nu auzi molizii și tu nu știi ce-mi spun
Când prin pădurea moartă suspin de vânt adun,
N'auzi al toamnei freamăt și tu nu știi ce viu
Din el vorbeste vara în codrul trist, pustiu...

CATREN

Stai cu mine la fereastă și un cuib de rândunică
Tu-mi arăți și cu iubire mâna-mi prinzi în mâna-ți mică,
Pe când ochii mei departe urmăresc pierduți plutirea
Un vultur ce se 'naltă despicând nemărginirea...

G. ROTICĂ

INSEMNĂRI

Carmen Sylva şi Kaizerul

După memoriile fostului împărat german, ale principelui de coroană, ale lui Ludendorff, Scheidemann, Erzberger, Payer, Tirpitz, von Schoen, iată că apar acum acelea ale baroanei Marie Redwitz, tipărite la Kulturverlag din München.

Sunt interesante pentrucă autoarea povesteşte întâmplări dela fosta curte imperială germană, intimităţi, obiceiuri, ciudăţenii. Iată un pasagiu în care baroana Redwitz relatează prima ei întâlnire cu Wilhelm II.

„Eram pe terasa castelului din Sigmaringen. Orizontul era încărcat de nori ameninţători. Fulgerele străbăteau cerul şi tunetele urlau pe de-asupra capetelor noastre. Kaizerul stetea neclintit. Picături mari de ploae începură să cadă şi eram foarte îngrijorată de toaleta mea de gală. Adjutantul-general contele de Wedel, care deveni mai târziu ambasadorul Germaniei la Viena şi guvernatorul imperial al Alsaciei, se apropie de împărat:

— Sire, e aici fiica lui Oscar Redwitz.

Impăratul, vădit enervat, întoarse repede capul:

— Redwitz? Cine e acesta?

— Un poet foarte cunoscut şi cu mare reputaţie, adaogă Wedel cu un zâmbet maliţios.

— A, da! zise Wilhelm.

Şi întorcându-se spre mine, îmi spuse:

— Ştii, eu nu rimez de loc, dar am o vară care e poetă.

Spunând acestea îmi arăta cu degetul pe Carmen Sylva, regina României.

Deoarece toată lumea se încăpăţânase să stea în picioare, regina României, care se arăta foarte obosită, îmi spuse:

— De-aş putea măcar să mă întind puţin, liniştită, în odaia mea.

Intrebai:

— De ce nu se hotărăşte Majestatea-Voastră?

— Impăratul e încă aici.

— De-aş fi regina României, zisei eu, nu m'aş sinchisi de loc.

Carmen-Sylva zâmbi, mă privi cu bunătate, — dar rămase tot în picioare.

August Strinberg

Strindberg, marele egal al lui Ibsen în literatura scandinavă, gânditor şi creator fără astâmpăr, demonic dramaturg, romancier, om de ştiinţă, filozof. Născut în 1849, în Suedia, la Stockholm, a fost pe rând profesor, medic, actor, literat. Un spirit rebel, un critic crunt, un acuzator al societăţii, al moralei, al religiei, al statului şi familiei. Socialist, ateu, şi totuş... frământat de probleme mistice. Şi mai ales pare un *misoghin* — un dispreţuitor al femeii. In

August Strinberg

dramele *„Tatăl"*, *„D-şoara Iulia"* (jucate la noi), *„Creditorii"*, el înfăţişează femeile în cele mai negre culori, aruncându-le cele mai violente învinuiri. S'au mai jucat la noi din scrierile sale: *„Simunul"*, *„Beţia"*, *Pelikanul"*.

Pentru naturalismul şi îndrăzneala scrierilor lui, şi-a atras procese în Suedia şi Germania. A fost silit să se expatrieze, trăind în străinătate, mai ales în Franţa. A lăsat o operă grandioasă, literară, ştiinţifică şi filozofică, de aproape 50 de volume.

Opere pierdute

Armatele cualiţiei, în zilele tulburi ale anului 1814, pe când înaintau cu repeziciune spre Paris, au întâlnit în drumul din spre Clermont un convoiu de căruţe. Erau bagajele prefectului Louis Ramond din Puy-de-Dôme. Convoiul atacat de cazaci, toate lucrurile cari se transportau au fost distruse şi răspândite. Cine ar fi putut bănui atunci ce bogăţie intelectuală cuprindeau acele lăzi pline cu cărţi şi hârţoage, distruse de stupida ignoranţă a sălbaticilor năvălitori. Era acolo munca minţei unei vieţi întregi care se spulbera prosteşte cauzând o pierdere ireparabilă pentru literatura franceză şi pentru istorie.

Ramond, ilustru savant, scriitor şi om politic, a fost, după cum arată Almanach des Lettres, camarad cu Goethe la universitatea din Strasbourg. A trăit câtva timp în Elveţia, în strânse legături de prietenie cu marele fisionomist Lavatere. A cunoscut bine pe Voltaire, Bufon şi Grimm. Iar Malesherbes l-a remarcat printre filozofii saloanelor lui Rochefoucould, făcânr din el un colaborator şi un amic.

Ataşat pe lângă cardinalul Rohan, îl însoţeşte în calitate de consilier intim, la mica sa curte din Alzacia. Acolo urmăreşte cu interes lucrările faimosului Cagliostro, alchimistul prelatului.

Deşi îmbrăţişase cu ardoare cauza Revoluţiei, totuşi, pentru că era un om de ordine şi legalitate, a fost urmărit de comitetul Salvării publice, arestat şi judecat. După eliberare, a fost numit profesor la şcoala centrală din Tarbes, unde câtiva ani s'a consacrat numai studiilor şi cercetărilor ştiinţifice.

Politica îl atrăgea. Ales deputat în corpul legislativ, este apreciat de Napoleon, care citise cartea asupra Elveţiei, cunoscută sub titlul: *Scrisorile lui William Cox.*

Numit prefect la Puy-de-Dôme, administrează cu înţelepciune, răspândind instrucţia publică şi făcând studii asupra staţiilor termale. Imbogăţeşte ştiinţa franceză cu observaţii geologice, meteorologice şi etnografice de mare valoare.

Ramond duce o viaţă de muncă intelectuală intensă şi diversă, amestecat în literatura, ştiinţa şi diplomaţia a trei epoci din istoria Franţei. De aceea, cu drept cuvânt, se deplânge stupida distrugere a notelor şi manuscriselor pe care le transporta din Clermont la Paris.

Se ştie că în acele hârtii pierdute erau note foarte interesante, suveniri asupra relaţiilor dela curte şi din saloanele de finanţe, păreri asupra filozofilor constituţionali, indicaţii asupra magiei lui Cagliostro, o descriere complectă asupra unei călătorii în Anglia şi observaţii făcute în munţii Pirinei.

Pierderea acestor lucrări de valoare a împiedicat deplina cunoaştere a acestui mare scriitor care trebuie considerat ca precursor al romantismului — veriga care leagă pe Rousseau de Chateaubriand, Parny de Lamartine şi Shakespeare de Schiller. In acelaş timp Ramond este socotit ca un savant comparabil cu Lemarck şi Humboldt cu care a fost în strânsă prietenie; pe lângă acestea, a fost şi un teoretician politic de primul ordin.

Cu drept cuvânt trebuie să ne întrebăm de ce este aşa de uitat azi acest scriitor? In mare parte faptul se datoreşte şi rarităţii cărţilor sale. Numai prin exemplarele ce se găsesc în mânile bibliofililor, acest scriitor este încă admirat şi iubit de cei cari îl cunosc. Sainte-Beuve consacră o serie de articole foarte elogioase pentru operele lui Ramond, care începuse, pe vremea lui, să se reediteze.

Acum în urmă, Biblioteca romantică anunţă că va aduce din nou în lumină întreaga operă a marelui romantic.

Scriitorii şi pastişele lor

D. Paul Reboux, un eminent publicist francez, s'a specializat în partişe. — Faimoasele sale „A la maniére de..." au un succes imens nu numai în Franţa, ci şi în toate cercurile literare din lume, unde sunt apreciaţi scriitori partişaţi.

Aşa dar publicul e încântat de glumele pe care le face d. Paul Reboux pe contul confraţilor săi... Dar confraţii aceştia, victimele d-lui Reboux? Ce părere au despre partisarea lor? „Les Nouvelles littéraires" a avut inteligenţa ideie să-i întrebe...

Şi — curios! — aceşti oameni, socotiţi şi cu drept cuvânt superiori moraliceşte restului muritorilor — aspirând, toţi de altfel, la un fotoliu de nemuritor sub cupola Academiei — s'au dovedit tot atât de vanitoşi, şi de susceptibili, ca orice burghez de rând.

Chiar în răspunsurile cele mai amabile se întrevede un mic necaz, că s'a găsit cineva care să ridiculizeze proza sau poezia scriitorului interesat.

Astfel d. Jean Jacques Brousson — fostul secretar al lui Anatole France, devenit azi celebru prin injuriile încasate din pricina Volumului de amintiri: „Anatole France pantoufles" — este categoric supărat:

— Mă întrebaţi ce cred despre Paul Rebun... Pardon Reboux? Vă rog să-i transmiteţi răspunsul meu: „Charles Muller a murit şi asta se vede".

Paul Morand răspunde sec:

— Mi-a plăcut! E foarte amuzant! Altceva n'am nimic de spus...

Marcel Boulenger răspunde cu o glumă, în care picură totuşi puţină amărăciune.

Francis Carco nici nu vrea s ărăspundă; până şi bătrânul Henri Lavedan mulţumeşte pe un ton ironic, pentru bunăvoinţa cu care Paul Reboux i-a partişat două cronici.

Numai Paul Géraldy este francamente încântat de „A la maniere de...".

Hotărât, sentimentalii sinceri vor rămâne întotdeauna mai puţin cabotini decât cinicii ironişti.

Premiile Anastase şi Elena Simu

Fondatorul „Museului Simu" în dorinţa de a contribui şi mai mult la progresarea artelor plastice româneşti, a oferit şi anul acesta premiul „Anastase Simu" de 5000 lei, ce se va acorda de juriul Salonului oficial, unui pictor ce expune pentru prima oară la acest Salon, o lucrare doveditoare de talent.

* * *

Deasemenea d-na Simu, a instituit premiul „Elena Simu" de 5000 lei, ce se va acorda de acelaşi juriu, în aceleaşi condiţiuni, unui artist ori artistă, ce expune pentru prima oară la Salon, o lucrare în sculptură.

Fie ca aceste înnalte gesturi să fie imitate de cât mai mulţi iubitori ai Artei de la noi.

Adeverul Literar şi Artistic

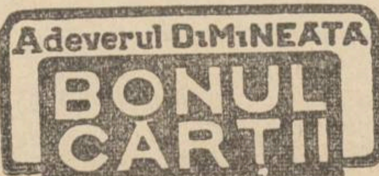
Preţul abonamentelor:

In ţară:

Lei 250·—	pe timp de un an	
„ 125·—	„ „ „	6 luni
„ 65·—	„ „ „	3 „

In străinătate:

Lei 500·—	pe timp de un an	
„ 250·—	„ „ „	6 luni
„ 130·—	„ „ „	3 „

MARUNTE:

— *Mercure de France* începe publicarea noului roman al d-nei *Rachilde:* „Rafaire l'amour".

— A apărut No. pe Aprilie al revistei „Nouvelle revue française", închinat fostului ei director, *Jacques Rivière,* cu articole de André Gide, Valéry Larbaud, Jules Romains, François Mauriac, Paul Morand, Charles du Bos, etc....

— Cronica d-lui *Albert Thibaudet* din ultimul No. al revistei „Europe nouvelle" este consacrată scriitorilor Jean Cocteau şi François Mauriac.

— *Opera română,* cu întregul ei ansamblu, va face în luna Mai, un mare turneu în principalele oraşe din ţară.

— Zilele acestea a apărut în volum piesa „Suflete Tari" de d. *Camil Petrescu.*

— A apărut în editura Casei Şcoalelor, volumul I din *„Cursul de economie politică"* a lui *Charles Gide.* Traducerea făcută cu autorizarea autorului, se datoreşte d-lui avocat *George Alexianu.* In curând Casa Şcoalelor va face să apară şi volumele II şi III din monumentala lucrare a lui Gide.

— Ultimul No. din revista „Clipa", aduce colaborarea d-lor: *M. Dragomirescu* (Hamlet, II), *Horia Igiroşanu* (Sculptorul în lemn) — Gheorghiţă), *T. Ulmu* (El...).

— Se anunţă apariţia unei reviste lunară de bibliografie, intitulată *„Les bons livres"* cu un comitet din care face parte Hanotaux şi Montherlant.

— *La nouvelles revue Français* din 1 Aprilie, va fi consacrată în întregime lui Jacques Rivière.

— A apărut în editura Plon, cartea „La vie et les opinions d'Anatole France" de Jacques Roujon.

— Ultimul caet al revistei *„Lueurs"* condusă de *Paul Bergeron,* din Lyon, e consacrat Pan-Europei. El cuprinde un studiu adresat special francezilor de către cunoscutul scriitor pacifist din Viena: *Richard Condenhove-Kalergi,* care este fondatorul „Uniunei pan-europene". Acest studiu e comentat de *H.-L. Follin,* teoreticianul şi fondatorul „Republicei supranaţionale" din Paris — iar caetul se inchee cu un articol al colaboratorului nostru *Eugen Relgis,* intitulat: „Trois grandes voix" în care se vorbeşte despre Nicolai, R. Rolland şi R. Tagore. Directorul revistei, într'o notă, scrie că complectând acest caet cu articolul d-lui Relgis „a ţinut să aducă un omagiu fondatorului concepţiei umanitariste şi al „Primului grup umanitarist" din Bucureşti".

A apărut *„Lectura"* — Floarea literaturilor străine" No. 11, cu o bucată scânteletoare de humor şi vervă: *„Nu vă jucaţi cu focul"* de marele *Strindberg.*

Tot ce priveşte redacţia „Adeverului Literar" (manuscrise, corespondenţă, cărţi şi reviste) se trimite pe adresa d-lui A. de HERZ.

Pentru d-nii Avocaţi şi Magistraţi

A apărut No. 3 din

„PANDECTELE SĂPTĂMÂNALE"

REVISTĂ DE JURISPRUDENŢĂ

IN GENUL PUBLICAŢIUNEI „DALLOZ HEBDOMADAIRE"

SUB CONDUCEREA D-LUI

C. HAMANGIU

CONSILIER LA ÎNALTA CURTE DE CASAŢIE

CU CONCURSUL REDACTORILOR PANDECTELOR ROMÂNE

Primi-Redactori: G. ALEXIANU, doctor în drept, avocat şi PETRE POPESCU, Prim-Preşedinte de Tribunal Grefier la Curtea de Casaţie

Apare în fiecare Duminecă, publicând cele mai recente şi mai importante jurisprudenţe, însoţite de scurte note de trimitere la precedentele jurisprudenţiale.

LA TOŢI LIBRARII ŞI CHIOŞCARII — LEI 20 EXEMPLARUL

SALONUL OFICIAL

MINA BYCK WEPPER. — Puiul mamei